ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

ΣΚΙΤΣΟ Π. ΡΟΥΜΠΟΥ

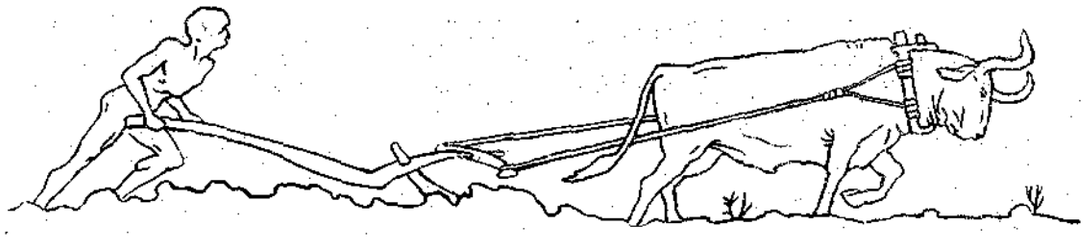

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Γ' 15—31
ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1910

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

Ἀφιερωμένο στὸν ***Μάρκο Μαρτινέγγο***

Ville auguste, cerveau du monde, orgueil de l'homme,
Ruche immortelle des esprits,
Phare allumé dans l'ombre où sont Athènes et Rome,
Astre des nations, Paris !

LECONTE DE LISLE

Ὅταν σταθῇ τὸ τραῖνο καὶ κατέβῃ ὁ ξένος εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμόν, δύο αἰσθήματα πλημμυρίζουν τὴν ψυχήν του. Μέσα εἰς τὸν θόρυβον καὶ τὴν κίνησιν, ὅπου κανεὶς δὲν τὸν γνωρίζει καὶ κανεὶς δὲν τὸν λογαριάζει, συλλογίζεται τὴν μακρινὴν πατρίδα, καὶ φαντάζεται τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ τόπου ποὺ ἐπισκέπτεται πρώτην φοράν. Εἶναι δύο αἰσθήματα ποὺ μοιάζουν καὶ διαφέρουν. Εἶναι κάτι σὰν θλῖψις καὶ σὰν εὐχαρίστησις εἰς τὴν αὐτὴν στιγμήν.

Ἔτσι τὰ μέρη καὶ τὰ πράγματα τὰ πλέον ἀπομακρυσμένα συναντῶνται σὲ μία παράξενην ἀναλογία. Στὸ μέρος ὅπου εὑρίσκεσαι τώρα, ἀναπολεῖς τὴν χαρὰν ἑνὸς τόπου ὅπου εὑρέθης ἄλλοτε.

Εἰς τὴν σύντομη χαρὰ ποὺ μᾶς ἐμπνέει τὸ παρόν, βλασταίνει πάντα ὁ σπόρος τῆς ἀναμνήσεως καὶ γεννιέται τὸ αἴσθημα μιᾶς χαρᾶς περασμένης ποὺ μᾶς φαίνεται γλυκύτερη ἀπὸ τὴν τωρινή.

Ἀλλὰ ὁ ξένος ποὺ φθάνει εἰς τὸ Παρίσι ἔρχεται μὲ τὸ ὄνειρον ἑνὸς τόπου ποὺ τὸν ἐφαντάσθη μὲ τὲς ὠμορφιὲς τοῦ πόθου καὶ μὲ τὰ μάγια τῆς ἡδονῆς.

Εἰς τὸ Παρίσι ἔρχονται, ὅπως ἐπήγαιναν εἰς τὴν ἀρχαίαν Κόρινθον, διὰ νὰ γνωρίσουν ὅλους τοὺς πυρετοὺς τῶν αἰσθήσεων, διὰ νὰ χορτάσουν ὅλην τὴν δίψαν τοῦ πνεύματος, διὰ νὰ αἰσθανθοῦν ὅλην τὴν φλόγα τῆς ἡδονῆς.

Ἔτσι ἕνα φθινοπωρινὸ πρωῒ ἔφθανα εἰς τὸ Παρίσι ποὺ ἐξυπνοῦσε κουρασμένο ἀπὸ τὴν ἡδονὴ καὶ τὴ διασκέδασι, ἀπὸ τὴν ἐργασία καὶ τὴν ἀθλιότητα.

Ὁ ἥλιος ἐπρόβαινε ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν ὁμίχλη καὶ ἐσκόρπιζε παντοῦ τὸν σπινθῆρα τῆς ζωῆς.

Καὶ καθὼς ἔτρεχε τὸ ἁμάξι, ἀπὸ τὸν σιδηροδρομικὸ σταθμὸ πρὸς τὴ λατινικὴ συνοικία, ἐσυλλογιζόμην ὅτι δὲν εἶχεν ἄδικον ὁ Φραγκῖσκος ὁ Α' ὅταν ἔλεγε:

«Paris n'est pas une ville, c'est un monde».

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΣΥΝΟΙΚΙΑ

Ἂν τὸ Παρίσι θεωρῆται ὡς τὸ πνευματικὸν κέντρον τοῦ κόσμου, τὸ Quartier latin εἶναι τὸ πνευματικὸν κέντρον, ὁ ἐγκέφαλος τοῦ Παρισιοῦ.

Ἡ ἀρχαία αὐτὴ συνοικία εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἱστορίαν καὶ ἀναμνήσεις διὰ τὸν ρόλον ὁποὺ ἔπαιξεν εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν ὄχι μόνον τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ ὅλου τοῦ κόσμου. Ὅλοι ὅσοι διεκρίθησαν καὶ ἔδρασαν ὕστερα εἰς τὴν πατρίδα των, εἶχαν περάσει ἕνα μικρὸν μέρος τῆς νεότητός των εἰς αὐτὴν τὴν συνοικίαν. Ὅλοι ἔρχονται νὰ βαπτισθοῦν εἰς τὴν κοσμοπολιτικὴν αὐτὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ, κατὰ τὴν στιγμὴν ποὺ ἡ νεανική μας σκέψις ρωτάει τὸν ἑαυτόν μας ποῦ νὰ στραφῇ καὶ μὲ τί τρόπο ν' ἀντιμετωπίσῃ τῆς ζωῆς τὸν ἀγῶνα.

Εἰς αὐτὴν τὴν συνοικίαν συναντᾷ κανεὶς ὅ,τι ἔχουν εἰς πνεῦμα, εἰς τέχνην, εἰς θέλησιν οἱ νέοι τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Ἔρχονται ἐδῶ ἀπὸ κάθε γωνίαν τοῦ κόσμου, ὅπως οἱ ἔμποροι διὰ νὰ προμηθευθοῦν τὰ εἴδη τοῦ καταστήματός των, αὐτοὶ διὰ νὰ πλουτίσουν τὸ διανοητικόν των Ἐγώ, διὰ νὰ προμηθευθοῦν τὰ πνευματικὰ ἐκεῖνα ἐφόδια τὰ ὁποῖα τοὺς ὑπόσχονται τὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ἐμπόριον αὐτῆς τῆς ζωῆς.

Εὐλογημένη συνοικία! Τὰ πανεπιστήμια, αἱ σχολαί σου, αἱ βιβλιοθῆκαι, τὰ σπίτια τῆς ἡδονῆς, τὰ καφενεῖα καὶ οἱ δρόμοι σου ἐγνώρισαν τοὺς ἐκλεκτοὺς ὅλου τοῦ κόσμου. Καὶ ἐδῶ ἡ

σκέψις στρέφεται πρὸς ἄλλους ὁρίζοντας, πρὸς ὅλους τοὺς ὁρίζοντας...

Ἐδῶ εἶναι τὸ μέρος ὅπου γεννᾶται καὶ ἀναπτύσσεται ἡ ψυχὴ τῆς αὔριον, τὸ θερμοκήπιον τῶν διανοητικῶν δυνάμεων ὅλου τοῦ κόσμου.

Εἶναι ἐδῶ ἡ συνοικία τῆς φλογερᾶς νεότητος ὁποὺ ἐργάζεται καὶ διασκεδάζει, ὁποὺ ἐγκολποῦται ὅλας τὰς νέας ἰδέας, ὁποὺ ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ πνευματικὸν φῶς.

Ἀπὸ τὴν ἀνήσυχην αὐτὴν νεότητα θὰ προβάλουν, ὕστερα ἀπὸ καιρόν, οἱ ἄνθρωποι ποὺ θὰ τιμήσουν τὴν πατρίδα των, οἱ σοφοὶ ἰατροί, οἱ βαθεῖς νομολόγοι, οἱ μεγάλοι ποιηταί.

Ἀλλὰ ἀπὸ τὸ Quartier latin δὲν περνᾷ μόνον ἡ αἰωνία νεότης. Ἐδῶ ζοῦν καὶ οἱ γέροι ποὺ ἡ ζωή των ὁλόκληρη ἐπέρασε μὲ τὴν μελέτην καὶ τὴν ἔρευναν διὰ νὰ προετοιμάσουν τὴν ἐπιστημονικὴν πρόοδον ὁποὺ οἱ σημερινοὶ μαθηταί των, οἱ αὐριανοὶ διάδοχοί των, θὰ προσθέσουν εἰς τὴν διαρκῶς αὐξανομένην, ἀλλὰ πάντοτε ἀτελῆ συλλογὴν τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως.

Τοὺς θαυμάζω καὶ τοὺς βλέπω πάντα μὲ σεβασμὸν αὐτοὺς τοὺς γέρους σοφοὺς ποὺ ἔζησαν, χωρὶς ἡδονή, μία παρθενικὴ ζωήν, ὡραία σὰν ὄνειρο, μὲ τὴν ἀγάπη τοῦ πνεύματος κυττάζοντας πάντα τὸ μέλλον.

Τὴν ἀγαπῶ αὐτὴ τὴν συνοικία μὲ τοὺς παλαϊκοὺς δρομίσκους, μὲ τοὺς πράσινους κήπους, μὲ τὰ χάλκινα ἀγάλματα.

Μοῦ ἀρέσει νὰ συναντῶ εἰς τὲς βιβλιοθῆκες τοὺς νέους μὲ τὰ ἀχνὰ μέτωπα καὶ μὲ τὰ φωτισμένα μάτια, τοὺς νέους ποὺ δὲν πηγαίνουν στὸ καφενεῖο, ἀλλὰ περνοῦν τὰ βράδια τους σκυμμένοι ἐπάνω σ' ἕνα βιβλίο, μ' ἕνα πόθο γιὰ τὴν κατάκτησιν ἑνὸς μακρινοῦ ἰδανικοῦ.

Ἀγαπῶ ὅμως καὶ τοὺς νέους ὁποὺ περιφρονοῦν καὶ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν φιλολογίαν, καὶ καταγίνονται μόνον εἰς τὴν ἀπόλαυσιν. Αὐτοὶ ἴσως νὰ ἔχουν περισσότερον δίκαιον ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ἴσως νὰ εἶναι εὐτυχισμένοι.

Ο ΚΗΠΟΣ ΤΟΥ ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟΥ

Μέσα εἰς τὴν παρισινὴν ταραχὴν ἕνα ὡραῖον εἰρηνικὸ μέρος εἶναι ὁ κῆπος τοῦ Λουξεμβούργου, μὲ τὸ ἀνάκτορον ὅπου εἶναι σήμερα ἡ Γερουσία.

Ὁ κῆπος αὐτὸς ἔχει μίαν ξεχωριστὴν φυσιογνωμίαν, εὑρίσκεται εἰς τὸ διανοητικὸν κέντρον τοῦ Παρισιοῦ, εἰς τὴν λατινικὴν συνοικίαν, ὅπου ὑπάρχουν τὰ Λύκεια, αἱ Μεγάλαι Σχολαί, τὸ Πανεπιστήμιον.

Εἰς τοὺς ἥσυχους δρομίσκους τοῦ κήπου τοῦ Λουξεμβούργου πηγαίνουν οἱ γέροι διὰ νὰ σκεφθοῦν καὶ νὰ ὀνειροπολήσουν, καὶ τὰ παιδιὰ διὰ νὰ παίξουν, οἱ ἐρωτευμένοι καὶ οἱ καλλιτέχναι.

Τὲς ἴδιες συνηθισμένες ὧρες βλέπει κανεὶς εἰς αὐτὸ τὸν κῆπο κόρες, παιδιά, γέρους, νέους. Ὅσοι κατοικοῦν εἰς τοὺς γειτονικοὺς δρόμους εὑρίσκουν ἐκεῖ τὸ συμπαθητικὸ μυστήριο καὶ τὴν ἕλξι ποῦ ἔχουν τὰ οἰκογενειακὰ μέρη.

Ἐκεῖ ἐπέρασαν ὡραῖες στιγμὲς τῆς ζωῆς των.

Ἔπαιζαν ὅταν ἦσαν μικρὰ παιδιά, ἐπερπάτησαν ὅταν ἦσαν σπουδασταὶ εἰς τὰ χρόνια τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀμέριμνης χαρᾶς, ὕστερα ἦλθαν σκεπτικοὶ οἰκογενειάρχαι, γεμάτοι φροντίδες, νὰ ὁδηγήσουν τὰ παιδιά τους, καὶ τέλος, ἂν ζήσουν, σύρουν τὰ γεροντικὰ κορμιά τους γιὰ νὰ τὰ ζεστάνουν στὸ θάλπος τοῦ ἡλίου, μὲς τὴν πρασινάδα τῆς φύσεως ποὺ δὲν ἐγέρασεν αὐτή.

Ἔτσι ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, τὰ φυλλώματα τῶν παλαιῶν δένδρων ἐσκέπασαν πάντα τὰ ἴδια παιγνίδια, τοὺς ἴδιους ἀνθρώπους, τὰ ἴδια πράγματα. Καὶ τὰ δένδρα ποὺ ἀνθίζουν ἀπὸ αἰῶνα εἰς αἰῶνα, κρατοῦν μέσα τους κάτι ἀπὸ ὅλας τὰς ἀνοίξεις τοῦ μέλλοντος.

Ἐκεῖ μὲς τὰ πράσινα δένδρα τοῦ κήπου τοῦ Λουξεμβούργου, χτυποῦν στὰ μάτια μας πλιὸ δυνατὰ οἱ γελοῖες εἰκόνες τῆς ζωῆς, ἐνῷ ἡ ψυχὴ τῆς φύσεως μᾶς φανερώνεται ἀπὸ κάθε μέρος καὶ μὲ χίλιες μορφὲς διάφορες. Ὁ ἄνθρωπος, ὑποταγμένος σ' ἕναν ἄγνωστο νόμο, κλεῖ μὲς τὸ ἐγώ του κάποια κρυφὰ συναισθήματα, δυνάμεις ποὺ συγκοινωνοῦν μὲ τὴν ἡμέρα, μὲ τὴ νύχτα, μὲ τὴν τρικυμία, κάτι ποὺ μοιάζει σὰν μία ἀπόκρυφη συμμαχία τῆς ψυχῆς μας μὲ τὴν φύσι ποὺ μᾶς περιβάλλει. Διὰ τοῦτο εἶναι στιγμὲς ποὺ ἀναζητοῦμε τὰ πλέον μοναχικὰ μέρη διὰ νὰ μὴ συναντήσουμε ἄλλον ἄνθρωπο· ἕνας ἄνθρωπος ἀσχημίζει πάντα ἕνα ὡραῖον τοπίον.

Μ' αὐτὰ τὰ αἰσθήματα μοῦ ἄρεσε, τὰ καλοκαιρινὰ δειλινά, νὰ πλανιέμαι δνειρευτὴς διαβάτης κάτω ἀπὸ τὰ πυκνὰ φυλλώματα τῶν καστανιῶν καὶ τῶν πλατάνων, τὴν ὥρα ποὺ αἱ τελευταῖες ἀχτῖδες ἔσβεναν κοκκινόχρυσες ἐπάνω στὰ ψηλὰ κλαδιά, ἐνῷ ἀντηχοῦσε τὸ μελαγχολικὸ τραγοῦδι τοῦ ἀηδονιοῦ μὲς τὴν σιγὴ τοῦ κήπου.

Αἱ μαρμαρένιες βασίλισσες, ὀνειρεύονταν κάτω ἀπὸ τὴ σκιὰ τῶν μεγάλων δένδρων, ἐνῷ στὰ πόδια τους ἄνθιζαν αἱ ροδοδάφνες. Ἐστέκονταν μὲ τὴν μεγαλόπρεπην ἀκινησία τῶν ἀγαλμάτων, σὰν νὰ ἐκύτταζαν μὲ περιφρόνησι καὶ μὲ λύπη τὴν σημερινὴ ζωή.

Στὸν κῆπο τοῦ Λουξεμβούργου θαυμάζει κανεὶς τὴν ὡραία καὶ γόνιμη φύσι, τὴν μητέραν αὐτὴ τῆς ζωῆς, ποὺ μας συμβουλεύει τὴν ἡδονικὴ δημιουργία καὶ τὴν ἀγάπη.

Ἡ φύσις δὲν ἔχει τὴν στρεβλωμένην ἠθικὴ τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ ἄνθη περιμένουν τὴν μυστικὴν ἀγάπη τῆς πεταλούδας, καὶ οἱ κάλυκες ἀνατριχιάζουν στὴν ἡδονικὴ στιγμὴ τῆς δημιουργίας.

Ἡ ψυχὴ τοῦ ξένου ἄθελα σὲ τέτοιες στιγμὲς πλημμυρίζει ἀπὸ τὴν ἀνάμνησι τῆς μακρινῆς πατρίδας καὶ κάθε πεθαμένης ἀγάπης.

Καί, δὲν ἠξεύρω διατί, γυρίζουν εἰς τὴν σκέψι μου ἐπίμονοι αὐτοὶ οἱ στίχοι ποὺ ἔχω διαβάσει κάποτε:

Et je songe que c'est un grand enfantillage
de désirer ainsi l'amour et le voyage.

ΣΤΟ ΚΑΦΕΝΕΙΟ

Ὁ ξένος φοιτητής, πηγαίνει νὰ ζητήση τὴν ἀγάπην εἰς τὰ καφενεῖα τῶν σπουδαστῶν τῆς Λατινικῆς συνοικίας.

Τριγύρω στὰ τραπέζια φοιτηταὶ καὶ γριζέτες συζητοῦν γιὰ κάθε πρᾶγμα, de omni re scibili, et quibusdam aliis, καὶ νομίζει κανεὶς ἐδῶ ὅτι ἡ ἡδονὴ ἀντὶ νὰ ἐξασθενίζη τὸ πνεῦμα ἀπεναντίας τὸ κεντρίζει.

Ἕνας χλωμὸς καὶ ἀδύνατος φοιτητής, ἀπέναντί μου, καπνίζει καὶ προσπαθεῖ νὰ ψάλλη μὲ τὴν βραχνή του φωνή:

Je n'aime que les courtisanes
doctes ès-sciences charnelles.

Μία γριζέτα, μέσα σ' ἕνα ὅμιλο νέων, ψάλλει σιγά:

Ma vie est très régulière:
Je rentre dans la nuit,
je dors jusqu'à midi
avec mon Paul ou mon Pierre.

Ὁ φίλος της τὴν κυττάζει σιωπηλός, σὰν νὰ ὀνειρεύεται τὴν ἀποθέωσιν τῆς παρισινῆς σαρκός, ὅταν θὰ ξεπροβάλλη ἡ κόρη γυμνὴ ἀπὸ τὸν δαντελλένιον ἀφρὸν τῶν ρούχων της, ἀπαράλλακτα ὅως ἡ Ἀφροδίτη ἀπὸ τὸ κῦμα.

Ἡ ὡραία γυναῖκα, τὸ κομψό, τὸ χαριτωμένον ἡδονικὸ κτῆνος, ποὺ μᾶς ἐμπνέει τὴ μεγάλη τρέλλα καὶ τὴ μεγάλη ντροπή, ἐπλάσθη μόνον διὰ τὴν ἀγάπη ποὺ εἶναι δύναμις καὶ ἀδυναμία τῆς ζωῆς. Τὸ κρανίο της εἶναι ἀδειανὸν ἀπὸ ἐγκέφαλο, ἡ ψυχή της χωρὶς αἰσθήματα καὶ μόνον εἰς τὸ κορμί της κυκλοφορεῖ, σὰν ἕνα ρεῦμα ἠλεκτρισμοῦ, ἡ ἡδονή.

Μέσα εἰς τὰ ζεστὰ νυχτερινὰ ἐκεῖνα καφενεῖα, σὰν σὲ θερμοκήπια, βλασταίνουν τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς διαφθορᾶς οἱ καρποί.

Ἐσηκωθήκαμε οἱ λίγοι φίλοι κ' εὐγήκαμε ἔξω.

Δὲν εἶναι πλέον νύχτα καὶ δὲν ἦλθεν ἀκόμη ἡ χαραυγή. Μιὰ λεπτὴ ἀραιὰ βροχή, ποὺ μοιάζει σὰν πάχνη, κάμνει τοὺς ξενύχτηδες ποὺ περνοῦν νὰ φαίνωνται σὰν περίεργα τέρατα, σὰν παράξενες μορφές. Καὶ καμιὰ ἄμαξα ποὺ περνᾷ μὲ ἀναμμένα φανάρια, μοιάζει σὰν φανταστικὸ κτῆνος ποὺ κινεῖται μὲς τὸ σκοτάδι.

Ἀπὸ μιὰ γωνία τοῦ δρόμου ξεπροβάλλει ἕνα παληὸ καροτσάκι, φορτωμένο σακκιὰ γεμάτα ἀκάθαρτα κουρέλια. Τὸ σέρνει μιὰ οἰκογένεια· εἶναι ρακοσυλλέκτες.

Ἀπὸ τὴ σκιὰ τοῦ πλαγινοῦ δρόμου προχωρεῖ ἕνας νέος ἄνθρωπος. Εἶναι ἐργάτης; εἶναι ἄεργος; εἶναι ἀπάχης; Οὔτε αὐτὸς δὲν τὸ ξέρει. Μία μορφὴ ἀπροσδιόριστη, ἕνα κοινωνικὸ σκύβαλο ἀπὸ τὰ τόσα ποὺ πλημμυροῦν τὸ Παρίσι.

Χαιρετίζει τοὺς ρακοσυλλέκτες, ποὺ τὸν ρωτοῦν ἂν κρυώνη. Ἐκεῖνος θυμᾶται πῶς ἐπέρασε τὸ βράδι του κάτω ἀπὸ μιὰ γέφυρα τοῦ Σηκουάνα.

— Ça ne fait pas chaud de loger sous les ponts

Ἀπαντᾷ μ' ἕνα κυνικὸ φλέγμα, καὶ χάνεται μέσα εἰς τὴν πρωϊνὴν ὁμίχλη, ἔμπρός, χωρὶς νὰ ξέρη πῶς θ' ἀρχίση τὴν ἡμέρα του, χωρὶς νὰ τὸν μέλη πῶς θὰ τὴν τελειώση.

Παραπέρα οἱ ἄνθρωποι ποὺ σαρώνουν τοὺς δρόμους σύρονται εἰς τὴν ἄκρη τοῦ πεζοδρομίου καὶ σκουπίζουν τὰ λασπωμένα νερά. Δὲν ἀκούεται παρὰ τὸ φλὶκ-φλὰκ τῆς σκούπας ποὺ βουτάει μὲς τὲς λάσπες, καὶ ὁ πνιγμένος κρότος ποὺ ἀφίνουν ἐπάνω στὸ πλακόστρωτο τὰ χονδρὰ ξύλινα ὑποδήματα.

Μακριὰ ἀντηχοῦν τὰ θρηνητικὰ γαυγίσματα χαμένου σκύλου. Μὲς τὴν ὁμίχλην οἱ ἀλλόκοτες σιλουέτες κινοῦνται καὶ οἱ ψηλὲς σκοῦπες διαγράφουν παράξενα σχήματα στὸν ἀέρα κ' ἐπάνω στὸ λασπωμένο δρόμο.

Ὅπως περνοῦμε κοντὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ σκουπίζουν, ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ψιθυρίζει σὰν νὰ μιλῆ μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ σὰν ν' ἀποτείνεται καὶ σ' ἐμᾶς·

— Chien de temps.

Κυττάζω τοὺς βασανισμένους αὐτοὺς σκλάβους τῆς ζωῆς, καὶ καθὼς περνῶ συλλογίζομαι:

— Τί ἄσχημη ποὺ εἶναι ἡ ζωή.

SAINT JULIEN LE PAUVRE

Πρὸς τὸ Quai Saint Michel, στὸ τέλος τῆς ὁδοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου καταλήγουν κάποιοι μικροὶ παράξενοι δρομίσκοι ποὺ διαγράφουν ἀκανόνιστες γραμμὲς σὰν ρυάκια, δρόμοι στενοὶ καὶ σκοτεινοί, παλαϊκοὶ καὶ ἀκάθαρτοι, ποὺ ἀνακαλοῦν εἰς τὴν μνήμην τὸ παλαιὸ Παρίσι, τοὺς χρόνους τῶν escholiers καὶ τῶν ribauds.

Ἔμπρὸς ἀπὸ τὰς παλαιὰς αὐτὰς ἀναμνήσεις δὲν ἠμπορεῖ κάνεὶς νὰ περάση ἀδιάφορος.

Πρὸς τὸν μικρὸ δρόμο τοῦ Hôtel Colbert, στὸ βάθος μιᾶς αὐλῆς, σώζεται ἀκόμη μὲ τοὺς δωρικοὺς στύλους καὶ μὲ τὰς λατινικὰς ἐπιγραφάς, τὸ ἀμφιθέατρον τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων κατὰ τὸν 15 αἰῶνα.

Λίγα βήματα παραπέρα, εἰς τὸ βάθος μιᾶς ἄλλης αὐλῆς, ὑπάρχει ἕνας μικρὸς περίεργος ναΐσκος.

Εἶναι Ἅγιος Ἰουλιανὸς ὁ Πτωχός. Εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ὑπῆρχε τόπος καθιερωμένος εἰς τὴν προσευχὴν κατὰ τοὺς πρώτους ἀκόμη χρόνους τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τὸ σημερινὸν οἰκοδόμημα τοῦ ναοῦ ἐκτίσθη κατὰ τὸ 1170, ἀλλὰ ναὸς ὑπῆρχεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 580. Ὁ Ἅγιος Ἰουλιανὸς ἐθεωρεῖτο προστάτης τῶν ξένων, τῶν προσκυνητῶν καὶ τῶν πτωχῶν.

Saint Julien
qui héberges les chrestiens,

καθὼς λέγει κάποιο παρισινὸ μεσαιωνικὸ τραγοῦδι.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 12 αἰῶνος ἀνοικοδομήθη ὁ ναὸς αὐτός, ὁ ὁποῖος εἶναι ἕνα μνημεῖον καθαροῦ γοτθικοῦ ρυθμοῦ.

Ἀπὸ τοῦ 12 αἰῶνος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰουλιανοῦ συνεδρίαζαν οἱ σπουδασταὶ καὶ οἱ διδάσκαλοι τοῦ Πανεπιστημίου, οἱ ὁποῖοι εἶχον πολλὰ προνόμια καὶ ἀπετέλουν ἰδιαίτερον σῶμα, διαιρούμενοι εἰς ἐθνικότητας. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 13 αἰῶνος ἐκεῖ πλησίον ὑπῆρχεν ἡ λεγομένη σχολὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἢ ἑλληνικὴ σχολή.

Ἐκεῖ ἐπήγαιναν ν' ἀκροασθοῦν μαθήματα σπουδασταὶ ἀπὸ κάθε μέρος τῆς γῆς.

Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰουλιανοῦ, κατὰ διετίαν, ὁ δήμαρχος Παρισίων ὡρκίζετο νὰ σεβασθῇ τὰ προνόμια τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν σχολῶν ἐξέλεγον τὸν κοσμήτορα. Τὸ ἔθιμον τοῦτο κατηργήθη ὑπὸ τῆς Βουλῆς κατὰ τὸ 1534 διότι εἰς μίαν συνεδρίασιν συνεπλάκησαν σπουδασταὶ καὶ καθηγηταὶ καὶ κατέστρεψαν πολλὰ πράγματα τῆς ἐκκλησίας.

Ὁ ἀρχαιότερος συγγραφεὺς ποὺ ἀναφέρει τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰουλιανοῦ, εἶναι ὁ ἅγιος Γρηγόριος de Tours ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ 587 ταξειδεύων εἰς τὸ Παρίσι διενυκτέρευσεν εἰς τὸν ναὸν τοῦτον καὶ περιγράφει τὴν νυκτερινὴν ἀκολουθίαν ὁποὺ ἔψαλε κατὰ τὸ μεσονύκιον μὲ τὸν ἱερέα καὶ πέντε κληρικούς.

Ἀπὸ ἕνα δίπλωμα τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου τοῦ Ι προκύπτει ὅτι ὁ ναὸς ἐπυρπολήθη κατὰ τὸ 1050 ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν.

Ὁ ἀρχαιότατος αὐτὸς ναὸς ἐχρησιμοποιήθη, κατὰ τὴν ἄτιμον ἐποχὴν τοῦ 1792-1805, ὡς ἀλαταποθήκη, καὶ τέλος ἀπὸ τοῦ 1889 ἀφιερώθη εἰς τὴν ἑλληνοκαθολικὴν λατρείαν, καὶ τελεῖται ἡ ἱερουργία ὅπως πρὸ τοῦ σχίσματος.

Τὸν ναὸν αὐτὸν τοῦ Ἁγίου Ἰουλιανοῦ ἠθέλησα νὰ ἐπισκεφθῶ μίαν ἡμέραν. Καὶ ἐνῷ ἐβάδιζα πρὸς τὰ ἐκεῖ, εἰς τὸν στενὸν δρόμον de la Boucherie, ἐσυλλογιζόμην τοὺς αἰῶνας ποὺ ἐπέρασαν, γεμάτοι θρησκείαν καὶ κατάνυξιν, κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους του.

Ἐπέρασα τὴν ταπεινὴν αὐλήν, καὶ ἐμπῆκα εἰς τὸν χαμηλὸν ναὸν μὲ τοὺς τρεῖς ἀψιδωτοὺς θόλους, μὲ τὰς ὡραίας εἰκόνας καὶ τὰ ἀγάλματα.

Ἦταν ἡ μελαγχολικὴ ὥρα ἑνὸς φθινοπωρινοῦ δειλινοῦ, καὶ ἀπὸ τὰ ὑαλόφραχτα παράθυρα ἐστάλαζε χλωμὸ λίγο ἡλιακὸ φῶς. Μία ἀχτίδα, σὰν χαϊμένη ψυχὴ μὲς τὸ ἡμίφως τῆς ἐκκλησίας, ἔπαιζεν ἐπάνω εἰς τὸ πήλινον ἄγαλμα τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου, καὶ ἐπάνω ἀπὸ μία μαρμάρινη Παναγία, ποὺ ἔμοιαζε σὰν πετρωμένη Νιόβη, ἐπλανᾶτο τὸ πνεῦμα τοῦ πόνου.

Ἀναζοῦσε μὲς τὴν σκέψι μου ὅλη ἡ ἱστορία αὐτοῦ τοῦ ναοῦ, τόσους αἰῶνες ὀπίσω. Καὶ εἰς τὴν ὥραν ἐκείνην τῆς ἑσπερινῆς προσευχῆς ἐξυπνοῦσεν ἄθελα στὴν ψυχή μου κάποιος βαθὺς πόθος σὰν ἀνάμνηση τῆς μακρινῆς πατρίδας ἢ σὰν νοσταλγία μιᾶς θρησκείας.

Κάτω ἀπὸ τὸν ἱερὸ θόλο οἱ πρῶτες σκιὲς ἄρχισαν ν' ἁπλώνωνται.

Ἡ μυρωδιὰ τοῦ λιβανιοῦ ξαναφέρνει στὴ μνήμη χίλιες περασμένες ἀναμνήσεις, πρόσωπα ἀγαπητά ποὺ ἐπέθαναν, μορφὲς συμπαθητικὲς ποὺ εἶδα μόνον μιὰ φορὰ σὲ κάποιαν ἐκκλησία καὶ ὅμως θὰ τὲς θυμοῦμαι πάντα.

Κάτω ἀπὸ τὸ μαρμάρινον ἄγαλμα τῆς θλιβερᾶς Παναγίας στέκει μιὰ γυναῖκα γονατισμένη, ἔχει χαμηλωμένα τὰ μάτια, καὶ ἀργοκινεῖ τὰ χείλη στὴν προσευχή. Μὲς τὸ ἡμίφως φαίνεται σὰν βυθισμένη σ' ἕνα θεϊκὸν ὅραμα ποὺ πλημμυρίζει τὴν ψυχὴ μὲ θρησκευτικὸ μυστικισμό.

Λίγα κεριὰ τρεμοσβένουν ἐμπρὸς στὲς εἰκόνες, καὶ ὁ ἐπιστάτης τοῦ ναοῦ μὲ μιὰ μονότονη φωνὴ εἰδοποιεῖ πὼς θὰ κλείσῃ τὴ θύρα.

Ἡ γυναῖκα ποὺ προσεύχεται σηκώνεται. Σὰν φάντασμα σιγά, ἀργά, θλιβερὰ προχωρεῖ καὶ χάνεται πίσω ἀπὸ τὴ θύρα.

Βγαίνω ἔξω καὶ συλλογίζομαι:

— Ὑπάρχουν ἀκόμη στὸ Παρίσι ἄνθρωποι ποὺ μποροῦν νὰ προσευχηθοῦν; ψυχὲς ποὺ ἔρχονται κάθε ἑσπερινὸ στοὺς ναοὺς γιὰ νὰ δεηθοῦν;

ΑΝΘΟΠΩΛΙΔΕΣ

Ἡ γρηὰ ποὺ πουλεῖ ἄνθη. Τὸ μικρὸ χειροκίνητο καροτσάκι της εἶναι σὰν ἕνας ἀνθισμένος βωμὸς ὁποὺ κυλάει μὲς τοὺς λασπωμένους δρόμους τοῦ Παρισιοῦ, καὶ σκορπίζει τὴν ἀπαλὴν εὐωδιά του μὲς τὴν καπνιὰ τῶν τραίνων καὶ τῶν αὐτοκινήτων. Σὰν μιὰ μοσκοβολισμένη συμφωνία χρωμάτων, σὰν ἕνα μικρὸ ὅραμα τῆς Ἀνοίξεως κάτω ἀπὸ τὸν συγνεφιασμένον οὐρανόν.

Τὸ ἄνθος, ποὺ μόνον εἰς τὴν μέλισσα δίνει τὸ μέλι του, τὸ χαριτωμένον αὐτὸ δημιούργημα ποὺ συνδυάζει τὸ χρῶμα καὶ τὴν εὐωδίαν, εἶναι ἕνα μικρὸν ἐμπόριον. Δὲν πεθαίνει κανεὶς ἀπὸ τὴν πεῖναν ὅταν κρατεῖ ἄνθη στὰ χέρια. Οἱ διαβάτες θὰ τ' ἀγοράσουν. Τὰ ὡραῖα λουλούδια εἶναι ἕνας πόρος ζωῆς διὰ τὰ γηρατεῖα τῶν γυναικῶν στὸ Παρίσι.

Γυναῖκες μὲ ἄσπρα μαλλιά, ποὺ δὲν ὀνειρεύονται πλέον τὴν ἀγάπη καὶ δὲν προσπαθοῦν νὰ σαγηνεύσουν, πουλοῦν ἄνθη στὸ δρόμο.

Ἴσως ἦσαν ἔμορφες μιὰ φορά. Εἶναι παληὰ ἱστορία καὶ τὴν ἔχουν λησμονήσει. Ἐστάθησαν ἄνθη τῆς ἡδονῆς ἀλλὰ τὲς ἐμάρανεν ὁ χρόνος ποὺ μαραίνει τἄνθη καὶ τὲς ὠμορφιές.

Τώρα πλέον τί ἠμπορεῖ νὰ ὀνειρευθῇ καὶ νὰ ποθήσῃ ἡ γρηούλα;

Μ' ἕνα γλυκὸ χαμόγελο στὸ ζαρωμένο πρόσωπό της, βλέπει τοὺς ἐρωτευμένους νὰ περνοῦν καὶ τοὺς προσφέρει τ' ἄνθη ποὺ εὐωδιάζουν καὶ ζοῦν ὅσο καὶ ἡ ἀγάπη.

Καὶ συλλογίζεται τὴ ζωή της, πικρὴ καὶ βασανισμένη ζωή.

— Ὁ ἄνδρας της; Ἔζησε χωρὶς δουλειά, ἔδερνε τὴ γυναῖκα του καὶ τὰ παιδιά του, ἐμεθοῦσε μὲ ἀψέντι καὶ ἐπέθανε στὸ νοσοκομεῖο.

— Ἡ κόρη της; Ἐμπορεύεται τὸ κορμί της.

— Ὁ γυιός της; Πρόσεξε μὴ τὸν ἀπαντήσῃς ὕστερα ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα σὲ ἀπόκεντρο δρόμο...

Καὶ τώρα ἐκείνη σπρώχνει τὸ καροτσάκι της καὶ πουλεῖ ἄνθη.

— Fleurissez-vous, Messieurs et dames.

Ἡ κόρη, ποὺ προσφέρει τἄνθη μ' ἕνα χαμόγελο καὶ μὲ μιὰ γλυκειὰ ματιά, πλανᾶται ὅπου ὑπάρχει ἡ διασκέδασις καὶ ἡ ἡδονή. Πηγαίνει εἰς τοὺς δημοσίους χοροὺς καὶ εἰς τὰ νυκτερινὰ καφενεῖα. Τοποθετεῖται εἰς τὲς γωνίες τῶν βουλεβάρτων, μὲς τὴν ὀχλοβοὴ τῶν δρόμων.

Προσφέρει τ' ἄνθη της πάντα μ' ἕνα χαριτωμένο χαμόγελο, μ' ἕνα γλυκὸ βλέμμα, μ' ἕνα διφορούμενο μορφασμό, μ' ἕνα λογάκι ἔξυπνο:

— Ἐπιτρέπει ὁ κύριος νὰ τὸν κάμω Ἱππότη τῆς Ἀνοίξεως;

Μ' ἕνα βλέμμα προσκαλεῖ τὸν διαβάτη. Μαζὶ μὲ τ' ἄνθη προσφέρει καὶ τὴν ἐφήμερην ὠμορφιά της.

Εἰς τὸ Παρίσι, εἰς αὐτὴ τὴν μεγάλην ἀγορά, ὁποὺ πωλοῦνται καὶ ἀγοράζονται ὅλα τὰ πράγματα, ὅποιος πληρώνει 50 λεπτὰ γιὰ ἕνα τριαντάφυλλο, 2 φράγκα γιὰ μιὰν ἀνθοδέσμη, μπορεῖ νὰ δώσῃ καὶ κανένα ναπολεόνι γιὰ τὴν ὡραία κόρη ποὺ τὰ πωλεῖ.

Συχνὰ μία μικρὴ κόρη σὲ πλησιάζει καὶ σοῦ προσφέρει μίαν ἀνθοδέσμη. Ἁπλῆ πρόσκληση στὸν διαβάτη διὰ νὰ ἐπιθυμήσῃ τὸ νέο κορμί, δροσερὸ σὰν τ' ἄνθη της.

Αὐτὲς τὲς κόρες τὲς βλέπει κανεὶς παντοῦ. Περιδιαβάζουν στὸ μάκρος κάποιων καφενείων. Στέκονται ἐμπρὸς στὰ τραπεζάκια σὲ ὅποιον νομίσουν ὅτι εἶναι πιθανὸν νὰ δεχθῇ τὴν προσφορά τους. Προπάντων σταματοῦν ἐμπρὸς σὲ πλούσιους γέρους. Ἔχουν πονηρὰ μάτια ποὺ λαμπυρίζουν, κορμιὰ ποὺ λιγίζουν σὰν φίδια, καὶ κάτι ἐκφραστικὰ κινήματα τῶν χεριῶν.

Ἀργά, ὕστερα ἀπ' τὰ μεσάνυχτα, πίσω ἀπὸ ἕνα κιόσκι τοῦ δρόμου ξεπροβάλλει ἕνα λιγνὸ κορμί, ἕνα ἀχνορόδινο πρόσωπο στεφανωμένο μὲ πολλὰ καστανὰ μαλλιά.

Μιὰ κόρη ποὺ πωλεῖ ἄνθη.

Προχωρεῖ καὶ μ' ἕνα χαριτωμένο κίνημα σοῦ προσφέρει τὴν ἀνθοδέσμη.

Δὲν σοῦ λέγει τίποτε. Στὸ στόμα της ἀνθίζει ἕνα γλυκὸ χαμόγελο, σὰν νὰ σὲ προσκαλῇ, σὰν νὰ σὲ εἰρωνεύεται, σὰν νὰ σὲ παρακαλῇ...

Καὶ τὸ βλέμμα της σὲ μαγνητίζει.

Τὰ μάτια της ποὺ εἶδαν ὅλα τὰ πράγματα, τὰ μάτια της ποὺ γνωρίζουν ὅλα τὰ πράγματα, ξεύρουν πὼς τὸ Παρίσι δὲν χορταίνει ποτὲ ἀπὸ ἡδονὴ καὶ ἀπὸ ἄνθη...

ΣΤΗ ΜΟΝΜΑΡΤΗ

Κάθε ξένος ποὺ φτάνει στὸ Παρίσι ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς διψασμένος διὰ τὴν μάθησιν ἢ διὰ τὴν ἡδονή, ἢ καὶ διὰ τὰ δύο μαζί, γνωρίζει τὴν Μονμάρτη. Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει ἡσυχία, ἢ σιγὴ εἶναι ἄγνωστη.

Αὐτὸ τὸ μέρος τὸ πλημμυρίζουν οἱ πλούσιοι, οἱ ἐρωτευμένοι καὶ οἱ ἀνέστιοι, ἀκόμη καὶ ὅταν ἡ νύχτα ἁπλώσῃ τὴ γαλήνη της εἰς τὲς ἄλλες συνοικίες.

Περνοῦν νέοι τοῦ συρμοῦ καὶ ζητιάνοι, πλούσιοι καὶ ἐργατικοί, γριζέτες μὲ προκλητικὸ χαμόγελο καὶ μὲ δυὸ μάτια ποὺ ἔχουν μαῦρα ἡμικύκλια γύρω. Χρυσάφι καὶ λάσπη, κουρέλια καὶ πορφύρες, πρόσωπα κουρασμένα ἀπὸ τὴν ἡδονὴν ἢ ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα.

Ἡ Ἀφροδίτη ἐδῶ εἶναι κυρίαρχος, χωρὶς συνθήκας καὶ χωρὶς προλήψεις. Ἐξυπνᾷ ἡ ὁρμὴ ποὺ σὲ κάμνει κτῆνος καὶ σὲ κάμνει θεόν, ἢ ἴδια ὁρμὴ ὁποὺ σύρει εἰς ἀγρίας ἑνώσεις τὰ θηρία μέσα εἰς τὰ δάση, τὰ πουλάκια εἰς τὲς φωλιές τους, καὶ τὰ φυτὰ εἰς ἕνα γόνιμον φίλημα εἰς τὴν πνοὴν τοῦ ἀνέμου.

Ἐδῶ ἔρχονται νὰ ζητήσουν τὴν ἡδονὴν οἱ ἀνήξεροι νέοι ποὺ εἶχαν ὀνειρευθῇ μίαν ἀγάπην μὲ ροδοστόλιστα μαλλιὰ καὶ γλυκοφίλητα χείλη.

Ἐδῶ ἔρχονται γέροι σακάτηδες καὶ ἀνίκανοι, θλιβερὰ λείψανα μιᾶς ἁμαρτωλῆς ζωῆς, καὶ σύρονται ξεφρενιασμένοι, μὲ ἀχόρταστη δίψα, πίσω ἀπὸ τὸ λάγνον ὅραμα τῆς ἡδονῆς.

Ὅλος ὁ κόσμος ἀγαπᾷ, ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ αἰώνιος νόμος, ἡ μόνη ὑποχρέωσις τοῦ ἀτόμου.

Ἡ χάρις τῆς γυναικὸς ἐδῶ ἀνθίζει σὰν κάποια ἐξωτικὰ λουλούδια τῶν τροπικῶν.

Ἡ μοδίστα καὶ ἡ κοκότα, ἡ φοιτήτρια καὶ ἡ κόρη τοῦ λαοῦ, ἡ ὑπηρέτρια καὶ ἡ demi-mondaine ἔχουν μίαν μαγευτικὴν ἐλαφρότητα εἰς τὰς σκέψεις, εἰς τὰς πράξεις, εἰς τὴν ὁμιλίαν. Ἡ γυναῖκα ἐδῶ εἶναι τὸ ἡδονικὸν φίλτρον τῆς λήθης, εἶναι παρηγορία καὶ διασκέδασις.

Ἀπὸ τὴν πλατεῖαν τῆς Βαστίλλης ὡς τὸ δάσος τῆς Βουλώνης ἡ αἰωνία γυναῖκα παρουσιάζεται μὲ χίλιες μορφές, μὲ ὅλην τὴν ποικιλίαν τῶν τύπων, μὲ ὅλας τὰς ἀποχρώσεις τῆς σαγηνευτικῆς ὠμορφιᾶς.

Εἰς τὰ βουλεβάρτα, ὅπως καὶ στόν ἀπόκεντρο δρόμο, τὰ ἴδια σατανικὰ μάτια σὲ σκανδαλίζουν. Καὶ τὴν ἴδια φρικιαστικὴν ἀγάπη ξέρουν νὰ δώσούν εἰς τὸν ξένον ἡ φανταχτερὴ κοκότα ποὺ φτερουγίζει στὰ φωτολουσμένα πεζοδρόμια τῶν βουλεβάρτων μὲ τὴ διεφθαρμένη κόρη ποὺ περιμένει σὲ μιὰ σκοτεινὴ γέφυρα τοῦ Σηκουάνα.

Εἰς τὰ κεντρικὰ πεζοδρόμια τῶν μεγάλων βουλεβάρτων καὶ εἰς τοὺς ἔρημους δρόμους περνοῦν αἱ κόρες τῆς ἡδονῆς σὰν νυχτερινὰ πουλιὰ ποὺ χτυποῦν ἡδονικὰ τὰ φτερὰ καὶ τὰ ράμφη τους ἐμπρὸς σὲ κάθε διαβάτη.

Ἕτοιμες διὰ τὴν μάχη ρίχνονται στὸν ἐρωτικὸν ἀγῶνα καὶ ὀνειρεύονται τὴν χρυσῆν νίκην, ἕνα δεῖπνο, μία θέσι στὸ θέατρο καὶ μίαν ἀφαίμαξι στὸ πορτοφόλι.

Καὶ προσφέρουν τὴν ἡδονὴ μὲ ὑπερτίμησιν εἰς τοὺς μεγάλους δρόμους καὶ μὲ ἔκπτωσιν εἰς τὲς ἀπόκεντρες συνοικίες.

Ἕνα βράδι εἰς τὸν πολυτάραχο δρόμο τῆς Μονμάρτης μ' ἐβεβαίωνεν ἕνας φίλος μου ὅτι κάποιος ἀρχαῖος παρισινὸς χρονογράφος ἀναφέρει πὼς εἰς τὰ 944 μία φοβερὰ θύελλα ἐξέσπασεν ἐπάνω εἰς τὴν Μονμάρτην καὶ ἐγκρέμισε σπίτια, ἐξερίζωσε δένδρα. Βεβαιώνει δὲ ὁ ἀξιόπιστος ἐκεῖνος χρονογράφος ὅτι οἱ κάτοικοι εἶδαν εἰς τὸν ἀέρα νὰ πετοῦν πολλὰ δαιμόνια ἐπάνω σὲ ἄλογα, νὰ συνταράζουν τοὺς τοίχους τῆς ἐκκλησίας καὶ νὰ ξεριζώνουν τ' ἀμπέλια τοῦ λόφου.

Δὲν ἠξέρω ἄν, τώρα, ποὺ εἶναι τόσο πυκνὰ κατοικημένα αὐτὰ τὰ μέρη, ἐξακολουθοῦν νὰ τὰ ἐνοχλοῦν οἱ δαίμονες, ὑποθέτω ὅμως ὅτι δὲν θὰ δυνηθοῦν ποτὲ νὰ κάμουν περισσότερον θόρυβον ἀπὸ ὅσον κάμνουν τὰ τραῖνα, τ' ἁμάξια καὶ τ' αὐτοκίνητα.

Εἰς τὴν Μονμάρτη κατοικεῖ ἕνας πληθυσμὸς πολύμορφος καὶ πολυσύνθετος. Καλλιτέχναι, ζωγράφοι, γελοιογράφοι, ποιηταί, ἀοιδοί, ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἀργίας, τῶν διασκεδάσεων καὶ τῆς στερήσεως. Παραγνωρισμένες μεγαλοφυΐες, ἄνθρωποι μὲ μακριὰ μαλλιὰ καὶ μὲ μεγάλα καπέλλα, μὲ περίεργα ροῦχα καὶ μὲ παράδοξες ἰδέες. Ἡ φιλοδοξία τους δὲν ἀναγνωρίζει κανένα ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτόν τους, καὶ ἔχουν ὡς ἀρχήν:

Nul n'aura de l'esprit hors nous et nos amis.

Περιφρονοῦν τοὺς ἀστοὺς τῆς ζωῆς καὶ τοὺς ἀστοὺς τῆς σκέψεως, καὶ καλλιεργοῦν τὸ *χιοῦμορ*, αὐτὴν τὴν τέχνην τοῦ νὰ λέγουν μὲ σοβαρότητα πράγματα ἀστεῖα καὶ εὐχάριστα. Εἶναι οἱ ποιηταὶ τῆς μπύρας καὶ τοῦ κρασιοῦ. Τοὺς ἐμπνέει τὸ ἀλκοὸλ καὶ ἡ ζωή, καὶ περνοῦν τὴν ζωή τους εἰς τὰ ζυθοπωλεῖα καὶ εἰς τὰ καφὲ-κοντσέρτα.

Εἰς τὰ νυκτερινὰ κέντρα βλέπει κανεὶς ὅλον αὐτὸ τὸν πολυσύνθετο κόσμο. Ὅσοι κυνηγοῦν τὴν ἡδονήν, ἢ ὅσοι εἶναι πνιγμένοι ἀπὸ τὸν κόρο, πηγαίνουν ἐκεῖ. Παρισινοί, ἐπαρχιῶτες, ξένοι, γέροι, νέοι.

Ἡ ἀτμοσφαῖρα γεμάτη καπνὸ καὶ σκόνη σκεπάζει τὴν ὀσμὴ τοῦ μόσκου ποὺ σκορπίζουν τὰ γυναικεῖα σώματα.

Ἕνα φουστάνι, φροῦ-φρού, *τρίβεται στὸ* πανωφόρι σου.

Μία κόρη τῆς ἡδονῆς σοῦ λέγει:

— M'emmènes-tu chez moi, chéri?

Τῆς ἀρνεῖσαι μὲ τὸν εὐγενικώτερο τρόπο.

— Conduis-moi prendre une chartreuse, au bar?

Τῆς ἀρνεῖσαι καὶ πάλι.

— Alors offre-moi un bock, je crève de soif.

Δὲν ἠμπορεῖς πλέον ν' ἀρνηθῆς. Εἶναι μία ὡραία κόρη, καὶ στέκει μπροστά σου γελαστή.

Παρουσιάζεται διὰ νὰ σὲ κάμη νὰ λησμονήσης μιὰ στιγμὴ τὸ νοσταλγικὸν δραμα τῆς μακρινῆς σου πατρίδας. Ἔχει ὡραῖα κινήματα, γλυκὰ μάτια καὶ ξέρει νὰ κερνᾷ στὸ ποτῆρι τῆς ἡδονῆς τὸ κρασὶ τῆς λήθης.

Ἔχει ἕνα ἔξυπνο τάκτ, καὶ ξέρει τί λόγο πρέπει νὰ πῇ στὸν καθένα. Τοὺς ἀνθρώπους πρὶν τοὺς γνωρίσῃ τοὺς διαισθάνεται, καὶ τὰ πράγματα τὰ μαντεύει.

Εἶναι πολλὲς αἱ γυναῖκες αὐτοῦ τοῦ εἴδους εἰς τὸ Παρίσι. Ἔχουν ἕνα πνεῦμα ὀξὺ καὶ χαριτωμένον, λέγουν πράγματα ποὺ δὲν γράφονται. Ὁμιλοῦν μὲ μίαν ὠμότητα διεγερτικὴν καὶ αἰσθάνονται τὴν ἀκατανίκητην ἀνάγκην τοῦ ἐρεθισμοῦ τῆς ψυχῆς ὅπως καὶ τῆς σαρκός.

Αἱ ἀγρυπνίαι τῆς ἡδονῆς, ἡ κούρασις τῆς διασκεδάσεως τοὺς δίνουν μία βραχνὴ φωνή, ἕνα παράξενο χρῶμα, μία ξεχωριστὴν ἔκφρασι.

Εἰς τὸ πρόσωπό τους ζωγραφίζονται αἱ φρικιάσεις τῆς σαρκός, αἱ ἀπολαύσεις τῆς στιγμῆς, ποὺ περνοῦν καὶ δὲν ἀφίνουν τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν σωματικὴ ἀδυναμία καὶ τὴν ψυχικὴ κατάπτωσι.

Αἱ *περισσότερες εἶναι μικροκαμωμένες* καὶ λιγνές, λεπτοφυεῖς καὶ εὐλύγιστες σὰν γάτες. Ἔχουν τὰ μάτια καὶ τὴν ψυχὴ τῆς γάτας, εἶναι ἐφτάψυχες καὶ ἄκαρδες.

Δὲν γνωρίζουν τί θὰ πῇ ὑποταγή, καὶ δὲν ἀναγνωρίζουν κανένα, σὰν τὸ πουλὶ ποὺ ἐπέ*ταξεν ἔξω ἀπ' τὸ κλουβί* του. Παραπλανημένες ἀπὸ τὸν πόθο τῆς ἡδονῆς καὶ τοῦ χρήματος ἄφησαν τὰ ἐργαστήριά των ἢ τοὺς συγγενεῖς των καὶ ἔφυγαν, σὰν πεταλοῦδες ποὺ τὲς σύρει τὸ φῶς τῆς λάμπας.

Τὲς κυττάζω ἐνῷ ἀρχίζει μὲ τοὺς ἤχους τῆς

ὀρχήστρας ὁ τετράχορος. Τὰ πόδια κινοῦνται εἰς τὸν ἀέρα ὅσο μποροῦν πλέον ψηλά. Τὰ φουστάνια ἀνασηκώνονται ὡς ποὺ νὰ σκεπάσουν τὸ πρόσωπο, καὶ τὸ χέρι εἶναι πάντα ἕτοιμο νὰ κρατήσῃ τὲς ἄσπρες δαντέλες ποὺ κυματίζουν σὰν ἀφροί.

Ὅσοι δὲν χορεύουν, μιλοῦν μὲ τὲς κουρασμένες χορεύτριες. Ἀκούει κανεὶς ἀνάλατα χαριτολογήματα, ἄνοστους ἀστεϊσμούς, ἠλιθιότητες ποὺ εὐφραίνουν τὸν ὄχλον τοῦ πνεύματος ὅπως καὶ τὸν *ὄχλον τοῦ γένους*.

Ἕνας πέπλος ψεύτικης ἡδονὴς σκεπάζει τὴν ἠθικὴ τῆς λάσπης, τὰ αἰσθήματα τῆς πόρνης ποὺ ἐναρμονίζονται μὲ τὴν ἀρρωστημένη ψυχὴ τῶν θεατῶν.

Καὶ αἰσθάνεται κανεὶς μίαν ἀπέχθεια, μία βαθειὰ περιφρόνησι δι' αὐτὴν τὴ ζωή.

Ἐνῷ τὰ πόδια κροτοῦν ἁρμονικὰ τὸν ὕμνον τῆς Τερψιχόρης, ἐγὼ βγαίνω ἔξω.

Ἡ νύχτα εἶναι παγερή, χωρὶς ἀστέρια.

Καθὼς φεύγω γλήγορα, ἕνα σχῆμα γυναικὸς ἀργοπερνᾷ ἀπὸ κοντά μου. Ἀκουμπᾷ στὸν τοῖχο καὶ μοιάζει σὰν νὰ σέρνεται, ὄχι σὰν νὰ περιπατῇ. Τὸ πρόσωπό της εἶναι ἀχνὸ καὶ ζαρωμένο. Λίγα μαλλιά, ἄσπρα καὶ λερωμένα σκεπάζουν τὸ μέτωπό της. Μία μορφὴ πόνου καὶ δυστυχίας.

Ἐστάθη ν' ἀκούσῃ τοὺς ἤχους τῆς μουσικῆς. Ἴσως εἰς τὰ νεανικά της χρόνια νὰ ἦτο μία ἀπὸ τὲς ὡραῖες κόρες ποὺ ἐχόρευαν ἐκεῖ μέσα, καὶ τώρα ποὺ ἀκούει τὴν μουσικὴ μπορεῖ νὰ βλέπῃ μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς της αὐτὸ τὸ ὄνειρο.

Μόνο μία στιγμὴ τὴν ἀντίκρυσα, ἀλλὰ στὸ πρόσωπό της ἐμπόρεσα νὰ διακρίνω ὅλη τὴν ἀγωνία, τὰ βάσανα, τὴν ἀπελπισία τῆς ἀθλιότητος.

Ἐκεῖ ἐπάνω ἡ ὀρχήστρα σκορπίζει ἁρμονικὰ κύματα.

Ἡ Φρύνη χορεύει.

Ἡ Δυστυχία περνᾷ σκυθρωπή.

Καὶ ἐγὼ φεύγω μακριὰ καὶ ἀπὸ τὲς δύο μὲ γλήγορα βήματα.

***

Εἶναι βράδι καὶ περνῶ ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ βουλεβάρτα. Τὰ σύγνεφα πυκνὰ σκεπάζουν ἕνα μολύβδινον οὐρανό. Ἕνας ψυχρὸς ἀέρας σκορπίζει ἀνατριχίλες μέσα εἰς τὰ γυμνὰ κλαδιὰ τῶν δένδρων. Κάποιες στιγμὲς ἕνα σύγνεφο παραμερίζει καὶ φαίνεται τὸ φεγγάρι ἀχνό, ἀσημένιο, μελαγχολικό.

Μακριά, ψηλά, πέρα ὁλόγυρα, ἀνακατώνονται καὶ χάνονται σὰν μία ἀβέβαιη σκηνογραφία τὰ σπίτια τοῦ δρόμου, σπίτια ποὺ σκεπάζουν τὴν ἁμαρτία, τὴν ἀθλιότητα, τὴν ἡδονή, τὸ ἔγκλημα. Χαμηλὲς πόρτες, στενοὶ καὶ μακρινοὶ διάδρομοι ποὺ ὁδηγοῦν σὲ μικρὰ δωμάτια ψηλά, ψηλὰ κάτω ἀπὸ τὴ σκεπή, πλιὸ κοντὰ στὸν οὐρανό. Σὲ μιὰ πόρτα λάμπει ἕνα φῶς σὰν τὸ μάτι κάποιου κακοῦ κτήνους. Στὸ πεζοδρόμι ὀρθή, βαδίζει ἀργὰ μονότονα μιὰ γυναῖκα, καὶ ἀντηχεῖ ὁ μονότονος ἦχος τῶν βημάτων της ἐπάνω στὸ πλακόστρωτο.

Ἡλικία καὶ μορφὴ ἀπροσδιόριστη. Κάτι ποὺ μοῦ κινεῖ τὴν ἀπέχθεια καὶ τὴν ἀποστροφὴ στὴν γυναῖκα.

Δὲν εἶναι ἄσχημη, ἴσως νὰ εἶναι ὡραία, ἀλλὰ εἶναι ἀντιπαθητική.

Φαίνεται σὰν ὀργισμένη καὶ σὰν ἀπελπισμένη.

Κανεὶς δὲν τὴν προσέχει, ἐπέρασαν ὅλοι οἱ συνηθισμένοι πελάτες της ἀδιάφοροι καὶ σὰν περιφρονητικοὶ μέσα εἰς τὴ παγερὴ σκιὰ τῆς νύχτας.

Καὶ ἡ γυναῖκα ποὺ πουλεῖ τὴν ἡδονή, ὁ θηλυκὸς Διογένης *ποὺ ζητᾷ νὰ εὕρῃ τὸν ἄνθρωπο*, θὰ σκέπτεται:

— Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν πλέον ἀγάπη;

Ἀλλὰ ἐρώτησε ποτὲ τὸν ἑαυτό της τί θὰ πῇ ἀγάπη;

Οἱ βιαστικὲς σιλουέττες τῶν ἀνθρώπων ποὺ περνοῦν, χάνονται εἰς τὸ βάθος τοῦ δρόμου.

Καθὼς περνῶ, κυττάζω τὸ πρόσωπό της σκυθρωπό, τὰ χείλη σφιχτὰ κλεισμένα ἀπὸ ἀγανάκτησι.

Περνῶ γλήγορα ἀπ' ἐμπρός της πρὶν προφθάσῃ νὰ μοῦ μιλήσῃ.

Πρὶν στρίψω τὸ δρόμο γυρίζω. Ἡ μελαγχολικὴ σιλουέττα τῆς γυναικὸς τοῦ πεζοδρομίου χάνεται ἀργὰ καὶ μελαγχολικὰ μέσα σὲ μία ἀκάθαρτη πόρτα ἑνὸς μαύρου σπιτιοῦ.

Ψηλὰ εἰς τὸν οὐρανὸ ἕνα σύγνεφο παραμερίζει καὶ τὸ φεγγάρι ἀχνό, σκληρό, ἀδιάφορο κυττάζει μὲ εἰρωνεία τὴν κόρη τῆς ἡδονῆς ποὺ μπαίνει στὸ σπίτι της μοναχὴ καὶ ἀπελπισμένη νὰ κοιμηθῇ σὲ ἀνερώτευτο κρεβάτι.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΟΡΓΗΝ

Μιὰ ἐπίσκεψις στὴ Μόργη, στὸ ξενοδοχεῖον αὐτὸ τῶν ἀγνώστων νεκρῶν, γεμίζει φρίκη τὴν ψυχή.

Ὅσους εὑρίσκουν νεκροὺς στοὺς παρισινοὺς δρόμους χωρὶς ὄνομα καὶ χωρὶς γνωριμία τοὺς *φέρουν ἐδῶ*. Ἡ ἐπιστήμη μαζὶ καὶ ἡ φιλανθρωπία κάμνουν τὸ χρέος τους.

Μέσα εἰς τὸ πλυντήριο βλέπει κανεὶς ὅλα τὰ ροῦχα αὐτῶν τῶν νεκρῶν, πλυμμένα, κρεμασμένα, σὰν βεστιάριον ἑνὸς φοβεροῦ θεάτρου.

Μέσα στὴν αἴθουσα, ἐπάνω σὲ μιὰ μαρμάρινη πλάκα, ἕνα παιδάκι νεκρὸ ἔχει στὰ χείλη του τὸ πρῶτο καὶ τὸ στερνὸ χαμόγελο. Μοιάζει σὰν ἕνα Χερουβεὶμ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἐζωγράφιζεν ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος.

Μία ὡραία κόρη εἶναι ξαπλωμένη παραπέρα. Ὅλο τὸ κορμί της εἶναι γεμάτο μαῦρα στίγ-

ματα. Τὰ μακριὰ καστανὰ μαλλιά της, ὁλόπυκνα, ἁπλώνονται γύρω στὴν μαρμάρινη πλάκα. Στὴ μορφή της ἔσβυσεν ἡ ἀχτίδα τῆς ζωῆς, καὶ τὰ κλειστά της μάτια δὲν φανερώνουν ποῖος τὴν ἐσκότωσε. Τὰ μαῦρα σημάδια τοῦ κορμιοῦ της δείχνουν πὼς θὰ ἔμεινε νεκρὴ ἀπὸ πολλὰ χτυπήματα.

Ἴσως ὁ φίλος της, κανένας παρισινὸς ἀπάχης, τῆς ἐπῆρε μαζὶ τὰ χρήματα καὶ τὴ ζωή της.

Ἀπέναντί σ᾽ ἕνα μεγάλο μαρμάρινο τραπέζι εἶναι ἁπλωμένο τὸ πτῶμα ἑνὸς ἀνθρώπου. Τὰ περιποιημένα γένεια, τὰ ὡραῖα χτενισμένα μαλλιά, τὰ κομψὰ δάχτυλα δείχνουν πὼς δὲν θὰ ἦταν κοινὸς ἄνθρωπος ὁ νεκρὸς αὐτός. Τὰ μάτια του τρομασμένα καὶ ὁλάνοιχτα ἐκφράζουν τὴ μεγάλη φρίκη. Σὰν νὰ κυττάζῃ ἀπελπισμένος τὸν κακοῦργο ποὺ θὰ εὑρῆκε στὸ δρόμο του ἀργὰ τὴ νύχτα. Δυὸ μαχαιριές, ἀνοιχτὲς ματωμένες, σὰν κόκκινα ρόδα, τοῦ ξεσχίζουν τὰ στήθη.

Γύρω ἀκόμη ἄλλοι νεκροί, ἄγνωστα θύματα τῶν κακούργων τοῦ Παρισιοῦ, περιμένουν ἐπάνω στὰ μαρμάρινα τραπέζια, νὰ γνωρισθοῦν ἢ νὰ ταφοῦν ἄγνωστοι.

ΤΟ ΠΑΛΑΤΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

Ἐκατεβήκαμε μιὰ στενὴ κυκλικὴ σκάλα, μὲ πολλὰ σκαλοπάτια, γιὰ νὰ φθάσουμε εἰς τὲς παρισινὲς κατακόμβες. Θὰ εἴμεθα ἕως τριακόσια ἄτομα, ἄλλοι μὲ κεριά, ἄλλοι μὲ λαντέρνες. Ἐπεράσαμε ἕνα στενὸ μακρινὸ κυκλικὸ διάδρομο καὶ ἐφθάσαμεν ἐμπρὸς εἰς τὴν ὀστεοθήκην. Τὸ μέρος πλαταίνει ἀπότομα, μία μαύρη πόρτα φαίνεται μὲ τὴν ἐπιγραφήν:

MEMORIAE MAJORUM

Ἄλλοι ἀπὸ τὴ συνοδία εἶναι σοβαροί, ἄλλοι φαίνονται γελαστοί, ἄλλοι ἀδιάφοροι.

Τὰ κεριὰ καπνίζουν πένθιμα σὲ μιὰ μακρινὴ γραμμή.

Βαδίζουμε στὴ νεκρικὴ γαλαρία.

Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ οἱ τοῖχοι εἶναι κοσμημένοι ἀπὸ κρανία καὶ κόκκαλα σκελετῶν.

Ἐδῶ, ἀνάμεσα στοὺς πέτρινους στύλους ἀναπαύονται τὰ κόκκαλα ποὺ ἐξέθαψαν ἀπὸ τοὺς ναοὺς καὶ τὰ κατηργημένα κοιμητήρια.

Ἐδῶ εἶναι οἱ σκελετοὶ στρατηγῶν καὶ στρατιωτῶν, ἀπὸ τὰς πρώτας ἐπιδρομὰς τῶν Νορμανδῶν, μέχρι τῶν τελευταίων πολιτῶν καὶ προλεταρίων, πρὸ ἑνὸς αἰῶνος.

Κοιμᾶται εἰς μίαν δημοκρατίαν τοῦ θανάτου καθετὶ ποὺ ἔζησε καὶ ἔδρασεν εἰς αὐτὸ τὸ Παρίσι, πλῆθος σκελετῶν χωρὶς διάκρισιν, μεγάλοι ἄνδρες καὶ ἅγιοι καὶ κακοῦργοι

Μέσα εἰς τὴν αἰωνίαν σιγήν, εἰς τὴν ἄβυσσον αὐτὴν τοῦ θανάτου, οἱ σκελετοὶ εἶναι παρατεταγμένοι δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Τὰ ἀνθρώπινα κρανία δείχνουν μέσα εἰς τὲς κόγχες τῶν ματιῶν τὸ παγερὸ σκοτάδι τῆς ἀνυπαρξίας.

Παντοῦ εἶναι ἐντειχισμέναι ἐπιγραφαὶ μὲ στίχους διὰ τὸ θάνατο καὶ διὰ τὴν ἀθανασία.

Ἕνας γέρος ἀπὸ τὴ συνοδιά μας στέκει μπροστὰ ἀπὸ μίαν ἐπιγραφὴ καὶ διαβάζει:

Memento homo quia pulvis es
et in pulverem reverteris.

Κρατεῖ ὑψωμένο στὸ χέρι του ἕνα φανάρι, καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μορφῆς του φαίνονται ἀλλοιωμένα ἀπὸ τὸ στοχασμὸ τοῦ θανάτου.

Ὁ γέρος προχωρεῖ ἀργὰ ἐμπρός μου, καὶ τὸ βῆμα του κλονίζεται. Φαίνεται βυθισμένος σὲ σκέψεις.

Εἶναι σὰν ἀφῃρημένος, σὲ κάθε βῆμα σκοντάφτει καὶ κινδυνεύει νὰ πέσῃ. Πίσω ἀπὸ τὰ ματογυάλια του καρφώνει τὸ βλέμμα του τρομασμένο καὶ κυττάζει τὰ κρανία τῶν νεκρῶν.

Θὰ σκέπτεται ὅτι πολὺ γλήγορα καὶ αὐτὸς θὰ γίνῃ ὅμοιος, καὶ αὐτὴ ἡ σκέψις στὴν ἡλικία του δὲν θὰ εἶναι πολὺ εὐχάριστη.

Παραπέρα βαδίζει μία ὡραία κόρη κοντὰ σ᾽ ἕνα νέο, καὶ νομίζει προτιμότερο νὰ κυττάζῃ ἐκεῖνον παρὰ τοὺς σκελετούς. Κάθε τόσο τοῦ μιλεῖ, λέγει ἔξυπνα πράγματα μέσα εἰς τοὺς σκοτεινοὺς αὐτοὺς διαδρόμους τοῦ θανάτου. Τὸ στῆθος της πάλλει σὰν νὰ τὸ πλημμυρίζῃ ἡ φλογερὴ ὁρμὴ τῆς νιότης.

Ἀλλὰ καθὼς περνᾶμε, κάποιος χαιρέκακος στέκει κοντὰ στὴν κόρη, ὑψώνει τὸ κερί του πρὸς τὸ μάρμαρο μιᾶς ἐπιγραφῆς καὶ διαβάζει δυνατά:

Ainsi il passe sur la terre
esprit, beauté, grâce, talent
telle est une fleure ephémère
que renverse le moindre vent.

Ἐκείνη τὸν κυττάζει μ᾽ ἕνα χαμόγελο περιφρονητικό, καὶ περνάει περήφανη ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ κρανία τῶν σκελετῶν.

Τὰ νεκρικὰ κεφάλια, σὰν πρόσωπα ζωντανῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἄλλα συμπαθητικά, ἄλλα ἀντιπαθητικά, ἄλλα μαῦρα σκοτεινά, ἄλλα λευκά. Κάποια κρανία ὁλόλευκα μοῦ ἀρέσει νὰ φαντάζομαι πὼς θὰ ἦσαν τὰ κεφάλια καλῶν ἀνθρώπων, ἄλλα ὁλόμαυρα μοῦ φαίνονται πὼς θὰ ἦσαν κεφάλια κακούργων. Τόσοι νεκροὶ καρφωμένοι στοὺς τοίχους!

Τοὺς κυττάζω χωρὶς λύπη, μ᾽ ἕνα αἴσθημα ποὺ μοιάζει σὰν ἐγκαρτέρησις στὴν Εἱμαρμένη.

Οἱ ἄδειες κόγχες τῶν ματιῶν τους εἶναι πλημμυρισμένες ἀπὸ νεκρικὸ σκοτάδι, σὰν νὰ μᾶς κυττάζουν μὲ χαιρέκακην ἀδιαφορία, σὰν νὰ λένε: δυστυχισμένα πλάσματα, πόσο περιφρονοῦμε τὴν ἀνθρώπινην ὕπαρξι, γιατὶ ἐμεῖς

τώρα δὲν γρικοῦμε οὔτε πόνον, οὔτε θλῖψι...

Φθάνουμε πρὸς τὸ τέλος.

Ἀνεβαίνουμε τὴ σκάλα ποὺ ὁδηγεῖ πρὸς τὸ φῶς καὶ πρὸς τὸν ἀέρα.

Καὶ τώρα ἰδοὺ ἐμπρός μου τὸ Παρίσι, ἡ ζωή, ὁ θόρυβος, ἡ κίνησις. Περνῶ καὶ κυττάζω τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸ ἴδιο ἀσυγκίνητο βλέμμα ποὺ ἐκύτταζα πρὸ μιᾶς στιγμῆς τοὺς σκελετοὺς κάτου ἐκεῖ εἰς τὴν ἄβυσσο τῶν νεκρῶν.

Ὁ ἥλιος λάμπει καὶ διώχνει ἀπὸ τὸν νοῦ μου τὴν ἰδέα τοῦ θανάτου. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδέα τῆς ζωῆς δὲν ἀρκεῖ νὰ μὲ κάμῃ εὐτυχισμένον.

BOUQUINISTES

Ὅταν περνῶ ἀπὸ τὴν προκυμαία τοῦ Σηκουάνα, στέκομαι ἐμπρὸς στὰ ξύλινα κιβώτια τῶν bouquinistes καὶ κυττάζω τὰ παλαιὰ βιβλία. Κληρικοί, γέροι σοφοί, νέοι ἀνήσυχοι διψασμένοι γιὰ τὴ μάθησι, οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἀγαποῦν τὰ βιβλία, λησμονοῦνται ἐκεῖ μὲ τὸ πρόσωπο βυθισμένο στὲς παληὲς ξεθωριασμένες σελίδες, ἐνῷ ἡ ψυχή τους πλανᾶται σὲ κάποιο μακρινὸ παρελθὸν ἢ σὲ καμιὰ μεταφυσικὴ σκέψι.

Λίγα βήματα παραπέρα τὸ Παρίσι ὀργιάζει μὲ θόρυβο.

Ὅλα αὐτὰ τὰ κιβώτια μὲ τὰ παλαιὰ βιβλία, μὲ τὰ μικρὰ μετάλλινα ἀγαλματάκια, μὲ τὰς μικρογραφίας καὶ μὲ τὰ εἰδώλια βλέπουν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἀφοῦ θὰ ἔμειναν λησμονημένα καὶ ἄχρηστα γιὰ πολλὰ χρόνια, κλεισμένα σὲ σκοτεινὲς κάμερες, σὲ ἀραχνιασμένα ὑπερῶα.

Ἕνα μυστικὸ πνεῦμα τοῦ Καιροῦ, κάτι σὰν ἀπὸ τὴν ψυχὴ τῆς Ἱστορίας φτερουγίζει ἐπάνω ἀπὸ αὐτὰ τὰ κιβώτια ποὺ στολίζουν σὰν στεφάνι τὲς ὄχθες τοῦ Σηκουάνα. Σηκώνεται σὰν ἀναθυμίαση τὸ πνεῦμα τῶν ἀψύχων καὶ πλημμυρίζει μὲ χίλιες σκέψεις τὴν φαντασίαν ὅσων ζοῦνε μὲ ὄνειρα.

Καὶ τὸ περιβάλλον ὁλόγυρα, ἀπὸ τὸ Λοῦβρον ἕως τὴν Παναγίαν τῶν Παρισίων, διηγεῖται ὅλην τὴν Ἱστορία τῆς Γαλλίας. Μαζὶ μὲ τὴ σκόνη τοῦ δρόμου ἀναπνέω καὶ τὴ σκόνη τῆς Ἱστορίας, τὰς ἀναμνήσεις τῶν ἐποχῶν. Βλέπω καὶ αἰσθάνομαι τὴν ἐργασία τῶν γενεῶν ποὺ ἐπέρασαν, τὰ ἴχνη ἑνὸς λαοῦ.

Αὐτὸ τὸ θέαμα κάμνει τὴν ψυχήν μας νὰ περιφρονῇ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου.

Κοντὰ εἰς τὰ νεκρὰ αὐτὰ βιβλία, ὅπως μέσα εἰς ἕνα κοιμητῆρι, αἰσθάνομαι τὴ θλῖψι ποὺ μᾶς ἐμπνέει τὸ μοιραῖο πέρασμα τῆς ζωῆς καὶ τῶν πραγμάτων.

Αὐτὰ τὰ βιβλία ὁποὺ πωλοῦνται γιὰ λίγες πεντάρες, μᾶς δίνουν τὸ πλέον πικρὸ μάθημα μιᾶς ἀπελπιστικῆς σοφίας.

Μιὰ ξεθωριασμένη ψυχὴ φωλιάζει μὲς τὲς σκονισμένες σελίδες των, μία θλιβερὴ γεροντικὴ ψυχή, ἕνα σιωπηλὸ πνεῦμα τοῦ πόνου.

Καὶ μιὰ γλυκειὰ εἰρηνικὴ θλῖψις πλημμυρίζει τὴν ψυχὴ γι᾽ αὐτὸ τὸ γραμμένο χαρτὶ ποὺ μᾶς δείχνει τὴν ματαιότητα τῆς ἐφήμερης ἐπιτυχίας, τὴν ἐργασία ποὺ περνᾷ ἄκαρπη καὶ ἀγνώριστη, τὴν περιττὴ προσπάθεια ποὺ χάνεται...

Πόσοι ἄγνωστοι συγγραφεῖς! Ὀνόματα ποὺ δὲν τὰ εἶδα ποτέ, ὀνόματα ποὺ ποτὲ δὲν τὰ ἄκουσα. Ποιὸς τοὺς ξέρει, καὶ ποιὸς τοὺς θυμᾶται τοὺς εὐλογημένους αὐτοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἐθυσίασαν τὰ ὡραιότερα χρόνια τῆς ζωῆς των σὲ μίαν ἐργασία χαϊμένη καὶ ἄσκοπη, σ᾽ ἕνα μάταιο κόπο!

Ἐπάνω, τὰ δένδρα εἶναι ὁλοπράσινα ἀπὸ τοὺς χυμοὺς τῆς Ἀνοίξεως, καὶ στὰ κλαδιὰ γλυκοκελαϊδοῦν τὰ πουλιά. Κάτω ὁ Σηκουάνας κυλᾷ τὰ θολοπράσινα νερά του. Καὶ ἐγώ, μὲ θλιμμένη ψυχή, συλλογίζομαι ὅλους αὐτοὺς τοὺς λησμονημένους συγγραφεῖς, ποὺ κοιμοῦνται ἄγνωστοι τὸν αἰώνιον ὕπνο.

Τὸ βαθὺ πικρὸ αἴσθημα ποὺ νοιώθω μοιάζει σὰν συμπάθεια καὶ σὰν ἐγωϊσμός.

Σκέπτομαι τί τάχα ἀξίζει νὰ προσθέσῃ κανεὶς λίγες σελίδες ἢ λίγα βιβλία εἰς τὴν ἄπειρη πληθώρα τοῦ τυπωμένου χαρτιοῦ.

Γυρίζει εἰς τὸν νοῦν μου ἡ ἰδέα ποὺ ἐβασάνισε σχεδὸν ὅλους ὅσοι ἐζήτησαν νὰ διαιωνίσουν (!) τὴν σκέψιν τους ἐπάνω εἰς τὸ χαρτί.

Ὁ γέρο-bouquiniste δὲν βασανίζεται ἀπ᾽ αὐτὴ τὴ σκέψι καὶ μοιάζει σὰν νὰ εἶναι εὐτυχισμένος. Δὲν θὰ συλλογίζεται τὴν φτώχεια του καὶ δὲν θὰ λογαριάζῃ τὴν ἡλικία του. Κάθεται ἐμπρὸς στὰ βιβλία του καὶ ὅταν δὲν τὰ πωλῇ τὰ διαβάζει. Ζῇ μὲ ἐγκαρτέρησι καὶ κυττάζει ὅλα τὰ πράγματα μὲ τὸ παρατηρητικὸ ἀλλὰ ψυχρὸ καὶ ἀδιάφορο βλέμμα τοῦ φιλοσόφου.

Βλέπει τὴν παρισινὴ ζωὴ ποὺ περνᾷ ὅλη τὴν ἡμέρα ἀπ᾽ ἐμπρός του, καὶ στὴ μορφή του ζωγραφίζεται αὐτὴ ἡ σκέψις:

— Τίποτε δὲν μὲ συγκινεῖ, τίποτε δὲν μὲ ἐνθουσιάζει. Ἐσυνήθισα τὴ θλῖψι κ᾽ ἐλησμόνησα τὴ χαρά.

Προχωρῶ γιὰ νὰ φύγω, καὶ κυττάζω τοὺς διαβάτες. Ἄλλοι περνοῦν βιαστικοὶ καὶ ἀδιάφοροι ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ βιβλία. Ἄλλοι στέκονται καὶ τὰ κυττάζουν. Φαντάζομαι πὼς τὸ λησμονημένο βιβλίο ἀνατριχιάζει ἀπὸ ἡδονή, νοιώθει χαρὰ νὰ τὸ χαϊδεύουν τὰ δάχτυλα ἑνὸς ἀγνώστου.

Καὶ τώρα σκέπτομαι πὼς ἴσως νὰ μὴν εἶναι ἄχρηστα τὰ καϊμένα τὰ παληοβιβλία... Ἡ ψυχὴ κάποιου διαβάτη μπορεῖ νὰ θελχθῇ ἀπὸ τὴν πλέον ἀνόητη φυλλάδα, ὁ καθένας μπορεῖ νὰ εὕρῃ εἰς αὐτὴ μίαν ἰδέα, μία σκέψι του, ἕνα γεγονὸς ποὺ νὰ τὸν ἐνθουσιάσῃ ἢ νὰ τὸν παρηγορήσῃ.

Ἐνῷ φεύγω, μιὰ ὡραία κόρη ποὺ βαδίζει ἐμπρός μου, μὲ κάμνει νὰ λησμονήσω τὰ ξεθωριασμένα βιβλία καὶ τὲς μαῦρες ἰδέες.

Ἡ ξανθὴ κόμη της ἀστράφτει κάτω ἀπὸ τὸ φῶς, καὶ εἰς τὸ φωτεινὸ χαμόγελο τοῦ ἡλίου λάμπει ἡ αἰωνία νεότης τῆς φύσεως.

SACRÉ COEUR

Ἀνεβαίνω, ἐπάνω ἀπὸ τὴν Μονμάρτη, πρὸς τὴν ἐκκλησία τῆς Sacré Cœur.

Εἶμαι 104 μέτρα ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ Σηκουάνα. Μακριὰ σὰν νὰ κυματίζουν φαίνονται οἱ λόφοι, τὰ μικρὰ χωρία, τὰ μεγάλα ἐργοστάσια, οἱ σιδηρόδρομοι. Ὀπίσω τὸ Παρίσι ἁπλώνεται σὰν ἕνας ὠκεανός.

Στέκομαι κοντὰ εἰς τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Πέτρου, διὰ νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν κρύπτη τοῦ Ἁγίου Τάφου. Κατεβαίνω τὰ σκαλοπάτια ὑπὸ τὸ ἔδαφος. Ἕνα ὡραῖον ἄγαλμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ξαπλωμένο ἐπάνω σ' ἕνα πέτρινο τραπέζι, ἀνάμεσα σὲ στεφάνια καὶ τάματα. Ἀπὸ ἕνα φεγγίτη σταλάζει τὸ φῶς χλωμό.

Τὸ μέρος εἶναι σιωπηλὸ καὶ κατανυκτικό. Τὸ περιβάλλον γεννᾷ μίαν ἐντύπωσιν ποὺ μοιάζει σὰν φόβος ἢ σὰν συγκίνησις. Ἡ ψυχὴ γροικᾷ τὴν φρικίασι τῆς πίστεως καὶ ὁ λογισμὸς σὰν νὰ προσηλώνεται σὲ κάποια θρησκεία.

Ψηλά, πρὸς ἕνα πράσινο λοφίσκο τελειώνει ὁ δρόμος τοῦ σταυροῦ. Ἐμπρὸς σ' ἕνα σταυρὸν ἀπὸ γαλάζιο γρανίτη εἶναι τὸ μέρος τῆς προσευχῆς. Οἱ προσκυνηταὶ δὲν εἶναι σπάνιοι. Οἱ πιστοὶ πηγαίνουν πρὸς τὸν γιγάντιο ναὸ ποὺ ὑψώνεται εἰς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ τοίχου. Ἐκεῖ εἰς τὸν πελώριο νάρθηκα βλέπει κανείς, κάποτε τὴν Κυριακή, μερικοὺς ἁμαρτωλοὺς ποὺ ἔρχονται νὰ μετανοήσουν. Φοροῦν τὸ μαῦρο ράσσο, μὲ τὸν κόκκινο σταυρὸν στὸ στῆθος, μὲ τὴ λαμπάδα στὸ χέρι καὶ περνοῦν σὰν δράματα μιᾶς ἄλλης ἐποχῆς.

Αὐτὸ τὸ προσκύνημα ποὺ καλεῖ τοὺς πιστοὺς ὡς ἐδῶ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, εἶναι μία ἄγνωστη καὶ περίεργη γωνία μέσα εἰς τὴν παρισινὴν ζωήν. Μία ὁλόκληρη συνοικία εἶναι κτισμένη ἐδῶ διὰ τοὺς προσκυνητάς. Νομίζω πὼς εὑρίσκομαι σὲ καμιὰ μικρὴ ἐπαρχία ὅπου ἡ λατρεία ἑνὸς ἱεροῦ λειψάνου ἔσυρε τοὺς πιστούς.

Εἰς τοὺς δρομίσκους τὰ μαγαζειὰ πωλοῦν ἀντικείμενα πίστεως.

Ἡ ψυχὴ πλημμυρίζει ἀπὸ τὰς θρησκευτικὰς ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς μας ἡλικίας.

Πανοράματα ὅπου βλέπει κανεὶς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν Ἰουδαίαν. Τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ εἰς κέρινα ἀποτυπώματα. Παντοῦ εἰς τοὺς δρομίσκους, εἰς τὲς αὐλὲς σταυροί, μικρὰ ἀγαλμάτια εἰς τὰ παράθυρα. Ἀναπαυτήρια διὰ τοὺς προσκυνητὰς ποὺ ἔρχονται νὰ καθήσουν καὶ νὰ πιοῦν λίγο κρασί.

Ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἀπόμερην αὐτὴν συνοικίαν περνᾷ μία μεγάλη πνοὴ πίστεως καὶ ἐλέους. Οἱ δρόμοι εἶναι ἥσυχοι, τὰ σπίτια χαμηλὰ τριγυρισμένα ἀπὸ περιβόλια.

Εἶναι ἡ μεγάλη εἰρηνικὴ σιγὴ τοῦ προαστείου.

Λίγα βήματα παραπέρα, κοντὰ εἰς τὸ κοιμητῆρι, ἀντηχεῖ εἰς τὰ καπηλεῖα ὁ θόρυβος τῶν μεθυσμένων ἐργατῶν . . .

Αὐτοὶ οἱ ἐργάται κινοῦν τὴν ἀπέχθεια.

Πόσον εὐτυχισμένος ὁποὺ εἶσαι, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃς, ὦ ἄνθρωπε τῶν κάμπων, μὲς τὴν ἐλεύθερη ζωὴ τῆς φύσεως.

Πόσον ἀνώτερη εἶναι ἡ ζωή σου ἀπὸ τὴν ἀκάθαρτη ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ δουλεύει χαϊμένος καὶ ἐκμηδενισμένος μέσα εἰς τὴν κοσμοπλημμύραν μιᾶς μεγάλης πόλεως. Εἶσαι κοντὰ εἰς τὴν φύσιν, εἰς τὴν ἁγίαν αὐτὴν μητέρα.

Πόσον συλλογίζομαι τὴν ζωὴν τῆς ἐξοχῆς ὅταν περνῶ ἀπὸ τοὺς βρωμεροὺς δρόμους τῶν λαϊκῶν συνοικιῶν ὅπου ἐργάζεται ἡ δυστυχία, ὅπου φωλιάζει τὸ ἔγκλημα, ὅπου βασιλεύει ἡ ἀρρώστεια καὶ ἡ ἀθλιότης.

Ἀκάθαρτα σπίτια ποὺ τὸ σκοτεινό τους χρῶμα καθρεφτίζει ὅλη τὴν μαύρη ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ποὺ ζοῦν ἐκεῖ μέσα μὲς τὴν ἠθικὴ λάσπη.

Εἶχε δίκαιον ὁ Θεόφιλος Γκωτιὲ ὅταν γι' αὐτὰ τὰ σπίτια ἔγραφε τοὺς στίχους:

Rien n'est plus triste à voir, dans ce vilain [Paris
entre le ciel tout jaune et le pavé tout gris
que ne sont ces maisons laides et rechignées.

Ἕνας ἀπόκληρος τῶν κάμπων εἶναι εὐτυχὴς ἐμπρὸς εἰς ἕναν ἀπόκληρον μεγαλουπόλεως.

Ἂν μοῦ ἔμελλε νὰ γεννηθῶ καὶ νὰ ζήσω σὰν σκλάβος τῆς ζωῆς, σὰν ἐργάτης καὶ σὰν βιοπαλαιστής, ὦ Θεέ μου, θὰ ἤθελα χίλιες φορὲς νὰ ἤμουν ἕνας σκαφτιᾶς τῶν κάμπων, παρὰ ἕνας ἐργάτης τοῦ Παρισιοῦ.

Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, ἀλκοολικοὶ καὶ διεφθαρμένοι, γεννοῦν τὴν ἀπέχθεια, καὶ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ αἰσθανθῇ τὸν παραμικρὸν οἶκτο γι' αὐτούς.

Δίκαιοι καὶ πάλιν οἱ στίχοι αὐτοὶ τοῦ Γκωτιέ.

Tout malheureux qu'ils sont, moi pourtant [je les hais,
et je dis anathème à cette race impie.

ΦΑΥΛΟΒΙΟΙ

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Παρίσι τῶν Champs Elysés καὶ τῶν μεγάλων βουλεβάρτων εἶναι ἕνα ἄλλο Παρίσι, ταπεινὸ καὶ ἀπαίσιο, παράδοξο καὶ ἐπικίνδυνο. Μιὰ νυχτερινὴ ἐπίσκεψις εἰς τὲς λαϊκὲς ταβέρνες, τὰ caboulots, πρὸς τὴν συνοικίαν τῶν Halles, μᾶς παρουσιάζει τὴν κόλασι τοῦ παρισινοῦ ὄχλου.

Ὕστερα ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα βλέπει κανεὶς εἰς τὲς ἀπόμερες γωνίες, εἰς τοὺς ἐρημικοὺς δρόμους τὲς νυχτερινὲς σιλουέτες τῶν λωποδυτῶν καὶ τῶν ἀπάχηδων. Ἄνθρωποι σκοτεινοὶ καὶ ἀπαίσιοι, ξεσχισμένοι καὶ σκυθρωποί, προχωροῦν σὲ μίαν ἄσκοπη περιπλάνησι ἢ στέκονται μὲ ὕποπτη στάσι, δὲν ξέρεις ἀπὸ ποῦ ἔρχονται καὶ ποῦ πηγαίνουν.

Εἶναι γνωστὰ τὰ κέντρα τους, πρόστυχα καφενεῖα, ἐλεεινὲς ταβέρνες, ὅπως τὸ Caveau εἰς τὴν rue des Innocents. Εἰς τοὺς τοίχους εἶναι σκαλισμένες διάφορες ἐπιγραφὲς καὶ καρδιὲς τρυπημένες ἀπὸ συμβολικὰ τόξα. Ἔγραψαν ἐκεῖ τὰ ὀνόματά τους οἱ μεγάλοι κακοῦργοι καὶ οἱ φαυλόβιοι τοῦ Παρισιοῦ.

Ἐπάνω στὰ ἐλεεινὰ τραπέζια καὶ στ' ἀκάθαρτα καθίσματα ἀναπαύονται κλέφτες, λωποδύτες, ζητιάνοι μὲ ἄσπρα γένεια, νέοι ἀπάχηδες μὲ μακριὰ χτενισμένα μαλλιά, ρακοσυλλέκτες, ἀνέστιοι, κουρελιάρηδες, ἀκάθαρτες γυναῖκες τῆς πλιὸ πρόστυχης ἡδονῆς, τεμπέληδες, μέθυσοι καὶ κάθε κοινωνικὸ σκύβαλο τοῦ Παρισιοῦ.

Ἄλλοι ἀκουμποῦν τὸ κεφάλι καὶ κοιμοῦνται, ἄλλοι πίνουν, ἄλλοι συζητοῦν καὶ ἄλλοι σκυθρωποὶ συλλογίζονται τὸ ἔγκλημα.

Ἕνας βραχνὸς τραγουδιστὴς τῶν δρόμων κάθεται στὴ μέση καί, συντροφευμένος ἀπὸ ἕνα πιανίστα, τραγουδάει τὴν Marche des Cabrioleurs, ποὺ προκαλεῖ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν ἀκροατῶν.

On arrive la nuit
sur le coup de minuit
chez une douairière peu bégueule;
mais quelle déception,
rien dans la maison!
Je trouve la vieille toute seule.
Alors elle me dit:
Monsieur le bandit
vous devez être déconfit
car pour tout revenu
je n'ai que ma vertu,
je vais vous la donner,
Je réponds sans tarder:
«Merci, j'veux pas vous en priver!».

Ὁ ἀκάθαρτος αὐτὸς κόσμος ζῇ τὴ νύχτα κυλισμένος στὸ μεθύσι καὶ στὴ διαφθορά.

Πρέπει νὰ περάσῃ κανεὶς ἀπ' ἐκεῖ διὰ νὰ ἰδῇ ὅλη τὴν ἀθλιότητα τῆς φτώχειας καὶ τῆς διαφθορᾶς, τὴν πλιὸ βακχικὴ παραφορὰ τῆς ἡδονῆς σ' αὐτὰ τὰ ἐλεεινὰ πλάσματα ποὺ ἡ ἀρρώστεια καὶ ὁ θάνατος τὰ παραμονεύει ἔξω ἀπὸ τὰ νοσοκομεῖα, σὲ κάθε γωνία τοῦ δρόμου.

Φθάνουν ἐκεῖ, παραπλανημένες ἀπὸ τὸ νυχτερινό τους δρομολόγιο, διὰ νὰ ψαρέψουν τὸν ἄνθρωπον, αἱ γυναῖκες ποὺ προσφέρονται σ' ὁποιον τύχῃ καὶ ὅπως λάχῃ, αἱ γυναῖκες ποὺ χρησιμεύουν σὰν boîtes à plaisir. Στολισμένες, ἀκάθαρτες, ἀντιπαθητικές, ἀρρωστημένες, πηγαίνουν εἰς τὰ νυχτερινὰ αὐτὰ καταγώγια διὰ νὰ ζητήσουν τὸ ἀλκοὸλ ποὺ φλογίζει καὶ τὴν ἡδονὴ ποὺ παρηγορεῖ.

Ἐπάνω στὰ ξύλινα τραπέζια, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, πίνουν ἀδιάκοπα καὶ καπνίζουν.

Πάντοτε μερικοὶ ἀστυφύλακες πηγαίνουν νὰ ἐπαγρυπνήσουν εἰς αὐτὰ τὰ μέρη, ποὺ συνάζονται οἱ ἐπίφοβοι ξενύχτηδες, τ' ἀνθρώπινα καθάρματα ποὺ ζοῦν μὲς τὸ σκοτάδι.

Ὅσο προχωρεῖ ἡ νύχτα, τόσο αὐξάνει ἡ πελατεία αὐτῶν τῶν κέντρων. Φθάνουν λωποδύτες καὶ μαχαιροβγάλτες, δειλοὶ κλέφτες καὶ ἄκαρδοι φονιάδες, ἥρωες ποὺ σκοτώνουν τὸν ἄοπλο διαβάτη ποὺ ἐπαραστράτησεν ὡς ἐκεῖ, καὶ ἀναζητοῦν τὲς χλωμὲς γυναῖκες τῆς ἁμαρτίας μὲ τὰ χρωματισμένα χείλη καὶ μὲ τ' ἀρρωστημένα μάτια.

Ἡ βρωμερὴ πελατεία τους ἦταν οἱ ἐργάτες καὶ οἱ ἄεργοι, οἱ ἀπάχηδες καὶ οἱ ρακοσυλλέκτες.

Εἰς αὐτὲς τὲς γυναῖκες ἡ ἀστυνομία δρίζει ἕνα μέρος τοῦ τάδε πεζοδρομίου ἢ τοῦ δεῖνα δρόμου. Ἐκεῖ ἐξασκοῦν τὸ ἐπάγγελμά τους. Περιπατοῦν μὲ σιγὰ βήματα ἐπάνω-κάτω, καὶ περιμένουν. Ὅταν ἰδοῦν διαβάτη τὸν πλησιάζουν καὶ τοῦ ψιθυρίζουν:

— Montes-tu chez moi, mon chéri? je serai bien gentille.

Δὲν τοὺς ἐπιτρέπεται νὰ εὔγουν πρὶν νυχτώσῃ, οὔτε νὰ περάσουν τὸ ὡρισμένο σύνορο τοῦ δρόμου, διότι ἐκεῖ εὑρίσκονται αἱ ἄλλαι συνάδελφοι.

Ἔτσι ἔζησαν πάντα καὶ ἔτσι πεθαίνουν. Θὰ τὲς εὕρουν κανένα χειμωνιάτικο βράδι νεκρὲς μὲς στὸ δρόμο ἀπὸ πεῖνα ἢ ἀπὸ κρύο.

Ἀπὸ πατέρα σὲ παιδὶ ἔζησαν τὴ ζωὴ τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς ἁμαρτίας. Ἤπιαν κρασί, ἀνέπνευσαν τὸν ἀκάθαρτον ἀέρα τῆς ταβέρνας, ἐγνώρισαν τὴν ἐξάντλησι καὶ τὴν ἀθλιότητα, ἐσιχάθησαν τὴ ζωὴ ποὺ περνᾷ χωρὶς σκοπὸ καὶ χωρὶς φίλτρο.

Ἱέρειες τῆς Ἀφροδίτης, ποὺ δὲν εἶναι πλέον νέες, πηγαίνουν ἐκεῖ νὰ ἐνθυμηθοῦν τοὺς ἔρωτες τῆς νεότητος καὶ νὰ παρηγορηθοῦν μὲ κάνένα ἀψέντι. Πίνουν καὶ μεθοῦν διὰ νὰ παρηγορήσουν τὴν ἄσχημη ζωή τους ποὺ δὲν τὴν φωτίζει καμιὰ ἀχτίδα ὠμορφιᾶς.

Καὶ τραγουδοῦν, μὲς τὸν βακχικὸν ὀργασμό:

J'allais à vingt ans
dans le cabaret rire et boire.

ΤΟ ARGOT

Τὸ argot ἢ jargon εἶναι μιὰ διεφθαρμένη συνθηματικὴ διάλεκτος τῶν ἀλητῶν καὶ τῶν κλεπτῶν, ἓν εἶδος *κορακίστικα*, μία φρασεολογία τῶν τάξεων ἐκείνων ποὺ ζοῦν ἔξω ἀπὸ τὴν κοινωνίαν.

Φρασεολογίαι αὐτοῦ τοῦ εἴδους ὑπῆρξαν πάντοτε εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς καὶ εἰς ὅλους τοὺς τόπους. Οἱ ἱερεῖς τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου εἶχαν ἕνα ἰδιαίτερον λεξιλόγιον, τὸ ὁποῖον δὲν ἐγνώρισαν ποτὲ οἱ ἀμύητοι, κάτι παρόμοιον μὲ τὰς μασσωνικὰς λέξεις. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ρώμην οἱ πληβεῖοι καὶ οἱ μαστρωποὶ ὡμίλουν μίαν ξεχωριστὴν διάλεκτον. Ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας, ἀπὸ τοὺς Βοημοὺς καὶ τοὺς Ἀθιγγάνους μέχρι τῶν παριῶν τῆς Ἰνδίας, ἔχουν ἕνα ἰδικόν των χαρακτηριστικὸν τρόπον ἐκφράσεως.

Εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ γλωσσικὸν τοῦτο ἰδίωμα, τὸ ὁποῖον ἀκμάζει σήμερον εἰς τὸν παρισινὸν ὄχλον, χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 15 αἰῶνος, καὶ ὀφείλει τὴν γέννησίν του εἰς τὰς συμμορίας τῶν ἐπαιτῶν καὶ τῶν κλεπτῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἱ ὁποῖοι ἐχρησιμοποίουν τὴν ἰδιωματικὴν φρασεολογίαν διὰ ν' ἀναγνωρίζωνται μεταξύ των.

Εἰς τὸ μεσαιωνικὸν Παρίσι ὑπῆρχε μία ἰδιαιτέρα συνοικία, la cour des Miracles, ὅπου εὕρισκον ἄσυλον οἱ κλέπται, οἱ ζητιάνοι καὶ οἱ κακοῦργοι. Τὸ μέρος αὐτὸ ἦτον ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένον, καὶ κάνεὶς δὲν ἐτόλμα νὰ περάσῃ, οὔτε στρατιώτης οὔτε ἀστυνομικὸν ὄργανον. Ἐκεῖ ἐδιδάσκετο εἰς τοὺς νεοφύτους ἡ μυστικὴ φρασεολογία τοῦ argot.

Τὸ λεξιλόγιον αὐτό, διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ἔπαθε πολλὰς μεταμορφώσεις. Ὁ σκοπὸς καὶ ὁ λόγος τῆς ὑπάρξεώς του ἦτο τὸ ἀκατάληπτον τῆς σημασίας του. Κάθε λέξις ποὺ ἐγίνετο γνωστὴ εἰς τοὺς ἀμύητους ἔπρεπε ν' ἀλλάξῃ.

Ἀργότερα αἱ ἀκαδημίαι αὗται τῶν κλεπτῶν καὶ τῶν κακούργων ἐσχημάτιζον τὰς λέξεις των εἰς τὰς φυλακάς. Διὰ τοῦτο ἴσως εἰς τὴν γλῶσσαν των Collège σημαίνει φυλακή.

Τώρα τὸ argot μεταβάλλεται καὶ πλουτίζεται ἀπὸ τοὺς ἀπάχηδες.

Οἱ μικροὶ αὐτοὶ κακοῦργοι τῶν παρισινῶν δρόμων, ὁποὺ ἔχουν ἔμφυτον τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα, φαντάζονται τὸ ἔγκλημα μὲ τὰς πλέον παραδόξους μορφάς. Ἡ σκέψις των γίνεται λέξις καὶ ἔτσι πλουτίζουν καὶ διαιωνίζουν τὴν φρασεολογίαν των, τῆς δίνουν νέους χρωματισμοὺς καὶ τὴν ἐκφραστικὴν δύναμιν μιᾶς ἀληθινῆς γλώσσης.

Ἕνας γλωσσικὸς πόλεμος διεξάγεται μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἀστυνομικῶν ὀργάνων ὁποὺ ἐπιζητοῦν νὰ μάθουν τὴν μυστικὴν αὐτὴν φρασεολογίαν. Ἀλλὰ οἱ ἀπάχηδες διαρκῶς ἀλλοιώνουν, δίδουν νέας σημασίας. Αἱ διαρκεῖς αὐταὶ μεταβολαὶ τῶν λέξεων καὶ αἱ μεταφοραὶ τῶν ἐννοιῶν κάμνουν τὸ argot ἕνα γλωσσικὸν Πρωτέα.

Ἡ φρασεολογία αὐτὴ τοῦ παρισινοῦ ὄχλου εἶναι ζωηρὰ καὶ ἐλαφρά, ὅπως ὁ λαὸς ποὺ τὴν ὁμιλεῖ μὲ πνεῦμα καὶ μὲ ἀναίδειαν, δημιουργημένη εἰς τὰς στιγμὰς τοῦ ἐγκλήματος ἢ τῆς ἡδονῆς.

Ἡ φρασεολογία αὐτὴ εἶναι διαδεδομένη εἰς τὴν κάτω κοινωνικὴν τάξιν, ὅπου ἡ ἀθλιότης ἐγγίζει τὴν διαφθοράν.

Ὁ λωποδύτης καὶ ἡ πόρνη διαγκωνίζονται καθημερινῶς μὲ τοὺς τιμίους ἀνθρώπους, — ὁ δρόμος ἀνήκει εἰς ὅλον τὸ κόσμον, εἰς τὸ καφενεῖον ὁ ἀπάχης κάθεται εἰς τὸ ἴδιο τραπέζι μὲ τὸν ἐργάτην. Διὰ τοῦτο τὸ argot διαδίδεται. Ὅσοι τὸ ἀκούσουν τὸ συγκρατοῦν, διότι ἡ ὁρμή, ἡ δύναμις, ἡ παραστατικότης τῆς λέξεως ἀποτυποῦνται βαθειὰ εἰς τὴν μνήμην.

Αὐτὸ συμβαίνει, ὑποθέτω, εἰς ὅλους. Μᾶς τυχαίνει νὰ λησμονήσωμεν μίαν ἄγνωστον λέξιν ποὺ εἴδαμεν εἰς ἓν ἀρχαῖον βιβλίον, ἀλλὰ θὰ ἐνθυμούμεθα πάντοτε μίαν περίεργον λέξιν ποὺ ἔτυχε ν' ἀκούσωμεν ἀπὸ ἕνα λαϊκὸν στόμα εἰς τὸ καφενεῖον ἢ εἰς τὸν δρόμον.

Ἐκτὸς τοῦ argot τοῦ ὄχλου καὶ τῶν ἀπάχηδων ὑπάρχει καὶ ἡ φρασεολογία τῶν ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι ζητοῦν νὰ ἐκφράσουν πράγματα ὁποὺ δὲν ἔχουν ὄνομα εἰς τὴν καθημερινὴν γλῶσσαν ἢ ἔχουν μίαν ὀνομασίαν ἀχαρακτήριστην καὶ ἀνακριβῆ.

Αἱ λέξεις εἶναι εἰκόνες ἢ σύμβολα σκέψεων ἢ πραγμάτων, εἰς τὸ argot ὅμως αἱ λέξεις ἐκφράζουν ἐννοίας ἀνυπάρκτους εἰς τὴν ὡμιλημένην γλῶσσαν, ἢ στρεβλωμένας ἢ μὲ ἀλληγορικὸν χαρακτηρισμόν.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὰ σιδηρουργεῖα, τὰ τυπογραφεῖα, τοὺς στρατῶνας καὶ τὰ διάφορα ἐργαστήρια δημιουργεῖται ἕνα συνθηματικὸν κατασκεύασμα ἀκατάληπτον δι' ὅλους ὅσοι εἶναι ἀμύητοι.

Οἱ κτίσται, οἱ ναῦται τοῦ Σηκουάνα, οἱ πωληταὶ τῶν δρόμων, οἱ πλανόδιοι ἐργάται, οἱ ρακοσυλλέκται καὶ οἱ φαυλόβιοι εἶναι οἱ δημιουργοὶ τῶν περιέργων αὐτῶν γλωσσικῶν ἰδιωτισμῶν.

Λεξιλόγιον πενιχρὸν καὶ ἀνύπαρκτον ὅταν πρόκειται νὰ ἐκφράσῃ διανοήματα, πλούσιον καὶ ζωντανὸν ὅταν ὁμιλῇ διὰ τὴν μέθην, διὰ τὴν πορνείαν, διὰ τὴν κλοπὴν καὶ τὰ παρόμοια.

Οἱ ἀπάχηδες καὶ οἱ φαυλόβιοι ἔχουν δέκα λέξεις διὰ νὰ ἐκφράσουν τὸ ρῆμα τρώγω, εἴκοσι διὰ τὸ πίνω, εἴκοσι διὰ τὸ κτυπῶ, καὶ 40 διὰ τὴν μέθην. Ὑπάρχουν 15 λέξεις διὰ νὰ χαρακτηρίσουν τὸν θάνατον, 14 διὰ τὴν κλοπῆν καὶ 12 διὰ τὸν ἀστυφύλακα ὁ ὁποῖος εὑρίκεται διαρκῶς εἰς τὴν σκέψιν των καὶ εἰς τὴν φρασεολογίαν των. Καὶ χαρακτηρίζουν κατὰ 80 τρόπους τὴν γυναῖκα ποὺ ἐμπορεύεται τὴν ἡδονήν.

Τὸ argot δὲν ἔχει σύνταξιν διότι δὲν εἶναι γλῶσσα ὑπὸ τὴν καθαρὰν ἔννοιαν τῆς λέξεως, οὔτε διάλεκτος, εἶναι μεταφορικοὶ τρόποι ἐκφράσεως, καὶ ἡ ἀλληγορία ἀποτελεῖ τὸ οὐσιωδέστερον στοιχεῖον των.

Τὰ μέσα τοῦ σχηματισμοῦ της δανείζεται ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν γαλλικὴν γλῶσσαν ἢ ἀπὸ ξένας· συγκόπτει, μεταμορφώνει, συγχωνεύει, ἀναγραμματίζει εἰς ἓν ἀκροβατικὸν παιγνίδι ἐκφράσεων, εἰς μίαν αὐθόρμητον δημιουργίαν λέξεων χωρὶς ἐτυμολογίαν καὶ χωρὶς παραγωγήν.

Τὸ argot εἶναι ἕνα λεξιλόγιον γεμάτον ἀπὸ ἀπαισίας ἀλλὰ δυνατὰς ἐκφράσεις, ἀκάθαρτον καὶ ὀδυνηρὸν ἀλλὰ μὲ χρωματισμὸν καὶ πνεῦμα.

Τὸ argot ἐκφράζει εἰς λαμπρὰς μετωνυμίας λέξεις κυνικὰς ὁποὺ ἐνοχλοῦν τὸν σεμνότυφον, ἀλλὰ ἐμπνέουν τὸν ποιητήν. Ἐδῶ σπινθηρίζει τὸ πνεῦμα, ἐκεῖ παρουσιάζεται γυμνὸν τὸ ἀκάθαρτον νόσημα ποὺ βασανίζει τὸν κοινωνικὸν ὀργανισμόν.

Τὸ argot εἶναι ἕνα εἶδος *ἀνθρωπίνου δοκουμέντου*, ἕνα σκοτεινὸν γλωσσικὸν μνημεῖον διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ὁποίου κάθε ἀπόκληρος τῆς τύχης, κάθε κοινωνικὸν σκύβαλον, ὁ κακοῦργος καὶ ἡ πόρνη, ὁ ἐργάτης καὶ ὁ παρίας ἐπρόσφεραν τὸν πνευματικὸν ὀβολόν των, κατέθεσαν τὸν λίθον των.

Εἶναι ἡ ἀσυνείδητος καὶ λανθάνουσα γλωσσικὴ ἐργασία μιᾶς τάξεως ἀνθρώπων.

Τὸ λεξιλόγιον αὐτὸ εἶναι ἕνας μεταμφιεσμὸς τῆς σκέψεως, τὸ παρισινὸν πνεῦμα διατυπώνει τὰς πλέον ποταπὰς ἐκφράσεις μὲ μίαν χαριτολογίαν ποὺ τὰς κάμνει ἀνεκτάς.

Ἐκφράσεις ποὺ φωτίζουν μὲ ἕνα παράξενον φῶς τὰ βάθη τῆς ἀθλιότητος, τῆς διαφθορᾶς τοῦ ἐγκλήματος. Λέξεις ποὺ φανερώνουν γυμνὰ τὰ αἰσθήματα τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ποὺ ζοῦν εἰς τὸ περιθώριον τῆς κοινωνίας.

ΤΑΞΕΙΔΙ ΣΤΟ ΣΗΚΟΥΑΝΑ

Τὸ σημερινὸ πρωΐ ἔχει κάτι ἀπὸ τὴν διαύγεια τοῦ ἀττικοῦ οὐρανοῦ, ὁ ἥλιος δὲν εἶναι σκεπασμένος ἀπὸ σύγνεφα.

Εἰς τὴ γέφυρα τῆς Γρενέλλης μπαίνω εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ μικρὰ πλοῖα ποὺ διαπλέουν τὸ Σηκουάνα. Ἐδῶ ἀρχίζει τὸ Παρίσι. Ἐπάνω στὴ γέφυρα στέκει τὸ γιγάντιον ἄγαλμα τῆς Ἐλευθερίας ποὺ φωτίζει τὸν κόσμον. Κρατεῖ, ὡς σύμβολον, ὑψωμένην τὴν χάλκινην λαμπάδα σὰν νὰ φωτίζῃ τὸν ὑγρὸν δρόμον ποὺ ἀκολουθεῖ τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ, πρὸς τὸ μακρινὸν μέλλον, πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ Ἀγνώστου...

Ἐκεῖ κάτω, εἰς τὴν ἄλλην ἄκρη τῆς πόλεως, τὸ πνεῦμα τῆς Ἐλευθερίας, ἐπάνω στὴν στήλη τῆς Βαστίλλης, ἀνοίγει τὰ φτερά του σὰν νὰ θέλῃ νὰ πετάξῃ πλιὸ ψηλὰ πρὸς τὸν ἄπειρον οὐρανό.

Τὸ πλοῖο διαπλέει τὸ Σηκουάνα.

Τὸ θέαμα εἶναι μεγαλοπρεπές. Ἀρκεῖ ν' ἀνοίξῃς τὰ μάτια καὶ ν' ἀναπολήσῃς τὸ παρελθόν.

Τὸ μεγάλο Παρίσι, ὅπως τὸ εἶχε πλάσει ἀπὸ παιδὶ ἡ φαντασία μου, ξαναζῇ τώρα εἰς τὴν μνήμην μου καὶ μοῦ διηγεῖται τὴν θαυμαστὴν ἱστορίαν του.

Ὁ κῆπος τοῦ Κεραμεικοῦ φαίνεται σὰν νὰ ἁπλώνῃ ἐπάνω στὲς ὄχθες τὰ δενδροστόλιστα ἄνδηρά του.

Παραπέρα τὸ Λοῦβρον ὑψώνεται μὲ τὴν σκυθρωπήν του μεγαλοπρέπειαν.

Ἐδῶ ὁ Σηκουάνας πλαταίνει, καὶ ἀνοίγει τὸ θαυμάσιο πανόραμα τῆς πόλεως. Τὸ Pont-Neuf ἑνώνει τὲς δύο ὄχθες τοῦ Παρισιοῦ.

Διηγοῦνται ὅτι κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα ἦτον ἀδύνατο νὰ περάσῃ κανεὶς αὐτὴν τὴν γέφυρα χωρὶς νὰ συναντηθῇ μὲ τὸ λευκὸν ἄλογο ἑνὸς ἱππότη, μὲ κάνένα καλόγηρο καὶ μὲ γυναῖκες τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς ἁμαρτίας. Τώρα ἂν αἱ δύο πρῶται συναντήσεις ἔχουν ἐκλείψει ἐντελῶς, αἱ τελευταῖαι ὅμως δὲν εἶναι καὶ τόσον σπάνιαι...

Ἀπὸ αὐτὴν τὴν γέφυραν, εἰς τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων, παρήλασεν ἡ αἰωνία κωμῳδία τῆς παρισινῆς ζωῆς.

Εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην ὑψώνεται τὸ σεμνὸν οἰκοδόμημα τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ἔμπρός, ἀπέναντι ἀπὸ τὴν προκυμαία, στέκουν τὰ ἀγάλματα τοῦ Βολταίρου καὶ τοῦ Κονδορσέ. Καὶ σκέπτομαι πόσες φορὲς οἱ δυὸ φιλόσοφοι θὰ ἐπεριπλανήθησαν σιωπηλοὶ εἰς αὐτὸ τὸ μέρος... καὶ βέβαια δὲν θὰ ἐσκέπτοντο πῶς, ὕστερα ἀπὸ χρόνια, στὴν ἴδια θέσι θὰ εἶχαν στηθῇ τὰ χάλκινα ὁμοιώματά τους.

Τὸ πλοῖο προχωρεῖ καὶ εἰς τὲς δυὸ ὄχθες καθρεφτίζεται ὅλη ἡ ἱστορία τοῦ Παρισιοῦ, μία ἱστορία ἔνδοξος καὶ κακοῦργος, ὡραία καὶ ἀπεχθής. Παντοῦ μνημεῖα καὶ κτίρια, μεγαλοπρεπῆ καὶ μελανὰ ὁποὺ σοῦ ἐνθυμίζουν ὅλας τὰς ἐπαναστάσεις, ὅλην τὴν αἴγλην καὶ ὅλην τὴν ἀθλιότητα...

Φθάνουμε στὴ γέφυρα τῆς Ἀουστερλίτς. Πρὸς τὰ δεξιὰ εἶναι τὸ jardin des Plantes, κατοικημένον ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία καὶ ἀπὸ τὰ ἑρπετὰ ποὺ εὑρίσκονται στὸ Παρίσι. Μακριὰ πρὸς τὸ βάθος κυριαρχεῖ ἡ Σαλπετριέρη ὅπου κλείουν ἐκεῖνες τὲς γυναῖκες ποὺ εἶναι περισσότερον τρελλὲς ἀπὸ τὲς ἄλλες.

***

Ὁ Σηκουάνας ἔχει τὸ πλέον ὡραῖο καὶ χαρούμενο θέαμα εἰς τὸ μέρος ὅπου ἀφίνει τὸ Παρίσι.

Μία γέφυρα ὁποὺ εἶναι ἕνα γιγάντιο θαῦμα ἀρχιτεκτονικῆς, φαίνεται ἐκεῖ σὰν ἕνα μεγάλο πέτρινο σύμπλεγμα.

Τὸ μέρος ἐδῶ εἶναι γραφικὸν καὶ ἀφίνει μίαν ἐντύπωσιν τέλους. Le Point-du-jour εἶναι μία γραφικὴ συνοικία. Ἕνα βουλεβάρτον ἔρημο. Ἕνας δρόμος φραγμένος ποὺ τὸν φυλάσσουν τελωνοφύλακες.

Εἰς τὸ μέσον τοῦ ποταμοῦ τὸ ὡραῖο νησάκι Robinson.

Γύρω μία πλουσία βλάστησις ἀπὸ θαλάσσια

χόρτα ὅπου οἱ ἀπρόσεκτοι κολυμβηταὶ εὑρίσκουν συχνὰ τὸν θάνατον.

Ἀπὸ κάθε μικρὸ πλοῖο ποὺ ἀράζει βγαίνει ἕνα πλῆθος ἀνθρώπων, ποὺ ἔρχονται νὰ περιπλανηθοῦν τὴν ὥρα ποὺ τὸ Παρίσι ἐργάζεται, διασκεδάζει, σπαράζει ἀπὸ ζωὴ καὶ ἀπὸ θάνατο.

Μερικοὶ Ἄγγλοι βαδίζουν κοντά μου, καὶ ἔχουν εἰς τὰ πρόσωπά τους μίαν σοβαρὰν ἠλιθιότητα. Φαίνονται σὰν εὐχαριστημένοι καὶ σὰν ὑπερήφανοι.

Αἱ ἀπολαύσεις ποὺ εὑρίσκει κανεὶς εἰς αὐτὸ τὸ μέρος δὲν ἠμποροῦν, μὰ τὴν ἀλήθειαν, νὰ συγκριθοῦν καθόλου μὲ ἐκείνας ποὺ ὑπόσχεται εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς ὁ Μωάμεθ, ἱκανοποιοῦν ὅμως ὅλα τὰ γοῦστα καὶ ὅλα τὰ πορτοφόλια.

Εἰς τὸ μάκρος τῆς ὄχθης ἁπλώνονται καπηλεῖα, μικροξενοδοχεῖα, κιόσκια.

Ὑπαίθριες συναυλίες, σκοπευτήρια, πατάτες τηγανιστές, ψωμάκια καὶ γλυκίσματα. Τί ἄλλο!

Τὰ παιδιὰ τοῦ δρόμου προεξάρχουν.

Ὁ ἕνας ἁπλώνει ἕνα κουρέλι κατὰ γῆς μὲ τὰ τρόφιμά του, ὁ ἄλλος ἔχει μικρὲς σφυρίχτρες. Ἄλλοι πωλοῦν γαρίδες, ξηρὰ ἀμύγδαλα, μικρὲς πίπες καὶ χίλια ἄλλα πράγματα ποὺ ἀρκοῦν διὰ τὴν εὐχαρίστησιν τῶν μικρῶν παιδιῶν καὶ τῶν μεγάλων ἀνθρώπων.

Παραπέρα οἱ ἀοιδοὶ τῶν δρόμων συνοδεύουν εἰς τὴν κιθάρα τους ἕνα χορόν. Καὶ ξαναρχίζουν μίαν ἀντιστροφήν, πάντα τὴν ἴδιαν.

Καὶ ὅλοι φαίνονται εὐχαριστημένοι.

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΠΟΥ ΨΑΡΕΥΟΥΝ

Ἡ μεγάλη χαρὰ διὰ τοὺς ταπεινοὺς ἀνθρώπους πηγάζει ἀπὸ τὰς μικρὰς ἀπολαύσεις. Μερικοὶ ἄνθρωποι ἐδῶ στὸ Παρίσι νομίζουν διασκέδασι νὰ στέκουν μ' ἕνα καλάμι ἐπάνω σὲ μιὰ γέφυρα τοῦ Σηκουάνα καὶ νὰ ψαρεύουν.

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ψαρεύει εἶναι σοφὸς ἐξ ἐνστίκτου, εὐχαριστεῖται εἰς τὸ βάσανο τοῦ πόθου ποὺ δὲν θὰ πραγματοποιηθῇ. Αὐτὴ ἡ φιλοσοφία φωλιάζει εἰς τὴν ψυχήν του.

Κάθε Κυριακὴ πρωῒ τόσοι ἄνθρωποι τοποθετοῦνται εἰς τὲς γέφυρες τοῦ Σηκουάνα, ὡπλισμένοι μὲ ἕνα καλάμι καὶ μὲ ὑπομονήν.

Μὲ μίαν θαυμαστὴν ἀδιαφορίαν περιφρονοῦν τὰς ἀπολαύσεις τοῦ Παρισιοῦ. Βυθίζουν τὸ βλέμμα τους εἰς τὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ καὶ φαίνονται εὐτυχεῖς.

Τὸ ψάρεμα εἶναι μία ἡδονὴ διὰ τὸν μισάνθρωπον, εἶναι ἕνας κόσμος διὰ τὸν γέροντα ποὺ δὲν ἔχει οὔτε σπίτι, οὔτε οἰκογένειαν.

Εἰς τὴν σκιὰν μιᾶς δενδροστόλιστης ὄχθης, μέσα εἰς τὴν πολυκοσμίαν καὶ τὴν ὀχλοβοὴν τῆς Κυριακῆς, γεμᾶτος πάθος καὶ μανία, στέκει ὁ ἄνθρωπος ποὺ ψαρεύει. Φαίνεται ἀναίσθητος εἰς τὴν γραφικὴ σκηνογραφία ποὺ ἁπλώνεται μπροστά του, ἀδιάφορος εἰς τὴ μυριόφωνη συμφωνία ποὺ ἀντηχεῖ τριγύρω του.

Χαϊμένος ἀνάμεσα εἰς τὸ πλῆθος τῶν ὁμοίων του, ζῇ σκυμμένος, βυθισμένος εἰς τὸν ἑαυτόν του. Τὸ ὄνειρό του εὑρίσκεται εἰς τὴν ἄκρη τοῦ ψαρευτικοῦ του ἐργαλείου. Ἐλπίζει καὶ περιμένει. Ἀντικρύζει τὴν αἰωνιότητα μὲ ἀδιαφορίαν καὶ μὲ γαλήνην. Περισσότερον ἐνδιαφέρεται διὰ τὸ ψάρι ποὺ θὰ πιάσῃ, παρὰ δι' ὅλον τὸν κόσμον.

Ὅταν κινεῖται τὸ καλάμι, μία συγκίνησις χαϊδεύει τὴν ψυχήν του...

Ὅταν βλέπω αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ ἀνθρώπου, ἐνθυμοῦμαι ἕνα μῦθον ποὺ λέγει, ὅτι ἕνας ἀνατολίτης ἡγεμὼν ἤθελε νὰ ἀποκτήσῃ τὸ πουκάμισο ἑνὸς εὐτυχισμένου ἀνθρώπου. Ἐπὶ τέλους εὗρῆκαν τὸν εὐτυχισμένον ἄνθρωπον, ἦτον ἕνας ζητιάνος, ἀλλὰ δὲν εἶχε πουκάμισο.

Ἂν εὕρισκαν τὸν ἄνθρωπον ποὺ ψαρεύει στὴν ὄχθη τοῦ Σηκουάνα, θὰ ἱκανοποιεῖτο ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου τῆς Ἀνατολῆς, διότι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶναι εὐτυχὴς καὶ ἔχει καὶ πουκάμισο...

Τί ἄλλο μπορεῖ νὰ ἐπιθυμήσῃ κανεὶς εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον;

ΚΥΡΙΑΚΗ

Ἄσχημο καὶ ἀντιπαθητικὸ θέαμα εἶναι οἱ δρόμοι τοῦ Παρισιοῦ τὴν Κυριακὴ τὸ ἀπόγευμα.

Ὁ ὄχλος διασκεδάζει.

Τὸ πλῆθος περιπλανᾶται χωρὶς σκοπόν, μὲ τὸ πνεῦμα ἀποκοιμισμένον, μὲ τὴν σκέψιν ἐκμηδενισμένην.

Ὁ μικροϋπάλληλος μὲ τὴ γυναῖκα του καὶ μὲ τὰ παιδιά του, ὁ ἐργάτης ποὺ τριγυρίζει παντοῦ ὅπου πουλοῦν οἰνοπνεύματα, κάποιοι γέροι ποὺ περιπατοῦν σὰν νυσταγμένοι, οἱ ἄεργοι ποὺ στρέφουν παντοῦ λαίμαργα μάτια, γεμίζουν θλίψη καὶ περιφρόνηση τὴν ψυχή μου.

Ὅλοι αὐτοὶ περνοῦν ἀδιάφοροι κοντὰ ἀπὸ τὴν Ἱστορία καὶ ἀπὸ τὴν Παράδοσιν. Ἡ ἡλικία τῶν παλαιῶν κτιρίων δὲν τοὺς ἐνδιαφέρει, δὲν γνωρίζουν ποίους παριστοῦν τὰ ἀγάλματα. Περιδιαβάζουν χωρὶς σκοπὸν ἢ περνοῦν βιαστικά.

Ὁ ἐργάτης σπρώχνει τὸν πρίγκιπα καὶ περνᾷ. Ὅλος ὁ κόσμος φορεῖ τὴν προσωπίδα τῆς ἀνωνυμίας. Ὅποιος καὶ νᾶσαι περνᾷς ἀδιάφορος καὶ δὲν σὲ λογαριάζει κανείς.

Ὁ ὄχλος καθρεφτίζεται μὲ τὰς διαθέσεις του, μὲ τὰ αἰσθήματά του, μὲ τὰ ἔνστικτά του, μὲ τὰς ἐπιθυμίας του εἰς τὰς ἐμποροπανηγύρεις (foires). Τὸ Παρίσι ἐφύλαξε τὴν παράδοσιν αὐτῶν τῶν διασκεδάσεων.

Ἀντιλαμβάνεται κανεὶς τὴν ψυχὴν τοῦ πλήθους, ἂν διατρέξῃ τὸ μάκρος τῶν λαϊκῶν βουλεβάρτων καὶ τῶν λεωφόρων. Ἀνάμεσα εἰς τὸν καπνὸν καὶ εἰς τὴν σκόνην οὐρλιάζουν τὰ ὄργανα σὰν ἐπιληπτικὲς ὀρχήστρες, σὰν δαιμονισμένη συμφωνία.

Αἱ ἀγοραὶ στολισμέναι μὲ σύμβολα καὶ σήματα σύρουν τὸ πλῆθος.

Ἔρχονται νὰ ἴδουν διάφορα θεάματα: Τὸ ἐσωτερικὸν μιᾶς εἱρκτῆς, ἑνὸς νοσοκομείου ἢ τῆς κολάσεως. Μία χειρουργικὴ ἐγχείρησις, ἕνα τέρας, αἱ πλέον ἀποτρόπαιαι πληγαὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος εἰς κέρινα ἀποτυπώματα, αἱ εὐφυΐαι τῶν σαλτιμπάγκων ποὺ ἀναπαριστοῦν τὰ τελευταῖα γεγονότα.

Εἶναι ἡ μεγάλη λαϊκὴ ἑορτὴ ὁποὺ ἀντηχοῦν τὰ γέλια ἀκράτητα, ἀνάμεσα σὲ πυκνὰ σύγνεφα σκόνης καὶ καπνοῦ.

Ὅλος ὁ κόσμος εἶναι εὐχαριστημένος.

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

Ἕνα φθινοπωρινὸ πρωῒ ἢ ἕνα δειλινὸ ἀνοιξιάτικο, ἐνῷ τὸ φῶς χλωμὸ καὶ σὰν διϋλισμένο ἀγκαλιάζει ὅλα τὰ πράγματα μ' ἕνα πέπλο μελαγχολίας, ὁ ξένος ποὺ ἀγαπᾷ τὴν Παράδοσιν ἂς περιπλανηθῇ στοὺς ἔρημους δρομίσκους καὶ στὲς παλαιϊκὲς συνοικίες τοῦ Παρισιοῦ, καὶ ἂς ἀναπλάσῃ στὴ φαντασία του τὴ σκηνογραφία τοῦ περασμένου καιροῦ.

Πρέπει νὰ ξέρῃ κανεὶς ὅλα τὰ δράματα ποὺ ἐξετυλίχθησαν εἰς τοὺς μικροὺς αὐτοὺς δρόμους, καὶ τότε, ὅταν περιπλανᾶται ἐδῶ κ' ἐκεῖ, εἶναι σὰν νὰ περιπατῇ ἀνάμεσα ἀπὸ ἀναμνήσεις.

Ἐρημικοὶ καὶ ἥσυχοι δρομίσκοι ὅπου οἱ χίλιοι θόρυβοι τοῦ Παρισιοῦ φθάνουν σὰν μακρινὸς σβυσμένος ρόχθος μιᾶς θάλασσας ποὺ τὴν χωρίζει ἕνα δάσος.

Μαῦρα, σιωπηλά, ἑτοιμόρροπα κτίρια, σὲ στενοὺς σκοτεινοὺς δρόμους, ὅπου ἔζησαν οἱ ἄνθρωποι μὲ τὸ δυνατὸ πνεῦμα καὶ μὲ τὴν μεγάλην θέλησιν, οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἐπηρέασαν τὴν ἐποχήν τους καὶ ἄφησαν τὰ ἴχνη τους εἰς τὸ μέλλον. Τὰ ταπεινὰ αὐτὰ σπίτια τὰ στολίζει ὁ φωτοστέφανος τῶν ἀναμνήσεων, καὶ μὲ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀψύχων διηγοῦνται, εἰς ὅσους ἠμποροῦν νὰ τὰ ἐννοήσουν, πὼς ἡ παρισινὴ ζωὴ εἶναι ἕνα δράμα χωρὶς διακοπή, μία σκληρὴ κωμῳδία, τραγικὴ καὶ αἱματηρά.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς τρομοκρατίας εἰς αὐτὰ τὰ εἰρηνικὰ μέρη ἐπήγαιναν οἱ προγεγραμμένοι νὰ εὕρουν ἄσυλον, νὰ κρυφθοῦν καὶ νὰ ξεφύγουν τὸν θάνατο καὶ τὴν ἀγχόνη.

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὲς τὲς συνοικίες ἡ ἐπανάστασις ἐπέρασε σὰν μία τρικυμία. Τὰ μοναστήρια ἐκλείσθηκαν διὰ νὰ μὴν ἀνοίξουν ποτὲ πλέον, καὶ αἱ ἐκκλησίαι μετεβλήθησαν εἰς ναοὺς τῶν ἀστικῶν ἀρετῶν, μερικαὶ ἐπεστράφησαν εἰς τὴν λατρείαν τῶν πιστῶν, ἄλλαι περιῆλθον εἰς ἰδιωτικὴν κατοχὴν καὶ τὰς ἐγκρέμισαν.

Καὶ ξαναπαριστᾷ ἡ φαντασία τὸ θέατρον ὅπου ἐπαίχθησαν αἱ μεγάλαι σκηναὶ τοῦ τραγικοῦ ἐκείνου δράματος, ὅπου εἰς τὰ περισσότερα μέρη του εἶναι ἀκόμη ἕνα αἱματηρὸ στίγμα διὰ τοὺς Γάλλους. Ἐνθυμεῖται κανεὶς τὴν ἐπανάστασιν, αὐτὸ τὸ διάφραγμα ποὺ χωρίζει τὸ παρελθὸν ἀπὸ τὸ παρὸν τῆς Γαλλίας.

Τέτοιες περιπλανήσεις γεμίζουν τὴν ψυχὴ τοῦ ξένου μὲ ἕνα βαθὺ ἀπροσδιόριστον αἴσθημα.

Περνῶ τὸ Σηκουάνα ποὺ κυλᾷ αἰώνια τὰ σιωπηλὰ νερά του γεμᾶτα ἀπὸ τὴ θλῖψι τῶν πεθαμένων αἰώνων.

Μακριὰ ἀπὸ τὸ θόρυβο καὶ τὴν ταραχὴν ἀναζητῶ κανένα ἐρημικὸ δρομάκι ὁποὺ νὰ δίνῃ εἰς τὴν ψυχή μας τὸ αἴσθημα τῆς γαλήνης, σὰν ἕνα ἀναπαυτήριο μακριὰ ἀπὸ τὸν βάρβαρον ὄχλο.

Τὰ βουλεβάρτα, οἱ μεγάλοι δρόμοι σὲ ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν ἐργασία σου, σοῦ δίνουν κάπως τὴν ἔμπνευσι, καὶ μέσα εἰς τὸ βιαστικὸ πλῆθος ποὺ σὲ σπρώχνει ἀδιάφορο καὶ περνᾷ, γροικᾷς μεγαλύτερο τὸν πόθο καὶ τὴ δύναμι τῆς ψυχῆς ποὺ σὲ ρίχνει πρὸς ἕνα ἔργο, ποὺ σὲ κρατεῖ εἰς ἕνα σκοπό.

Ἂν εἶσαι ποιητὴς παντοῦ μπορεῖς ναὺρῇς τὴν ἔμπνευσι, ἀπὸ κάθε μέρος μπορεῖς νὰ τραβήξῃς τὸ χρυσάφι τῆς Ἰδέας, καὶ ν' ἀκούσῃς τὴν ἁρμονικὴ μελῳδία τοῦ τραγουδιοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ πωλεῖ ἐφημερίδες, ἡ ἐργατικὴ γυναῖκα, ἡ ὑπηρέτρια ποὺ τρέχει βιαστική, ὁ ὑπάλληλος, ὁ ἄεργος, ἡ κόρη τῆς ἡδονῆς, περνοῦν ἀπὸ ἐμπρός σου σὰν ἕνας ἀνθρώπινος καταρράκτης.

Καὶ μέσα εἰς τὴν ταραχὴ τῆς κοσμοπληθυμύρας, εἰς τὴν κίνησι τῶν ἀνθρώπων αἰσθάνεσαι τὴν γέννησι τῆς ἰδέας. Μέσα εἰς τὸν πυρετὸ τῆς ἐργασίας ἀντιλαμβάνεσαι τὸν τόνο καὶ τὸν χρωματισμὸν αὐτῆς τῆς ζωῆς.

Εἰς μίαν μεγαλούπολιν, σὰν τὸ Παρίσι, ὑπάρχει μία κοινωνικὴ φιλοσοφία, μία διδασκαλία τῆς ζωῆς ὁποὺ ἂν μᾶς δείχνῃ πὼς εἴμεθα τιποτένιοι, μᾶς κάμνει ὅμως πλέον δυνατούς, πλέον σκληροὺς πρὸς τὸν ἑαυτόν μας. Ἠμπορεῖ κανεὶς τότε νὰ ἐννοήσῃ καὶ ν' ἀντιληφθῇ, εἰς ὅλην της τὴν ἔκτασι, τὴν μηδαμινότητα τοῦ ἀτόμου, καὶ σχηματίζει εὐκολότερα ἐδῶ τὴν φιλοσοφίαν του παρὰ εἰς μίαν μικρὰν ἐπαρχίαν. Εἰς τὰς μικρὰς πόλεις ἡ καρδία πάλλει πλέον σιγά, οἱ μεγάλοι πόθοι δὲν κεντρίζουν τὴν ψυχὴν μας, ἀλλὰ εὑρίσκεται κανεὶς πλέον κοντὰ πρὸς τὸ ἀπατηλὸν ὅραμα μιᾶς ἀμέριμνης εὐτυχίας.

***

Περισσότερον ἀπὸ τὰ βουλεβάρτα καὶ τοὺς μεγάλους δρόμους μοῦ ἀρέσουν τὰ μέρη ὅπου τὰ κατοικοῦν αἱ ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος καὶ δὲν τὰ συχνάζουν οἱ ἄνθρωποι.

Ὄχι μακριὰ ἀπὸ τὸ βουλεβάρτο τοῦ Σὰν-Μισὲλ ποὺ τὸ πληθυμυρίζει ἡ ζωὴ τῶν νέων, εὑρίσκεται τὸ ἔρημο μέρος ὅπου ἦσαν τὰ ἀνά-

κτορα τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Χλωροῦ. Τώρα σφίζονται μόνον τὰ ἐρείπια τῶν λουτρώνων, αἱ Θέρμαι. Ἀλλὰ ἡ Μοῖρα τῶν πεθαμένων αἰώνων πλανᾶται εἰς τὴν νεκρικὴν ὠμορφιὰ τῶν ἐρειπίων, ἀνάμεσα εἰς τὰ ναυάγια τῆς Ἱστορίας.

Ἕνα ἄγαλμα τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ στέκει ἐπιβλητικὸ μὲς τὴ σιγή. Πόσαι ἀναμνήσεις βαρύνουν ἐδῶ τὴν παρισινὴν ἀτμοσφαῖραν!

Ἐκάθησα ἐπάνω εἰς τὰ ἀρχαῖα λιθάρια ποὺ τὰ ἐσκέπαζεν ἡ ἀνοιξιάτικη βλάστησις, καὶ ἡ σκέψις μου ὀνειροπολοῦσε τοὺς περασμένους αἰῶνας, τὴν Λουτηκίαν, τὸ ἀρχαῖο Παρίσι ὑπὸ τὸ ρωμαϊκὸν κράτος.

Ἐσυλλογιζόμουν Ἰουλιανὸν τὸν Ἀποστάτην καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Χλωρὸν ὁποὺ ἐπάτησαν αὐτὰ τὰ μέρη, καὶ ἔβλεπα τὸν αἰώνιον ἥλιον νὰ στολίζῃ μὲ μίαν ἀθάνατον αἴγλην τὰ ἐρειπωμένα ἀνάκτορά των.

Κοντά μου ἐφτερούγιζαν τὰ σπουργίτια, σὰν ἀληθινοὶ καὶ αἰώνιοι κυρίαρχοι αὐτοῦ τοῦ μέρους ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ἡ δυναστεία των ἐδῶ, ἀπὸ χιλιάδων ἐτῶν, δὲν ἔπαυσε νὰ βασιλεύῃ, νὰ κελαϊδῇ, νὰ διαιωνίζεται.

Ὅλα περνοῦν, ἀλλάζουν καὶ χάνονται· μοναρχίαι καὶ βασίλεια, φιλοδοξίαι καὶ μίση. Σβύνονται οἱ θρίαμβοι καὶ ξεψυχοῦν οἱ θρῆνοι τῶν νικημένων, ἀλλὰ τὰ μικρὰ σπουργίτια τώρα ἐπάνω στὰ ἐρείπια κελαϊδοῦν καὶ φτερουγίζουν ὅπως καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν ρωμαίων αὐτοκρατόρων.

Φεύγω ἀπὸ τὸ ἔρημον αὐτὸ μέρος τῶν ἀναμνήσεων καὶ τὰ βήματά μου μὲ φέρουν εἰς τὴν place de la Concorde.

Εἰς τὸ μέσον ὑψώνεται μεγαλοπρεπὴς ὁ ὀβελίσκος ὁ ὁποῖος ἐστόλιζε τὸν ναὸν τοῦ Λοῦξορ εἰς τὰς ἀρχαίας Θήβας τῆς Αἰγύπτου, κατὰ τὸν 14 αἰῶνα π. Χ.

Καὶ τώρα μέσα εἰς τὸν θόρυβον τῆς παρισινῆς αὐτῆς πλατείας στέκει σὰν νοσταλγός, καὶ θὰ βλέπῃ τὴν Αἴγυπτον σὰν ἕνα ὅραμα ἀπὸ γρανίτη. Ἐμπρὸς εἰς τὸν Σηκουάναν θὰ ὀνειρεύεται τὸν Νεῖλον μὲ τοὺς ἱπποποτάμους καὶ τοὺς κροκοδείλους. Ἀσυγκίνητος καὶ μὲ περιφρόνησι κυττάζει τὸ πλῆθος ποὺ περνᾷ.

Ἐπλανήθηκα στοὺς παρισινοὺς δρόμους. Ἐπέρασα ἀπὸ τὴν πλατεῖαν τῆς Βανδόμης. Ἐπάνω εἰς τὴν στήλην στέκει μὲ τραγικὴν ὑπερηφάνειαν ὁ Ναπολέων, σὰν ἀετὸς μὲ τὴν ἀστραπὴ στὰ μάτια, σὰν νὰ κυριαρχῇ ἀκόμη τὴ Μοῖρα, τοὺς βασιλεῖς, τοὺς ἀνθρώπους.

Καὶ μιὰ στιγμὴν ὅπως ἐκύτταζα ψηλά, μοῦ ἦλθε, σὰν σὲ παραλήρημα, νὰ ρωτήσω τὸ ἄψυχον ἄγαλμα:

— Ὑπερήφανε κατακτητή, πιστεύεις ἀκόμη στὴ Δύναμι;

Καί, ὅταν ἔφθασα εἰς τὴν αὐλὴ τοῦ παλαιοῦ Λούβρου, ἡ σκιὰ τῆς νύχτας εἶχεν ἁπλωθῇ τριγύρω μου. Ἡ βασιλικὴ αὐλὴ ἦταν ἔρημη καὶ σιγαλή. Ὁ παρισινὸς θόρυβος δὲν μὲ ἐνοχλοῦσεν ἐδῶ. Ἐκύτταζα μέσα εἰς τὰς μετόπας τὰ μάρμαρα ποὺ τὰ ἐσκάλισεν ἡ Τέχνη καὶ τὰ ἐκατοικοῦσεν ἡ Δόξα.

Ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ σύγνεφα, σὲ μιὰν ἄκρη, ἐπρόβαινε ματωμένο τὸ φεγγάρι, καὶ ἐσκόρπιζε τὸ παγερό του φῶς. Ἥρωες καὶ ἡμίθεοι ἔπαιρναν κάποια παράξενα σχήματα. Σὰν ἕνα μυθικὸν ὅραμα ἐσάλευαν οἱ περασμένοι αἰῶνες γύρω ἀπὸ τὸν μαῦρον ὄγκον τοῦ Λούβρου, κάτω ἀπὸ τὴν ἀργυρόχρυσην ἀνταύγεια τοῦ φεγγαριοῦ.

Οἱ βασιλεῖς, οἱ αὐτοκράτορες καὶ ὁ παρισινὸς λαός, ἀπὸ ἐποχῆς εἰς ἐποχήν, ἐστόλισαν μὲ μίαν ἀνάμνησι, μὲ ἕνα ὄνομα, μὲ μίαν χρονολογίαν, μὲ ἕνα ἔμβλημα τὸν πέτρινον αὐτὸν γίγαντα.

Ἡ Εἱμαρμένη σκληρὴ καὶ μεγαλόπρεπη στέκει ἐπάνω ἀπὸ αὐτὸ τὸ οἰκοδήμημα.

Ὕστερα ἀπὸ τόση λαμπρὴ δόξα, τόσους φόνους, τόσα πένθη, τώρα τὸ ἐρημικὸ παλάτι, κατοικημένον ἀπὸ τῆς Τέχνης τὰ ἔργα, φαίνεται σὰν νὰ ὀνειρεύεται κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς Φοίβης.

Καὶ καθὼς φεύγω, ἀπὸ τὸ Λοῦβρον ἕως τὸν Κεραμεικόν, αἰσθάνομαι εἰς τὴν νυκτερινὴν γαλήνην, ὅλην τὴν ζωὴν ὁποὺ ἔσβυσε, νὰ ξαναζῇ εἰς ἕνα ὄνειρον, καὶ νὰ σαλεύῃ μὲς ἀπὸ τὴν σκιὰν τῆς λήθης.

Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

Στέκω ἐμπρὸς εἰς τὴν Παναγίαν τῶν Παρισίων. Τί ἔχει νὰ ἐνθυμηθῇ κανεὶς καὶ τί νὰ ἀναπολήσῃ ἐμπρὸς εἰς αὐτὸ τὸ μαῦρον οἰκοδόμημα!

Ἡ ψυχὴ τῆς Γαλλίας φτερουγίζει κάτου ἀπὸ τοὺς θόλους αὐτοῦ τοῦ ναοῦ, ὅπου ἐπέρασαν ἀναρίθμητες ἐθνικὲς τελετές, βασιλικοὶ γάμοι, κηδεῖαι αὐτοκρατόρων.

Ἐδῶ ὕψωσαν ἐπάνω εἰς βωμὸν τὴν θεὰν τοῦ Λογικοῦ, καὶ ἄναψαν τὴν λαμπάδα τῆς Ἀληθείας καὶ ἔκαψαν τὴν Παλαιὰν καὶ τὴν Καινὴν Διαθήκην. Ἐδῶ οἱ Παρισινοὶ ἐλάτρευσαν εἰς τὰ 1793 Madame la Raison, τὴν θεὰν τοῦ Λογικοῦ, ἡ ὁποία τοὺς ἤρνεῖτο τὰ δῶρα της τὴν στιγμὴν ὁποὺ τὴν ἐπανηγύριζαν. Ἀλλὰ ὁ θρίαμβος τοῦ Λογικοῦ ἐδείχθη, μίαν φορὰν ἀκόμη, ἐφήμερος καὶ ὁ ναός του πρῶτα ἐνοικιάζεται εἰς ἕνα ἔμπορον καὶ ὕστερα μένει κλεισμένος ὡς τὰ 1802.

Καὶ ὁ ξένος μπαίνει μὲ ἕνα αἴσθημα θαυμασμοῦ εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν μητρόπολιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐπέρασαν ὅλαι αἱ χαραὶ καὶ τὰ πένθη, ὅλαι αἱ περιπέτειαι καὶ αἱ δορταὶ τοῦ Παρισιοῦ.

Οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔκτισαν τὸν πέτρινον αὐτὸν γίγαντα δὲν ὑπάρχουν, ἀλλὰ ἡ Παναγία τῶν Παρισίων ὑψώνει, ἀπέναντι ἀπὸ τὸν Σηκουάναν, τὸν μαῦρον ὄγκον της ὁποὺ συνδυάζει τόσους ἀρχιτεκτονικοὺς ρυθμούς, ἀπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ μέχρι τοῦ γοτθικοῦ.

Ὁ χρόνος ἔχει ἁπλώσει εἰς τὰς προσόψεις τὸν σκοτεινὸ πέπλο τῶν περασμένων αἰώνων. Οἱ δύο πύργοι ὑψώνονται πρὸς τὸν οὐρανὸ σὰν παρακλητικὰ χέρια. Μπαίνω μέσα. Ἕνα φῶς γεμᾶτο μυστικισμὸ σταλάζει ἀπὸ τὰ ὑαλόφραχτα παράθυρα. Τὸ παρελθὸν ζῇ ἐδῶ μέσα καὶ δίνει μιὰν ἀνατριχίλα στὴν ψυχή.

Οἱ μεγάλοι αἰῶνες ποὺ κοιμοῦνται ἐδῶ, μιλοῦν χωρὶς ἦχον.

Σκίτσο Ε. Ἰωαννίδη

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

Ἀνεβαίνουμε τὴν ἐσωτερικὴ κυκλικὴ σκάλα τοῦ πύργου ποὺ στρέφεται σὰν ἕνα πέτρινο φίδι. Ὀπίσω μου ἀκούω τὰ βήματα τῶν ἄλλων ποὺ ἀνεβαίνουν, καὶ ἀσθμαίνουν σὰν νὰ γροικοῦν τὸ αἴσθημα κάποιας ἀγωνίας.

Φθάνουμε. Ψηλὰ ἀπὸ τὸν πύργο φαίνεται τὸ πανόραμα τοῦ Παρισιοῦ. Στὰ πλευρὰ καὶ στὲς κορυφὲς τῆς ἐκκλησίας εἶναι σκαλισμένα φανταστικὰ ζῷα καὶ τέρατα. Παραδόσεις καὶ ἱστορίαι τῶν καιρῶν ποὺ ἐπέρασαν γραμμένες ἐπάνω στὴν πέτρα.

Μονόκεροι καὶ λυκάνθρωποι, χίμαιραι καὶ δράκοντες, πτηνὰ καὶ σεραφείμ. Φύλακες ἀπὸ γρανίτη στημένοι ἐκεῖ πρὸ αἰώνων. Στέκονται σὰν σκεπτικοὶ καὶ ὀνειροπόλοι φρουροί.

Καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴν ἡ φαντασία μου λησμονεῖ τόπο καὶ χρόνο, περνᾷ τὸ διάστημα, καὶ νομίζω πὼς εὑρίσκομαι εἰς τὸν πύργον τῆς Βαβέλ.

Καὶ κυττάζω, σὰν σὲ ὄνειρον, ὁλόγυρά μου νὰ ἁπλώνεται σὰν πέτρινος πέπλος, σὰν δαντελλωτὲς ἀράχνες ἀπὸ γρανίτη, ὅλος ὁ κόσμος τῶν φανταστικῶν τεράτων.

Μακριὰ καὶ ὁλόγυρα ξανοίγω τὸ μεγαλόπρεπο καὶ ἀπελπιστικὸ θέαμα τοῦ Παρισιοῦ.

Ὁ Σηκουάνας σὰν ἕνα μεγάλο Υ διασχίζει ὅλο τὸ Παρίσι καὶ κυλάει τὰ σιωπηλὰ νερά του κάτω ἀπὸ τόσες γέφυρες ποὺ ἑνώνουν τὲς δύο ὄχθες.

Τὰ μεγαλύτερα μνημεῖα τοῦ Παρισιοῦ, μάρτυρες τῆς Ἱστορίας, ἀπὸ τὸ Πάνθεον ὡς τὸ Κεραμεικόν, ξεχωρίζονται ἀνάμεσα στὰ σπίτια ποὺ πλημμυρίζουν σὰν ἄπειρη θάλασσα. Μακριά, κάτω, πέρα, χαμηλά, τὰ σπίτια ἄλλα ὑψώνονται, ἄλλα γέρνουν καὶ μοιάζουν μὲ φανταστικὰ κύματα. Οἱ πύργοι φαίνονται σὰν γιγάντιοι λαιμοὶ ὀρνέων.

Ὁ ἴλιγγος τοῦ ὕψους σοῦ κυριεύει τὴν ψυχή, καὶ θαρρεῖς πὼς εἶσαι ἕνα πουλὶ στὸ κλαδὶ τοῦ πλέον ψηλοῦ δένδρου.

Λίγα θεάματα εἰς τὸν κόσμον θὰ εἶναι τόσον μεγαλοπρεπῆ καὶ τόσον ἀπαίσια. Δὲν εἶναι μία μεσημβρινὴ πόλις ὁποὺ ἀναπαύεται εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς εἰρηνικῆς φύσεως. Εἶναι τὸ θέαμα τῆς ἀγωνίας, τοῦ πυρετοῦ.

Αὐτοκίνητα, σιδηρόδρομοι, τραῖνα, ἄνθρωποι. Ἕνα σπασμωδικὸ τρέξιμο πρὸς τὴν ἄβυσσο τοῦ θανάτου. Ἡ νέα γενεὰ θέλει νὰ ζήσῃ γλήγορα, νὰ φθάσῃ γλήγορα, νὰ φύγῃ γλήγορα. Αὐτὴ ἡ ζωὴ εἶναι ἕνας ἴλιγγος, μία μεθυσμένη ὁρμή.

Παντοῦ φαίνεται ἡ μεγάλη, ἡ ἀπελπιστικὴ καὶ ματαία προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου.

Μία ἐργασία σκληρὰ καὶ ἀδιάκοπη, ἕνα πόνος καὶ μία χαρά, ἡ δίψα καὶ ἡ ἡδονή, τὸ χρυσάφι καὶ ἡ λάσπη τῆς κοινωνίας. Ἄγρυπνος καὶ ἀρρωστημένος, ἀχόρταγος καὶ ἀκόρεστος ὁ ἄνθρωπος ὅλο ἀγωνίζεται, ὅλο ὀνειρεύεται μία νίκη, πάντα κυνηγᾷ μία χίμαιρα. Εἰς τὸν αἰώνιον ἀγῶνα τῆς δράσεως καὶ τῆς προόδου ζητᾷ ὁ ἕνας νὰ καταβάλῃ τὸν ἄλλον, νὰ κερδίσουν μίαν λωρίδα τοῦ μέλλοντος.

Αἰώνια ἀδιάκοπα μακριὰ ἁπλώνονται οἱ δρόμοι τοῦ Παρισιοῦ.

Δρόμοι μεγάλοι καὶ δρόμοι στενοί. Σπίτια, μνημεῖα, ἀγάλματα, ἐκκλησίαι. Μία ἀνθρώπινη ἄβυσσος πλατειὰ καὶ βαθεῖα. Τόσες πέτρες, τόσα κτίρια, τόση συνάθροισις ὑπολογισμοῦ καὶ ἐργασίας, μοῦ δίνει τὴν ἰδέα ἑνὸς πολέμου διαρκοῦς, μοχθηροῦ, αἰωνίου, ποὺ διεξάγεται σῶμα πρὸς σῶμα, μὲ ὅλα τὰ μέσα, μὲ ὅλας τὰς ἐφευρέσεις τοῦ ἀνθρώπου.

Εἶνε ἄπειρον τὸ ἀνθρώπινον οἰκοδόμημα ἐδῶ στὸ Παρίσι. Τὸ ἄτομον χάνεται, πνίγεται μέσα εἰς αὐτὴν τὴν θάλασσαν ὅπου καταλήγουν ὅλαι αἱ πηγαὶ τοῦ πλούτου, τοῦ πνεύματος, τοῦ πολιτισμοῦ.

Τὸ ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία, ὁ πληθυσμός,

πᾶν ὅ,τι εἶναι ζωὴ καὶ δύναμις, ψυχὴ ἑνὸς ἔθνους, ἔχει συναθροισθῆ ἐδῶ ἀπὸ αἰώνων.

Καὶ τὸ Παρίσι πάσχει ἀπὸ μίαν συμφόρησι πολιτισμοῦ, ἀπὸ μίαν ὑπεραιμίαν, ἔχει ἀπορροφήσει ὅλην τὴν Γαλλίαν. Πρὶν κατέβω ἀπὸ τὸν πύργο τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων ρίχνω ἕνα τελευταῖο βλέμμα πρὸς τὰ κάτω.

Τὸ ὅραμα ἁπλώνεται φαντασμαγορικό. Ὁ ἥλιος ρίχνει ἐπάνω στὸ Παρίσι μία φλογερὴ πορφύρα, καὶ σὰν πλούσια πυρκαϊὰ ἀντιφέγγει μὲς τὴν ἀναύγεια τοῦ Σηκουάνα. Ὁ θόρυβος τοῦ πλήθους φτάνει ὥς ἐδῶ σὰν τὸν χείμαρρο ποὺ ὁρμητικὸς ξεσπάει ἀνάμεσα στοὺς βράχους καὶ χύνεται στὴν ἄβυσσο.

Ἡ βοή, μεγάλη καὶ πολυσύνθετη, ἀντηχεῖ σὰν μακρινὴ συμφωνία.

Δὲν διακρίνεις ποῖο εἶναι τὸ γέλιο τῆς χαρᾶς, ποῖος ὁ θρῆνος τοῦ πόνου. Ἡ βλαστήμια καὶ ἡ κραυγὴ νῆς ἀπελπισίας πνίγεται ἀπὸ τὴν ἰαχὴ τῆς νίκης. Τὸ τραγοῦδι τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς μέθης σκεπάζει τὴν κατάρα τῆς ὀργῆς.

Ὁ αἰώνιος ὕμνος τῆς παρισινῆς ζωῆς ἀντηχεῖ ἀδιάκοπα, σὰν γιγάντια συμφωνία ἀπὸ κάποια δαιμονισμένην ὀρχήστρα, μὲς τὴν τρικυμία τοῦ πλήθους ποὺ ἀφρίζει ὁ τρυγητὸς τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου.

Παρίσι, γῆ τῆς Δόξας καὶ τῆς Ἡδονῆς, γῆ τῶν πόθων καὶ τῆς ἀπελπισίας, εἶσαι ὡραῖο καὶ εἶσαι ἀπαίσιο! Μὲς τὴν ψυχή μου βαθειὰ γροικῶ, σὰν μυριόφωνην ἁρμονία, τὴ μεγάλη, τὴν ἀπέραντη, τὴν ὠκεάνεια ζωή σου.

. . . . . .

(Παρίσι 1908.-1909) ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

"ΟΠΟΙΟΝ ΠΑΡΗι Ο ΧΑΡΟΣ,,

Τὰ παλληκάρια τῶν Ἑλληνικῶν βουνῶν ποὺ δὲν ἐγνώρισαν τί θὰ 'πῇ φόβος, δὲν ἠρκοῦντο εἰς τὰ ἀνδρικὰ παιγνίδια τοῦ πηδήματος καὶ τοῦ λιθαριοῦ, ἀλλ' εἶχαν καὶ ἕνα φονικὸν παιγνίδι, εἰς τὸ ὁποῖον ἐξεδηλοῦτο ἐξόχως ἡ πρὸς τὸν θάνατον περιφρόνησις, ἀλλὰ καὶ ἡ μοιρολατρεία των.

Τριγύρω ἀπὸ ἕνα λεῖον μάρμαρον, τοποθετημένον εἰς ἀνάλογον ὕψος, ἢ ταψὶ τοποθετημένον εἰς τραπέζι τοῦ φαγητοῦ (τάβλα), ἐκάθηντο πεντὲξ παλληκάρια.

Ἔπαιρναν ἕνα κουμποῦρι γεμισμένον, ἐσήκωναν τὸν λύκο, τὸ ἀκουμβοῦσαν ὀρθὸν ἐπὶ τοῦ λείου ἐδάφους καὶ ἕνας ἐξ ὅλων, διὰ κλήρου ὁριζόμενος, ἔστρεφεν αὐτὸ διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐπὶ τοῦ κοπάνου του ὅσον ἠδύνατο ταχύτερα. Ἐνῷ τὸ κουμποῦρι περιεστρέφετο, αὐτοὶ τραγουδοῦσαν. Τέλος ἔπιπτε καὶ συνήθως ἔπιανε φωτιά. Ὅταν δὲν κατωρθοῦτο τοῦτο, ἤρχετο ἡ σειρὰ τοῦ δευτέρου παλληκαριοῦ, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς μέχρις ἀποτελέσματος. Ἡ σφαῖρα κάποιον ἀπὸ ὅλους ἔπαιρνε. Ἐὰν ἐξέκλινε, τοῦτο ἦτο ἔκτακτος εὔνοια τῆς τύχης.

Συνήθως τὸ παιγνίδι τοῦτο τὸ ἐπρότεινεν κάποιος νέος πρὸς τοὺς ἄλλους, οἱ ὁποῖοι, ἐπειδὴ ἀπετέλει ζήτημα τιμῆς, ἀπεδέχοντο αὐτὸ εὐχαρίστως. Ποιὸς ξέρει τί μικροδράματα ἐπιδείξεως ὑπεροχῆς εἰς ἀνδρείαν, ἢ ποῖοι λόγοι ἐρωτικῆς ἢ ἄλλης ἀντιζηλίας νὰ προυκάλουν ἑκάστην πρότασιν διὰ τὸ παιγνίδι τοῦτο!...

Εἰς ἓν εἰδυλλιακὸν δρᾶμα ἡμῶν «Στὴν Ἰτιὰ ἀπὸ κάτω», νεαρὸς ποιμὴν οὕτω διηγεῖται τὸ πρᾶγμα πρὸς μίαν κόρην:

ΔΡΟΣΙΑ

«Μπά! τί σημάδι εἶν' αὐτὸ ὁπ' ἔχεις στὸ λαιμό σου;

ΓΙΩΤΗΣ

Πέντ' ἔξη τσοπανόπουλα μιὰ μέρα στὸ λιβάδι
παίζαμε τῶν ἁρματωλῶν τὸ ξακουστὸ παιγνίδι
νὰ δοῦμε ἂν θὰ φοβηθῆ κανεὶς κι' ἂν θὰ [δειλιάση.
Ὅλοι καθήσαμε στὴ γῆ τριγύρω ἀπὸ μιὰ πλάκα
καὶ γρήγορα γυρίζαμε ἀπάνω ἕνας-ἕνας
κουμποῦρι, μὲ ὁλάνοιχτον τὸ λύκο, τραγου- [δῶντας:
«Χάρε δὲ σὲ φοβούμαστε κι' ὅποιον διαλέξῃς [πάρε».

ΔΡΟΣΙΑ

Καὶ τὸ κουμποῦρι;...

ΓΙΩΤΗΣ

Ἔπιασε φωτιά...

ΔΡΟΣΙΑ

Καὶ πῆρε;...

ΓΙΩΤΗΣ

Ἐμένα.

ΔΡΟΣΙΑ

Κι' ἂν πέθαινες;

ΓΙΩΤΗΣ

Ὥρα καλή!

ΔΡΟΣΙΑ

Τσοπάνος εἶσαι ἢ δράκος;!»

Δ. ΓΡ. Κ.

Η ΥΔΡΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Τὸ θέμα εἶναι πλέον ἢ ἐνδιαφέρον διὰ τὰς Ἀθήνας. Ὁ κ. Βλατσιώτης προθύμως ἤκουσε τὴν παράκλησίν μας νὰ δώσῃ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων» τὸ πόρισμα τῆς γενομένης ἐργασίας. Μηχανικός, ἐργαζόμενος εἰς Βιέννην παρὰ τῷ κ. Κίνζερ, ἦλθε μαζί του εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐπάνω εἰς τὸ διάγραμμα τοῦ ξένου μηχανικοῦ ἐξεπόνησε τὴν μελέτην τῆς ὑδρεύσεως καθ' ὅλα τὰ στάδια τοῦ ἔργου.

Τὰ νερὰ τῆς Στυμφαλίας, τὰ ὁποῖα ἀπὸ δεκαετηρίδων σχεδὸν φέρονται εἰς τὰ διψαλέα χείλη τῶν Ἀθηναίων χωρὶς νὰ ἔχουν κατορθώσει ἀκόμη νὰ τὰ δροσίσουν, ἀποτελοῦνται κυρίως ἀπὸ τὰ νερὰ τῶν πηγῶν Κιόνια, αἱ ὁποῖαι πηγάζουν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Κυλλήνη (Τζίρια) καὶ χύνονται εἰς τὴν λίμνην τῆς Στυμφαλίας. Τὰ ἴδια νερὰ ὁ Ἀδριανὸς ἐχρησιμοποίησε διὰ τὴν ὕδρευσιν τῆς παλαιᾶς Κορίνθου, ὑποδείξας τρόπον τινὰ τὸν δρόμον τὸν ὁποῖον οἱ μεταγενέστεροι ἠμποροῦσαν ν' ἀκολουθήσουν ἂν ἤθελαν νὰ μεταφέρουν ταῦτα εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἀπὸ τὸ 1889 ὁ κ. Quelleneck, μηχανικὸς τῆς Γαλλικῆς ἀποστολῆς, εἰργάσθη διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ὑδάτων αὐτῶν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἔκτοτε ἐγένοντο διάφοροι προμελέται ὑπὸ διαφόρων· τὸ 1899 μετεκλήθη ὡς γνωμοδότης ὁ γάλλος ἀρχιμηχανικὸς κ. Bechmann· μέχρι τοῦ 1907 ὅλαι αἱ ἐνέργειαι περιωρίζοντο εἰς προμελέτας μόνον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον λεπτομερεῖς.

Μελέτη λεπτομερὴς ἤρχισε κυρίως τὸ 1908, τὴν ἐκπόνησιν τῆς ὁποίας ἀνέλαβεν ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος δι' εἰδικῆς συμβάσεως μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ Διοίκησις τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης μετεκάλεσε πρὸς τοῦτο τὸν κ. Kinzer, ἀνώτερον τεχνικὸν σύμβουλον τῆς πόλεως Βιέννης, ὁ ὁποῖος διηύθυνε τὴν μελέτην καὶ διευθύνει τώρα τὴν κατασκευὴν τοῦ ἐν τῷ περατοῦσθαι εὑρισκομένου δευτέρου ὑδραγωγείου τῆς Βιέννης, τὸ ὁποῖον θὰ διοχετεύῃ εἰς τὴν Βιέννην, ἐκ τῶν Ἄλπεων τῆς Στυρίας ἐξ ἀποστάσεως 183 χιλιομέτρων 200,000 κυβ. μέτρα νεροῦ ἡμερησίως.

Συμφώνως μὲ τὰς ὑποδείξεις καὶ ὁδηγίας τοῦ κ. Kinzer καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑποδειγμάτων τοῦ ὑδραγωγείου τῆς Βιέννης ἔγεινε καὶ ἡ μελέτη τῆς Στυμφαλίας, μικρότερος ἀδελφὸς τῶν τέκνων τοῦ ἰδίου δημιουργοῦ.

Ἀναγκαιοῦσα ποσότης ὕδατος. — Ὡς βάσις ἐλήφθησαν 80 λίτραι ἡμερησίως κατ' ἄτομον διὰ πληθυσμὸν 520,000 κατοίκων. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς σημερινῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, αἱ Ἀθῆναι καὶ ὁ Πειραιεὺς θ' ἀριθμοῦν 520,000 κατοίκων τὸ 1957, ὁπότε θὰ χρειάζωνται αἱ δύο πόλεις ἡμερησίως 41,600 κυβ. μέτρα. Ἡ ποσότης αὕτη κατανεμομένη εἰς τὸν τωρινὸν πληθυσμὸν ἀναλογεῖ πρὸς 180 λίτρας κατ' ἄτομον ἡμερησίως.

Παροχὴ τῶν Πηγῶν. — Αἱ ἐπὶ τῆς παροχῆς παρατηρήσεις εἶνε σχετικῶς ἐλάχισται. Ἡ παροχὴ κυμαίνεται μεταξὺ μεγάλων ὁρίων. Οὕτω τὸν

Αἱ εἰκόνες αὗται τοῦ ὑδραγωγείου τῆς Βιέννης ἠμποροῦν κάλλιστα νὰ συνοδεύσουν τὴν μελέτην τοῦ κ. Βλατσιώτη περὶ τοῦ σχεδιαζομένου ὑδραγωγείου τῶν Ἀθηνῶν, πρὸς μεταφορὰν τῶν νερῶν τῆς Στυμφαλίας. Τὰ ἴδια τεχνικὰ ἔργα ὅπου ἔγειναν ἐκεῖ θὰ γείνουν καὶ ἐδῶ ὡς ἐκ τῆς συστάσεως τοῦ ἐδάφους. Ἡ εἰκὼν αὕτη δείχνει ἐργάτας ἐργαζομένους εἰς τὸ ἄνοιγμα ὑπογείου σήραγγος καὶ πλαγίως τὸ σημεῖον ὅπου τὸ ὑδραγωγεῖον θὰ περάσῃ ἐπάνω εἰς γέφυραν.

Αἱ πηγαὶ Κιόνια, ποὺ χύνονται εἰς τὴν λίμνην Στυμφαλίαν καὶ τῶν ὁποίων τὰ νερὰ πρόκειται νὰ διοχετευθοῦν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Σεπτέμβριον 1899 ὁ κ. Quelleneck κατεμέτρησε 1500 λίτρας τὸ δευτερόλεπτον, τὸν δὲ Ὀκτώβριον 1899 ὁ κ. Bechmann μόνον 203 λίτρας· τὸν Ἰούλιον τοῦ 1910 ἔρρεον 800 λίτραι. Ἡ ἐλαχίστη παροχὴ παρουσιάζεται πάντοτε κατὰ τοὺς φθινοπωρινοὺς μῆνας Ὀκτώβριον καὶ Νοέμβριον.

Αἱ πηγαὶ τῶν Κιονίων κεῖνται 610 μ. ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

Χάραξις. — Ἡ ὅλη χάραξις διὰ τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου ὑποδιαιρεῖται σχεδὸν εἰς τὸ μέσον εἰς δύο τμήματα· τὸ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ καὶ τὸ ἐν τῇ στερεᾷ Ἑλλάδι. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἥμισυ ἀποτελεῖ τὸ ὑψηλὸν μέρος τοῦ ὑδραγωγείου, τὸ δὲ δεύτερον τὸ χαμηλὸν εἰς τὸ ὁποῖον καταλήγει τὸ ὑψηλὸν μὲ πτῶσιν 260 περίπου μέτρων.

Τὸ ὑδραγωγεῖον τὸ ὁποῖον θὰ διοχετεύῃ τὸ νερό, θ' ἀποτελῆται:

1) Κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος ἀπὸ κτιστὸν ὑδραγωγεῖον σχήματος ὠοειδοῦς μὲ βάσιν σχεδὸν ἐπιπέδου, πλάτους ἑνὸς μέτρου καὶ ὕψους 1.60 μέτρου· ἡ κορυφὴ τοῦ ὑδραγωγείου τούτου θὰ εὑρίσκεται τοὐλάχιστον ἓν μέτρον ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς οὕτως ὥστε νὰ μὴ τὸ ἐπηρεάζῃ ἡ ἐξωτερικὴ θερμότης.

2) Ἀπὸ ἀρκετὰ μεγάλο τμῆμα σηράγγων ὅπου τὸ ὑδραγωγεῖον θὰ εἶνε ὑπογείως τοποθετημένον.

3) Ἀπὸ τὸ σωληνωτὸν τμῆμα, τὸ ὁποῖον εἶνε καὶ τὸ μικρότερον. Εἰς τὸ τμῆμα αὐτὸ θὰ τοποθετηθοῦν δύο σωλῆνες παράλληλοι, ἕκαστος διαμέτρου 700 χιλιοστῶν.

Τὸ πρῶτον τμῆμα τοῦ ὑδραγωγείου κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τῶν πηγῶν μέχρι τοῦ χωρίου Ἅγ. Βασίλειος βαίνει παραπλεύρως μὲ τὸ παλαιὸν Ἀδριάνειον ἀγωγεῖον, τοῦ ὁποίου τὰ ἴχνη εἰς πολλὰ σημεῖα καὶ εἰς ἀρκετὰ μεγάλον μῆκος ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ἴδῃ καὶ παρακολουθήσῃ· ἀπὸ τοῦ Ἅγ. Βασιλείου τὸ ὑδραγωγεῖον πλησιάζει τὰ χωρία Κλένια καὶ Ἀθήκια καὶ καταλήγει εἰς τὸ Ὄνειον ὄρος, ὅπου ἐγκαθίσταται καὶ ἡ πτῶσις 260 περίπου μέτρων. Ἡ δύναμις τῆς πτώσεως θὰ μετατραπῇ εἰς ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν, ἡ ὁποία θὰ χρησιμεύσῃ διὰ νὰ ἀνυψώσῃ ἀργότερον τὸ νερὸ εἰς τὴν πρώτην δεξαμενὴν τοῦ Δαφνίου, οὕτως ὥστε τὸ νερὸ τρόπον τινὰ θ' ἀνυψώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ.

Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ὀνείου θὰ γείνῃ ἡ ἐγκατάστασις τοῦ ἠλεκτρικοῦ ἐργοστασίου· ἀπ' ἐδῶ τὸ ὑδραγωγεῖον ἀρχίζει ν' ἀναπτύσσεται εἰς τὸν κάμπον τῆς Κορίνθου καὶ φθάνει εἰς τὴν διώρυγα τῆς Κορίνθου, τὴν ὁποίαν διασχίζει, περίπου ἕν χιλιόμετρον μακρύτερα ἀπὸ τὴν ὑπάρχουσαν γέφυραν τοῦ σιδηροδρόμου πρὸς τὸ μέρος τοῦ Σαρωνικοῦ.

Ἐπὶ τῆς διώρυγος οἱ δύο σωλῆνες θὰ εἶνε τοποθετημένοι ἐπάνω εἰς σιδηρᾶν κρεμαστὴν γέφυραν 80 μέτρων ἀνοίγματος· θὰ εἶνε ἡ πρώτη ἐν Ἑλλάδι κρεμαστὴ γέφυρα. Τοὺς πολυπλόκους ὑπολογισμούς, τὰ σχέδια καὶ τὸν προϋπολογισμὸν ταύτης ἐξεπόνησεν ὁ γνωστὸς εἰς τὸν ἐδῶ κύκλον τῶν μηχανικῶν ἐμβριθὴς ἐπιστήμων κ. Σνάϊδερ.

Ἀπὸ τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου τὸ ὑδραγωγεῖον ἀναπτύσσεται εἰς τὰς ὑπωρείας τῶν βουνῶν ἐπάνω ἀπὸ τὸ Καλαμάκι καὶ τοὺς Ἁγίους Θεοδώρους, εἰσέρχεται εἰς τὸ δάσος τῆς Κινέτας βαῖνον σχεδὸν ἐντεῦθεν παραλλήλως μὲ τὸν σιδηρόδρομον, διασχίζει ὑπογείως ἐντὸς ἀλλεπαλλήλων σηράγγων τοὺς κρημνοὺς τῆς κακῆς Σκάλας καὶ παρουσιάζεται ὄπισθεν τῶν Μεγάρων, διατρέχει τὴν παιδιάδα τῶν Μεγάρων καὶ τῆς Ἐλευσῖνος καὶ καταλήγει εἰς τὸ Δεμερτζῆ παρὰ τὴν λίμνην τοῦ Κουμουνδούρου ὅπου ἐγκαθίστανται αἱ ἀντλίαι αἱ ὁποῖαι θ' ἀνύψώσουν τὸ νερὸ 110 μέτρα ὑψηλὰ εἰς τὴν δεξαμενὴν τοῦ Δαφνίου. Αἱ ἀντλίαι θὰ κινοῦνται μὲ τὸν ἠλεκτρισμὸν ὁ ὁποῖος θὰ διοχετεύεται ἀπὸ τὸν ἠλεκτρικὸν σταθμὸν τοῦ Ὀνείου ὄρους.

Ἡ δεξαμενὴ τοῦ Δαφνίου θὰ τοποθετηθῇ σχεδὸν πίσω ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα χάνια τοῦ Δαφνίου.

Ἀπὸ τὴν δεξαμενὴν αὐτὴν ἀναχωροῦν δύο σωλῆνες, ὁ εἷς διὰ τὰς Ἀθήνας καὶ ὁ δεύτερος διὰ τὸν Πειραιᾶ. Καὶ οἱ δύο σωλῆνες ἀκολουθοῦν τὴν ἱερὰν ὁδόν. Παρὰ τὴν Πυριτιδαποθήκην χωρίζονται, καὶ ὁ σωλὴν τῶν Ἀθηνῶν διαμέτρου, 700 χιλιοστῶν, καταλήγει εἰς τὸν λόφον τοῦ Στρέφη ὅπου θὰ κτισθῇ δευτέρα

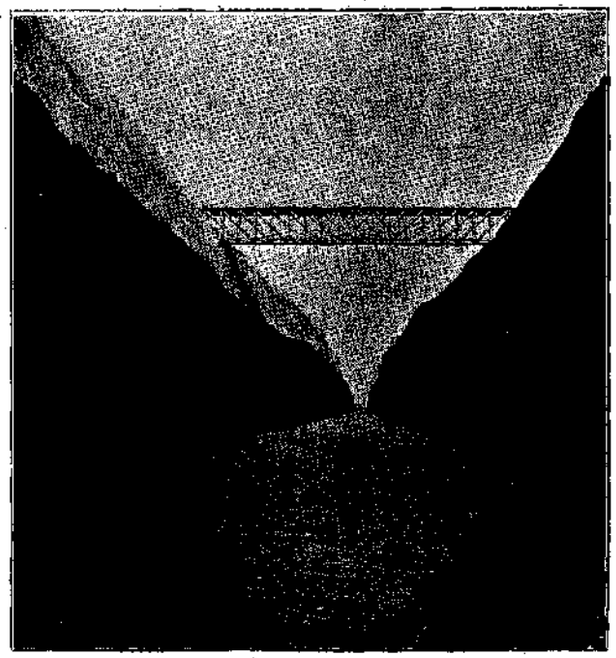

Ἡ διώρυξ τῆς Κορίνθου ὅπου θὰ κατασκευασθῇ ἡ κρεμαστὴ γέφυρα καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὴν θὰ περάσῃ τὸ ὑδραγωγεῖον.

1. Τὸ κενὸν μεταξὺ τῶν δύο σημείων τῶν ὑδραγωγείων εἶναι ἡ γέφυρα ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ κτισθῇ τὸ ἐλλεῖπον μέρος διὰ νὰ γίνῃ ἡ ἕνωσις. — 2. Σωλῆνες τοῦ ὑδραγωγείου τοποθετημένοι εἰς τὴν κοίτην ποταμοῦ.

1. Σιφῶνες ἢ σωληνωτὸν ὑδραγωγεῖον τοποθετημένοι εἰς τὸ βάθος ρεύματος, ἀντικαθιστῶντες τὸ κτίσιμον γεφύρας χάριν οἰκονομίας. — 2. Γέφυρα ἐπὶ τῆς ὁποίας διέρχεται τὸ ὑδραγωγεῖον.

δεξαμενή, ὁ δὲ τοῦ Πειραιῶς, διαμέτρου 425 χιλιοστῶν, εἰς τὴν ὑπάρχουσαν δεξαμενὴν τῆς Καστέλλας ἡ ὁποία θὰ παραμείνῃ.

Ἡ ποσότης τοῦ νεροῦ ἡ ὁποία θ' ἀνυψωθῇ εἰς τὸ Δαφνὶ εἶνε 500 λίτρ. τὸ δευτερόλεπτον, ἐκ τῶν ὁποίων 350 προορίζονται διὰ τὰς Ἀθήνας καὶ 150 διὰ τὸν Πειραιᾶ.

Ἐντὸς τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν θὰ κτισθοῦν 4 δεξαμεναί, ἑκάστη τῶν ὁποίων θὰ τροφοδοτῇ ἰδίαν ζώνην· ἐκ τούτων ἡ πρώτη θὰ εἶνε εἰς τὸν λόφον Στρέφη 120 μ. ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, καὶ θὰ ἐξυπηρετῇ τὴν ζώνην ἡ ὁποία περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν ὑψομέτρων 90, μέχρι 60 μ. Παρὰ τὴν δεξαμενὴν τοῦ Στρέφη θὰ ἐγκατασταθῇ δεύτερος σταθμὸς ἀντλιῶν ὁ ὁποῖος ἀπὸ αὐτῶν θ' ἀνυψώνῃ τὸ νερὸ εἰς τὴν δεξαμενήν, ἡ ὁποία θὰ τοποθετηθῇ ἐπὶ τοῦ Λυκαβητοῦ εἰς τὸ ὑψόμετρον 160 μ. κάτω ἀπὸ τὸν Ἅγ. Σιδέρη· αὕτη θὰ ἐξυπηρετῇ τὴν ζώνην τὴν ὑψηλοτέραν, ἡ ὁποία φθάνει μέχρι τοῦ ὑψομέτρου 90 μ. Ἡ τρίτη θὰ τοποθετηθῇ παρὰ τὸ ἀστεροσκοπεῖον εἰς τὸ ὑψόμετρον 90 μ. Ἡ ζώνη αὕτη θὰ περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν ὑψομέτρων 60 καὶ 30. Ἡ τετάρτη δεξαμενὴ θὰ τροφοδοτῇ τὴν χαμηλὴν ζώνην τῶν Φαλήρων. Ἐπὶ τοῦ παρόντος θὰ κτισθοῦν αἱ τρεῖς πρῶται δεξαμεναί.

Ἡ χωρητικότης τῶν δεξαμενῶν ὑπελογίσθη οὕτως ὥστε νὰ ἐπαρκῇ διὰ μίαν καὶ ἡμίσειαν ἡμέραν ἐν περιπτώσει βλάβης τοῦ ὑδραγωγείου. Ὅλαι αἱ δεξαμεναὶ ὁμοῦ θὰ περιέχουν 65,000 κυβ. μέτρα νεροῦ, ἤτοι 10,000 κυβ. μέτρα ἡ ἐνδιάμεσος δεξαμενὴ τοῦ Δαφνίου, 40,000 κυβ. μέτρα ὅλαι αἱ δεξαμεναὶ τῶν Ἀθηνῶν καὶ 15,000 κυβ. ἡ δεξαμενὴ τοῦ Πειραιῶς. Οἱ σωλῆνες τῆς πόλεως ὑπελογίσθησαν οὕτως ὥστε νὰ δύνανται νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς πυρκαϊὰν χωρὶς ἐκ τούτου νὰ διαταραχθῇ ἡ ὑδροληψία τῶν γειτόνων.

Τὸ ὅλον μῆκος τοῦ ὑδραγωγείου ἀπὸ τῶν πηγῶν μέχρι τῆς δεξαμενῆς τοῦ Δαφνίου ἀνέρχεται εἰς τὸν στρογγυλὸν ἀριθμὸν 159 χιλιομέτρων, ἀπὸ Δαφνίου δὲ μέχρι Στρέφη εἰς 11 χμ. ἤτοι ἐν ὅλῳ 170 χιλιόμετρα, ἐκ τῶν ὁποίων περίπου

105 χιλ. εἶνε κτιστὸν ὑδραγωγεῖον
49 χιλ. σήραγγες
17 χιλ. σωληνωτόν.

Αἱ δαπάναι ὅλου τοῦ ἔργου θὰ ἀνέλθουν περίπου εἰς 31 ἑκατομμύρια χωρὶς τὰς ἀπαλλοτριώσεις. Ὑπὸ εὐνοϊκὰς συνθήκας τὸ ἔργον ἠμπορεῖ νὰ ἀποπερατωθῇ 4 ἔτη μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς κατασκευῆς.

Ἐλπίζομεν ὅτι μέχρι τῆς προσεχοῦς συνόδου τῆς Βουλῆς αἱ μελέται θὰ ἔχουν ἀποπερατωθῇ τελείως, οὕτως ὥστε ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν νὰ ψηφισθῇ ἡ σύμβασις καὶ νὰ εἶνε δυνατὸν τὸ ἐρχόμενον ἔτος ἡ μέλλουσα ἑταιρία νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ τόσον ἀναγκαίου ἔργου.

Αἱ ἐκ τῆς κατασκευῆς τοῦ ὑδραγωγείου τῆς Βιέννης ληφθεῖσαι εἰκόνες ἃς χρησιμεύσουν τρόπον τινὰ ὡς εἰκόνες τοῦ μέλλοντος ὑδραγωγείου τῆς Στυμφαλίας καθ' ὅσον ἡ μελέτη τούτου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰδίων τύπων ἔγεινε.

ΑΛΕΞ. ΒΛΑΤΣΙΩΤΗΣ

ΣΟΦΟΙ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ—Ο ΚΟΥΡΥ

Ο Κουρὺ ὑπῆρξεν ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ ἐπιστήμη ἐστήριζε πολλὰς ἐλπίδας. Ὅ,τι ἔδωκεν ἕως τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἦτο μία ἁπλῆ ὑπόσχεσις, τὴν ὁποίαν, ἐὰν ἔμενεν εἰς τὴν ζωήν, δὲν θὰ διέψευδε βεβαίως. Ἕνα βράδυ πρὸ τοῦ θανάτου του εὑρισκόμην μαζί του· μοῦ ὡμίλοῦσε διὰ τὰ σχέδιά του καὶ διὰ τὰς ἰδέας του καὶ ἐγὼ ἐθαύμαζα τὴν γονιμότητα καὶ τὸ βάθος τῆς σκέψεώς του, τὰς νέας ἀπόψεις τῶν φυσικῶν φαινομένων, διαβλεπομένων διὰ μέσου ἑνὸς πνεύματος πρωτοτύπου καὶ διαυγοῦς, καὶ ἐνόμιζα ὅτι κατανοῶ τώρα καλύτερα τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Τὴν ἐπαύριον, εἰς μίαν στιγμήν, ὅλα αὐτὰ ἐξεμηδενίσθησαν· ἕνα τυχαῖον καὶ ἠλίθιον γεγονὸς ἦλθε νὰ μᾶς ὑπενθυμίσῃ βαναυσότατα, πόσον μηδαμινὴ εἶναι ἡ σκέψις ἀπέναντι τῶν χιλίων τυφλῶν δυνάμεων ποὺ συγκρούονται ἀδιακόπως μέσα εἰς τὸν κόσμον, συντρίβουσαι τὸ πᾶν εἰς τὸ πέρασμά των, χωρὶς νὰ γνωρίζουν αἱ ἴδιαι ποῦ πηγαίνουν.

Οἱ φίλοι του καὶ οἱ συνάδελφοί του ἐννόησαν ἀμέσως τὴν σημασίαν τῆς ἀπωλείας ποὺ ὑφίσταντο· ἀλλὰ τὸ πένθος ἐξηπλώθη μακρύτερα ἀκόμη. Οἱ διασημότεροι ξένοι σοφοὶ ὁμοφώνως ἐξεδήλωσαν τὴν ἐκτίμησιν των πρὸς τὸν συμπατριώτην μας, ἐνῷ εἰς τὴν Γαλλίαν δὲν ὑπῆρξεν ἄνθρωπος, ὅσον ἀμαθὴς καὶ ἂν ἦτο, ποὺ νὰ μὴν αἰσθανθῇ ἔστω καὶ συγκεχυμένως, πολὺ ἢ ὀλίγον, ποίαν δύναμιν ἔχασεν ἡ πατρὶς καὶ ἡ ἀνθρωπότης.

Ὁ Κουρὺ ἔφερεν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν φυσικῶν πραγμάτων κάποιαν αἴσθησιν λεπτοτάτην, ποὺ τὸν ἔκαμνε νὰ μαντεύῃ ἀναλογίας, τὰς ὁποίας κάνεις δὲν εἶχεν ὑποπτευθῇ ἕως τώρα, καὶ τοῦ ἐπέτρεπε νὰ προσανατολίζεται, ἐν μέσῳ ἑνὸς δαιδάλου περιπλόκων φαινομένων, ὅπου ἄλλοι θὰ εἶχον ὡρισμένως παραπλανηθῇ. Ὁ κόσμος παρουσιάζεται ἐνώπιόν μας ὡς σειρὰ ποικίλων καὶ εὐμεταβλήτων εἰκόνων, διαδεχομένων ἀλλήλας μὲ παραδόξους ἰδιοτροπίας. Ὅλοι οἱ φυσικοὶ γνωρίζουν ὅτι αἱ φευγαλέαι αὐταὶ ἐπιφάσεις καλύπτουν ἕνα βάθος ἀκίνητον· δὲν γνωρίζουν ὅμως ὅλοι νὰ τὸ ἀνακαλύψουν. Ἄλλοι, ὅπως τὸ παιδὶ ποὺ κυνηγᾷ μίαν πεταλούδαν, προσηλόνονται εἰς τὰ ἐφήμερα τοῦ φαινομένου, χωρὶς νὰ διακρίνουν τὰς σχέσεις τὰς ὑπαρχούσας μεταξὺ ἐκείνου ποὺ προηγήθη καὶ ἐκείνου ποὺ ἕπεται. Ἄλλοι πάλιν δὲν βλέπουν παρὰ τὴν ἰδίαν των σκέψιν καὶ κλείουν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰς ἀντιρρήσεις τῆς φύσεως. Οἱ ἀληθεῖς φυσικοί, ὅπως ὁ Κουρύ, δὲν βλέπουν οὔτε μόνον μέσα των οὔτε μόνον τὴν ἐπιφάνειαν τῶν πραγμάτων. Γνωρίζουν νὰ βλέπουν ὑπὸ τὰ πράγματα.

Οἱ μαθηματικοὶ ἀποτελοῦν κάποτε ἕνα πρόσκομμα ἢ καὶ ἕνα κίνδυνον ἀκόμη, εἰς τὰς φυσικὰς ἐρεύνας, καὶ μὲ τὴν ἀκριβολογίαν τῆς γλώσσης των μᾶς ὠθοῦν νὰ βεβαιόνωμεν πράγματα, ποὺ δὲν γνωρίζομεν. Ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν τὸ ἔνστικτον, περὶ τοῦ ὁποίου ὡμίλησα πρὸ ὀλίγου, γνωρίζουν νὰ τὸ μεταχειρίζωνται καλύτερα. Εὑρίσκουν ἐν αὐτῷ τὸ μέσον, διὰ νὰ ἐκφράσουν τὴν συμμετρίαν τῶν πραγμάτων, ποὺ αἰσθάνονται οἱ ἴδιοι. Διὰ τοῦ αἰσθήματος αὐτοῦ τῆς συμμετρίας ὡδηγήθη ὁ Κουρὺ εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς πιεστικῆς ἠλεκτρικότητος τῶν κρυστάλλων, μίαν ἐργασίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεκαλύφθησαν διὰ πρώτην φορὰν αἱ σπάνιαι ἐπιστημονικαί του ἀρεταί.

Ἡ προσοχή του ἐστράφη τοιουτοτρόπως πρὸς τὰ κρύσταλλα. Ποῖος εἶναι ὁ μυστηριώδης λόγος, ποὺ δίδει εἰς τὰ σώματα ταῦτα τὴν καταπληκτικὴν των γεωμετρικὴν κανονικότητα; Διατί ἀναπτύσσονται πάντοτε συμμετρικῶς καὶ παρουσιάζουν τὴν ἰδίαν μορφήν, τὴν ὁποίαν ἀναλαμβάνουν, ἀκόμη καὶ ὅταν τὴν διαταράξωμεν, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐξακολουθῇ ἡ ἀνάπτυξίς των; Ὁ Κουρὺ ἐφ' ὅλων αὐτῶν τῶν ζητημάτων εἶχε πρωτοτύπους βλέψεις, τὰς ὁποίας ὁ θάνατος δὲν τοῦ ἀφῆκε τὸν καιρὸν νὰ ἐξακριβώσῃ.

Ἐπὶ ἑνὸς μαγνητικοῦ πεδίου, ὁ σίδηρος μαγνητίζεται ἰσχυρῶς· ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα σώματα ὑφίστανται ἐπιδράσεις ἀναλόγους, ἔστω καὶ ἀσθενεστέρας κατὰ πολύ, εἴτε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἴτε κατ' ἀντίθετον. Γενικῶς ἐπιστεύετο ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ βαθμολογικῆς διαφορᾶς μόνον. Ὁ Κουρὺ μᾶς ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ἀντίληψις αὐτὴ εἶναι ἐσφαλμένη καὶ ὅτι τὰ αἴτια, εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλεται ὁ μαγνητισμὸς τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ νικελίου, δὲν ἔχουν καμίαν σχέσιν πρὸς τὰ αἴτια, ποὺ παράγουν εἰς ἄλλα σώματα ὁμοιογενῆ φαινόμενα. Καὶ τῳόντι ἡ ἐπίδρασις τῆς θερμοκρασίας εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὴ εἰς τὰς δύο περιστάσεις.

Αἱ πρῶται αὐταὶ ἔρευναι τοῦ προσεπόρισαν τὸν θαυμασμὸν εἰδικῶν εἰς τὰ ζητήματα αὐτὰ φυσικῶν, ἀλλὰ μισῶν τὴν ἐπίδειξιν ἔμεινεν ἄγνωστος εἰς τὸ πολὺ κοινόν. Μιὰ καταπληκτικὴ ἀνακάλυψις τὸν ἔκαμε γνωστὸν ἐπιτέλους, καὶ ἀπὸ τὴν μίαν ἡμέραν ἕως τὴν ἄλλην τὸν κατέστησε διάσημον. Ὑπάρχει εἰς τὴν Βοημίαν μεταλλεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξάγεται μετάλλευμα, περιέχον πολυάριθμα καὶ ποικίλα στοιχεῖα, μεταξὺ τῶν ὁποίων μερικὰ ἐθεωροῦντο σπανιώτατα. Ἐξ αὐτῶν ἓν ἦτο σπανιώτερον ἀκόμη καὶ κάνεὶς δὲν τὸ εἶχεν ἰδεῖ. Εἰς ἕνα τόνον μεταλλεύματος δὲν περιείχοντο παρὰ τμήματα μόνον τοῦ χιλιοστοῦ τοῦ γραμμαρίου ἐξ αὐτοῦ. Ἦτο τὸ ράδιον. Ὅταν ὁ Κουρὺ καὶ ἡ σύζυγός του ἀπεμόνωσαν καὶ συνεκέντρωσαν τὸ νέον αὐτὸ μέταλλον, εἶδαν ὅτι κατεῖχε τὰς καταπληκτικωτέρας ἰδιότητας. Ἀπέλυε δηλαδὴ συνεχῶς ἀκτινοβολίας, τὰς ὁποίας εἰμπορεῖ κάνεὶς νὰ προσομοιάσῃ, πρὸς ρεῦμα ἰσχυρῶς ἠλεκτρισμένων σωματίων, ἐμψυχουμένων ἀπὸ ταχύτητα τόσον μεγάλην, ὅσον σχεδὸν καὶ ἡ τοῦ φωτός. Τὰ σωμάτια ταῦτα εἶναι, ὅπως πιστεύεται, τόσον ἐλαφρὰ ὥστε τὸ ράδιον δύναται νὰ ἀπολύῃ τοιαῦτα ἐπὶ δισεκατομμύρια ἐτῶν, χωρὶς τὸ βάρος του νὰ ἐλαττωθῇ σημαντικῶς. Προσπίπτοντα ἐπὶ τοῦ ἠλεκτροσκοπίου τὸ ἐκκενόνουν. Προσπίπτοντα ἐπὶ ὡρισμένων σωμάτων, τὰ φωτίζουν· καὶ τὸ φῶς αὐτό, ἐκ πρώτης ὄψεως, φαίνεται αἰώνιον, ἀφοῦ ἡ πηγή του φαίνεται ἐπίσης ἀστείρευτος.

Τὰ σωμάτια ταῦτα πραγματοποιοῦν ταχύτητας, ἀγνώστους μέχρι τοῦδε, καὶ ἡ σπουδὴ τῶν κινήσεών των μᾶς ἀποκαλύπτει μίαν νέαν μηχανικήν, ἡ ὁποία κατὰ τοὺς ἐνθουσιωδεστέρους, μέλλει συντόμως νὰ ἀνατρέψῃ τὴν παλαιάν μας μηχανικήν, ἱκανὴν τὸ πολὺ - πολὺ διὰ τὰς ἀθλίας μηχανάς μας, καὶ τοὺς ὀκνηροὺς πλανήτας, οἱ ὁποῖοι μόλις ἔχουν χιλιοπλασίαν ταχύτητα ἀπ' αὐτάς. Καὶ ἡ νέα αὐτὴ μηχανικὴ δὲν ἀφίνει τίποτε ὄρθιον· μᾶς ἀναγγέλλουν ἤδη ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον ὕλη καὶ ὅτι ἐκεῖνο ποὺ ὀνομάζομεν ὕλην δὲν εἶναι παρὰ μία παραίσθησις ἠλεκτρικῆς φύσεως.

Τὸ ράδιον, παράγον φῶς, ἔπρεπε νὰ παράγῃ καὶ θερμότητα. Ὁ Κουρὺ τὸ ἀπέδειξε καὶ μιὰ νέα ἔκπληξις ἐγεννήθη. Μήπως πρόκειται τάχα περὶ τοῦ ἀεικινήτου; Μερικοὶ ἔσπευσαν νὰ τὸ βεβαιώσουν, μολονότι μᾶς λέγουν τώρα ὅτι τὸ ράδιον ἐξαντλεῖται ἐντὸς χιλίων διακοσίων ἐτῶν.

Σύμφωνα μὲ τὸν ὑπολογισμὸν αὐτόν, τὸ ράδιον περικλείει ἑκατὸν χιλιάδας φορὰς περισσοτέραν θερμότητα, ἴσου βάρους λιθανθράκων. Ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῇ, ἀπέδωκαν τὴν ἐσωτερικὴν θερμότητα τῆς γηΐνης σφαίρας ἢ καὶ τὴν θερ-

μότητα τοῦ Ἡλίου ἀκόμη, εἰς ἀποκρύφους ποσότητας ραδίου.

Ὅσον ἐμελετᾶτο τὸ νέον σῶμα, τόσον ἐπαρουσιάζοντο νέα ἀσπροσδόκητα γεγονότα, τά ὁποῖα ἐφαίνοντο διαψεύδοντα ὅ,τι μέχρι τοῦδε ἐπιστεύαμεν ὅτι γνωρίζομεν περὶ τῆς ὕλης. Μυστηριώδεις ἀναθυμιάσεις ἐφαίνοντο ἀπολυόμεναι ἐξ αὐτοῦ, εἰς τὰς διαδοχικὰς μεταμορφώσεις τῶν ὁποίων ἀπεδίδετο ἡ παραγομένη θερμότης, καὶ αἱ ὁποῖαι ἐπιτέλους κατέληγον εἰς τὸ *ἥλιον*, ἀέριον ἐλαφρότατον ἀνευρεθὲν ἐν τῷ Ἡλίῳ, πολὺ πρὶν ἡ συναντηθῇ ἐπὶ τῆς Γῆς. Τὸ ὄνειρον λοιπὸν τῶν παλαιῶν ἀλχημιστῶν ἐπραγματοποιεῖτο; Εὑρισκόμεθα ἐνώπιον μιᾶς μεταμορφώσεως τῶν στοιχείων; Οἱ τρομάζοντες πρὸ τῶν νεωτερισμῶν, θὰ εἶχαν ἄδικον νὰ ταραχθοῦν πολὺ γρήγορα. Εἶναι πιθανὸν ὅτι οἱ χημικοὶ θὰ ἐπιτύχουν ἐν τέλει νὰ ὑπαγάγουν τὰ παράδοξα αὐτὰ φαινόμενα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν των· ὅλα τὰ πράγματα τακτοποιοῦνται καί, ἂν τὰ στοιχεῖα εἶναι, κατὰ τὸν ὁρισμόν, πᾶν ὅ,τι παραμένει ἀναλλοίωτον εἰς ὅλας τὰς μεταμορφώσεις τῆς ὕλης, κατ' ἀνάγκην θὰ παραμένουν τοιαῦτα. Ὁπωσδήποτε ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ἀντιδράσεων, πολὺ διαφορετικῶν, ἀπὸ τὰς γνωστάς μας μέχρι τοῦδε καὶ αἱ ὁποῖαι θέτουν εἰς ἐνέργειαν ἀπιστεύτους ποσότητας ἐνεργείας. Ἐὰν ἔσπευσαν μερικοὶ εἰς πρόωρα συμπεράσματα, ἀφ' ὅσα ὅμως ὠνειρεύθησαν θὰ παραμείνουν ἀρκετὰ διὰ νὰ ἀναστατώσουν ὅλην τὴν Φυσικήν.

Δὲν θὰ ὁμιλήσω ἐδῶ περὶ τῶν ἰατρικῶν ἐφαρμογῶν. Δὲν μοῦ ἀρέσει νὰ ἐπιλαμβάνωμαι πρακτικῶν ζητημάτων, διότι θεωρῶ τὸν ἑαυτόν μου ὀλίγον ἀδέξιον εἰς τὰ ζητήματα αὐτὰ καὶ φοβοῦμαι πάντοτε μήπως διαπράξω ἀκατάλληλον ρεκλάμαν ἢ ὑπηρετήσω ἀκουσίως κάνὲν ἐμπορικὸν *τράστ*.

Τὰ ἐξαγόμενα ταῦτα, ποὺ θαμβόνουν τὸ κοινόν, πρέπει νὰ θεωροῦνται ἀκόμη πολυτιμότερα ἀπὸ τοὺς γνωρίζοντας μὲ πόσον μακρὰν ὑπομονὴν καὶ μὲ ποίαν θαυμαστὴν ἐπιμέλειαν ἐξηγοράσθησαν. Ὑψηλαὶ καὶ δίκαιαι ἀμοιβαὶ ἐδιπλασίασαν τὴν δημοτικότητα τοῦ Κουρύ· ὁ καθημερινὸς τύπος διεσάλπισε τὸ ὄνομά του καί, χωρὶς νὰ τὸ θελήσῃ ὁ ἴδιος, ἔγινε τοῦ συρμοῦ. Ἡ φήμη, ἡ ὁποία συνήθως δὲν σπεύδει πρὸς τοὺς μὴ ἐπιζητοῦντας αὐτήν, τὸν κατεδίωξε μέχρι τῆς σκιᾶς, ὅπου ἐκρύπτετο. Τόσος θόρυβος ἐτρόμαξε τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, τὸν τόσον μετριόφρονα, ὁ ὁποῖος ἠγάπησε τὴν ἐπιστήμην δι' αὐτὴν καὶ μόνην, καὶ ἡ θορυβώδης αὐτὴ ἐπισημότης, δὲν θὰ ἦτο δι' αὐτὸν παρὰ δυσάρεστον συμβεβηκός, ἐχθρικὸν τῆς ἐργασίας του καὶ τῆς ἀναπαύσεώς του, ἐὰν δὲν ᾐσθάνετο ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ δόξα δὲν ἀνῆκε μόνον εἰς αὐτόν, ἀλλ' ἀντανέκλα ἐφ' ὅλης τῆς Γαλλίας.

Ὅσοι τὸν ἐγνώρισαν, ἠξεύρουν πόσον εὐχάριστος καὶ σοβαρὰ ταυτοχρόνως ἦτο ἡ συνομιλία του, ποῖον θέλγητρον ἁβρότατον ἀνεδίδετο ἀπὸ τὴν γλυκεῖαν του μετριοφροσύνην, τὴν πρωτογενῆ του εὐθύτητα, τὴν λεπτότητα τοῦ πνεύματός του. Πρόθυμος πάντοτε νὰ ἐξαλείφεται ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἰδικούς του, τοὺς φίλους του καὶ τοὺς ἀντιπάλους του ἀκόμη, ἦτον, ὅπως λέγομεν «ἕνας ἀπαίσιος ὑποψήφιος», (Σ.Μ. Πρόκειται περὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν) ἀλλὰ εἰς τὴν δημοκρατίαν μας οἱ ὑποψήφιοι δὲν λείπουν.

Ποῖος θὰ ἐπίστευεν ἐντούτοις ὅτι, ὑπὸ τόσην γλυκύτητα, ἐκρύπτετο μία ἀδιάλλακτος ψυχή; Ἀδιάλλακτος εἰς τὰς γενναίας ἀρχάς, μὲ τὰς ὁποίας εἶχε τραφῆ, εἰς τὸ ἰδιαίτερον ἠθικὸν ἰδεῶδες, ποὺ εἶχε διδαχθῆ γάγαπᾷ, τὸ ἰδεῶδες αὐτὸ τῆς ἀπολύτου εἰλικρινείας, πολὺ ὑψηλῆς ἴσως διὰ τὸν κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον ζῶμεν. Δὲν ἐγνώριζεν αὐτὸς τὰς χιλίας μικρὰς εὐκολίας, μὲ τὰς ὁποίας εὐχαριστεῖται ἡ ἀδυναμία μας. Δὲν ἐχώριζεν ἄλλως τε τὴν λατρείαν τοῦ ἰδεώδους αὐτοῦ, ἀπὸ τὴν λατρείαν του πρὸς τὴν ἐπιστήμην, καὶ μᾶς ἔδειξε μ' ἕνα λαμπρὸν παράδειγμα, πόσον ὑψηλὴ ἀντίληψις τοῦ καθήκοντος εἰμπορεῖ νὰ προκύψῃ ἀπὸ τὸν ἁπλοῦν καὶ ἁγνὸν ἔρωτα τῆς ἀληθείας. Ὀλίγον σημαίνει ποῖον Θεὸν λατρεύει κάνείς. Τὰ θαύματα δὲν τὰ κάμνει ὁ Θεός, ἀλλὰ ἡ πίστις.

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνακαλέσωμεν τὴν μνήμην τοῦ Κουρύ, χωρὶς ἡ σκέψις μας νὰ πετάξῃ πρὸς τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην γυναῖκα, ἡ ὁποία δὲν ὑπῆρξε μόνον δι' αὐτὸν ἀφωσιωμένη σύντροφος, ἀλλὰ πολύτιμος συνεργάτρια. Αἱ ἀπείρως ἐλάχισται αὐταὶ ποσότητες τῆς ὕλης, αἱ διεσπαρμέναι καὶ σχεδὸν χαμέναι, μέσα εἰς ἄπειρον ὄγκον, πόση ὑπομονή, φροντὶς καὶ προσοχὴ ἐχρειάσθη, διὰ νὰ μὴ διαφύγουν κατὰ τὰ μόλις ὁρατὰ ἴχνη των κ' ἔπειτα νὰ συγκεντρωθοῦν χωρὶς καμίαν ἀπώλειαν καὶ ἐπιτέλους νὰ συλλεχθοῦν εἰς ὀλίγους κόκκους πλουσίας κόνεως; Ἄλλως τε ἡ συνεργασία αὕτη, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ φυσικαὶ ἀρεταὶ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς συνεδυάσθησαν τόσον εὐτυχῶς, δὲν ὑπῆρξε μόνον ἀνταλλαγὴ ἰδεῶν. Ὑπῆρξεν ἀνταλλαγὴ ἐνεργείας, τὸ ἰσχυρότερον δηλαδὴ φάρμακον κατὰ τῶν παροδικῶν ἀποθαρρύνσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἐκτίθενται συνήθως ὅλοι οἱ ἐρευνηταί. Παρομοία ἠθικὴ πρᾶξις εἶναι ἀνεκτίμητος καὶ δὲν ἔχομεν ζυγὸν διὰ νὰ τὴν ζυγίσωμεν.

[Μεταφρ. Π. Α.]

ΑΝΡΥ ΠΟΥΑΓΚΑΡΕ
τῆς Γαλλ. Ἀκαδημίας

Η ΣΚΕΨΙΣ

Α. ΡΟΝΤΕΝ

ΜΙΑ ΣΚΗΝΗ ΑΠΟ ΤΟΝ "ΠΕΙΡΑΣΜΟΝ„

ΠΡΑΞΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ — ΣΚΗΝΗ ΣΤ'

[Βράδυ. Στό ἰδιαίτερο σαλονάκι της, ἡ Ἀγγέλα Παπαστάμου ἐγευμάτισε ὁλομόναχη, γιατὶ πρὸ ὀλίγου ἔπιασε τὸν ἄνδρα της νἀγκαλιάζῃ τὴν καμαριέρα της Καλλιόπη καὶ εἶνε ἀποφασισμένη νὰ τοῦ «βαστάξῃ μοῦτρα» τσὐλάχιστον ἕνα μῆνα. Ἴσως καὶ ὀκτὼ μόνο μέρες, ὅπως τὴ συμβούλευσε ἡ μητέρα της, ἀλλὰ λιγώτερο ποτέ... Ὁπωσδήποτε, ἡ ἀπιστία τοῦ Νίκου της, ποὺ ποτὲ δὲν τὸν θεωροῦσε ἱκανὸ γιὰ τέτοιο πρᾶγμα, τὴν ἔρριξε ἀπὸ τὰ σύννεφα. Εἶνε ἀληθινὰ λυπημένη καί, ἀπὸ τὸ κακό της, ἄρχισε τώρα νὰ τῆς πονῇ καὶ τὸ δόντι. Κουκουλόνεται κωμικοτραγικὰ μὲ τὴ μπέρτα της καὶ κάθεται κεῖ, μπροστὰ στὸ τραπεζάκι ὅπου ἀπόφαγε, καὶ κάθε τόσο βογγᾷ, δὲν ξέρεις πιὰ ἀπὸ ποιὸ πόνο... Ἀλλὰ τὸ ἀγαπημένο ἀντρόγυνο ἔχει μιὰ τρυφερὴ συνήθεια παληά: Ὁ Νῖκος καὶ ἡ Ἀγγέλα πίνουν καφὲ μαζί, ἀπὸ τὸ ἴδιο φλυτζάνι. Ἀπόψε, γιὰ πρώτη φορά, ἔφαγαν χωριστά. Χωριστὰ θὰ πάρουν καὶ τὸν καφέ τους;... Ὄχι· ὁ Νῖκος ποὺ κατά βάθος λατρεύει τὴν Ἀγγέλα του, καὶ εἶνε μετανοιωμένος γιὰ τὴν ἀπιστία τῆς στιγμῆς, καὶ δὲν ἐννοεῖ γιὰ τόσο πρᾶγμα νὰ μείνουν μαλωμένοι οὔτε μιὰ μέρα, εἰσβάλλει, ἀπὸ τὴν τραπεζαρία ὅπου ἔφαγε μὲ τοὺς ἄλλους, στὸ σαλονάκι, ἀποφασισμένος νὰ ἐκβιάσῃ τὴ συμφιλίωσι. Καὶ ἀκριβῶς ἐλπίζει στὴ βοήθεια τῆς παληᾶς τρυφερῆς συνήθειας...

Κάνει τὸν θυμωμένο, καὶ ἀνοίγοντας ἀπότομα τὴν πόρτα τοῦ σαλονιοῦ, πρὶν μπῇ, φωνάζει πρὸς τὴν τραπεζαρία:]

ΝΙΚΟΣ — Τὸν καφέ μου θὰ τὸν πάρω ἐδῶ... ἐδῶ νὰ μοῦ τὸν φέρετε! [Μπαίνει].

ΑΓΓΕΛΑ, κατάπληκτη, σηκόνεται μὲ ὁρμή. — Ἄ, μὰ ἡ ἀναίδειά του δὲν ἔχει ὅρια! [Κάνει νὰ φύγῃ].

ΝΙΚΟΣ, *στέκεται μπροστά* της καὶ τὴν ἐμποδίζει.— Ἔ, γιὰ ποῦ;

ΑΓΓΕΛΑ — Ἄφσε με!

ΝΙΚΟΣ, αὐστηρά. — Ποῦ πᾶς;

ΑΓΓΕΛΑ — Ὅπου θέλω.

ΝΙΚΟΣ, ἐπιτακτικά. — Πίσω! πίσω γρήγορα! στὴ θέσι σου!

ΑΓΓΕΛΑ, ὑποχωρεῖ στὴ βία τοῦ Νίκου. — Ἄλλο *τοῦτο πάλι! ὁρίστε μας!*... [Γυρίζει, κάθεται στὴ θέσι της καὶ κουκουλόνεται περισσότερο· σιγά]. Θὰ μὲ τρελλάνετε σεῖς σήμερα!

ΝΙΚΟΣ, δυνατά. — Ἐσεῖς θὰ μὲ τρελλάνετε! Δὲ μοῦ λές, σὲ παρακαλῶ, τί ἦταν τἀποψινὰ καμώματα τῆς μητέρας σου;[1] Ἔτσι, νὰ μὲ κάμῃ ρεζίλι 'ς ὅλο τὸν κόσμο; Νὰ μᾶς φωνάζουν ἀπὸ τὸ δράμο «οὔ, νὰ χαθῆτε!»;... Ποῦ εἴμαστε;... Ἄ! μὰ ὅσο τὸ συλλογίζομαι! δὲ μπορῶ νὰ τὸ χωνέψω! [Σουλατσάρει]. Κατάστασις!.. τς!...

ΑΓΓΕΛΑ, σιγά. — Ὁρίστε! φωνάζει ὁ κλέφτης γιὰ νὰ φύγῃ ὁ νοικοκύρης.

ΝΙΚΟΣ, δυνατά. — Καὶ βέβαια ποὺ πρέπει νὰ φύγῃ ὁ νοικοκύρης! Μήπως μοῦ μένει ἄλλο παρὰ νὰ πάρω τὸ καπελάκι μου καὶ νὰ φύγω;

ΑΓΓΕΛΑ — Θὰ μὲ ὑποχρεώσῃς...

ΝΙΚΟΣ — Ἄ, γιὰ νὰ σοῦ πῶ! Μὴ μὲ προκαλῆς καὶ σύ, γιατὶ ἐγὼ δὲν παίζω. Ἔχει χάζι νὰ ἐπιδοκιμάζῃς καὶ ἡ εὐγενεία σου τὴ διαγωγὴ τῆς μητέρας σου!...

ΑΓΓΕΛΑ, σιγά. — Ἄ, μὰ τοῦτο!... καλέ, γυρεύει καὶ ρέστα!...

ΝΙΚΟΣ — Ἦταν πράγματ' αὐτὰ ποὺ ἔκαμε, ἔ; Ἔτσι κάνουν οἱ καθὼς-πρέπει ἄνθρωποι σὲ τέτοιες περιστάσεις, ἔ; Ἀντίς, κι' ἂν ἔβλεπε τίποτα, νὰ τἀποσκεπάσῃ, αὐτή, χωρὶς νὰ ἰδῇ τὸ παραμικρό, ἀναστάτωσε τὸ σπίτι. Ὡς καὶ τὸ ναύτη μου φώναξε στὴν παράστασι![1] Πῶς δὲ βγῆκε καὶ στὸ μπαλκόνι νὰ βγάλῃ τὶς φωνές, ἀπορῶ κ' ἐγώ. Τς!...

ΑΓΓΕΛΑ, ἀπὸ μέσα της. — Καλὲ τοῦτος τρελλάθηκε!

ΝΙΚΟΣ, ἐξακολουθεῖ, πνιγμένος τάχ' ἀπὸ θυμὸ καὶ κυττάζοντας τὴν Ἀγγέλα. — Γιατὶ ἐπιτέλους τί, τί στοχάστηκε ἡ κυρία πεθερά μου, ἔ;!! [ἔξαφνα, σὰ νὰ εἶδε τώρα τὰ χάλια τῆς Ἀγγέλας, ἀλλάζει ὕφος καὶ τὴ ρωτᾷ μὲ ἠρεμία]. Μὰ γιατί εἶσαι ἔτσι κουκουλωμένη; μὴ σοῦ πόνεσε πάλι τὸ δόντι;

ΑΓΓΕΛΑ, γυρίζει ἀλλοῦ τὸ κεφάλι της γιὰ νὰ μὴ τοῦ ἀπαντήσῃ.

ΝΙΚΟΣ, τρυφερώτερα. — Λέγε μου λοιπόν. Σοῦ *πονεῖ τὸ ἀναθεματισμένο*;... ἔ;... [Σὲ λίγο, μὲ καινούριο θυμό]. Μὴ σώσῃς καὶ μιλήσῃς! [Σουλατσάρει]. Νὰ μὴ μιλήσῃς ποτέ σου!... Ὤχ, ἀδελφέ! ποὺ θὰ φάω ἐγὼ ἐδῶ-μέσα τὴ ζωή μου! Νὰ μὲ κάνετε ἔτσι — ὅλοι σας — σὰ νὰ ἔχω κι' ἄλλον ἀπὸ σᾶς στὸν κόσμο!...[2] Ἐπιτέλους, κυρία, ποῦ θέλεις νὰ πάω νὰ κάμω τὰ παραπονά μου; ποῦ νὰ πάω ἐγὼ νὰ κλαφτῶ; Στὴ μάννα μου; ἢ στὸν πατέρα μου; ποὺ εἶνε εἴκοσι χρόνια πεθαμένοι;

ΑΓΓΕΛΑ, μὲ κακία. — Κάτω! κάτω, σὲ παρακαλῶ, στὴν κάμαρα τῆς Καλλιόπης! Δὲν ἔφυγε ἀκόμα!

ΝΙΚΟΣ, μὲ ψυχρὸ παράπονο. — Ἄ, ἔτσι;.... Αὐτὰ θὰ μοῦ λὲς τώρα;... ἔτσι ὥραῖα θὰ μοῦ ἀπαντᾷς; Αὐτὴ τὴν ὡραία ζωὴ θὰ ζήσουμε 'μεῖς;

ΑΓΓΕΛΑ — Καὶ ποιὸς φταίει;... Ἐγώ;...

ΝΙΚΟΣ, ἀμέσως, μὲ προσποιητὴ ἔκπληξι. — Ὁρίστε!! λὲς καὶ τῆς εἶπα πῶς φταίει αὐτή! [Χειρονομεῖ ζωηρά]. Μὰ ἐγώ, Ἀγγέλα μου, ἐγώ! Κανένας ἄλλος δὲ φταίει ἀπὸ μένα. Τ' ἀρνήθηκα αὐτό; Ἄ, ὅλα κι' ὅλα! Ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀπὸ κείνους. Τῶκαμα; τὸ λέω!

ΑΓΓΕΛΑ, ἀπὸ μέσα της. — Ἀναίδεια! [Γυρίζει ἀλλοῦ τὸ κεφάλι, σὰ νὰ μὴ θέλῃ νὰ τὸν βλέπῃ].

ΝΙΚΟΣ, ἐξακολουθεῖ. — Ἀμὴ τί; σὰν τὸ Γεῶργο[1], ποὺ εἶπε πῶς τὴ χαΐδεψε *πατρικῶς*; ἢ σὰν τοὺς παληοὺς Γεζουΐτες, ποὺ ὅταν τοὺς ἔπιαναν νὰ φιλοῦν καμμιὰ γυναῖκα, ἔλεγαν 'ςτὸν ἄντρα της πῶς τὸ κάνουν γιὰ νἀγιάσῃ; Ἄ, ὄχι! ὑποκρισίες δὲν ξέρω! Εἰλικρίνεια! Τῶκαμα καὶ τὸ λέω. Τῶκαμα καὶ τὸ μετανοῶ. Ἄνθρωπος δὲν εἶμαι κ' ἐγώ; [Κάθεται ἀντίκρυ τῆς Ἀγγέλας, σὲ ἀπόστασι]. Ἔκανα ἕνα λάθος, τελείωσε. Μιὰ φορὰ κ' ἐγὼ νικήθηκα ἀπὸ τὸν Πειρασμό. Εἶνε τίποτα; Τὰ λάθη γιὰ τοὺς ἀνθρώπους κ' ἡ μετάνοια ἐπίσης. Εἶπες ἐκείνη τὴ στιγμὴ πῶς αἰσθάνθηκες τόση ἀηδία, σὰ νὰ κατάπιες σαῦρα[2]. Ἔ! κ' ἐγὼ λοιπὸν σὲ βεβαιῶ πῶς αἰσθάνθηκα τόση ἀηδία, σὰ νὰ κατάπια κροκόδειλο, ἱπποπόταμο, ἐλέφαντα. Θέλεις ἄλλο τίποτα; Συχώρα με ἐπὶ τέλους. Δὲ θὰ πεθάνουμε τώρα γιὰ ἕνα λάθος. [Σηκόνεται καὶ σουλατσάρει]. Ἔλα λοιπόν, θὰ μιλήσῃς;... Θέλω, θέλω κ' ἐγὼ νὰ μάθω τί σκέπτεσαι.

ΑΓΓΕΛΑ — Δὲν ξέρω.

ΝΙΚΟΣ — Πῶς δὲν ξέρεις; Δὲ γίνεται νὰ μὴν ξέρῃς!

ΑΓΓΕΛΑ, μὲ λύπη παραπονιάρα. — Δὲν ξέρω παρὰ μόνο πῶς εἶμαι μιὰ δυστυχισμένη γυναῖκα... πῶς ἔχασα διαμιᾶς τὸ Ἰδανικό μου... πῶς μοῦ λασπώθηκε ὅ,τι ἀγνότερο καὶ ἱερώτερο εἶχα! Ἄλλο τίποτα δὲν ἔχω νὰ σοῦ 'πῶ [τὴν πιάνει τὸ παράπονο] καὶ ἄφισέ με, σὲ παρακαλῶ, γιατί μοῦ πονεῖ καὶ τὸ δόντι μου! [Ρίχνει τὸ κεφάλι της, κουκουλωμένο πάντα, 'ςτὴ ράχη τοῦ διβανιοῦ, καὶ σιγοκλαίει].

ΝΙΚΟΣ, σὲ λίγο, μὲ ἠρεμία. — Λαμπρά! Ὥστε, σὰ νὰ λέμε, σοῦκαμε μεγάλη ἐντύπωσι, φοβερὴ ἐντύπωσι... Καταστροφή, ἔ;... [Σὲ λίγο, σιγώτερα] Μήπως θέλεις καὶ νὰ χωρίσουμε; ἢ δὲ φτάνεις ὥς ἐκεῖ;

ΑΓΓΕΛΑ, σηκόνει μιὰ στιγμὴ τὸ κεφάλι της. — Δὲν ξέρω... πολὺ πιθανόν.

ΝΙΚΟΣ, βάζει ἔξαφνα τὰ γέλια. — Ὁρίστε!... Μὰ εἶνε νὰ μὴ γελάσῃ κανείς;... Ὁρίστε ἡ κυρία, ποὺ ὥς προχτὲς μοῦλεγε πῶς ἀξίζει κάπου-κάπου καὶ μιὰ μικρὴ ἀπιστία, ἔτσι «σὰν ξυπνητῆρι τῆς ἀγάπης»!...

ΑΓΓΕΛΑ, διακόπτει μὲ θυμό. — Μὲ συγχωρεῖς! Τὸ θυμοῦμαι καλά· αὐτὸ τὸ εἶπες ἐσύ, δὲν τὸ εἶπα ἐγώ![1]

ΝΙΚΟΣ, προσποιεῖται κατάπληξι. — Καλέ, μὲ τὰ σωστά σου;! Ἐσὺ ἡ ἴδια δὲ μοῦλεγες πῶς τῶχες καϋμό νὰ μὲ ἰδῇς νὰ κάμω λίγο κόρτε, νὰ ξεμουχλιάσω;

ΑΓΓΕΛΑ, μὲ περιφρόνησι. — Κόρτε!... ὥραῖο κόρτε ἔκαμες! μὲ μιὰ δούλα!... Ὤ, κι' ἂν τὸ εἶπα ποτέ, δὲν ἐννοοῦσα βέβαια αὐτό.

ΝΙΚΟΣ, μὲ μεγαλύτερη ἔκπληξι. — *Μὲ μιὰ δούλα;*!... Ἄκου 'κεῖ! μὲ μιὰ δούλα!!.. Καλέ, σὺ ἡ ἴδια δὲν ἔλεγες πῶς εἶνε πλάσμα; σὺ ἡ ἴδια δὲ μ' ἔκαμες προσεκτικὸ 'ςτὴν ὀμορφιά της καὶ δὲ μ' ἔλεγες «ἀκαλαίσθητο» ποὺ δὲν τὴ θαύμαζα μαζί σου; Τὰ ξέχασες;

ΑΓΓΕΛΑ — Ναί, μὰ ἐννοοῦσα *καλλιτεχνικῶς*· ὄχι ἔτσι!

ΝΙΚΟΣ, μὲ εἰρωνεία. — Ἄ, ἤθελες νὰ τὴ θαυμάζω «καλλιτεχνικῶς». [Ἀπὸ μέσα του]. Ὁ ἕνας «πατρικῶς», τούτη 'δῶ «καλλιτεχνικῶς». [Πρὸς τὴν Ἀγγέλα, θριαμβευτικά]. Βλέπεις λοιπὸν πόσες προφάσεις, ἂν ἤθελα, θὰ εἶχα; Βλέπεις πῶς θὰ μποροῦσα νὰ τὰ δικαιολογήσω μιὰ χαρὰ καὶ θὰ βγῶ λάδι; Μὰ ὄχι! Ἐγὼ δὲν καταδέχομαι ἔτσι! ἐγὼ λέω τὴν ἀλήθεια. Τουλάχιστον αὐτὸ δὲ σὲ συγκινεῖ;

ΑΓΓΕΛΑ, μὲ πεσμένο κεφάλι. — Ἐμένα τώρα δὲ μὲ συγκινεῖ τίποτα... παρὰ τὸ δόντι μου ποὺ μοῦ πονεῖ τόσο δυνατά. Ἄσε με!

ΝΙΚΟΣ — Νὰ περιμένω λοιπὸν ὥς που νὰ περάσῃ τὸ δόντι; Καλά. Βάλ' του ὅμως λίγο ριγανόλαδο!

ΚΟΣΜΑΣ, ὁ ναύτης τοῦ Νίκου, μπαίνει ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς τραπεζαρίας· κρατεῖ ἕνα δίσκο μὲ δυὸ φλυτζάνια. — Ὁ καφές σας.

ΝΙΚΟΣ, στὸν Κοσμᾶ. — Φέρε 'δῶ. Ἕνα φλυτζάνι μόνο... τὸ ἄλλο πάρ' το. [Παίρνει τὸ ἕνα φλυτζάνι καὶ τἀφίνει 'ςτὸ τραπέζι].

ΑΓΓΕΛΑ, ζωηρά. — Ὄχι, δύο!... Ἄφισε 'δῶ καὶ τἄλλο!

ΝΙΚΟΣ — Ὄχι, ἕνα φτάνει. Φύγε!

ΑΓΓΕΛΑ, 'ςτὸν Κοσμᾶ. — Δόσε μου 'δῶ τὸ ἄλλο! [στὸ Νῖκο] Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε. Θὰ πιῶ κ' ἐγὼ καφέ.

ΝΙΚΟΣ, ἐπιτακτικά. — Ὄχι, εἶπα. Ἕνα φτάνει. Θὰ πῆς!... Κοσμᾶ, φύγε!

[Ὁ Κοσμᾶς, σαστισμένος, δὲν ξέρει τί νὰ κάμῃ].

ΑΓΓΕΛΑ, δυνατὰ 'ςτὸν Κοσμᾶ. — Μά, Κοσμᾶ!...

---

[1] Ὑπαινιγμὸς στὴν τελευταία σκηνὴ τῆς γ' πράξεως. Ὅταν ἡ μητέρα τῆς Ἀγγέλας ἔπιασε τὸ γαμπρό της κάτω, στὴν κάμαρα τῆς Καλλιόπης, τοὺς ἐφώναξε ὅλους καὶ τὸν ἐρεζίλεψε.

[1] Ὁ Νῖκος εἶνε ὑποφροντιστὴς τοῦ Ναυτικοῦ καὶ ἔχει στό σπίτι του ὑπηρέτη τὸν ναύτη Κοσμᾶ.

[2] Ὁ Νῖκος εἶνε σώγαμπρος 'ςτοῦ ἀρεοπαγίτη Γεωργιάδη.

[1] Ὁ Γεῶργος Δρογκᾶς, σύγγαμπρος τοῦ Νίκου, ποὺ εἶχε κάμῃ πρὶν τὰ ἴδια μὲ τὴν ἴδια καμαριέρα Καλλιόπη.

[2] Στὴν τρίτη πρᾶξι, ὅταν βλέπῃ τὸν ἄντρα της 'ςτὴν κάμαρα τῆς Καλλιόπης, ἡ Ἀγγέλα ἐπαναλαμβάνει τὴν ἀλλόκοτη αὐτὴ φράσι, ποὺ εἶχε 'πῆ πρίν, 'ςτὴ δική της περίστασι, ἡ ἀδελφή της Πολυξένη.

[1] Στὴ δευτέρα πρᾶξι. Πραγματικῶς, ἡ φράσις εἶνε τοῦ Νίκου. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀγγέλα τὸ παραδέχθηκε, γιατί εἶχε καὶ συμβούλευε κάτι τέτοιες, ἐλεύθερες τάχα ἰδέες γιὰ τὴ συζυγικὴ πίστι, ποὺ τὶς ξέχασε ὅμως ἀμέσως ἅμα ἔπιασε τὸν ἄντρα τῆς ἀπιστῆ καὶ εἶδε πῶς ἔπρεπε νὰ τὶς ἐφαρμόσῃ καὶ 'ςτὸν ἑαυτό της. Αὐτὴ εἶνε καὶ ἡ *θέσις* τοῦ ἔργου. Ἀλλὰ πόσο πίσω εἴμαστε 'ς σύτά! Ἀπό τόσους κριτικοὺς ποὺ μίλησαν γιὰ τὸν «Πειρασμό», μόνον ἕνας τὸ παρατήρησε.

ΝΙΚΟΣ, δυνατώτερα 'στὸν Κοσμᾶ. — Φύγε, σὲ διατάττω! [Τὸν σπρώχνει καὶ τὸν βγάζει ἔξω μὲ τὸ δίσκο καὶ μὲ τὸ ἄλλο φλυτζάνι].

ΑΓΓΕΛΑ, φουρκισμένη. — 'Ορίστ' ἐκεῖ! αὐτὸ πάλι; . . .

ΝΙΚΟΣ, σὲ λίγο, γυρίζει κατὰ τὴν Ἀγγέλα, ἠρεμώτερα. — Εἶσαι μὲ τὰ σωστά σου ποὺ θἄπινες καφὲ μοναχή σου; Καὶ γιατί, σὲ παρακαλῶ, θὰ χαλούσαμε τώρα τὸ συνήθειο μας, τὸ ὥραῖο μας τὸ συνήθειο, ποὺ δὲν τ' ἀφίσαμε οὔτε μιὰ μέρα... ἀπὸ τὴν πρώτη ἐκείνη; . . . Θυμᾶσαι; . . . [Παίρνει ὄρθιος τὸ φλυτζάνι του ἀπὸ τὸ τραπέζι] Ἐδῶ καὶ τριάμισυ χρόνια. . Εἴμαστ' ἀκόμα ἀρραβωνιασμένοι. . .

ΑΓΓΕΛΑ, τὸν διακόπτει ἀπότομα, σὰ νὰ κινδύνευε νὰ συγκινηθῇ]. — Οὔ, Νῖκο, πάψε! σὲ παρακαλῶ, πάψε! . . . Δὲ θέλω νὰ μοῦ θυμίζης τὰ περασμένα σὲ τέτοια στιγμή. Αὐτό, ἐπιτέλους, καταντᾷ σκληρότης, ἀπανθρωπία! [κλαυτά] Ἄφισέ με! μοῦ πονεῖ, σοῦ εἶπα, καὶ τὸ δόντι μου! [Κουκουλόνεται περισσότερο καὶ παίρνει ὕφος ποὺ φανερόνει ἀπόφασι νὰ μὴν ξαναμιλήση].

ΝΙΚΟΣ — Καλὰ ντέ, τὸ δόντι σου! μᾶς τὸ εἶπες! Πιὲ τώρα μιὰ ρουφιὰ. . . θὰ σοῦ περάση. [Πλησιάζει καὶ τῆς ζυγόνει τὸ φλυτζάνι 'στὸ στόμα].

ΑΓΓΕΛΑ, τοῦ γυρίζει τὸ πρόσωπο. — Ἄσε με!

ΝΙΚΟΣ, μὲ ἐγκαρτέρησι]. — Καλά! . . . [Πίνει μιὰ μικρὴ ρουφιά]. Ἀφοῦ δὲ θέλεις, δὲ θὰ σὲ βιάσω. Σὲ βεβαιῶ ὅμως, πὼς αὐτὸ μὲ πικραίνει πάρα πολύ. [Σοβαρά]. Εἶνε ἡ πρώτη φορὰ ποὺ θὰ πιῶ 'στὸ σπίτι μου καφὲ μοναχός μου. Φθάνει ποῦ δὲ φάγαμε ἀπόψε μαζί. . . Ἄ, εἶνε φοβερό! . . . [Ξαναπίνει]. Καὶ γιατί; γιὰ τὸ τίποτα! Κααλά! [Ξαναπίνει]. Θὰ ἐπροτιμοῦσα ὅ,τι θές, μὰ ὄχι αὐτό. [Μισοαστεῖα, μὲ παράπονο]. Νά, τώρα χάνω κ' ἐγὼ τὸ Ἰδανικό μου καὶ μοῦ λερόνεται ὅ,τι ἅγνότερο καὶ ἱερώτερο εἶχα: ἕνα φλυτζάνι καφὲ ποὺ τὸ μοιραζόμουν πάντα μὲ τὴ γυναῖκα μου! [Μὲ τρυφερότητα, ξαναπλησιάζει καὶ τῆς προτείνει τὸ φλυτζάνι, παρακαλεστά]. Ἔλ' Ἀγγέλα! . . . ἄς τα τώρα. . . πιές.

ΑΓΓΕΛΑ, ὅπως προτήτερα. — Ὄχι!

ΝΙΚΟΣ, ἐπιμένει. — Μὰ γιατί; Ἐγὼ ὁ καϊμένος σοῦ τἆπα, σοῦ γύρεψα συγγνώμη, τί ἄλλο θές; . . . Ἔλα! [Τῆς ξαναδίνει].

ΑΓΓΕΛΑ, ὅπως προτήτερα. — Οὔ! . . .

ΝΙΚΟΣ, μὲ τόνο φοβέρας. — Ἀγγέλα! ἄλλη μιὰ φορὰ θὰ 'στὸ πῶ.

ΑΓΓΕΛΑ — Μὴ μὲ σκοτίζης!

ΝΙΚΟΣ, δυνατώτερα, μὲ στόμφο. — Ἀγγέλα! ἐν ὀνόματι τοῦ Νόμου, σὲ προσκαλῶ νὰ συμμερισθῆς μετὰ τοῦ συζύγου σου τὸ κύπελλον τοῦτο τοῦ καφέ, ὡς δεῖγμα τῆς ἀγάπης σου, τῆς συγγνώμης σου καὶ τῆς ἀφοσιώσεώς σου! [Τῆς ξαναδίνει]. Ἔλα!

ΑΓΓΕΛΑ, σφικτοκλεῖ τὸ στόμα καὶ τὸν κυττάζει 'στὰ μάτια σὰ νὰ τὸν λυπᾶται ποὺ τρελλάθηκε. . . Ἔπειτα πλησιάζει λίγο τὰ χείλη της 'στὸ φλυτζάνι, σὰ νὰ διστάζη, καὶ διαμιᾶς ἀποτραβιέται μὲ ἀπόφασι.— Ὄχι!

ΝΙΚΟΣ, μὲ θυμό, πολὺ σοβαρά. — Δὲ θέλεις, ἔ; δὲν πίνεις, ἔ; Λοιπὸν καλά! [Ἀφίνει τὸ φλυτζάνι 'στὸ τραπέζι]. Ἐτελείωσε! Ἐγὼ φεύγω! Ἀγγέλα, ξέρεις: ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀπὸ 'κείνους ποὺ ἔρχονται σὲ τέτοια. Τὸ ζήτημα εἶνε νὰ μὴ γίνη μιὰ φορά. Ἔγεινε; Πάει! τὸ κάνω ὁριστικὸ καὶ τελειωτικό. Θὰ πάρω τὸ καπελάκι μου καὶ θὰ φύγω [διευθύνεται πρὸς τὴν πόρτα τοῦ διαδρόμου] καὶ ὁρκίζομαι 'στὴν ψυχὴ τῆς μάννας μου πὼς δὲ θὰ μὲ ξαναϊδῆς ποτέ! Ἀντίο! [Ἀνοίγει τὴν πόρτα].

ΑΓΓΕΛΑ, ποὺ 'ς ὅλο αὐτό τὸ διάστημα τὸν ἐκύτταζε μὲ τὸ ἴδιο ὕφος, μὲ περίλυπα καὶ φοβισμένα ὁλάνοικτα μάτια, κουκουλωμένη ὅπως ἦταν, καὶ παρακολουθοῦσε ἄφωνη ὅλα του τὰ κινήματα, τὸν ἀφίνει νὰ σωπάση, καὶ ὅταν ἀνοίγη τὴν πόρτα, ἕτοιμος πιὰ νὰ βγῇ, ἀξαφνα τοῦ φωνάζει]. — Μὰ τί; ζεματιστὸ ἤθελες νὰ τὸν πιῶ;!

ΝΙΚΟΣ, γυρίζει μ' ἔκπληξι, μὲ χαρά, μὲ γέλια. — Ἄ, κατεργάρα! . . . ἔκαιγε, ἔ; . . . [Ὁρμᾷ τὴν ἀγκαλιάζει καὶ τὴν καταφιλεῖ]. Ἔλα, συχώρεσέ με! . . .

ΑΓΓΕΛΑ, κλαίει 'στὴν ἀγκαλιά του. — Δὲ μᾶγαπᾷς πιά!

ΝΙΚΟΣ, τρυφερά. — Ἐγώ; ἐσέ; τὴν Ἀγγέλα μου; . . . τὸν ἄγγελό μου; . . . [Τὴν ξαναφιλεῖ καὶ χωρὶς νὰ θέλη τῆς ρίχνει τὴ μπέρτα]. Ἔ, στάσου. [Κάνει νὰ τῆς τὴν ξαναφωρέση]. Σοῦπεσε ἡ μπέρτα... τὸ δόντι σου; . . .

ΑΓΓΕΛΑ, μὲ χαμόγελο μὲς 'στὰ δάκρυα. — Δὲ μὲ πονεῖ πιά!

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΤΟΜ ΚΙ' Ο ΜΠΟΜΠ

Ἐκείνη τὴ βραδυὰ τὸ τσίρκο ἤτανε γιομάτο. Τὸ πλατὺ ἀμφιθέατρο — κατάμαυρο ἀπ' τὸν πολὺ τὸν κόσμο — ἤτανε βουτημένο μέσ' τὰ πιὸ παράξενα καὶ χιμαιρικὰ χρώματα· ἕνα πλῆθος ἐκλεκτό, ποὺ σκόρπαγε χαμόγελα καὶ μυρουδιές, πλημμυροῦσε τοὺς ἐξῶστες καὶ τὴς γαλερίες.

Χίλια στόματα φλυαρούσανε, καὶ μιὰν ἄναρθρη βουὴ ἀνέβαινε, ἀνακατωμένη καὶ χαρούμενη, κατὰ τὸν οὐρανό.

Ἀπ' τὸ πρωΐ, τὰ πελώρια κίτρινα καὶ πράσινα προγράμματα, τοιχοκολλημένα σ'τοὺς δρόμους, εἰδοποιούσανε τὸ σεβαστὸ κοινὸν πὼς τὴν ἴδια νύχτα, εἶχανε τὴν εὐεργετική τους ὁ Τὸμ κι' ὁ Μπόμπ, τὰ δυὸ χαϊδεμένα παιδιὰ τῆς κομπανίας, καὶ παρακαλούσανε τοὺς θαμῶνες νὰ τιμήσουνε τὸ τσίρκο.

«Γέλια, γέλια, γέλια» — ἔτσι ἔλεγε τὸ πρόγραμμα . . . .

Κι' ὅλη τὴν ἡμέρα μιὰ νευρικὴ ταραχὴ ἀναστάτωνε τὸ ξύλινο ἱπποδρόμιο: σκοινιά, λουλούδια, γιρλάντες κι' ἄνθρωποι, ὅλοι μαζύ στριφογυρίζανε ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ, στολίζοντας καὶ σκεπάζοντας τὴς σανίδες μὲ πράσινες μυρτιὲς καὶ μὲ μεγάλα χαρτένια τριαντάφυλλα· καὶ μέσα σὲ κάθε τριαντάφυλλο ἤτανε κ' ἕνας γλόμπος ἠλεκτρικός· κ' ἔτσι θὰ ἤτανε μιὰ φαντασμαγορικὴ ἄνθησι ἀπὸ φῶτα, μιὰ φωτοχυσία ἀπὸ κόκκινα τριαντάφυλλα.

Κάρα φορτωμένα μὲ ἄμμο σταματούσανε ἀπ' ὄξω· ἔπρεπε τὸ χῶμα νὰ εἶναι νωπὸ καὶ φρέσκο· τὸ στρώνανε μὲ φτυάρια καὶ τὸ ποτίζανε, κ' ὕστερα τὸ πατούσανε μὲ τὰ πόδια, νὰ στρώση καὶ νὰ γίνη πιὸ στερεό.

Ὁ διευθυντὴς τοῦ ἱπποδρομίου — ἕνας παχὺς καὶ μεγαλόπρεπος σαραντάρης — στὸ καμαρίνι του, προετοίμαζε τὸ φράκο του καὶ τὰ γάντια του.

Κι' ὅλ' αὐτὰ γιὰ τὸν Τὸμ καὶ γιὰ τὸν Μπόμπ.

Ὁ Τὸμ κι' ὁ Μπὸμπ ἤτανε δυὸ καλὰ παιδάκια, τῶνα δεκάξη χρονῶν καὶ τ' ἄλλο δεκαοχτώ.

Ὁ Τὸμ ἤτανε μελαχροινός, μὲ δυὸ μεγάλα φωτερὰ μάτια ποὺ κυλούσανε μαλακὰ ἀνάμεσα ἀπὸ σκοτεινὰ ματόκλαδα· ψηλὸς καὶ παχουλός, μὲ ἴσια κορμοστασιά, ἤτανε ὁ Βενιαμὶν τοῦ τσίρκου· ἡ κυρίες μάλιστα ξετρελλαινόντουσαν μαζύ του καὶ τοῦ στέλνανε κουφέτα καὶ ζαχαρωτά.

Κ' ἐκεῖνος χαμογελοῦσε μὲ τὸ λυπημένο γέλιο του ποὺ σούρωνε πικρὰ τὰ δυὸ χειλάκια του στὴς κῶχες.

Ὁ Μπὸμ — ὁ πιὸ μεγάλος — δὲν ἔμοιαζε τοῦ Τόμ· εἶχε κορμάκι πιὸ λιγνό, μὲ καστανὰ μαλλιά· καθὼς περπατοῦσεν, ἔλεες πὼς ἤτανε κανωμένος ἀπὸ κρέμα, τόσο φειδωτὰ λιγούσανε ἡ γραμμὲς τοῦ κορμιοῦ του. Τὰ μάτια του — μάτια ἄτονα καὶ βαθειά — εἶχανε τὸ χρῶμα ποὺ ἔχει τὸ μέλι βγαλμένο σ'τὸν ἥλιο: ἕναν ξανθὸ καὶ γλυκὸ χρωματισμό, παράξενο καὶ βαθύν.

Ἀπὸ μικρὰ παιδάκια παίζανε μαζύ, στὸ ἴδιο θέατρο — μιὰ παράγκα σὲ κάποιο χωριουδάκι — κ' ἔτσι δέσανε τὴ ζωή τους γιὰ πάντα, ἀδερφωμένα κι' ἀγαπημένα.

Κανένας δὲν ἤξερε ἀπὸ ποῦ βαστοῦσε ἡ σκούφια τους· τὸν Μπὸμπ τὸν εἶχε βρεῖ μιὰ γυναικούλα — τόσα χρόνια τώρα — πεταμένο σ'τὰ σκαλοπάτια τοῦ σπιτιοῦ της· ἤτανε καλόκαρδη καὶ πονετικιά, καὶ τὸν πῆρε γιὰ παιδί της· μὰ ἡ γυναικούλα πέθανε καὶ τὸν ἄφησε πέντε χρονῶν σ'τὰ χέρια μιᾶς σκοινοβάτισσας ποὺ τὴν περιποιήθηκε σ'τὴν ἀρρώστια της κ' ἐκείνη τὸν ἀνάθρεψε καὶ τοῦμαθε τὴν τέχνη της· τοῦ μαλάκωσε τὸ κορμί του μὲ τοῦμπες καὶ γυμναστικές, κ' ἔτσι—μιὰ μέρα τὸν ἔβγαλε ἀπάνου στὴ σκηνή.

Ὅμως ὁ Μπὸμπ ἤτανε πολὺ δυστυχισμένος· ὁλομόναχος, τριγυρίζοντας ἀνάμεσα ἀπὸ βαμμένα μοῦτρα καὶ βάναυσα ὑποκείμενα, περνοῦσε μιὰ πολὺ ἄσκημη ζωή· τὸ φαΐ του ἤτανε λίγο καὶ κακομαγειρεμένο· μιὰ φέτα ψωμὶ μὲ λίγο τυράκι καὶ καμπόσα βερύκοκα, ἤτανε τὸ πιὸ συχνό του δεῖπνο.

Τὴς νύχτες — ὕστερ' ἀπ' τὴν παράστασι — ποὔβγαινε ν' ἀνασάνη λίγον καθαρὸν ἀέρα, κύτταζε τὸ φεγγάρι, καὶ τότες ἡ ψυχὴ του σφιγγότανε καὶ παραμιλοῦσε μέσ' τὴ μοναξιά· ξαπλωνότανε χάμου καὶ μύριζε τὸ βρεμένο τὸ χῶμα, καρτερῶντας μίαν ἀπολύτρωσιν· ὧρες — ὧρες καθότανε σιωπηλός, ἀνοίγοντας τὰ μεγάλα του χρυσαφένια μάτια, κι' ἀκούγοντας καμιὰ τρομερὴ ἱστορία ποὺ ἕνας μεθυσμένος Κλάουν διηγότανε σ'τὴν παρέα του· καὶ τὰ λόγια τοῦ παληάτσου εἴχανε μιὰν ἀκατανόητη σημασία γιὰ τὴν ψυχή του, σὰν λόγια προφητικὰ ποὺ ἀνοίγανε σὲ κάποιο ὄνειρο· αὐτὸ ἤτανε ὅλη του ἡ διασκέδασι· κ' ὕστερα—ἔμενε σιωπηλὸς καὶ ἀμίλητος γιὰ μέρες.

Περάσανε ἀπὸ τότες χρόνια καὶ χρόνια.

Μιὰ βραδυὰ ποὺ κόντευε νὰ τελειώση ἡ παράστασι, ἐκεῖ ποὺ κρυφοκύταγε πίσω ἀπὸ τὴς σανίδες τὸν πρόστυχο κόσμο ποὺ κακάνιζε καὶ χασκογελοῦσε 'στοὺς πάγκους τῆς πλατείας, εἶδε καὶ δυὸ ματάκια ποὺ γυρίζανε θαμπωμένα κ' ἐκστατικά, μὲ παιδιακίσα περιέργεια στὰ φῶτα καὶ 'στὴς γιρλάντες . . . κ' ἤτανε ἕνα παιδάκι τὰ δυὸ λυπημένα ματάκια· ἕνα μικρὸ παιδάκι κύτταζε τὸ Μπόμπ ποὺ ἀνεβασμένος σὲ μιὰ καρέκλα λιγοῦσε τὸ κορμί του σὰν μαλακὸ προζῦμι.

Μιὰ στιγμούλα τὰ μάτια τους συναπαντηθήκανε . . .

Αὐτὸ ἤτανε.

Τὸ μικρὸ δὲν εἶχε μαννούλα, οὔτε πατέρα· μιὰ κακὴ τύχη βάραινε καὶ σ'τοὺς δυὸ· μιλήσανε ὧρες ἀκουμπῶντας σ' ἕνα βαρέλι — ὦ! πόσο τὸ θυμᾶται — καὶ χαμογελῶντας ὁ ἕνας στὸν ἄλλον.

— Καὶ πῶς σὲ λένε;

— Τόμ· κ' ἐσένα;

— Μπὸμπ...

Κ' ἔτσι ὁ Τὸμ γνωρίστηκε μὲ τὸν Μπόμπ, κι' ὁ Μπὸμπ γνωρίστηκε μὲ τὸν Τόμ...

***

Περάσανε ἀπὸ τότες χρόνια καὶ χρόνια.— Ἡ ζωὴ ἔτρεχε, χωρὶς νὰ περιμένῃ.

Μεγαλώσανε πλάϊ-πλάϊ καὶ γινήκανε κ'οἱ δυὸ κοτζὰμ παλληκαράκια...

Κι' ἀρχινήσανε νὰ κάνουνε θαυμαστὰ πράματα ἀπάνου σ'τὸ σκοινί· κ' ἕνας θεατρώνης ἀπ' τοὺς πιὸ περιζήτητους κι' ὀνομαστούς, τὰ πῆρε σ'τὴν κομπανία του ποὺ θἄκανε ἕνα μεγάλο γῦρο σ'τὴς πολιτεῖες.

Ἔτσι μπήκανε σὲ δρόμο κι' ἄνοιξε ξαφνικὰ κι' ἀνέλπιστα τὸ στάδιό τους.

Σ' ἕξη μῆνες τ' ὄνομά τους μαθεύτηκε σ'ὅλο τὸν καλὸ τὸν κόσμο· ἡ κυρίες τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τῶν σαλονιῶν δείχνανε ξεχωριστὴ συμπάθεια στὰ δυὸ ἀδερφάκια — γιατὶ ὁ κόσμος τὰ θαῤῥοῦσε γι' ἀδερφάκια.

Ὁ Τὸμ κι' ὁ Μπόμπ, ἤτανε πιὰ μεγάλοι: ὁ Τὸμ κι' ὁ Μπόμπ, ἤτανε τὸ καμάρι τοῦ τσίρκου...

Τὴ βραδυὰ ποὺ θὰ δίνανε τὴν εὐεργετική τους, σωστὸ πανηγῦρι γινότανε ὁλόγυρά τους· οἱ ἄλλοι σκοινοβάτες, μαζωμένοι σ'τὴν καμαρή τους, ἀγωνιζόντανε ποιος νὰν τοὺς πρωτοντύσῃ καὶ ποιὸς νὰ τοὺς στολίσῃ.

Βάλανε τὰ ῥὸζ μαγιὼ μὲ τὴς ἀσημένιες πούλιες καὶ χτενιστήκανε προσεχτικά, ῥίχνοντας μιὰ μποῦκλα λοξὰ ἀπάνου στὸ μέτωπο· πασαλείψανε μὲ ποῦδρες τὰ μάγουλά τους κ' ἤτανε ὤμορφα, ὤμορφα σὰν ἀγγελούδια — σᾶν τ' ἀγγελούδια, ὤμορφα.

Ἀμίλητα καὶ κερωμένα, καρτερούσανε τὴν ὥρα ποὺ θὰ παρουσιαζόντουσαν· ἡ μουσικὲς ἀρχίζανε, ὁ κόσμος χειροκροτοῦσε, μὰ ἐκεῖνα στεκόντουσαν ἀμίλητα κάτου ἀπὸ τὴς σημαῖες κ' ἡ καρδοῦλες τους ἤτανε πικραμένες.

***

Τότες ὁ Μπὸμπ φώναξε τὸν Τόμ, καὶ τοῦ εἶπε αὐτά:

— Τόμ, ἀπόψε θὰ σ' ἀνοίξω τὴν ψυχή μου γιὰ πρώτη φορά. Μὴ θὲς νὰ μοῦ κρυφτῇς· ἀρκετὸν καιρὸ ῥίχναμε ὁ ἕνας στάχτη στὰ μάτια τοῦ ἄλλουνοῦ. Ξέρω τί καϋμὸς σὲ τρώει ἐσένα καὶ ξέρεις κ' ἐσὺ τί καϋμὸς ἐμένα μὲ τρώει...Τόμ, χρυσέ μου Τόμ, θὰ σοῦ μιλήσω σᾶν ἀδερφὸς καὶ θέλω τὰ λόγια μου τοῦτα νὰν τ' ἀκούσῃς, νὰν τὰ φυλᾷς πάντα βαθειὰ μέσ'τὸ μυαλό σου, τὸν καιρὸ ποὺ ἐγὼ δὲ θἄμαι πιά. Ἀγαπᾷς τὴ Γιολάντα, Τόμ, δὲν εἶν' ἀλήθεια;

— Μπόμπ!...

— Σώπα, μὴ μοῦ λὲς τ' ὄχι, γιατὶ δὲ θὰν τὸ πιστέψω. Ἀγαπᾷς τὴ Γιολάντα κ' εἶσαι τρελλὸς γι' αὐτήνε κι' ὅλη τὴ νύχτα σου τὴν περνᾷς ἀπ' ὄξω ἀπὸ τὸ καμαρίνι τῆς Γιολάντας· ἐγὼ τῶξερα ἀπὸ καιρό, καὶ δὲ σοῦλεγα τίποτα· τώρα ἦρθε ἡ ὥρα νὰ σοῦ τὰ φανερώσω ὅλα — μιὰ καὶ καλή. Ἀγαπᾷς τὴ Γιολάντα, καὶ σ' ἀγαπάει κ' ἐκείνη...

— Μπόμπ!...

— Σ' ἀγαπάει κ' ἐκείνη, Τόμ, τὸ ξέρω καλά. Ἔ! λοιπόν, αὐτὸ δὲ μποροῦσε νὰ βαστάξῃ· εἶμαι δυὸ χρόνια μεγαλύτερός σου καὶ εἶδα τὸν κόσμο καλύτερα ἀπὸ σένα· τὰ χρόνια μας ὅλα περάσανε σκοτεινὰ καὶ θλιμμένα· μονάχα ὁ Τὸμ εὕρισκε παρηγοριὰ σ' τὸν Μπόμπ, κι' ὁ Μπὸμπ παρηγοριὰ σ' τὸν Τόμ... Ἡ Μοῖρα μᾶς εἶχε δεμένους σ' τὸ ἴδιο μαγκανοπήγαδο, κ' ἔπρεπε, μέρα καὶ νύχτα, νὰ δουλεύουμε σὰ σκυλλιὰ γιὰ τὸ ψωμί μας... Τώρα ὅμως τελευταῖα σᾶ νὰ βούλιαξε κᾶτι ἀναμεταξύ μας καὶ μᾶς χώρισε. Τὸμ, τὴ Γιολάντα, τὴν ἀγαπάω κ' ἐγώ!...

— Μπόμπ!...

— Ναί! τὴν ἀγαπάω κ' ἐγώ, Τόμ, τὴν ἀγαπάω, ὅσο μπορεῖ ἕνα παιδὶ στὴν ἡλικία μου ν' ἀγαπᾷ καὶ νὰ ποθῇ. Ἐμένα ὅμως ἡ Γιολάντα δὲ μ' ἀγαπάει... Τὸ βλέπω γραμμένο στὰ μάτια της, κ' ἡ θλίψη μου εἶναι μεγάλη... Τῆς πρῶτες μέρες ποὺ κατάλαβα πῶς κ' οἱ δυὸ εἴχαμε ῥίξει τὴς ματιές μας στὴν ἴδια τὴ μεριά, δοκίμασα νὰ σοῦ τὴν πάρω· τώρα συχώρεσέ με γιὰ τὴν τρέλλα ποὔκανα, Τόμ, γιατὶ ἡ μετάνοιά μου εἶναι πικρή... Ἤμουνα τυφλωμένος ἀπὸ Ἀγάπη, Τόμ, τυφλωμένος ἀπὸ Ἀγάπη. Ὕστερα σιγὰ-σιγὰ προσπάθησα νὰ τὴν ξεχάσω· αὐτὸ ἤτανε χαμένος κόπος. Κ' ἔτσι ἀρχίνησε γιὰ μένα μιὰ ζωὴ μαρτυρική, ἀπελπισμένη, γιομάτη πονηρὲς ἰδέες καὶ πικρίες ἀνείπωτες· αὐτὸ δὲ μποροῦσε νὰ βαστάξῃ: ἔπρεπε κᾶπως νὰ τελειώσῃ, καλὰ ἢ κακά. Ἐπῆρα κ' ἐγὼ μιὰν ἀπόφασι, σᾶν ἄντρας, μιὰν ἀπόφασι τελευταία. σοῦ τὴ λέω μοναχὰ γιὰ νὰ μὲ θυμᾶσαι, γιὰ νὰ θυμάται ὁ Τὸμ τὸν Μπόμπ, τὸν καιρὸ ποὺ ἐκεῖνος δὲ θἄναι πιὰ στὴ ζωή! Γιατὶ ἐγὼ θέλω νὰ μὲ θυμᾶσαι, γιατὶ ἐγὼ ἤμουνα ὁ ἀδερφός σου καὶ σοῦχα δομένη τὴν καρδιά μου, κ' ἤσουνα, ἐσύ, ἡ μόνη χαρὰ διὰ τὸν Μπόμπ.

Καὶ τὰ μάτια τοῦ Μπὸμπ κυλούσανε χοντρὰ δάκρυα.

— Πάλαιψα μὲ τὸν ἑαυτό μου καὶ σ' τὸ τέλος τὸν νίκησα. Ὥς που νὰ πάρω ἐτούτη τὴν ἀπόφασι, ἔβγαλα αἷμα ἀπ' τὴν ψυχή μου. Ἐγώ, ἀπόψε, θὰ πεθάνω· μὴν κάνῃς ἔτσι — δὲν εἶναι καὶ τόσο φριχτό, ὅσο σοῦ φαίνεται· ἅμα θ' ἀνεβοῦμε στὴς κούνιες, τὴν ὥρα ποὺ θὰ κάνουμε τὸ μεγάλο πήδημα, ἐγὼ δὲ θὰ πιαστῶ καὶ θὰ πέσω κάτου· κανένας δὲ θὰ τὸ πιστέψῃ πὼς ἐγὼ θέλησα καὶ σκοτώθηκα. Θὰ ποῦνε πῶς ἡ ταραχὴ τῆς βραδυᾶς μας θὰ μοῦ παράλυσε τὰ χέρια καὶ δὲ μπόρεσα ν' ἁρπαχτῶ· ἐσὺ ὅμως νὰ μὴ μὲ κλάψῃς· ἐσὺ θὰ μεγαλώσῃς, θὰ γίνῃς ξακουσμένος, καὶ θὰ πάρῃς τὴ Γιολάντα· ἔτσι ὅλοι θὰ γίνουμ' εὐτυχισμένοι... Τόμ, μὴν κλαῖς· σοῦ λέω πὼς εἶμαι ἄντρας. Ἔχω θέλησι ἀντρεῖκια κάτου ἀπ' τὸ παιδιακίσο μου κορμί... Τόμ, χρυσέ μου Τόμ, μὴν κλαῖς. — ὦ! μὴν κλαῖς...

Καὶ τὰ δυὸ παιδιὰ ἀγκαλιαστήκανε μ' ὁλολυγμοὺς καὶ φιλιόντουσαν.

Κι' ἀπ' ὄξω ὁ κόσμος χτυποῦσε τὰ πόδια γιὰ ν' ἀρχινήσουνε, κ' ἡ μουσικὲς ξεφωνούσανε κ' οἱ κλάουν κᾶνανε τοῦμπες, κ' ἡ κυρίες ξεκαρδιζόντουσαν ἀπ' τὰ πολλὰ τὰ γέλια.

***

Ἐπὶ τέλους — τ' ἀσημένιο κουδουνάκι σήμανε, κ' ἕνα παρατεταμένο Σσσσσς..... χύθηκεν ἀπ' τοὺς ἔξῶστες κι' ἀπ' τὴς γαλερίες.

Δυὸ σειρὲς ἀπὸ ἄντρες καὶ γυναῖκες, ντυμένες σᾶν ἀμαζόνες, μὲ κόκκινες φλοττὰν γραβάτες, ἤρθαν καὶ παραταχτήκανε δεξιὰ κι' ἀριστερὰ ἀπὸ τὴν εἴσοδο, χαμογελῶντας ἐπιδειχτικά, καὶ χτυπῶντας μὲ τράκες τὰ κίτρινα μαστίγια.

Ὁ κόσμος σταμάτησε τὸ κουβεντολόϊ καὶ περίμενε σιωπηλός.

Μιὰ γρηὰ κυρία μόνο ἔσκυψε σ' τὴ διπλανή της καὶ τῆς ψιθύρισε μὲ μάτια ὑγρὰ ἀπ' τὴ συγκίνησι κι' ἀπ' τὴν ἀνυπομονησία:

— Τὰ καϋμένα.

Ἡ κόκκινη κουρτίνα ἀνασηκώθηκε μαλακὰ-μαλακὰ καὶ τὴν ὥρα ποὺ ἡ μουσικὴ σὲ μεγαλόπρεπο καὶ ἱερὸν τόνο, ἀρχίνιζε τὸ θούριο τῆς Ἀϊντᾶς, προβάλανε τὰ δυὸ «ἀδερφάκια» καὶ θριαμβικὰ προχωρήσανε ἀστὸ κέντρο τοῦ ἱπποδρομίου.

Κατακλυσμὸς ἀπὸ χειροκροτήματα καὶ φωνὲς τὰ ὑποδέχτηκε· ἡ βεντάλλιες τῶν κοριτσιῶν φιλικὰ τοὺς γνέφανε καὶ μιὰ βροχὴ ἀπὸ λουλούδια γιόμισε τὸν ἀγέρα.

Περιστέρια δεμένα μὲ γαλάζες κορδέλλες — ἄσπρα κατρακυλούσανε ἀπὸ πάνου, καὶ πέφτανε βαρειὰ μέσα ἀστὸ στίβο.....

Τὰ δυὸ «ἀδερφάκια» ἤτανε πιὸ χλωμὰ καὶ πιὸ ὄμορφα....

Ὁ Μπὸμπ φοροῦσεν ἕνα ῥὸζ μαγιὼ σφιχτὰ κολλημένο ἀστὸ κορμί του, καὶ ἀστὴν περπατησά του εἶχε κᾶποιο φέρσιμο ἡγεμονικό. Τὰ μάτια του ἤτανε πιὸ μεγάλα καὶ φέγγανε καὶ πιὸ κίτρινα κι' ἀχνὰ τὰ μάγουλά του.

Προχωροῦσεν ἴσιος κ' ἥσυχος, ῥίχνοντας πίσω τὸ κεφάλι, περίφανα κυττῶντας πρὸς τ' ἀστέρια· ἕνας θρίαμβος ἄφραστος ἀνάβρυζε ἀπὸ τὸ λευκό του τὸ κορμί· καὶ μιὰ φωνή, διάτορη καὶ γοερή, σὰν νὰ ὑψωνότανε μυστικὰ ἀπὸ μέσα του:

— AVE, CÆSAR IMPERATOR,
MORITURI TE SALUTANT...

Χαμογέλασε ἀλαζονικὰ κ' ὑποκλίθηκε ἀστὸ κοινόν.

Ὁ Τὸμ ἤτανε πλάϊ του, κοντούλης καὶ συμμαζωμένος, σὰν λείψανο· μιὰ χλωμάδα κέρινη καὶ θανατερὴ ἤτανε χυμένη ἀστὸ ἀχαμνό του πρόσωπο· τὰ μάτια του ἤτανε βαθουλωμένα καὶ σκαμμένα σᾶν ἀπὸ ἄῤῥητον τρόμο....

Πῆρε τὸ χέρι τοῦ Μπὸμπ κ' ἔγυρε τὸ κεφάλι πρὸς τὸν κόσμο....

— Τὰ καϋμένα!

Κι' ἀρχινήσανε ἀμέσως τὴ δουλειά τους.

Ἕνα σύρμα τεντωμένο ἀπάνου σὲ δυὸ σκάλες, τόσο λεπτὸ κι' ἀδιόρατο, ποὺ μὲ τὸ μάτι δὲ φαινότανε.

Ὁ Μπὸμπ ἀνέβηκε πρῶτος ἀπὸ τὴ μιὰ τὴ σκάλα καὶ πῆρε δυὸ μπουκέτα ἄσπρα τριαντάφυλλα ἀστὰ δυό του χέρια.

Ὕστερα δοκίμασε ν' ἀκουμπήσῃ τὸ πόδι ἀπάνου σ' τὸ σύρμα, δισταχτικὰ καὶ μαλακά, σᾶ νὰ ἤτανε νὰ πέσῃ μέσ' τὴ θάλασσα.

Κ' ἔτσι, ἀφέθηκε σιγὰ-σιγά, κρατημένος ἀπῶναν ἤσκιον ἰσοῤῥοπίας καὶ ῥυθμικὰ σαλεύοντας τὰ χέρια μὲ τὰ τριαντάφυλλα.

Κ' ἤτανε σὰν μιὰ ἐναέρια παγοδρομία μέσ' τὸ κενόν.

Ὁ Τόμ, ἀντίκρυ του, ἔκανε τὰ ἴδια.

Σ' τὰ χέρια του βαστοῦσε δυὸ μπουκέτα κόκκινα τριαντάφυλλα.

Σκαρφαλωμένος σ' τὴν κίτρινη σκάλα μὲ τὰ χρυσᾶ κρόσσα, πάτησε σιγανὰ ἀπάνου σ' τὸ σύρμα κ' ἐκεῖνο τρεμούλιασε κάτου ἀπὸ τὰ γυμνὰ πόδια του· καί, παραδομένος σὲ μιὰν αἰώνια ταλάντωσι, ἔφθασε ὥς τὴ μέση, ἀντιμετωπίζοντας ἔτσι τὸ Μπόμπ.

Ἔπρεπε — γιὰ νὰ τελειώσῃ τὸ παιχνίδι, — μετεωρισμένοι κ' οἱ δυὸ σ' τὸ χάος, ν' ἀλλάξουνε μπουκέτα, χέρι μὲ χέρι, καὶ νὰ πάρῃ ὁ Μπὸμπ τὰ κόκκινα τριαντάφυλλα καὶ νὰ πάρῃ ὁ Τὸμ τ' ἄσπρα τριαντάφυλλα.

Ἔ, ἔτσι κ' ἔγινε.

Μὲ χίλιες προφυλάξεις ἀλλάξανε λουλούδια καὶ γυρίσανε σ'τὴ θέσι τους, μέσα σὲ μιὰ θύελλα ἀπὸ φωνὲς κ' ἐπιδοκιμασίες. Ἔπειτα — κάνανε χίλια δυὸ πράματα.

Ὁ Μπὸμπ εἶχε μεγάλην ὄρεξι.

Τὸ μοῦτρο του ἔλαμπε ὅλο φῶς καὶ τὰ μάτια του πετούσανε σπίθες.

Ἔκανε τοῦμπες σὲ πράσινα μακρυὰ χαλιά, κυλῶντας τὸν Τόμ, καὶ μπερδεμένοι σᾶν κουβάρια, κατεβήκανε σᾶν ἀστραπὴ μιὰ γυριστὴ σκάλα ποὺ ὁλόγυρά της ἤτανε μπηγμένα ὄρθια λαμπερὰ μαχαίρια. Μὲ τὰ φειδίσα τους κορμιά,

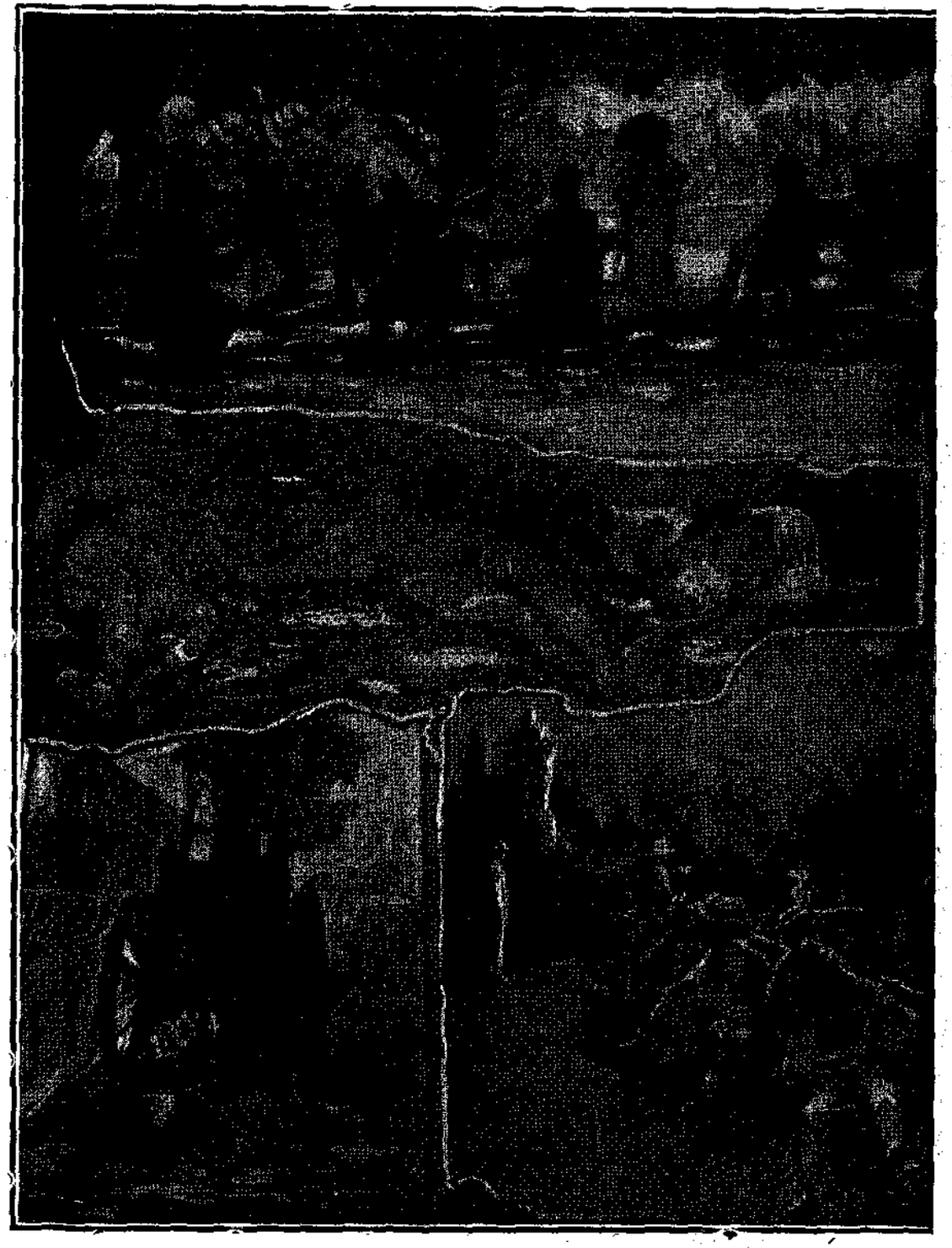

Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ—ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

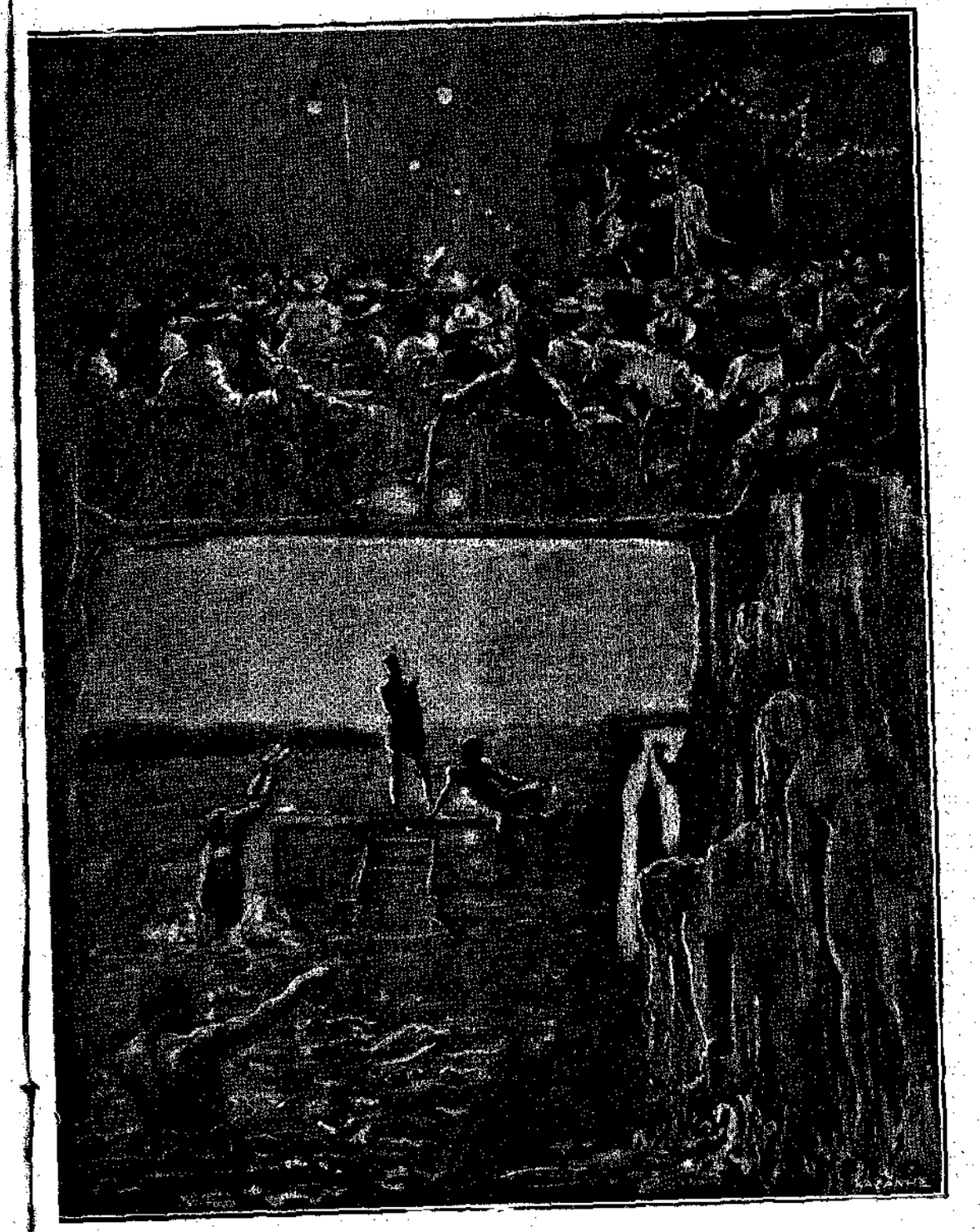

ΣΚΙΤΣΟ Π. ΡΟΥΜΠΟΥ

ποὺ διπλονόντουσαν καθὼς τὸ λάστιχο, κάνανε ὕστερα, τρομαχτικὰ συμπλέγματα.

Καὶ πότε μοιάζανε σὰ θηρίο μὲ δυὸ κεφάλια καὶ μ' ὀχτὼ πόδια· πότε γράφανε σάρκινους κύκλους καὶ πλεκόντουσαν καὶ γυρίζανε σὰ σβοῦρες.

Ὁ κόσμος βράχνιαζε ἀπ' τὰ μπράβο.

Κ' ἡ μουσικὴ ἔπαιζε τώρα ἕνα σιγαλὸ θλιμμένο κομμάτι ποὺ ἀντήχησε θανατερὰ μέσ' τὴν καρδιὰ τοῦ Μπόμπ.

Κ' ἦρθε ἡ στερνή του ὥρα.

Ἕνα παιδάκι ντυμένο σὰ τζόκεϋ, μ' ἄσπρες κίτρινες μπότες καὶ κόκκινο κασκέτο, βγῆκε κρατῶντας μιὰ μεγάλη ἐπιγραφὴ μὲ χτυπητὰ μαῦρα γράμματα:

SALTO MORTALE

Ἀφ' οὗ στριφογύρισε τὰ γράμματα καλὰ-καλά, γιὰ νὰν τὰ ἰδοῦνε ὅλοι, ξαναμπῆκε μέσα.

Ἕνα ὤωωωω! ἀκούστηκε τότες ἀπ' τὴ μιὰν ἄκρη ὥς τὴν ἄλλη.

Ἡ κόκκινη κουρτίνα ἀνασηκώθηκε, τὰ φῶτα μισοσβύσανε.

Τὰ δυὸ παιδάκια μπήκανε μέσα.

Ἔτσι πέρασε κάμποση ὥρα σιωπηλῆς καὶ πένθιμης προσδοκίας.

Τὸ «Πήδημα τοῦ Θανάτου» ἦτανε ἡ μεγαλύτερη «ἀττραξιὸν» γιὰ τὸ κοινὸν ποὺ ἀγαποῦσε τὴς σφοδρὲς συγκινήσεις.

Ἀπ' ὅλα τὰ μέρη ξεκινοῦσανε οἱ φιλοπερίεργοι νὰ ἰδοῦνε, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ περάσουνε λίγες ὧρες τρόμου κι' ἀγωνίας:

Πολλὲς κυρίες λιποθυμοῦσανε· ὅμως ἐρχόντουσαν καλὰ καὶ σώνει γιὰ νὰ λιποθυμήσουνε.

Ἡ ἐφημερίδες γράφανε στῆλες ὁλόκληρες, ἐκθειάζοντας τὴ μοναδικὴ τέχνη τῶν παιδιῶν ποὺ νικούσανε τὸ θάνατο, ἔτσι, γιὰ γοῦστο, χωρὶς νὰ λείψῃ οὔτε στιγμούλα τὸ χαμόγελο ἀπ' τὰ χείλια τους.

Ἡ μουσικὴ ἀρχίνησε νὰ παίζῃ τὴ «Danse Macabre» τοῦ Saint-Saëns...

Τώρα τὸ τσίρκο ἦτανε κατασκότεινο καὶ μὲσ' τὴ βαθειὰ τὴ σιωπὴ ἀκουγότανε καὶ τὸ πέταμμα τῆς μύγας.

Ὕστερα — τὰ δυὸ παιδάκια φανήκανε ντυμένα σ' τὰ μαῦρα.

Σ' τὰ στήθεια τους ἦτανε κεντημένο κ' ἕνα λευκὸ κρανίο.

Μιὰν ἀκούσια κρυάδα χύθηκε σ' ὅλο τὸ ἀμφιθέατρο, κι' ὅλα τὰ μάτια μὲ μιᾶς τεντωθήκανε.

Τὰ μαῦρα ῥοῦχα τους ἦτανε σκισμένα ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, κι' ὁ ἕνας ὤμος τους φάνταζε ὁλόασπρος σ' τὸ σκοτεινὸ φόντο, γιομίζοντας φῶς τὸν ἄλαλον ἀγέρα.

Προχωροῦσανε βαρειὰ κι' ἀθόρυβα, σὰ σκιές.

Τὰ μάτια τοῦ Μπὸμπ ἦτανε μισόκλειστα...

Μιὰν ἀκαμψία μαρμάρου στύλωνε τὸ ἴσο κορμί του καὶ τὰ πόδια του ὑπνοβατικὰ περπατοῦσανε ἀπάνου σ' τὸν ἄμμο.

Κ' ἡ μουσικὴ ὅλο ἔπαιζε, σιγαλά, τὸν «Χορὸ τῶν Πεθαμένων» μὲ τὴς πικρὲς τὴς νότες καὶ τὰ κόκκαλα ποὺ τρίζουνε καὶ χτυπᾶνε, παραδομένα σ' τὸ νεκρικὸ ξεφάντωμα...

Καὶ μιὰ πνοὴ κοιμητηρίου ἁπλωνότανε — μιὰ βαρειὰ πνοὴ κοιμητηρίου, μὲ κυπαρίσσα καὶ μὲ δεντρολίβανα...

Ὁ Μπὸμπ ἀνέβαινε τώρα τὸ σκοινὶ πρὸς τὴς ψηλὲς τὴς κούνιες· σὲ κάθε κίνησι κ' οἱ μυῶνες τοῦ χεριοῦ του φούσκωναν κάτου ἀπὸ τ' ἄσπρο κρέας καὶ γράφανε αὐλάκια σκιερὰ μεσ' τὰ δυὸ μπράτσα του. Ἔφτασε ὥς ἀπάνου, σκαρφαλόνοντας μηχανικὰ κι' ἀλύγιστα, καὶ πιάστηκε ἀπ' τὸ σίδερο τῆς κούνιας...

Ὁ Τὸμ ἀνέβηκε ἀπὸ πίσω του γρήγορα — γρήγορα, σὰν γάτα, καὶ πιάστηκε ἀπὸ τὴν ἀντικρυνὴ τὴν κούνια.

Μία τρεμούλα ἀνάδευε τὰ χέρια τους· καὶ καθὼς ἦτανε κρεμασμένοι, ἔτσι, δέκα μέτρα ἀπάνου ἀπὸ τὸ χῶμα, νανουριστὰ κυλῶντας ἐδῶθε κ' ἐκεῖθε, σ' ἕνα μαλακὸ καὶ κανονικὸ ἀνεβοκατέβασμα, ἔλεγες πὼς ναρκωθήκανε κι' ἀποκοιμόντουσαν μέσα σ' ὡραῖα ὀνείρατα.

Ἡ κούνια ὅμως σιγὰ — σιγὰ δυνάμωνε καὶ τώρα σπαρταρούσανε κ' οἱ δυὸ σὰν τὰ ψάρια, καὶ πότε ἀγγίζανε, πότε ἀφινόντουσαν πίσω καὶ ξαναπήγαιναν καὶ ξαναρχόντουσαν, δίνοντας φόρα μὲ τὰ πόδια καὶ σκίζοντας τὸν ἥσυχον ἀέρα.

Ὕστερα ὁ Τὸμ παράτησε ξαφνικὰ τὴν κούνια του κι' ἁρπάχτηκε ἀπ' τὰ πόδια τοῦ Μπὸμπ.

Κ' ἔτσι, κάνοντας μιὰν ἄλυσσίδα, κρεμαστήκανε κ' οἱ δυὸ—σὰν σταλαχτῖτες.

Κ' ἡ καρδούλα τοῦ Μπὸμπ ἦτανε πικραμένη κ' ἕνα χαμόγελο ἄρρωστο κέρωνε τὰ μάγουλά του.

Καὶ θυμήθηκε τὸν καιρὸ ποὺ ἦτανε μικρὸ παιδάκι κι' ἄκουγε τὴς ἱστορίες τοῦ Κλάουν πίσω ἀπ' τὴς γέρικες σανίδες· κ' ὕστερα θυμήθηκε τὸ μουτράκι τοῦ Τὸμ ποὺ κύτταε τὰ φῶτα καὶ τῆς γιρλάντες...

— Πῶς σὲ λένε;

— Τόμ· κ' ἐσένα;

— Μπόμπ.

Κ' ὕστερα θυμήθηκε τὰ μάτια τῆς Γιολάντας — τὰ μεγάλα τὰ μάτια τῆς Γιολάντας.

Κι' ἀπὸ κάτω του ὁ Τόμ, πιασμένος ἀπ' τὰ πόδια του, σπάραζε ἀπὸ σιγανὰ κλάματα· καὶ τὰ κλάματα τοῦ Τόμ, σιγανὰ σὰ μοιρολόϊ, ἀνεβαίνανε ὥς τὴν ψυχή του, καὶ τὴ μαραίνανε...

Κ' ἡ μυρουδιὰ τοῦ βρεμένου ἄμμου ἀνέβαινε καὶ πλημμυροῦσε τὴν ψυχή του μὲ πικρὰ ὁράματα τῶν παιδιακίσων χρόνων.

Ἔπειτα ὁ Τὸμ ξαναπῆγε σ' τὴν κούνια του.

Κ' ἑτοιμαστήκανε γιὰ τὸ τελευταῖο νούμερο.... Σ' τοὺς ἐξῶστες καὶ σ' τὴς γαλερίες ὁ κόσμος ὅλος βαστοῦσε τὴν ἀναπνοή του.

Ἡ μουσικὴ ἔπαψε.

Ἀντικρυ, τὰ δυὸ «ἀδερφάκια» κυνταζόντουσαν καλὰ — καλὰ σ' τὰ μάτια.

— Ἕνα!

Ἔπρεπε, κάνοντας μιὰ τοῦμπα σ' τὸν ἀγέρα, ν' ἁρπαχτοῦνε, καθένας, ἀπ' τὴν κούνια τοῦ ἀλλουνοῦ.

— Δύο!

Ὁ Μπὸμπ σφίχτηκε ἀπάνου σ' τὸ σίδερο καὶ καρτεροῦσε· χαμογελοῦσε ἡρωϊκὰ στ' «ἀδερφάκι» του· κι' ἀπὸ τὰ μάτια του πέφτανε χάδια, χάδια καὶ τρυφεράδες γιὰ τ' «ἀδερφάκι του, γιὰ τὸ χρυσό του τ' «ἀδερφάκι» του, ποὺ τοῦχε δομένη τὴν καρδιά του ὅλη, κ' ἤτανε, αὐτός, ἡ μόνη χαρὰ γιὰ τὸν Μπόμπ...

— Τρία....

Ἔκλεισε τὰ μάτια καὶ τινάχτηκε πρῶτος, μ' ἁπλωμένα τὰ χέρια· ἔκανε τὴ μεγάλη τοῦμπα κ' ὕστερα, ἀντὶς ν' ἁρπαχτῇ ἀπὸ τὴν κούνια, στριφογύρισε καὶ σφεντονίστηκε ὁλοῖσα....

Ὁ κόσμος ἔμπηξε ἕνα γοερὸ μουγκρητό.

Καὶ τὸ κορμάκι τοῦ Μπὸμπ πῆγε καὶ χτύπησε σὰν τόπι ἀπάνου σ' τὰ ξύλα, κ' ὕστερα μικρούλι, τσακισμένο σ' τὰ δυὸ, σὰ μικρὸ πουλάκι πεθαμένο, λοξεύοντας δεξιά, μὲ μίαν ἀσύγκριτη γρηγοράδα, ξεβροντήστηκε τρίψαλα χάμου....

Ἔτσι πέθανε ὁ καϋμένος ὁ Μπόμπ.

Κι' ὁ Τόμ, ἀπάνου σ' τὴν κούνια, ἴσιος, μὲ τὰ νύχια μπηγμένα βαθειὰ μέσ' τὸ σίδερο, καὶ μὲ τοὺς βολβοὺς ὄξω ἀπ' τὴς κόγχες, μέσα σ' τὰ γοερὰ ξεφωνητὰ καὶ σ' τ' ἀναφιλητὰ τοῦ κόσμου, ὠνειρευότανε βαθειὰ τὰ μάτια τῆς Γιολάντας — τὰ μεγάλα τὰ μάτια τῆς Γιολάντας.

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Η ΜΑΡΣΙΛΛΙΕΖΑ

Ἦταν ἕνας τιποτένιος.

Εἶχε καρδιὰ λαγοῦ καὶ ὑπομονὴν ἀξίππαστη καὶ πεισμωτικὴ φορτηγοῦ ζώου.

Ὅταν ἡ κακὴ καὶ εἰρωνικὴ τύχη μᾶς τὸν ἔρριξε στὶς σκοτεινὲς συντροφιές μας, στὴ φυλακὴ τῆς ἐξορίας, ἐσκάσαμε τὰ γέλια σὰν τρελλοί. Τόσο μᾶς φάνηκε τὸ λάθος κουτὸ καὶ ἀστεῖο.

Ἐκεῖνος φυσικὰ ἔκλαιε. Σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ δὲν ἀπάντησα ἄνθρωπο, ποὺ νἄχῃ ὅπως αὐτὸς τὰ δάκρυα στὴ διάθεσί του, καὶ νὰ τἀφίνῃ ἔτσι θελληματικὰ νὰ τρέχουν ἀπὸ τὰ μάτια, ἀπὸ τὴ μύτη, ἀπὸ τὸ στόμα. Παρόμοιαζε σὰν ἕνα σφουγγάρι νεροποτισμένο καὶ πάντα στεγνό. Πολλὲς φορὲς ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους μας, εἶδα ἀνθρώπους νὰ κλαῖνε· μὰ τὰ δάκρυά τους ἦταν καφτερά, ποὺ θὰ συγκινοῦσαν κ' ἕνα δήμιο. Τἀνδρικὰ αὐτὰ δάκρυα κάνουν τὰ πρόσωπα νὰ γεράζουνε καὶ ξανανειώνουν τὰ μάτια. Ὅπως ἡ λάβα ποὺ ἀπὸ τῆς γῆς τὰ φλογισμένα σπλάχνα ξεχύνεται, ἀφίνουν κ' ἐκεῖνα αὐλακιὲς ἀνεξάλειπτες καὶ σαβανώνουν ἀπὸ κάτω τους σωροὺς ἀπὸ ἐπιθυμίες ἄθλιες καὶ χυδαῖες φροντίδες. Μὰ ὅταν αὐτὸς ὁ εὐλογημένος ἔκλαιγε, ἡ μυτίτσα του ἐκοκκίνιζε καὶ τὸ μαντηλάκι του ἐμουσκευόταν. Χωρὶς ἄλλο θὰ τὸ στέγνωνε ἔπειτα, ἀπὸ ἕνα σχοινάκι· γιατὶ ποῦ στὸν ἄνεμο θαῦρισκε τόσα μαντήλια ποὺ ἐμούσκευε;

Ὅλες τὶς ἡμέρες τῆς ἐξορίας του ἐπῆγαινε κοντὰ στοὺς ὑπαλλήλους· ὅλους ἐκείνους τοὺς ὑπαλλήλους στὴν ὑπηρεσία ποὺ μποροῦσε νὰ τοὺς κάνῃ τὰ παράπονά του. Ἔκανε βαθυοὺς χαιρετισμούς, ἔκλαιγε, ὁρκιζόταν ὅτι ἦταν ἀθῶος, ἱκέτευε νὰ λυπηθοῦνε τὰ νειάτα του, ὑποσχόταν ὅτι δὲν θἄνοιγε πιὰ τὸ στόμα σ' ὅλη τὴ ζωή του, παρὰ γιὰ νὰ εὐλογᾷ τοὺς εὐεργέτες του. Οἱ ὑπάλληλοι γελοῦσαν μαζί του, ὅπως κ' ἐμεῖς. Τὸν ἐκράζανε «φτωχὸ γουρουνάκι», καὶ τοῦ φωνάζανε:

— Ἔ, σύ! ἔλα δῶ!

Ἔτρεχε μὲ ὑποταγὴ στὸ κάλεσμά τους. Κάθε φορὰ ἤλπιζε νἀρπάξῃ κανένα καλὸ νέο· τὴν ἄδεια, χωρὶς ἄλλο, νὰ γυρίσῃ στὸν τόπο του.

Μὰ οἱ ἐπιστάτες τὸν περιγελοῦσαν. Ἤξεραν καλά, ὅπως κ' ἐμεῖς, ὅτι ἦταν ἀθῶος. Ἀλλὰ ἐλπίζανε νὰ φοβίσουνε μ' αὐτή του τὴν τιμωρία ἄλλα φτωχὰ «γουρουνάκια». Σὰ νὰ μὴν ἦταν τάχα αὐτὰ ἀρκετὰ δειλὰ ἀπὸ φυσικά τους!

Μάς ἔκανε φιλοπροσωπίες, σπρωγμένος ἀπὸ τὸν ζωώδη φόβο τῆς ἀπομονώσεως. Ἀλλὰ εὕρισκε σκληρὰ καὶ κατεβασμένα τὰ πρόσωπά μας. Θορυβημένος τότε μᾶς ἐφώναζε:

— Ἀγαπημένοι σύντροφοι καὶ φίλοι!...

Ἐμεῖς ἐκουνούσαμε τὸ κεφάλι, λέγοντάς του:

— Πρόσεξε! Μπορεῖ νὰ σ' ἀκούσουν!...

Κι αὐτός, ἔτσι κλεφτά, ἔρριχνε μιὰ γοργή, γλυστερὴ ματιὰ κατὰ τὴν πόρτα.

Ποιὸς μποροῦσε νὰ μείνῃ σοβαρὸς βλέποντάς τον; Ἐγελούσαμε κ' ἐμεῖς μὲ ξεφωνητὰ ποὺ ξεσυνήθισαν τὸ γέλιο. Τότε αὐτὸς θαρρεμένος, παρηγορημένος ἐσίμωνε πιὸ κοντά μας, κι ἀναστενάζοντας μιλοῦσε γιὰ τὰ προτιμημένα του βιβλία, ποὺ ἀπόμειναν σπίτι του, στὸ τραπέζι του ἀπάνω, γιὰ τὴ μαμά του, γιὰ τὰ μικρά του τἀδέρφια, ποὺ δὲν ἤξερε ἂν ζοῦσαν ἀκόμη, ἢ ἂν πεθάνανε ἀπὸ τὸ κακό τους.

Ὕστερα τὸν ἐδιώχναμε.

Ὅταν ἐμεῖς ἐβιαλθήκαμε νἀρνηθοῦμε κάθε τροφή, τὸν ἔπιασε ἕνας φόβος ἀλογάριαστα κωμικός. Ἐπιθυμοῦσε πολὺ νὰ φάῃ ὁ κακομοίρης, κ' ἐφοβόταν τοὺς ἀγαπημένους συντρόφους του, ὅπως καὶ τοὺς ἐπιστάτες τὰ θύματα ὅπως καὶ τοὺς μπόγηδες.

Ἐστριφογύριζε ἀναμεταξύ μας σὰ χαμένος, κ' ἐσφούγγιζε τὸ μέτωπό του ἀκατάπαυτα.

Μ' ἕνα τόνον ἀνῆσυχο, μ' ἐρώτησε διστακτικά·

— Θὰ νηστέψετε πολὺν καιρό;

— Ναί, πάρα πολύ! τοῦ ἀποκρίθηκα μὲ σκληρότητα.

— Καὶ δὲ θὰ φᾶτε τίποτα, καθόλου, μήτε κρυφά;

— Ἡ μαμὰ μᾶς ἔστειλε κάτι πτὶ-πατέ, τοῦ εἶπα, χωρὶς νὰ γελάσω.

Μὲ καλοκύταξε δύσπιστα, ἐκούνησε τὸ κεφάλι καὶ ἀπομακρύθηκε ἀναστενάζοντας.

Τὴν ἄλλη μέρα, χλωμὸς ἀπὸ τὴν ταραχή του, γιὰ κεῖνο ποὺ ἐρχότανε νὰ εἰπῇ, μᾶς διαλάλησε:

— Ἀγαπητοί μου σύντροφοι! Θέλω νὰ νηστέψω μαζί σας!

Ὁμόγνωμα τοῦ ἀποκριθήκαμε:

— Νήστεψε ὁλομόναχος!

Κι ἀληθινὰ ἐνήστεψε. Ἐμεῖς δὲν τὸ πιστεύαμε περισσότερο ἀπὸ σᾶς. Ἐστοχαζόμαστε ὅτι θἄφαγε κρυφά. Οἱ δεσμοφύλακες εἶχαν τὴν ἴδια γνώμη. Καὶ ὅταν, γιὰ νὰ τελειώσῃ ἡ δυσπιστία μας, τὸν ἔπιασε ὁ τυφοειδὴς πυρετός, ἐσηκώσαμε μόνο τοὺς ὤμους:

— Φτωχὸ γουρουνάκι!

Ἀλλὰ ἕνας ἀπὸ μᾶς — ἐκεῖνος ποὺ ποτὲ δὲ γελοῦσε — εἶπε μὲ τόνο σκυθρωπό:

— Εἶναι ἕνας σύντροφος. Πᾶμε κοντά του.

Ἐπαραμιλοῦσε. Τἀσυνάρτητα ὄνειρα του ἤτανε τὸ ἴδιο συμπαθητικὰ ὅπως σ' ὁλόκληρη τὴ ζωή του. Ἐλάλει ὅπως καὶ τὴν προηγούμενη μέρα, γιὰ τὰ μικρὰ προτιμημένα του βιβλία, γιὰ τὴ μαμά, γιὰ τἀδερφάκια του. Ἐζητοῦσε πτὶ-πατέ· ὁρκιζόταν ὅτι ἦταν ἀθῶος, καὶ παρακαλοῦσε πολὺ νὰ τοῦ δοθῇ χάρη. Ἐμελέταε τὴν πατρίδα του τὴ δύστυχη τὴ Ρωσσία, ἐφώναζε τὴν ἀγαπημένη τὴ Γαλλία, ποὺ τὰ παιδιά της ἐπλήρωσαν μὲ τὸ αἷμα τους τὴν ἐπανάστασι καὶ τὴν ἐλευθερία. Ὤ, καταραμένη, ἀδύνατη καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου! Αὐτὴ ἡ φωνὴ — «ἀγαπητὴ Γαλλία!» μᾶς ἐσπάραζε τὴν ψυχή.

Εἴμαστε ὅλοι στὸ νοσοκομεῖο τὴ στιγμὴ τοῦ θανάτου του. Ἡ διαύγεια τοῦ ξανἄρθε πρὸ τῆς ἀγωνίας. Ἐκοίτετο ἀδύνατος, μικρός, τριγυρισμένος ἀπὸ τοὺς συντρόφους.

Τότε μᾶς εἶπε:

— Ὅταν πεθάνω νὰ τραγουδῆστε τὴ *Μαρσιλλιέζα* πάνω στὸν τάφο μου!

Μιὰ ἀναφώνησι μᾶς ξέφυγε. Ἐτρέμαμε ἀπὸ χαρὰ καὶ θυμὸν καινούργιο.

— Τί εἶπες;

Ἐξανάειπε:

— Ὅταν πεθάνω νὰ τραγουδῆστε πάνω στὸν τάφο μου τὴ *Μαρσιλλιέζα!*

Γιὰ πρώτη φορὰ τὰ μάτια του ἔμειναν ξερά. Κ' ἐμεῖς ἐκλαίγαμε ὅλοι χωρὶς ἐξαίρεσι. Τὰ δάκρυά μας ἐφλόγιζαν ὅπως ἡ φωτιὰ ποὺ φοβίζει ταγρίμια.

Ἐπέθανε κ' ἐτραγουδήσαμε τὴ *Μαρσιλλιέζα*. Οἱ νεανικὲς δυνατὲς φωνές μας ἐζωντάνευαν τὸν μεγαλόπρεπον ὕμνο τῆς ἐλευθερίας, συνοδευμένες ἀπὸ τὴ βοὴ τοῦ Ὠκεανοῦ, ποὺ στὶς κορφὲς τῶν καμαρωτῶν κυμάτων του συνέπαιρνε πρὸς τὴν ἀγαπητὴ Γαλλία, τὴ φρίκη τὴ χλωμὴ καὶ τὴν αἱματωμένη ἐλπίδα.

Ἔτσι ἐκατάντησε σημαία μας γιὰ πάντα ἡ εἰκόνα αὐτοῦ τοῦ τιποτένιου, στὸ κορμὶ λαγοῦ καὶ στὴν καρδιὰ ἀνθρώπου.

Γονατισμένοι ἐμπρὸς στὸν ἥρωα, σύντροφοι καὶ φίλοι!

Ἐτραγουδήσαμε.

Τὰ τουφέκια μᾶς παραφύλαγαν, τὰ κοντάκια τους ἐκροτοῦσαν, ἀπειλητικὲς οἱ ἀτσαλένιες μύτες τῶν λογχῶν ἐφερμιάριζαν πρὸς τὶς καρδιές μας.

Τὸ τρομερὸ τραγοῦδι ἀντηχοῦσε πιὸ πολὺ δυνατὸ καὶ χαρούμενο.

Κρατημένο στὰ ἀθλητικὰ χέρια φίλων τὸ μαῦρο φέρετρο ἐκατεβάστηκε ἀργὰ σιγά.

Ἐτραγουδήσαμε τὴ *Μαρσιλλιέζα*.

[Προσπάθεια Κ. ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗ]
Κέρκυρα : 1910

Λ. ΑΝΤΡΕΪΕΦ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Φθινόπωρον . . .

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Ἡ ἀγαπημένη μου ἐποχή! Χαίρομαι ποὺ ἔζησα νὰ τὴν χαιρετίσω ἄλλην μίαν φοράν. Αἱ πρῶται πνοαὶ τοῦ φθινοπώρου σαρώνουν μέσα μου τὰ τελευταῖα λείψανα τῆς καλοκαιρινῆς μελαγχολίας καὶ αἱ πρῶται σταγόνες τῆς βροχῆς, ποὺ ἔπεσαν προχθὲς ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἐδρόσισαν τὴν ψυχήν μου, ὡς οὐράνιον βάλσαμον. Εἶμαι εἰς τὴν διάθεσίν σας τώρα, νὰ ὁμιλήσωμεν δι' ὅλα τὰ εὔθυμα πράγματα τοῦ κόσμου.

Ὁ ΜΑΘΗΤΗΣ. — Μοῦ φαίνεται παράξενον. Λησμονεῖτε λοιπὸν τὸν Μιλβουᾶ, τὰ φύλλα ποὺ πέφτουν, τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἀκολουθοῦν τὴν τύχην τῶν φύλλων καὶ ὅλα τὰ μελαγχολικὰ πράγματα, ποὺ περιέγραψαν οἱ ποιηταὶ εἰς τοὺς φθινοπωρινούς των στίχους;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Τί νὰ τοὺς κάμω τοὺς ποιητάς; Οἱ ποιηταὶ εἶναι δύο εἰδῶν. Αὐτοὶ ποὺ κλαίουν καὶ αὐτοὶ ποὺ γελοῦν. Οἱ πρῶτοι κλαίουν εἰς ὅλας τὰς ἐποχάς, ἀδιάφορον ἂν εἶναι ἄνοιξις, καλοκαίρι, φθινόπωρον ἢ χειμῶνας καὶ οἱ δεύτεροι πάλιν γελοῦν διαρκῶς, χωρὶς νὰ προσέχουν τὸ βαρόμετρον καὶ τὸν Καζαμίαν. Καὶ ἔτσι πρέπει νὰ γίνεται. Κατὰ τὴν ὥραν του καὶ τὴν διάθεσίν του ἐκλέγει καθένας τὸν ποιητὴν ποὺ θὰ διαδιαβάσῃ. Μερικοὶ δὲν διαβάζουν κάνένα καὶ αὐτοὶ κάμνουν τὸ *καλύτερον πρᾶγμα τοῦ κόσμου.*

Ὁ ΜΑΘ. — Ἀλλὰ οἱ ποιηταὶ ἑρμηνεύουν τὴν γενικὴν ψυχήν. Καὶ τότε ἀκριβῶς εἶναι μεγάλοι.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Οἱ ποιηταὶ ἑρμηνεύουν τὴν ἀτομικήν τους ψυχήν. Καὶ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι μεγάλοι. Ἀλλέως θὰ ἦσαν ὑπάλληλοι τῆς ξένης αἰσθηματολογίας.

Ὁ ΜΑΘ. — Ἐν τούτοις ὅλοι οἱ ποιηταὶ ἐθρήνησαν μὲ τὸ φθινόπωρον καὶ δὲν ὑπάρχει ποιητής, ποὺ νὰ εἶδε, μὲ στεγνὸν μάτι, νὰ πέφτουν τὰ φύλλα, ξηρὰ καὶ μαραμένα, ἀπὸ τὰ κλαδιά τους.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Εἶσθε κακὰ πληροφορημένος. Ὁ Λεοπάρδης ἔβλεπεν ὅλον τὸν χρόνον νὰ πέφτουν τὰ φύλλα καὶ ἐγὼ βλέπω τὰ δένδρα νὰ πρασινίζουν τό φθινόπωρον καὶ νἀνθοῦν τὸν χειμῶνα. Τὸ θέαμα, ὅπως λέγει ἡ Γαλλική παροιμία, εὑρίσκεται μέσα εἰς τὸν θεατήν. Ἐγνώρισα εἰς τὴν νεότητά μου ἕνα χλωμὸν ποιητήν, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τοὺς στίχους αὐτούς, διὰ νὰ συνοδεύσῃ ὀλίγα τριαντάφυλλα ποὺ ἔστειλεν εἰς τὴν ἐρωμένην του:

Καὶ σὲ τὰ δίδω· ὡς αὐτὰ δὲν θὰ βλαστήσουν πλέον,
Εἶναι τὸ ἔαρ μου θαρρῶ αὐτό τὸ τελευταῖον.

Οἱ στίχοι εἶναι ἄσχημοι, ἀλλὰ ὁ ποιητὴς τοὺς ἔγραψεν εἰς τὴν ἐποχήν, ποὺ ἀνθίζει ἡ φύσις, καὶ ὁ ποιητὴς ἀπέθανεν, ὅπως τὸ ἐπροφήτευσεν. Σᾶς ἐπαναλαμβάνω ὅτι οἱ στίχοι αὐτοὶ δὲν ἐγράφησαν τὸ φθινόπωρον.

Ὁ ΜΑΘ. — Ἐγράφησαν ὅμως τόσοι ἄλλοι. Καὶ ὅλοι μελαγχολικοὶ καὶ δακρυσμένοι. Τὸ φθινόπωρον ὁλόκληρος ἡ φύσις ἀναστενάζει καὶ μελαγχολεῖ, ὡς νἀντικρύζῃ τὸν θάνατον.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Δὲν ἐννοῶ, διατί θέλετε καὶ καλὰ νὰ μὲ ἀναγκάσετε νὰ μελαγχολήσω; Καὶ διατί θέλετε νὰ μὲ πείσετε ὅτι ὁ θάνατος πλανᾶται ἐπάνω ἀπὸ τὴν φύσιν τὰς ἡμέρας αὐτάς; Σᾶς λέγω λοιπόν, ὅτι τίποτε δὲν τὸν ἐνθυμίζει τόσον, ὅσον τὸ καλοκαίρι. Ὁ οὐρανὸς ἀκίνητος, νεκρός, μονότονος, συμβολίζει ἴσως τὴν αἰωνιότητα, ἀλλ' ὄχι ποτὲ τὴν ζωήν. Τὰ νερὰ ἀσάλευτα. Τὰ δένδρα ζωγραφισμένα ἐπάνω εἰς τὸν ὁρίζοντα. Ἡ ἀτμοσφαῖρα λιμνάζουσα. Ὅλη ἡ φύσις τὸ καλοκαίρι κρατεῖ τὴν ἀναπνοήν της ὡς νὰ περιμένῃ κἄτι τι τὸ φοβερόν . . .

Ὁ ΜΑΘ. — Ἐνῷ τώρα;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Τώρα τὰ σύννεφα κυνηγοῦν τὸ ἕνα τὸ ἄλλο ἐπάνω εἰς τὸν οὐρανόν, τὰ δένδρα σαλεύουν τὰ κλαδιά τους καὶ ἀγκαλιάζονται, τὰ κύματα φουσκόνουν καὶ τρέχουν καὶ κάμνουν χίλια παιγνίδια μὲ τὸ φῶς. Ἡ ἀτμοσφαῖρα ζωντανεύει. Οἱ κοιμισμένοι ἦχοι ξυπνοῦν. Ὁ οὐρανὸς βροντῷ, ἡ θάλασσα παφλάζει, τὰ δάση βουΐζουν, ἡ βροχὴ παίζει τὸ ντέφι της εἰς τὰ παράθυρά μας, ὅπως εἶπεν ὁ ποιητής, καὶ ὅλα τὰ στοχεῖα ἐξυπνοῦν ἀπὸ τὸν βαθύν τους ὕπνον καὶ μᾶς προσκαλοῦν νὰ ζήσωμεν μαζί τους.

Ὁ ΜΑΘ. — Καὶ ὅμως κυττάξετε αὐτὸ τὸ δένδρον, ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρον. Παρακολουθῆστε τὰ φύλλα του τὰ κίτρινα, ποὺ πέφτουν τὸ ἕνα ἀποπίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ τὰ στροβιλίζει ὁ ἄνεμος καὶ τὰ σκορπίζει καὶ τὰ στέλνει νἀποθάνουν καὶ νὰ σαπίσουν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν. Εἶναι ἕνα θέαμα ποὺ φέρνει τὰ δάκρυα.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Σᾶς εἶπα νομίζω καὶ ἄλλοτε, ὅτι δὲν εἶδα φαιδρότερον χορὸν ἀπὸ τὸν χορὸν αὐτὸν τῶν φθινοπωρινῶν φύλλων. Ἐὰν ἐπρόκειτο ἕνας μουσικὸς νὰ συνθέσῃ τὸν ρυθμόν, μὲ τὸν ὁποῖον χορεύουν, βεβαιωθῆτε ὅτι δὲν θὰ ἔγραφεν ἕνα πένθιμον ἐμβατήριον, ἀλλὰ τὸ εὐθυμότερον *βάλς*, ποὺ ἐγράφη ποτὲ εἰς τὸν κόσμον. Ὑποθέτετε λοιπὸν ὅτι γνωρίζετε τὰ μυστικὰ τῆς φύσεως; Εἰμπορεῖτε νὰ μαντεύσετε πότε χαίρεται καὶ πότε λυπεῖται; Εἴσθε τόσον ἀφελής;

Ὁ ΜΑΘ. — Διατί νὰ μὴν τὸ ὑποθέσω; Ἡ φύσις ὁμιλεῖ εἰς τὴν ψυχήν μου καὶ ἡ ψυχή μου ὑποθέτω ὅτι ἐννοεῖ τὴν γλῶσσαν της.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἀλλοίμονον! Δὲν γνωρίζετε τὰ μυστικὰ τῆς ἰδίας σας ψυχῆς καὶ φαντάζεσθε ὅτι κατέχετε τὰ μυστικὰ τῆς φύσεως. Ἡ φύσις δὲν ἔχει καμίαν ἀνάγκην νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὴν ψυχήν σας. Ὁμιλεῖ διὰ τὸν ἑαυτόν της καὶ σᾶς συμβουλεύω νὰ μὴν ζητῆτε ποτὲ νὰ μαντεύσετε τὴν γλῶσσαν της, διότι θὰ ματαιοπονῆτε αἰωνίως. Ζήσετε σεῖς μὲ τὸν ἑαυτόν σας καὶ ἀφίσατε τὴν φύσιν νὰ κάμῃ τὸ ἴδιον.

Ὁ ΜΑΘ. — Ἀλλὰ καὶ σεῖς ἀκριβῶς μήπως δὲν κάμνετε αὐτό, ἀπὸ τὸ ὁποῖον μὲ ἀποτρέπετε; Προσπαθεῖτε ἀπὸ τὸ ἴδιον φθινόπωρον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐγὼ ἀντλῶ τὴν μελαγχολίαν μου νἀντλήσετε τὴν χαράν σας. Καὶ εἶναι τὸ ἴδιον.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἐγὼ δὲν προσπαθῶ καθόλου. Αὐτὴ εἶναι ἡ διαφορά. Δέχομαι ἁπλῶς τὴν εὐθυμίαν ποὺ μοῦ ἔρχεται ἀπὸ τὴν φύσιν. Καὶ μοῦ ἔρχεται ἀκριβῶς, διότι δὲν βλέπω τὰ σύννεφα, ὡς κρέπια, μὲ τὰ ὁποῖα σκεπάζονται αἱ χῆραι, καὶ τὰ φύλλα ποὺ πέφτουν δὲν μοῦ ἐνθυμίζουν τοὺς φθισικούς, ποὺ ξεκολλοῦν τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀπὸ τὸ δένδρον τῆς ζωῆς. Δὲν ἔχω τὴν συνήθειαν νὰ προσβάλλω τὸν οὐρανόν, τὰ δένδρα καὶ ὅλα τὰ πράγματα γύρω μου, μὲ τὰς ἐλεεινὰς παρομοιώσεις, ποὺ ἐφευρῆκαν οἱ ποιηταί. Τὸ φθινόπωρον μὲ γεμίζει εὐτυχίαν. Δὲν τρέχω νὰ ζητήσω τὴν ἄδειαν τοῦ Μιλβουᾶ, διὰ νὰ δεχθῶ τὴν εὐτυχίαν ποὺ μοῦ προσφέρεται. Καὶ πιστεύσατέ με ὅτι . . . Ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ εἰπῶ μεγάλον λόγον.

Ὁ ΜΑΘ. — Ὄχι. Νὰ τὸν εἰπῆτε!

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Πολὺ φοβοῦμαι λοιπὸν ὅτι ἡ κακοστομαχιὰ ἑνὸς ποιητοῦ κάμνει κἄποτε χιλιάδας ἀνθρώπων νὰ βλέπουν μὲ τὰ δάκρυα εἰς τὰ μάτια ἕνα πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον καθ' ἑαυτὸ δὲν ἔχει τίποτε μελαγχολικὸν ἐπάνω του.

Ὁ ΜΑΘ. — Ἐφθάσαμε εἰς τὰ ὅρια τῆς ὑπερβολῆς. Δὲν εἶναι ἕνας ποιητής. Ὅλοι οἱ ποιηταὶ ἔκλαυσαν ἐπάνω εἰς τὰ φύλλα τοῦ φθινοπώρου.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Τί σημαίνει; Εἶναι βεβαιωμένον ὅτι ὅλοι οἱ ποιηταὶ ἔχουν ἐλεεινὰ στομάχια...

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΤΑ ΥΠΕΡ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΤΑ

ΟΛΑ νομίζει κάνεις, ὅτι συνώμωσαν νὰ κάμουν δυσκολωτέραν τὴν θέσιν τῶν κριτῶν τοῦ Ἀβερωφείου. Δὲν φθάνουν οἱ ψίθυροι περὶ προκαταβολικῶν βραβεύσεων, τὰ διάφορα μυστικὰ καὶ φωνακτά, περὶ ἐκδεδηλωμένων δῆθεν συμπαθειῶν καὶ ἀντιπαθειῶν τῶν κριτῶν, ἡ *ἀνηλεὴς καὶ ἐνοχλητικὴ παρακολούθησις* τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν εἰς τὴν ἐξάσκησιν ἑνὸς ἀνιαροῦ καθήκοντος, ἀπαιτοῦντος Ἰώβιον ὑπομονήν! Ἀλλὰ καὶ τίποτε δὲν τοὺς βοηθεῖ, τίποτε δὲν τοὺς ἐνθαρρύνει. Τὸ κοινὸν χειροκροτεῖ καὶ ἐπευφημεῖ ὅλα τὰ ἔργα ἀδιακρίτως μὲ μίαν καλωσύνην παραδειγματικήν, χωρὶς ἐννοεῖται νὰ πατῇ τὸ πόδι του εἰς δευτέραν παράστασιν, οὕτως ὥστε νὰ παρουσιάζεται τὸ μοναδικὸν φαινόμενον ἔργων θριαμβευσάντων, τὰ ὁποῖα μὲ κόπον περνοῦν τὰς δύο παραστάσεις. Αἱ ἐφημερίδες ἐξ ἄλλου — καὶ ἐκεῖναι ἀκόμη ποὺ εἶχαν ἔως πέρυσι τὰ δυσκολώτερα γοῦστα — ὑμνολογοῦν ὅλα τὰ ἔργα ἀδιακρίτως κ' εὑρίσκουν εἰς τὸ καθένα τὴν ἀρετήν του. Οἱ θιασάρχαι πάλιν ἀνεβάζουν εἰς τὴν σκηνήν, χωρὶς πρόφασιν ἡ δυσκολίαν, ὅλα τὰ χειρόγραφα ποὺ τοὺς προσφέρονται. Κάνεις δὲν θέλει νὰ ἔχῃ εἰς τὴν συνείδησίν του ὅτι... «ἔκοψε τὸ ψωμί» ἑνὸς ταλαιπώρου συγγραφέως. Ἕνα χάος δημιουργεῖται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γύρω ἀπὸ τοὺς κριτάς. Καὶ δὲν λέγω μέν, ὅτι τὸ χάος αὐτὸ εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ σκοτίσῃ καὶ τὴν ἀντίληψιν τριῶν ἀνθρώπων ποὺ εἰμποροῦν ὁπωσδήποτε νὰ ξεχωρίσουν τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν. Ἀλλ' ὁ σκοπὸς τοῦ *Ἀβερωφείου, ὅπως* διωργανώθη, ἦτο νὰ δώσῃ καὶ τὸ μέτρον τῆς θεατρικῆς ἐπιτυχίας. Ἀλλὰ ποῦ εἶναι τὸ μέτρον αὐτό; Ὅλα τὰ ἔργα ἐθριάμβευσαν ἐφέτος ἐξ ἴσου καὶ κάθε συγγραφεὺς θὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ ἐπικαλεσθῇ τὸν θρίαμβόν του ἀπέναντι τῶν κριτῶν. Ὁ Θεὸς νὰ τοὺς λυπηθῇ!

ΗΚΟΥΣΘΗΣΑΝ *ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἀραιαὶ φωναί*, ὅτι ὁ Ἀβερώφειος ἐχρεωκόπησεν, ὅπως καὶ οἱ μακαρίᾳ τῇ λήξει προκάτοχοί του. Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι τὴν χρεωκοπίαν αὐτὴν ἐκήρυξαν ἐφημερίδες, αἱ ὁποῖαι ἐπανηγύρισαν τὴν θριαμβευτικὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἑνὸς τρίτου τοὐλάχιστον τῶν παρασταθέντων ἔργων. Ἀλλὰ διατί ἐχρεωκόπησεν ἐπιτέλους ὁ δυστυχὴς διαγωνισμός; Ὑπῆρχε λοιπὸν κάνεις ποὺ ἐπερίμενε σοβαρῶς τὸ θαῦμα ἀπ' αὐτόν; Διὰ ποῖον λόγον; Διὰ τὰς δύο του χιλιάδας; Ἀλλ' ἐὰν δύο χιλιάδες δραχμαὶ εἶχαν τὴν δύναμιν νὰ δώσουν εἰς ἕνα τόπον τὸν Ἶψεν, τὸν Μάτερλιγκ καὶ τὸν Χάουπτμάν του, θᾶξιζε τὸν κόπον νὰ νηστεύσωμεν ὅλοι μας ἀπὸ μίαν ἡμέραν διὰ νὰ χαρίσωμεν παρομοίας δόξας εἰς τὸν τόπον μας. Δυστυχῶς αἱ δύο χιλιάδες ἑνὸς διαγωνισμοῦ, ὡς μόνον βέβαιον ἀποτέλεσμα ἔχουν ναὐξάνουν τὸν ἀριθμὸν τῶν μετριοτήτων. Ἐὰν ἦσαν ἑκατὸν χιλιάδες, ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐγέμιζεν ἀπὸ κακοὺς συγγραφεῖς. Καὶ ὁ Ἶψεν δὲν θὰ ἔφθανε ποτέ. Ἂς μὴ ζητοῦμεν λοιπὸν ἀπὸ ἕνα διαγωνισμὸν ὅ,τι τοῦ εἶναι φυσικῶς ἀδύνατον νὰ μᾶς δώσῃ. Καὶ ἂς μὴ κηρύσσωμεν πρὸ πάντων τὴν χρεωκοπίαν του. Χρεωκοποῦν μόνον ὅσοι εἶχαν κάτι νὰ χάσουν...

Ἡ μόνη βέβαια χρεωκοπία, εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν ἱστορίαν, εἶναι ἡ διατρανωθεῖσα χρεωκοπία τοῦ *γούστου* εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὸ περιούσιον κοινὸν τοῦ ἄστεως ἐχειροκρότησε καὶ ἐπευφήμησε τὴν περίοδον αὐτήν, μεταξὺ ὀλίγων καλῶν ἔργων, φρικαλεότητας, τὰς ὁποίας μόλις θὰ ἐπετρέπετο καὶ εἰς τὸν Καραγκιόζην αὐτόν, νὰ παρουσιάσῃ ἐνώπιον κοινοῦ καννιβάλων. Καὶ ὅμως ἡ μυρωμένη ἀριστοκρατία τῶν Ἀθηνῶν, αἱ κυρίαι μὲ τὶς *ἀντραβὲ* φοῦστες καὶ οἱ κύριοι μὲ τοὺς ἀμέμπτους λαιμοδέτας καὶ τὰ ἀνασηκωμένα πανταλόνια, ἐλιγώθηκαν πλέον ἢ ἅπαξ ἀπὸ τὴν συγκίνησιν ἐπάνω εἰς τὰ μαξιλάρια τῶν διακεκριμένων θέσεων. Διὰ μίαν στιγμὴν ἑνόμιζε κάνεις ὅτι τὸ κοινὸν τῶν *θεάτρων τοῦ Θησείου, τοῦ Μεταξουργείου καὶ τοῦ* Πασσαλιμανιοῦ, εἶχε μεταναστεύσει εἰς τὰ θέατρα, τὰ διαγωνιζόμενα διὰ τὴν δάφνην ἑνὸς φιλολογικοῦ ἀγῶνος. Μακάρι νὰ ἦτο! Ἐὰν τὸ κοινὸν αὐτὸ ζητῇ τὰς ὠμὰς συγκινήσεις καὶ τὰς βιαίας συγκρούσεις τῶν παθῶν ἐπάνω εἰς τὴν σκηνήν, δὲν ἀνέχεται τοὐλάχιστον τὴν φιλολογικοφανῆ φλυαρίαν, ποὺ θαμβόνει τοὺς χαζοὺς καὶ τοὺς ψευτομορφωμένους. Παρόμοιες *σαλάτες* χυδαιότητος καὶ ξεθωριασμένης φιλοσοφίας μόνον ἀπὸ στομάχια μπουρζουάδων εἰμποροῦν νὰ χωνευθοῦν. Καὶ ὅταν, μέσα εἰς τοὺς ἀποτροπαίους θεατρικοὺς θριάμβους τοῦ καλακαιριοῦ αὐτοῦ, μόνον ἕνας Ὄσκαρ Οὐάϊλδ δὲν εὑρῆκε χάριν καὶ μόνος αὐτὸς ἐκαυτηριάσθη ἀπὸ τὸν τύπον, δὲν χρειάζεται τίποτε περισσότερον, διὰ νὰ κηρύξῃ κάνεις τὴν χρεωκοπίαν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ γούστου. Κ' ἔπειτα τὰ βάζομεν μὲ τοὺς διαγωνισμούς. Τί μᾶς πταίουν; Ζητοῦμεν ἀπ' αὐτοὺς νὰ μᾶς δώσουν τοὺς μεγάλους μας συγγραφεῖς. Ἀλλὰ τί νὰ τοὺς κάμωμεν; Μᾶς φθάνει διὰ τὴν ὥραν ἡ Ταρατατά. Τί φρονεῖ καὶ ἡ θεατρική μας συνεργάτις, ἡ κυρία Πετρούλα Ψηλορείτη; Δὲν εἶναι ἔτσι; Ταρατατά, Ταρατατά, ψυχή μου Ταρατατά!

ΤΑ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ»

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ν. Κυπαρίσσης Δ. Φ. ἀρχαιολόγου «Καλὸν Φύσις Τέχνη». Ἀθῆναι 1910.

ΕΚΥΣΤΙΚΟΣ ὁ τίτλος· ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς ἐχάραξε ἢ ἠθέλησε νὰ χαράξῃ ὁρόσημα μόνον, ὅπου αὐτὸς ἢ ἕνας ἄλλος θὰ τοποθετοῦσε τὸ ἔργον του περισσότερον ἐκτεταμένον, περιεκτικόν, μελετημένον. Μὰ τότε ἦτο περιττὴ ἡ ἔκδοσις, θὰ μοῦ εἰπῆτε. Ναί· ἀλλὰ καὶ δὲν εἶχε τὴν ὑποχρέωσιν ὁ συγγραφεὺς νὰ μᾶς ρωτήσῃ, ἐμᾶς.

Πάντα, καλὸν ἢ κακόν, ἠμπορεῖ νὰ προκαλέσῃ μερικὰς σκέψεις ἕνα βιβλιαράκι περὶ τέχνης. Κ' ἐκδίδονται τόσον ὀλίγα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐμένα μοῦ δίδει ἀφορμὴν νὰ γράψω μερικὰς σημειώσεις εἰς τὴν στῆλην αὐτήν, χωρὶς οὔτ' ἐγὼ νὰ ἦμαι ὑποχρεωμένος νὰ ρωτήσω κανένα.

Φυσικὰ λοιπόν, εἰς ἕνα τέτοιο πλαίσιον ὅπως τὸ *βιβλιαράκι αὐτό, δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἰπῇ κανεὶς μεγάλα* πράγματα. Πρόχειρον ὑλικὸν μόνον, ποὺ ἂν εἰς τὰ δικά μας τὰ μάτια ἠμποροῦσε νὰ φανῇ παιδαριῶδες, πολύτιμον θὰ εἶναι διὰ τὸν συγγραφέα. Κάπου ἐρωτᾷ: «Διατί γοητεύει ἡμᾶς τὸ ἐπίχαρι βλέμμα παρθένου ἀγνῆς; Τί ἐνοικεῖ ἐν αὐτῷ; Τί ἐνοικεῖ ἐν τῷ ἄνθει; Τί ἐν τῇ φύσει πάσῃ; Ἀγνοῶ. Τοῦτο μόνον γινώσκω, διότι τοῦτο μόνον βλέπω: ὅτι πανταχοῦ καὶ πάντοτε πέριξ ἡμῶν ὑπάρχουσι τὰ μυστηριώδη ἴχνη ὑπάτης σφραγῖδος!». Καὶ ὅμως τόσα καὶ τόσα ἔχουν γράψει δι' αὐτὰ ὁ Σπένσερ, ὁ Ταίν.

Ἀλλοῦ, προσπαθεῖ νὰ καθορίσῃ τὰ πράγματα μὲ ὕφος κουραστικὸν καὶ στρυφνόν.

Δὲν ἠμπόρεσε ὁ συγγραφεὺς νὰ δώσῃ χάριν εἰς τὸ γράψιμόν του διὰ νὰ μᾶς ἀναγκάσῃ νὰ θεωρήσωμεν κάπως δικαιολογημένον τὸν πόθον του νὰ γράψῃ διὰ τὸ κοινὸν ὀλίγας σκέψεις του περὶ τέχνης. Τὴν χάριν αὐτὴν ἐν τούτοις ἐπιχειρεῖ νὰ τὴν ὁρίσῃ: «Ἡ χάρις εἶναι, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, κάλλος ἐν κινήσει, ἡ ψυχὴ τοῦ κάλλους, ὅπερ ἄνευ αὐτῆς ψυχρὸν φαίνεται, οὐδεμίαν ἐντύπωσιν προξενοῦν». Δὲν ἐνθυμοῦμαι καλὰ ἂν καὶ ὁ Λέσσιγκ ἢ ἄλλος ἔδωκε αὐτὸν τὸν ὁρισμόν. Ἐνόσῳ ὁ κ. Κυπαρίσσης ὁμιλεῖ περὶ χάριτος καὶ εἰς τὴν τέχνην καὶ εἰς τὴν φύσιν, ὁ ὁρισμὸς εἶναι ἀτελής. Ἀποκλείει τὴν χάριν ἀπὸ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ὅταν τὴν περιορίζῃ εἰς τὴν κίνησιν. Καὶ ὅμως μία ἁπλὴ γραμμὴ ἔχει χάριν ἀνάλογον πρὸς τὴν χάριν τῆς ζωῆς καὶ τῆς κινήσεως. Εἶναι τόσον ἐπικίνδυνον νὰ ἐπιχειρῇ κανεὶς νὰ δίδῃ ὁρισμοὺς διὰ καθετί. *Τί τὸν θέλομεν τὸν* ὁρισμόν; Μία εἰκὼν ἀναλυτικὴ καὶ λεπτομερὴς εἶναι πολὺ προτιμοτέρα ἀπὸ ἕνα ὁρισμόν. Ἀπόδειξις καὶ ὁ ὁρισμὸς τῆς καραβίδας ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Τὸν γνωρίζετε: petit poisson rouge, qui marche à reculons.

Ἔλεγα λοιπὸν παραπάνω ὅτι ἕνα βιβλίον περὶ τέχνης γεννᾷ τόσας σκέψεις. Πῶς νὰ παραδεχθῶ μὲ κλειστὰ μάτια τὴν γνώμην αὐτὴν τοῦ κ. Κυπαρίσση; «οἱ νεωτεριστὰ ὁρμηθέντες ἀπὸ τῆς ἐσφαλμένης γνώμης ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν μὴ ἐν τῇ φύσει ὑπάρχον νὰ παραγάγῃ δύναται, ταύτην πιστῶς ἀντέγραψαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν ἔργοις καὶ μάλιστα τὰς κακὰς ὄψεις αὐτῆς· οὕτω δὲ παρῆχθη ἡ πραγματικὴ λεγομένη σχολή». Ἀλλ' ἡ πραγματικὴ σχολὴ ὑπῆρξεν ἁπλὴ ἀντίδρασις κατὰ τῆς στενῆς ἐννοίας τῆς τέχνης καὶ κατὰ τῆς σχολαστικότητος. Καὶ κάθε ἀντίδρασις φέρει εἰς τὰ ἄκρα. Ἡ φύσις, ἀντιγραφομένη, εἶναι ἁπλῶς τὸ περιβάλλον μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ὁ τεχνίτης θὰ ἐργασθῇ τὸ ἔργον του. Εἶναι ὁ παράγων διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ὁδηγήσῃ τὸν θεατὴν ἢ τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν σκέψιν του, τὴν ὁποίαν πάλιν ἀπὸ τὴν φύσιν ἔχει ἐμπνευσθῆ ἢ ἀμέσως ἢ ἐξ ὑποκειμένου. Ἀλλ' *οἱ ἄνθρωποι συχνὰ* βλέπουν τὰς λεπτομερείας καὶ ὄχι τὴν ἰδέαν ἢ παίρνουν ὡς ἰδέαν τὸ ἔργον τοῦ ὄχλου τῶν τεχνιτῶν. Ἔτσι ἐπιπολαίως δὲν ἐπιτρέπεται εἰς ἕνα μελετητὴν νὰ καταδικάσῃ μίαν σχολήν. Ἐκτὸς ἂν κατεβάσῃ εἰς τὴν σειρὰν αὐτὴν τὸν Ζολὰ εἰς τὴν φιλολογίαν, τὸν Μενιὲ εἰς τὴν γλυπτικὴν κλπ. Ὅσον καὶ ἂν ἐπέμειναν οἱ καλλιτέχναι αὐτοὶ εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τῆς πραγματικῆς ζωῆς, κουραστικὰ ἴσως κάποτε, μὲ δύναμιν ὅμως ἀπαράμιλλον, ἦσαν καὶ θὰ εἶναι ποιηταί, δημιουργοὶ ἰδικοῦ των ἀνωτέρου κόσμου.

Ὁ ρεαλισμὸς δὲν εἶναι σημερινός. Πάντοτε ὑπῆρξε. Εἶναι ἡ βάσις τῆς τέχνης, ἡ πηγὴ ἡ ἀληθινὴ ἀπὸ τὴν ὁποίαν παίρνει ζωὴν ἡ τέχνη.

Θὰ ἔγραφα δύο λέξεις διὰ τὴν γλῶσσαν τοῦ βιβλίου· ἀλλ' εἶναι χαμένος κόπος. Μὰ τὸν Θεόν, τέτοιοι καθαρευουσιάνοι ἠμποροῦν νὰ πηγαίνουν πλάϊ-πλάϊ μὲ τὸν Ψυχάρην.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Hubert Pernot: Anthologie Papulaire de la Grèce Moderne. Paris 1910.

Ο κ. Περνό, ὁ γνωστὸς γλωσσολόγος καὶ νεοελληνιστής, τὸν ὁποῖον αἱ συνεχεῖς ἐργασίαι του ἐπὶ τῆς νεοελληνικῆς γλωσσολογίας, τάσσουν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν ἐρευνητῶν καὶ ἑρμηνευτῶν τῆς ἱστορίας καὶ φυσιολογίας τοῦ νέου μας γλωσσικοῦ ὀργάνου, μᾶς προσφέρει τώρα μίαν νέαν καὶ ἐξαιρετικὴν ὑπηρεσίαν. Ἡ «Λαϊκὴ Ἀνθολογία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος», ποὺ ἐξέδωκε τὰς ἡμέρας αὐτάς, εἶναι ἕνα βιβλίον, ποὺ ἔρχεται νὰ γνωρίσῃ εἰς τοὺς ξένους τοὺς ποιητικοὺς θησαυροὺς τῆς Ἑλληνικῆς λαϊκῆς Μούσης, θησαυροὺς ὄχι ὀλιγώτερον πολυτίμους, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἐκθάπτει ἡ σκαπάνη τῶν ἀρχαιολόγων καὶ παραδίδει εἰς τὸν θαυμασμὸν τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Ἕνας συμπατριώτης τοῦ κ. Περνό, ὁ Λαγκυγετιέρ, ἀπὸ τὸ 1676 εἶχεν εἰπεῖ ἤδη, ὅτι τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς Ἑλλάδος, ἀξίζουν νὰ παραβληθοῦν μὲ τὰ καλύτερα ἀρχαῖα ποιητικὰ προϊόντα. Ἔκτοτε, πολὺ προτύτερα ἀπὸ ἐμᾶς, οἱ ξένοι ἄρχισαν νὰ προσέχουν, νὰ περισυλλέγουν καὶ νὰ θαυμάζουν τὸν ποιητικὸν αὐτὸν πλοῦτον. Αἱ πρῶται ἐκδόσεις καὶ αἱ πρῶται μεταφράσεις ἔγιναν ἀπὸ ξένους. Αἱ συλλογαὶ τοῦ *Πάσσοβ* καὶ τοῦ Λεγκρὰν εἶναι γνωσταὶ εἰς ὅλους. Ἀλλ' αἱ συλλογαὶ αὐταὶ χωρὶς σύστημα αἱ περισσότεραι καὶ λαογραφικὴν τάξιν, γεμάται ἀπὸ παραφθορὰς τῶν δημοτικῶν στίχων, ἐξ ἄλλου ὀφειλομένας εἰς τὸν λογιωτατισμὸν τῶν Ἑλλήνων ἀντιγραφέων, καθὼς καὶ αἱ σύγχρονοί των μεταφράσεις, φιλοτεχνημέναι ἀπὸ ἀνθρώπους μὴ κατέχοντας κατὰ βάθος τὰ μυστήρια μιᾶς νέας καὶ ἀγράφου γλώσσης, δὲν εἰμποροῦσαν νὰ ἱκανοποιήσουν τελείως. Περιμένομεν πάντοτε μίαν ἔκδοσιν ἐπιστημονικήν, πλήρη καὶ μνημειώδη ἡ ὁποία θὰ ἔλθῃ ἀργὰ ἢ γρήγορα. Αὐτὴ πρέπει νὰ προέλθῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία ἔχει ἕνα Πολίτην καὶ ἀπέκτησε τελευταίως μίαν Λαογραφικὴν Ἑταιρίαν, πολὺ καλὰ θεμελιωμένην. Ὁ κ. Περνὸ ἐν τῷ μεταξὺ μᾶς ἔδωκε μίαν ἐκλογὴν μεταφράσεων. Τὰ ὡραιότερα δημοτικὰ τραγούδια — θὰ μᾶς ἐχρειάζετο πολὺς χῶρος νὰ ταπαριθμήσωμεν — εὑρίσκονται μεταφρασμένα εἰς τὴν συλλογὴν αὐτήν, ἐκλεχθέντα καὶ κατατεταχθέντα μὲ τάξιν, μέθοδον καὶ ἐπιστήμην. Ἀλλ' ὅ,τι κυρίως πρέπει νὰ ἐξαρθῇ εἰς τὰς μεταφράσεις αὐτάς εἶναι ἡ πιστὴ καὶ ταυτοχρόνως ἡ ποιητικὴ ἀπόδοσις εἰς ἔννοιαν καὶ ὕφος. Αἱ λεπτότεραι ἀποχρώσεις τῆς δημοτικῆς *μας* γλώσσης δὲν διαφεύγουν τὸν μεταφραστήν. Κατορθόνει καὶ τὰς ἀποδίδει μὲ μίαν ἀξιοθαύμαστον ἀκρίβειαν. Τὸ χρῶμα τῆς γλώσσης, ἡ δύναμις τοῦ ὕφους, τὰ κυλήματα τοῦ ρυθμοῦ ἀκόμη νομίζει κάνεις πῶς δὲν χάνουν τίποτε εἰς τὴν ξένην γλῶσσαν. Αἱ μεταφράσεις τοῦ κ. Περνὸ εἶναι ἔργον γλωσσολόγου καὶ ποιητοῦ. Καὶ εἶναι ὡρισμένως οἱ ἀνώτεραι ἀπὸ ὅσας εἴδαμεν ἕως τώρα. Ἡ δημοτικὴ ποίησις, ἂν ἐπερίμενε τόσον καιρόν, διὰ νὰ εὕρῃ τὸν ἄξιόν της μεταφραστήν, δὲν ἐπερίμενε ματαίως. Ὁ κ. Περνὸ ἔγινεν ὁ συνεργάτης τῶν ἀγωνύμων ποιητῶν, ποὺ ἐτραγούδησαν τόσον ὑπέροχα τὴν ζωήν, τὴν ἀγάπην καὶ τὸν θάνατον εἰς τὰ ἑλληνικὰ βουνά, διὰ νὰ θέσῃ τοὺς εὐγενικοὺς ἤχους ἑνὸς μαγεμένου αὐλοῦ, πέραν τῶν βουνῶν καὶ τῶν θαλασσῶν, παντοῦ ὅπου ὑπάρχουν ἄνθρωποι γνωρίζοντες νὰ γευθοῦν εἰς τὴν παρθενίαν τοῦ τραγουδιοῦ τὰ θέλγητρα τῶν ὡραίων, ἀρχεγόνων ψυχῶν.

Ν.

Ἰακ. Χ. Δραγάτση: «Τὸ Θεμιστόκλειον». Ἐν Ἀθήναις, 1910.

Ο γνωστὸς ἀρχαιολόγος κ. Ἰακ. Χ. Δραγάτσης ὁ ἐνασχοληθεὶς ἰδιαιτέρως καὶ ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν, περὶ τὴν τοπογραφίαν τοῦ ἀρχαίου Πειραιῶς, καταγίνεται πρὸ πολλοῦ νὰποδείξῃ ὅτι ὁ τάφος τοῦ μεγάλου ναυάρχου τῆς ἀρχαιότητος δὲν εἶναι ἐκεῖ, ὅπου ἐτέθη μέχρι τοῦδε ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀρχαιολόγους καὶ ὅπου γενικῶς πιστεύεται ὅτι ὑπῆρξεν, δεξιὰ δηλαδὴ τῷ εἰσπλέοντι εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς. Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ κ. Δραγάτση ἐνίσχυσεν ἡ ἀνεύρεσις παρ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἀντικρυνὴν ἀκριβῶς ἀκτὴν καὶ κατὰ τὸν Κάβον — Κράκαρη εὐμεγέθους, βωμοειδοῦς κρηπίδος, τῆς ὁποίας ἐκσκαφείσης ἦλθεν εἰς φῶς καὶ μαρμαρίνη κάλπη, περιέχουσα κόνιν ὀστέων. Ὁ τάφος αὐτός, συληθεὶς προφανῶς εἰς μακρυσμένην ἐποχήν, ὡς ἐμφαίνεται καὶ *ἐκ τῆς ὑπάρξεως κατὰ* τὸ μέρος ἐκεῖνο θραυσμάτων ἀγγείων νεωτέρων χρόνων, θεωρεῖται ὡς ὁ πραγματικὸς τάφος τοῦ Θεμιστοκλέους ἀπὸ τὸν κ. Δραγάτσην. Ἡ θέσις τοῦ τάφου, τὸ τυμβοειδὲς αὐτοῦ, ὅλα ἐν γένει τὰ τοπογραφικά του γνωρίσματα, προσαρμόζονται κατὰ τὴν νέαν ἐρευνεῖαν, τελείως πρὸς τὰς ἀρχαίας περιγραφὰς καὶ ἰδίως

πρὸς τὸ περίφημον ἐπίγραμμα Πλάτωνος τοῦ Κωμικοῦ. Ἡ μελέτη τοῦ κ. Δραγάτση εἶναι ἐπιμελῶς τεκμηριωμένη καὶ πειστικὴ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, ἐπεξηγουμένη διὰ τοπογραφικῶν πινάκων, σχημάτων καὶ εἰκόνων τοῦ ἐκσκαφέντος, τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ ἰδίου, χώρου καὶ τῶν ἀνευρεθέντων τεκμηρίων. Εἰς τοὺς εἰδικοὺς ἀπόκειται, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰς παρατηρήσεις τοῦ κ. Δραγάτση, συγκεντρωμένας ἤδη εἰς βιβλίον, νὰ ποφανθῶσιν ὁριστικῶς ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου ἀκόμη ζητήματος. Προκειμένου περὶ ἀρχαιολογικοῦ θέματος τόσης σπουδαιότητος, ἡ τελειωτικὴ γνώμη περὶ αὐτοῦ, δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ προσδοκᾶται μ' ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον.

Ν.

ΘΕΑΤΡΟΝ

Νέα Σκηνή: «Λολίτα» εἰς μίαν πρᾶξιν ὑπὸ Κολοκοτρώνη.

Ο Φίλιππος, πενηντάρης, ἀνύπανδρος, κάθεται μίαν χειμωνιάτικην νύκτα σπίτι του λυπημένος, γιατὶ συλλογίζεται τὴν ζωήν του, πρὸ ἀδικοπῆγε χωρὶς νὰ χαρῇ. Οὔτε γυναῖκα ἔχει οὔτε παιδιὰ ποὺ νὰ τοῦ ὁμορφήνουν τὰ ὕστερα χρόνια του.

Ἡ γρηᾶ ὑπηρέτρια, ἡ Χρηστίνα, εἶναι κι' αὐτὴ θλιμμένη διὰ τὴν κατάστασιν αὐτήν, καὶ ὅλο μιλεῖ τοῦ κυρίου της γιὰ τὸ ὅ,τι μποροῦσε νὰ ἦταν τώρα τὸ σπίτι ἂν εἶχε ἕνα δυὸ παιδάκια, καὶ μίαν κυρίαν νέαν, ὄμορφην. — Καὶ φεύγει ἡ Χρηστίνα νὰ πάῃ νὰ ἑτοιμάσῃ τὸ τραπέζι καὶ λέει τοῦ κυρίου της νὰ μπῇ νὰ φάῃ. Ὁ Φίλιππος ὅμως δὲν ἔχει ὄρεξιν. Συλλογίζεται τώρα τὸν φίλον του, τὸν Κώσταν, ποὺ βρίσκεται αὐτὲς τὶς ἡμέρες ἐδῶ γιὰ ὑποθέσεις. Αὐτὸς εἶναι εὐτυχὴς μὲ τὴν γυναῖκα του, τὴν Λολίταν, ποὺ τόσο ἀγάπησε ὁ Φίλιππος στὴν νεότητά του. Καὶ νά, ἡ πόρτα χτυπᾷ κ' ἔρχεται ἀκριβῶς ὁ Κώστας μὲ τὴν γυναῖκα του. Ἔρχονται νὰ τὸν ἀποχαιρετίσουν ἐπειδὴ φεύγουν ἀπόψε. Θέλει νὰ τοὺς κρατήσῃ στὸ τραπέζι. Ὁ Κώστας δὲν ἠμπορεῖ νὰ δεχθῇ· ἡ Κυρία, κ' ἐκείνη διστάζει γιατὶ τὸ βαπόρι θὰ φύγῃ ἔπειτα ὁ Κώστας ἔχει ἕνα γράμμα πολὺ βιαστικὸ γιὰ τὸν δικηγόρον του.—Τέλος πάντων μὲ τὰ πολλὰ δέχονται νὰ μείνουν, ἀφοῦ μπορεῖ ὁ Κώστας νὰ περάσῃ στὸ γραφεῖον τοῦ Φιλίππου νὰ γράψῃ τὸ γράμμα του. Καὶ μένουν μόνοι ὁ Φίλιππος μὲ τὴν Λολίταν, κι' ἀρχίζει ἕνας παραπολὺ μονότονος διάλογος διὰ τὴν νεότητά των, γιὰ τὶς ἐκδρομές των, γιὰ τὶς παπαρούνες ποὺ κόβανε, γιὰ τὶς φωτογραφίες ποὺ βγάζανε. Κ' ἡ Λολίτα συγκινεῖται, ποὺ τὸν ἀκούει. Ἡ συνομιλία αὐτὴ βαστᾷ ὥρες — ποὺ ὄχι μίαν σημείωσιν, ὁλόκληρην ἐφημερίδα θὰ πρόφθαινε κανεὶς νὰ γράψῃ. — Κ' ἔρχεται ὁ σύζυγος καὶ μᾶς δίδει νὰ καταλάβωμε πὼς ἀντελήφθη τί συμβαίνει. Τώρα γιατί; ἀφοῦ ἀπὸ αὐτὸ δὲν προκύπτει καμιὰ σκηνή, οὔτε κἂν ἕνας ὑπαινιγμός: Τέλος φεύγουν, καὶ μένει πάλιν μονάχος ὁ Φίλιππος μὲ τὴν Χρηστίναν ποὺ μπῆκε νὰ τοῦ πῇ πὼς τὸ τραπέζι εἶναι ἕτοιμο. Ὁ Φίλιππος ἀρνεῖται, ἡ Χρηστίνα ἐπιμένει, καὶ τελειώνει τὸ δρᾶμα μὲ μίαν σπαρακτικωτάτην κραυγὴν τοῦ Φιλίππου «Δὲ θὰ φάω ἀπόψε, δὲ θὰ φάω!» ποὺ γίνεται ἀφορμὴ νὰ πέσῃ ἡ λάμπα ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Χρηστίνας.

Αὐτὸ εἶναι τὸ δρᾶμα τοῦ κ. Κολοκοτρώνη. Δὲν ἔχει καμίαν σημασίαν. Πρῶτα — πρῶτα τὸ θέμα εἶναι τόσο κοινόν, τόσο πολυτριμένον, ποὺ παραξενεύεται κανεὶς πῶς, ἕνας νέος, ἔτσι δουλικὰ καὶ στεῖρα, τραβιέται ἀπὸ παρόμοιες κοινοτυπίες, καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑψωθῇ σὲ κάτι κάπως πρωτοτυπότερον, ἔστω καὶ ἀμελέτητον καὶ ρητορικόν.

Ὁ διάλογος μονότονος, κουραστικός, γυρίζει καὶ ξαναγυρίζει στὸν ἴδιον κύκλον, δὲν προχωρεῖ λιγάκι, δὲν ζωντανεύει — Λέγει καὶ ξαναλέγει τὰ ἴδια πράγματα. Ἔπειτα, καὶ λίγο νὰ ἐντείνῃ τὴν φωνήν του ὁ συγγραφεύς, ἐκεῖνα ποὺ λέγει δὲν προξενοῦν παρὰ ἀστείαν ἐντύπωσιν. Ξεχνᾷ πὼς οἱ ἥρωές του, εἶναι γέροι καὶ τοὺς βάζει νὰ λέγουν φλογερὰ αἰσθήματα. Ἰδίως ἡ Λολίτα ποὺ συγκινεῖται εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῆς μαμᾶς της, — καὶ μιλεῖ γι' αὐτὴν σὰν νἆναι κοριτσάκι εἴκοσι ἐτῶν — κ' ἔχασε πρόωρα τὴ μαμάκα του. — Ὅμοια κ' ἡ τελευταία κραυγὴ τοῦ ἔρωτος ἀστειότατα μεταφέρει τὴν δραματικὴν συγκίνησιν ἀπὸ τὴν καρδίαν εἰς τὸν στόμαχον.

Νέα Σκηνή: Εὔα - Μαρία Ἑλένη - Σαλώμη ὑπὸ Μιλ. Ἰωσήφ.

Η Ἄννα, (Εὔα Μαρία), εἶναι ἡ κόρη ποὺ παραδίδεται σ' ἐκεῖνον ποὺ ἀγαπᾷ, τὸν Ἀνδρέαν Ράλμον.—Τὸ γεγονὸς αὐτὸ τὸ μαθαίνομεν, ἀπὸ τὴν ἐξομολόγησίν της εἰς τὴν φίλην της, τὴν Ρίταν (Ἑλένην Σαλώμην). Ἡ Ρίτα στὸ ἄκουσμα αὐτὸ ταράσσεται φρικτὰ γιατὶ ἀγαπᾷ κι' αὐτὴ τὸν Ἀνδρέαν Ράλμον, — ἀναγκάζεται ὅμως καὶ ὑποχωρεῖ πρὸ τῆς ἀνάγκης ποὺ ἐπιβάλλει στὸν Ράλμον νὰ πάρῃ εὐθὺς τὴν Ἄνναν δίχως ἀναβολήν. Εἰς τὴν ἀνάγκην αὐτὴν προστίθεται ἡ ἀπειλὴ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Ἄννας. Ἡ Ρίτα ἐν τῷ μεταξὺ παντρεύεται κ' ἐκείνη μ' ἕνα ἡλίθιον ποὺ διαρκῶς λέει ἀνοησίας καὶ ἀρχίζει νὰ ξετυλίγεται τὸ δρᾶμα ἀνάμεσα σὲ ἀηδῶς ἀποκρουστικὲς κουβέντες. Ἡ Ἄννα κατόπιν συμβουλῆς τῆς Ρίτας, ἀρνεῖται νὰ δοθῇ στὸν σύζυγόν της, ὁ ὁποῖος ἕνεκα αὐτοῦ ὑποφέρει φοβερὸν μαρτύριον. Καὶ εἶνε σὰν τρελλός. Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν τὸν παραλαμβάνει ἡ Ρίτα. Συναντῶνται εἰς ἕνα χορὸν ποὺ δίδει ὁ Ράλμος σπίτι του — κ' ἐκεῖ ἀκράτητος πιὰ ὁ σύζυγος τῆς Ἄννας λέγει πὼς τὴν ἐπιθυμεῖ — μᾶς τὸ λέει καθαρὰ μὴ τυχὸν δὲν τὸ ἐννοήσωμεν — πὼς τὸ σῶμα της τὸν κάνει παράφρονα κτλ. Ἡ Ρίτα τὸν ἐξάπτει περισσότερον περιγράφουσα πόσ θὰ τοῦ ζητοῦσε τὸν ἔρωτα — ποὺ φθάνει στὸ σημεῖον ὁ Ράλμος νὰ παραιτήσῃ τὴν γυναῖκα του καὶ τὸ παιδί του — καὶ νὰ πάῃ μὲ τὴν Ρίταν.

Πηγαίνει μὲ τὴν Ρίταν ὁ Ράλμος, μὰ κ' ἐκεῖ τὸν περιμένει τὸ ἴδιο βάσανο. Ἀρνεῖται καὶ ἡ Ρίτα, ὅπως καὶ ἡ Ἄννα κάθε σχέσιν — ὡς ποὺ ὁ δυστυχισμένος ὁ Ράλμος καταφεύγει εἰς τὴν μορφίνην. Εἰς κακὴν κατάστασιν πιὰ βγαίνει στὴν τελευταίαν πρᾶξιν κ' ἐκλιπαρεῖ καὶ πάλιν τὴν Ρίταν — ἡ ὁποία ἐπὶ τέλους ἔχει σκοπὸν νὰ ἑνδώσῃ, ἀλλὰ ἀφοῦ πρῶτα τῆς τραγουδήσῃ τὸ τραγοῦδι ποὺ ἔλεγε μιὰ φορὰ στῆς Ἄννας τὸ σπίτι. Μπαίνει ὁ Ἀνδρέας, συμμαζεύει ὅσας δυνάμεις τοῦ ἀφήνει ἡ ἀκατανόμαστη ἀγνεία — καὶ ἡ μορφίνη — νὰ τραγουδήσῃ, κ' ἐκεῖ ἔρχεται ἡ Ἄννα. Ἔχει γίνει καλογρηά, ἤκουσε δὲ φαίνεται στὸ Μοναστῆρι τὰ βάσανα τοῦ συζύγου της — κ' ἔρχεται νὰ παρακαλέσῃ τὴν Ρίταν νὰ καμφθῇ ἐπὶ τέλους. Καὶ ἀκούει τὸ τραγοῦδι τοῦ Ἀνδρέα — καὶ μένουν ἐκστατικαὶ αἱ δυὸ γυναῖκες, ὡς ὅτου ἕνας πυροβολισμὸς τὰς μεταφέρει στὴν πραγματικότητα — ὁ Ἀνδρέας ἔχει αὐτοκτονήσει.

Πρὶν ἡ ἀρχίσῃ ἡ παράστασις ὁ προνοητικὸς συγγραφεὺς ἐφρόντισε νὰ μᾶς μηνύσῃ μ' ἕνα φρακοφορεμένον ἠθοποιὸν νὰ μὴ τρομάξωμεν, διότι τὸ ἔργον του θὰ εἶναι «θρασύ». Ἀκριβῶς ἔτσι γίνεται καὶ διὰ τὰ φουρνέλλα: Μιὰ οτιγμὴ πρὸ τῆς ἐκρήξεως, ἕνας ἐργάτης φωνάζει: «*Βάρδα!*»

Καὶ εἶχε δίκαιον. Τὸ ἔργον αὐτὸ δὲν εἶναι μόνον θρασὺ ἀλλὰ καὶ ἀηδές. Κι' αὐτὸ λησμόνησε νὰ τὸ προσθέσῃ εἰς τὴν αὐτοκριτικήν του ὁ συγγραφεύς. Κάποτε θλίβεται κανείς, ἀλλὰ καὶ κάποτε ἀγανακτεῖ, ὅταν παρακολουθῇ, τὰ φετεινὰ θεατρικά μας κατρακυλίσματα. Ἕνα ἀπὸ τὰ δύο: Ἤ, ἡ ἰδέα θἆναι πολυσυνηθισμένη, κοινοτάτη καὶ ἀγοραία, καὶ ἡ ἐκτέλεσις ὑποφερτή, ἢ ἡ ἰδέα θἄχῃ κάποιες ἀνάπηρες τάσεις πρωτοτυπίας, καὶ τότε ἡ ἐκτέλεσις θὰ εἶναι παιδαρωδῶς ἄτεχνη. Ἤ—κι αὐτὸ εἶναι τὸ συχνότερον — κι αὐτὸ συμβαίνει στὴν τετραλοίαν τοῦ κ. Ἰωσὴφ — καὶ ἡ ἰδέα εἶναι χιλιοειπωμένη, καὶ ἡ ἐκτέλεσις παιδική. Θέλει ὁ κ. Ἰωσήφ, νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τοὺς δύο συνολικοὺς τύπους τῆς γυναίκας: Τὴν σεμνὴν τὴν καλόγνωμην νέαν ἀνήξερην, στὴν Εὔαν Μαρίαν — καὶ τὴν σατανικήν, πολυθέλγητρον καὶ δλεθρίαν στὴν Ἑλένην Σαλώμην. Κοινοτοπίες τόσο γνωστές, ποὺ μήτε σὲ κουβένταν ἀνεπτυγμένων ἀνθρώπων ἐπιτρέπονται. Καὶ ἡ ἰδέα αὐτὴ ξετυλίζεται χωρὶς ψυχολογίαν — ἂν καὶ ἐπίτηδες μετεκλήθη χάριν τοῦ δράματος εἰδικὸς καθηγητὴς Ψυχολογίας, ὁ κ. Βόλδας —χωρὶς ἐνδιαφέρον, χωρὶς κανένα χαρακτῆρα, χωρὶς συγκίνησιν, μὲ ὅλα τὰ συζυγικὰ μαρτύρια καὶ γυμνάσια τοῦ δυστυχισμένου Ράλμου. Ἔχει κάτι τὸ ἀηδῶς νοσηρὸν ἡ *Τερατολογία* αὐτὴ τοῦ κ. Ἰωσήφ, τὸ μαρτύριον αὐτό, ποὺ ὁ Τορκουεμάδας — Ἰωσήφ, ἐφεῦρε γιὰ νὰ *ξεκάμῃ* τὸν ἥρωά του. Μήτε κἂν ἄσεμνον δὲν εἶναι. Ἔχει κάτι τι τὸ πνικτικόν, τὸ στυγνὸν καὶ χυδαῖον. Μήτε κἂν ν' ἀσεμνολογοῦν δὲν ἔμαθαν ἀκόμη, οἱ συγγραφεῖς μας — ὡραῖα σαρκικὰ λόγια θέλουν νὰ ποῦν, καὶ καταντοῦν σε βαρειὲς ἀνατολίτικες βωμολοχίες.

Νέα Σκηνή: «Οἱ Σκλάβοι» δρᾶμα εἰς 3 πράξεις ὑπὸ Σπ. Νικολοπούλου.

ΤΙΠΟΤΕ δὲν ἠμπορεῖ πιὰ νὰ σταματήσῃ τὴν κατασταροφὴν στὸ σπίτι τοῦ Σπύρου Βλασσίδη. Ἡ κυρία Βλασσίδου, ξιππασμένη καὶ σπάταλη καὶ ἀπαιτητική, ἔφερε τὴν κατάστασιν αὐτὴν μὲ τὰ μεγάλα της ἔξοδα. — Ὁ γυιός, ἕνας διεφθαρμένος ξενύχτης, ἀποτελειώνει τὸ ἔργον τῆς μητέρας του. — Παίρνει δαχτυλίδια κρυφὰ καὶ τὰ πουλεῖ, καὶ γίνεται αἰτία καὶ ἀποσύρει ἡ κυρία Βλασσίδου κάτι χρήματα ποὺ εἶχαν βάλει στὴν Τράπεζαν, προωρισμένα γιὰ προῖκα τῆς Ἀγνῆς, τῆς κόρης των.

Ἔχουν σπίτι ἀνοιχτὸ ποὺ μπαινοβγαίνουν χίλιοι-δυό, μεταξὺ τῶν ὁποίων κ' ἕνας νέος, ὁ Γιῶργος Χαριάδης πλουσιώτατος, ποὺ ἡ κυρία Βλασσίδου πολὺ θὰ ἤθελε νὰ τὸν κάμῃ γαμβρόν. Γι' αὐτὸ παρακαλεῖ τὴν κόρην της τὴν Ἀγνὴν — ἕνα κορίτσι πολὺ σεμνὸ καὶ ἄξεβγαλτο — νὰ τοῦ ἀποσπάσῃ μίαν ὑπόσχεσιν γάμου· ἀφοῦ ἄλλως τε λέγει ὅτι τὴν ἀγαπᾷ. Σ' αὐτὸ τὸ σχέδιον πολὺ συμφωνεῖ καὶ ὁ Πέτρος Πατρόπουλος, φίλος τῆς οἰκογενείας καὶ ἐρωμένος τῆς κυρίας Βλασσίδου, ὑποκείμενον πολὺ ἀμφιβόλου ἠθικῆς, ποὺ ἔρχεται συχνὰ καὶ ἀνακατώνεται στὰ οἰκογενειακὰ — χωρὶς ὅμως καὶ νὰ φαίνεται ποτέ, φανερὰ ἡ ἰδιότης του, ὡς ἐρωμένου τῆς κυρίας Βλασσίδου.

Ἡ κόρη στὴν ἀρχὴν ἀρνεῖται, αἰσθάνεται, δὲν τὸν ἀγαπᾷ μὲ ὀπισθοβουλίαν τὸν Γιῶργον. — Ἐπὶ τέλους ὅμως τὸ ἀποφασίζει ἀλλὰ δὲν προφθάνει νὰ ἐκτελέσῃ τὴν συμβουλὴν τῆς μητέρας της — κι' ὁ Γιῶργος τῆς ἀναγγέλλει ὅτι εἶναι ἀναγκασμένος νὰ παντρευθῇ ἀπὸ τὴν ἔπαρχίαν, ἐπειδὴ ἔτσι τοῦ τὸ ἐπιβάλλει ὁ θεῖος του καὶ ὁ πατέρας του. — Κ' εὑρισκόμεθα εἰς τὴν τελευταίαν πρᾶξιν — στὸ σπίτι τοῦ Βλασσίδη κατὰ τὰ ξημερώματα. Ὁ Σπῦρος Βλασσίδης δὲν ἤρθε καθόλου ὅλη νύχτα· ἡ καταστροφὴ ἔχει συντελεσθῆ. Ἐλλειματίας, τρέχει, προσπαθεῖ νὰ δανεισθῇ τὸ ποσόν, νὰ τὸ καταθέσῃ καὶ νὰ μὴ φυλακισθῇ — ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος — ἡ Ἀγνὴ ἀπελπισμένη, ἀπογοητεύεται ἀπὸ τὴν διαγωγὴν τοῦ Χαριάδη — δέχεται καὶ πηγαίνει εἰς ἕνα δημόσιον χορὸν μὲ τὰς ἀδελφὰς τοῦ Πατρόπουλου — κάτι διεφθαρμένα κορίτσια.—Στὸ σπίτι μένει μόνον ἡ μητέρα καὶ περιμένει τὸν Βλασσίδην — ποὺ τόσον ἀργεῖ.

Ὁ Βλασσίδης ἤρθε — ἀπελπισμένος — χρήματα δὲν βρῆκε καὶ ἀπὸ στιγμὴν εἰς στιγμὴν περιμένει τοὺς χωροφύλακας. Ἔρχεται καὶ ὁ γυιὸς — εἶναι πληγωμένος ἀπὸ τὸν Χαριάδην. Τοῦ ζητοῦσε τὴν ἱκανοποίησιν τῆς οἰκογενειακῆς των τιμῆς, κι' ὁ Χαριάδης περιφρονητικὰ τοῦ εἶπε νὰ τοῦ ἐπιστρέψῃ πρῶτα τὰ χρήματα τὰ ὁποῖα τοῦ ἐδάνειζε ὅσον καιρὸν ἔλεγε ὅτι ἀγαποῦσε τὴν ἀδελφήν του. — Ἦρθαν στὰ χέρια — πληγώθηκε — καὶ τώρα συντριμμένος μετανοιώνει γιὰ ὅλην του τὴν ζωήν. — Ἐκεῖ ἔρχεται κι' ἡ Ἀγνή, μεθυσμένη. — Τόσον μεθυσμένη ποὺ οὔτε κἂν ἀντιλαμβάνεται τί γίνεται γύρω της, καὶ μόνον ὅταν οἱ χωροφύλακες ἦλθαν νὰ πάρουν τὸν Βλασσίδην—ἦλθε καὶ τὸ ἀνήγγειλε ἡ ὑπηρέτρια — καὶ ὁ Βλασσίδης πηγαίνει νὰ παραδοθῇ, ἡ Ἀγνὴ ξάφνου — βάζει κάτι γοερὲς κραυγὲς «πατέρα!» «πατέρα!» καὶτελειώνει τὸ δρᾶμα.

Ἀλήθεια, δὲν ξέρει κανείς: τόσον ἀμόρφωτοι εἶναι ἄρα γε κι' ἀκατασταλαχτοι, οἱ τύποι αὐτοὶ οἱ κοινωνικοί μας; Τόσον χανδρὲς οἱ γραμμές των καὶ βαρειὲς χωρὶς χάριν κ' εὐλιγισίαν αἱ χειρονομίαι των ἢ ἔχουν τὰς λεπτότητας, καὶ τὰς ἀποχρώσεις, τῶν βιολογικῶς ξετυλιγμένων τύπων, μᾶ οἱ συγγραφεῖς μας, ἀνίκανοι εἶναι νὰ τὰς διακρίνουν, ἢ διακρίνοντές τας, νὰ τὰς διατυπώσουν, πιστὰ καὶ καλλιτεχνικὰ εἰς τὸ ἔργον των;

Παραβάλετε τὸ «Σὰν τὰ φύλλα» τοῦ Τζακόζα μὲ τοὺς «Σκλάβους» τοῦ κ. Σπ. Νικολοπούλου, ποὺ τόσον πολύ, περισσότερον ἴσως ἀπὸ ὅσον πρέπει, μοιάζουν. Ἐκεῖ ὁ διάλογος εἶναι γοργός, ἀβίαστος, εὐλύγιστος, πολιτισμένος. Ἐδῶ βαρύς, δυσκίνητος, ἀδέξιος. Ἐκεῖ ἡ οἰκογένεια ἀποσυντίθεται μὲ χαμόγελα καὶ ἀφροντισίαν, μὲ σπαρακτικὴν ἐλαφρότητα, χωρὶς φωνὲς καὶ μεγαλορρημοσύνες, κι' αὐτὸ ἀκριβῶς δίδει τόσην δραματικότητα εἰς τὴν μοιραίαν ἀποσύνθεσιν. Ἐδῶ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, μία ἀγέλαστη ἐπαρχιώτικη στυγνότης. Φράσεις ποιητικαὶ καὶ παραμύθια καὶ παράφωνα, κομπασμοὶ καὶ ξεφωνητά, λόγια γιὰ τὴ σκλαβιά, γιὰ τὶς κοινωνικὲς συνθῆκες, καὶ στὸ τέλος, ἐκμετάλλευσις τοῦ ταλάντου μιᾶς ἠθοποιοῦ κατὰ τρόπον ἀληθινὰ πρωτόγονον. Ἐκεῖ ἡ ἐξωτερίκευσις τῆς ἰδέας, τελεία σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα—ἐκτὸς τοῦ Τόμη καὶ τῆς Νενέλλας — ἀρχίζουν, συμπλέκονται μὲ τὰ γεγονότα, καὶ ξετυλίζονται καὶ πέφτουν ἁρμονικὰ καὶ σφιχτοδεμένα. Ἐδῶ ἡ ψυχή των ἀπ' ἀρχῆς ἡ ἴδια, καμιὰ *ἐσωτερικὴ δράσις*, κανένα ψυχικὸν προχώρημα. Δὲν παίρνει ὡρισμένους χαρακτῆρας νὰ τοὺς τοποθετήσῃ ἀπέναντι σὲ ὡρισμένα γεγονότα, καὶ σύμφωνα μὲ αὐτά. οἱ χαρακτῆρες αὐτοὶ νὰ δράσουν καὶ ν' ἀντιδράσουν καὶ νὰ ξετυλιχθοῦν, ἀλλὰ τοὺς παίρνει μονοκόμματους, ἕτοιμους, ξύλινους, καὶ χωρὶς νὰ τοὺς φυσήσῃ πνοὴν ζωῆς, τοὺς σαλεύει ἑτεροκίνητους καὶ ἀνδρεικελλικούς. Γι αὐτὸ καὶ τόσον ἀσυγκίνητους μᾶς ἀφήνει τὸ δρᾶμα τοῦ κ. Νικολοπούλου. Μετουσίωσις δημιουργικὴ δὲν κατορθώθη νὰ γίνῃ. Ἡ ζωὴ ἡ ἀληθινή, καὶ τὸ δρᾶμα δὲν ἔρχονται εἰς καμίαν ἐπαφήν. Ὅσον καὶ ἂν σωριάζονται δυστυχίες καὶ δυστυχίες, ὅμως καμίαν συγκίνησιν δὲν μᾶς προκαλοῦν γιατὶ αἰσθανόμεθα πὼς ὅλα ἐκεῖ μέσα εἶναι τεχνητὰ κι' ἀνύπαρκτα.

Καὶ ὅμως, εὑρισκόμεθα εἰς τόσην θεατρικὴν ἐφέτος κατάπτωσιν εἰς τόσην δημιουργικὴν στείρωσιν, ποὺ ἀναγκαστικὰ οἱ «Σκλάβοι» τοῦ κ. Νικολοπούλου, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, ἀνέρχονται τὴν βαθμίδα τοῦ μετρίου ἔργου.

Νέα Σκηνή: «Ἡ Τζένη μὲ τὸ γέλιο της» ὑπὸ Δος Εὐγενίας Ζωγράφου.

ΔΥΣΤΥΧΩΣ δὲν παρευρέθημεν τὴν βραδειὰν ἐκείνην εἰς τὸ θέατρον καὶ ἀδυνατοῦμεν νὰ γράψωμεν κριτικήν.

Νέα Σκηνή: «Διὰ τὸ Χρῆμα» δρᾶμα μεγάλου Ἑλληνικοῦ ἐνδιαφέροντος ὑπὸ Γ. Δεληκατερίνη.

ΕΙΝΑΙ ντροπή. Καὶ Νιάμ — Νιάμ νὰ ἤμεθα, καὶ πάλιν ἕνας συγγραφεὺς θὰ δυσκολεύετο νὰ παρουσιάσῃ μπροστά μας τέτοια ἔργα. Ὄχι πιὰ ἀηδίαν μὰ ἀγανάκτησιν αἰσθάνεται κανείς. Τόσο λοιπὸν πίσω εὑρισκόμεθα, καὶ τόσο ραγιάδες εἴμεθα, ὥστε ἐπὶ ὁλοκλήρους ὥρας νὰ καθήμεθα ἥσυχοι, ἀνεκτικοὶ καὶ

ἰώβιοι, καὶ κανεὶς νὰ μὴ σηκωθῇ, νὰ διαμαρτυρηθῇ, νὰ φωνάξῃ;

Εἶναι νὰ τρέμῃ κανεὶς συλλογιζόμενος τὴν ἐρημιά του ὅταν, τὴν στιγμὴν ποὺ αὐτὸς ἔτσι ζῇ καὶ αἰσθάνεται, δίπλα του ἕνας intellectuel τάχατε, ἕνας «*Λόγιος*», τόσο διαφορετικὰ καὶ ὀττεντότια ἀντιλαμβάνεται ἀκόμα τὴν Τέχνην καὶ δίπλα μας — καὶ πίσω καὶ μπροστά μας — παντοῦ μᾶς περιζώνει ἕνας ὄχλος ποὺ ὠρύεται καὶ χειροκροτεῖ.

ΠΕΤΡΟΥΛΑ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Ἀνασκαφαὶ ἐν Θήβαις

ΠΑΝΣΙΟΝ τοῦ νεκροταφείου τῶν Θηβῶν ἐπὶ τοῦ πρὸς Β αὐτοῦ συναφοῦς λόφου ἤρχισεν ἀτό τῆς 16 Αὐγούστου ἀνασκαφὰς ὁ ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Α. Κεραμόπουλος δαπάνῃ τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ χώρου κ. Σπ. Ἰγγλέση.

Σκοπὸς τῶν ἀνασκαφῶν εἶνε ἡ ἀποκάλυψις τοῦ ἐπιφανοῦς τῶν Θηβῶν ἱεροῦ καὶ μαντείου τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος, περὶ οὗ ἐπιστεύετο ἤδη ἕνεκα τοπογραφικῶν ἐνδείξεων καὶ εὑρημάτων προσφάτων, ὅτι ἔπρεπε νὰ κεῖται αὐτόθι. Αἱ ἀνασκαφαὶ ἀπεκάλυψαν ἤδη ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ βράχου ἐγκοιταζόμενον θεμέλιον πάχους τριῶν μέτρων, ἐκτισμένον εἰς μὲν τὴν κατωτάτην στρῶσιν ἐκ μαλακῶν λίθων, οὓς καλοῦσι κοινῶς τσιτσέρι, εἰς δὲ τὰς δύο ἀνωτέρας (μέχρι τοῦδε τρεῖς δόμοι ἤτοι σειραὶ λίθων εὐρέθησαν) ἐξ εὐθρύπτων κροκαλοπάγων λίθων. Ὁ στυλοβάτης καὶ αἱ βάθμίδες λείπουσιν. Οἱ λίθοι τῆς κατωτάτης στρώσεως δεικνύουσιν ἐργασίαν μαρτυροῦσαν ὅτι οὗτοι ἀνῆκον εἰς ἄλλο κτίριον καὶ ἄλλην θέσιν, πρὶν τεθῶσιν εἰς τὰ ἀνασκαπτόμενα θεμέλια. Παρὰ τὸ ἔξω πρόσωπον τῶν θεμελίων ἐν τῷ βάθει ὑπάρχει στρῶμα πλῆρες λειψάνων καὶ ἐνδείξεων ἰσχυρᾶς πυρκαϊᾶς. Μεγάλοι ἄνθρακες δεικνύουσιν, ὅτι ἐκάησαν ἐδῶ παχέα ξύλα ἀνήκοντα εἰς οἰκοδόμημα ἐκτισμένον διὰ πλίνθων καὶ τεμαχίων (πελεκουδίων) μαλακοῦ λίθου, ὅλος ὁ τῆς πρώτης στρώσεως. Αἱ ὠμαὶ πλίνθοι ἐπυρακτώθησαν μέχρις ἀποσκληρύνσεως. Ἀναρίθμητα εἶνε τὰ τεμάχια ἀγγείων τὰ εὑρισκόμενα ἐν τῷ στρώματι τούτῳ, πάντα δ' ἀνήκουσιν εἰς τὴν λεγομένην γεωμετρικὴν περίοδον. Μετ' αὐτῶν εὑρέθη καὶ πήλινον ἱππάριον.

Ἡ ἀνασκαφεῖσα ἐν μέρει Ν ἄκρα τοῦ θεμελίου δεικνύει, ὅτι τοῦτο κάμπτεται καθέτως, ἐπὶ τῆς σχηματιζομένης δὲ γωνίας κατάκεινται βεβλαμμένοι 4 ἀρράβδωτοι σπόνδυλοι πώρινοι κίονος καὶ ἕν, ραβδωτὸν τοῦτο, κιονόκρανον δωρικόν, ἐπίσης πώρινον. Ἡ διάμετρος ἑνὸς σπονδύλου εἶνε περίπου μέτ. 1,60, ἀναλόγου δὲ πάχους εἶνε καὶ τὰ λοιπὰ κιονικὰ λείψανα. Τὸ κιονόκρανον εἶνε τοῦ 4ου αἰῶνος π. Χ. Ἀξιοσημείωτον εἶνε, ὅτι ὁ λόφος ἐφ' οὗ γίνονται αἱ ἀνασκαφαὶ αὗται, διατέμνεται ὑπὸ θαλαμοειδῶν μυκηναϊκῶν τάφων, ὧν ἕνα διατέμνει τὸ ἀνασκαπτόμενον θεμέλιον. Οὗτος πρόκειται νὰ ἐρευνηθῇ κατ' αὐτάς.

Τὰ μέχρι τοῦδε ἐμφανισθέντα πράγματα πείθουσιν, ὅτι ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη ἔπεσεν ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ κτιρίου, ὃ ἀναζητεῖ, ἡ δὲ ἱστορία, τούτου κατὰ τὰς μέχρι τοῦδε ἐνδείξεις δύναται νὰ ἀναπαρασταθῇ ἐν συντόμῳ ὡς ἑξῆς.

Ἐπὶ τοῦ λόφου, ὃν ἡ μυκηναϊκὴ περίοδος ἐχρησιμοποίησεν ἴσως μόνον ὡς νεκροταφεῖον, ἵδρυσαν οἱ Θηβαῖοι κατὰ τὴν ἀμέσως ἑπομένην περίοδον, τὴν γεωμετρικήν, τὸ διάσημον γενόμενον ἔπειτα μαντεῖον τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος. Τὸ πρῶτον τοῦτο κτίριον ἦτο ἐκτισμένον διὰ πλίνθων, λατύπης καὶ ἀφθόνου ξυλείας. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς κτίσεως ἱερῶν εὑρέθη καὶ ἀλλαχοῦ, μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, δεικνύει δὲ καὶ κληρονομικὴν ἐν Θήβαις διατήρησιν μεθόδων οἰκοδομικῶν, ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Κάδμου ἐν Θήβαις παρετηρήθη ὁ αὐτὸς τρόπος κτίσεως. Τὸ οὕτω ἐκτισμένον ἱερὸν διαρκούσης τῆς γεωμετρικῆς περιόδου ἑκάη, ἄγνωστον διατί, ἀντικατεστάθη δὲ δ' ἄλλου, εἰς ὃ πιθανῶς ἀνῆκον οἱ μαλακοὶ λίθοι τοῦ κατωτάτου δόμου τῶν θεμελίων. Τὸ δεύτερον τοῦτο ὁλόλιθον πιθανῶς κτίριον, περὶ οὗ οὐδεμίαν λεπτομέρειαν ἐδίδαξαν μέχρι τοῦδε αἱ ἀνασκαφαί, διετηρήθη μέχρι τοῦ 4ου αἰῶνος π. Χ., ὅτε καταλυθὲν ἀντικατεστάθη ὑπὸ τρίτου, οὗτινος ἀνασκάπτονται τὰ θεμέλια νῦν. Δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πιθανώτατον, ἂν μὴ βέβαιον, ὅτι ἡ τρίτη αὕτη οἰκοδομία τοῦ ναοῦ ἐγένετο κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἀκμὴν τῶν Θηβῶν ἐπὶ Ἐπαμεινώνδου καὶ τῶν συγχρόνων.

Τῷ 338 οἱ Θηβαῖοι περιῆλθον εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Φιλίππου τῆς Μακεδονίας τῷ δὲ 336 κατεστρέφησαν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Βοιωτῶν συμμάχων του. Πρὸ τῆς ἐν Λεύκτροις μάχης (371 π. Χ.) τὸ φρόνημα τῶν Θηβαίων δὲν εἶχεν ἀφορμὰς πρὸς ἰδιάζουσαν ἔξαρσιν, ἐν ᾧ γινώσκομεν, ὅτι τὰ κράτη καὶ αἱ πόλεις μετά τινα πολιτικὴν ἢ πολεμικὴν εὐδοκίμησιν σεμνύνονται καὶ καλλωπίζονται. Μετὰ τὸν ἱερὸν πόλεμον (356 - 346 π. Χ.) οἱ Θηβαῖοι ἵδρυσαν ἐν Δελφοῖς θησαυρὸν εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐπιτυχοῦς συμμετοχῆς των εἰς τὸν πόλεμον ἐκεῖνον. Εἴτε τότε εἴτε καὶ πρότερον, μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις πάντως μάχην, φαίνεται ὅτι ἀνῳκοδόμησαν καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος. Αἱ πολιτικαὶ περιπλοκαὶ καὶ αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις, αἵτινες ἀπέσπασαν τὴν προσοχὴν τῶν Θηβῶν ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ (371 - 336 π. Χ.) ἑρμηνεύουσι διατί ὁ ναὸς τοῦ Ἰσμηνίου ἔμεινεν ἀτελὴς ἤτοι μετ' ἀραβδώτων κιόνων. Ἡ λάξευσις τῶν ραβδώσεων ἦτο ἐργασία γινομένη μετὰ τὴν ἐξοικοδόμησιν τοῦ ὅλου κτιρίου. Οἱ Θηβαῖοι δὲν παρέβησαν τὸν οἰκοδομικὸν τοῦτον κανόνα, ἀλλ' ἡ τῷ 336 ἐκελθοῦσα κατασκαφὴ καὶ καταστροφὴ τῆς πόλεως αὐτῶν, καταστροφή, ἐξ ἧς οὐδέποτε ἔπειτα ἀνέκυψεν, ἐκώλυσε διὰ παντὸς τὴν ἐξεργασίαν τῶν κιόνων καὶ οὕτως ἀτελῆ περιέσωσεν αὐτὸν μετὰ τῶν ἄλλων θηβαϊκῶν ἱερῶν καὶ τῆς οἰκίας τοῦ Πινδάρου, ἡ θρυλουμένη εὐγένεια τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀτελῆ δὲ εὗρεν αὐτὸν καὶ τὸ κατὰ τοὺς ἐσχάτους ῥωμαϊκοὺς χρόνους (ὁ περιηγητὴς Παυσανίας εἶδεν αὐτὸν λήγοντος τοῦ β' μ. Χ. αἰῶνος) ἐπελθὸν τέλος. Οἱ ἐρειπωθέντες ἢ κρημνισθέντες τοῖχοι αὐτοῦ ὑπῆρξαν λατομεῖον ἐπὶ μακρὸν χρόνον, πιθανῶς δὲ ἡ τελευταία ἐκμετάλλευσις αὐτοῦ ἐγένετο ὅτε ἐπὶ τοῦ πρὸς Β πλησίον λόφου εἶχε κτισθῆ τουρκικὸς τεκές, ὅστις, ὡς λέγεται, εἶχε καταλάβει τὴν θέσιν παλαιοτέρας χριστιανικῆς ἐκκλησίας. Ἐπὶ τῶν εἰς βάθος κατασκαφέντων τοίχων τοῦ Ἰσμηνίου ἰσοπεδώθη τὸ ἔδαφος, ἡ δὲ πρόοδος τῶν ἀνασκαφῶν θᾶποδείξῃ ἀσφαλέστερον τὸν χρόνον τῆς ἰσοπεδώσεως ταύτης· διότι ὁ λόφος εἶνε κατεσπαρμένος ὑπὸ βυζαντιακῶν τάφων ἐν τοῖς ὑψηλοῖς χώμασιν αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν εὑρέθη ἀκόμη τάφος τις κείμενος ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν τοίχων τοῦ ναοῦ.

Ὁ ἀνασκαφεὶς τοῖχος εἶνε πιθανώτατα τὸ κρηπίδωμα τῆς κιονοστοιχίας μιᾶς τῶν στενῶν πλευρῶν καὶ ἐπειδὴ κεῖται παρὰ τὴν δυτικὴν ὀφρὺν τοῦ λόφου διευθυνόμενος βορειονοτίως, ἀνήκει βεβαίως εἰς τὸν ὀπισθόδομον — ἡ πύλη τοῦ ναοῦ βεβαίως δὲν ἠνοίγετο εἰς τὸ πρανὲς τοῦ λόφου. Ἐπὶ τοῦ κρηπιδώματος τούτου ἠδύναντο νὰ εὕρωσι θέσιν ὁ κίονες, ὅσοι ἀπητοῦντο κατὰ κανόνα εἰς τὰς στενὰς πλευρὰς τῶν περιπτέρων ναῶν. Τὸ μῆκος τοῦ ναοῦ πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 40 μέτρα, ὑπάρχει δὲ χῶρος ἐπάρκης ἐπὶ τοῦ λόφου πρὸς τοῦτο καὶ πρὸς τοποθέτησιν βωμοῦ προσέτι κατὰ τὴν πρόσοψιν τοῦ ναοῦ, ἥτις κατὰ τάνωτέρω ἔβλεπε πρὸς ἀνατολάς.

Τὸ εὑρεθὲν κιονόκρανον φέρει εἰς τὴν ὑποκάτω, τὴν κεκρυμμένην ποτὲ ἐπιφάνειάν του, ἐπιγραφὴν διὰ καλλίστων γραμμάτων τοῦ 4ου αἰῶνος, λέγουσαν, ΕΞΩ (=ἔξω). Αὕτη δηλοῖ πιθανῶς, ὅτι τὸ κιονόκρανον ἀνήκει εἰς τὴν ἔξω κιονοστοιχίαν ἤτοι εἰς τὴν *περίστασιν*. Ὁ ναὸς ἕνεκα τῶν διαστάσεών του εἶχε βεβαίως καὶ ἐσωτερικοὺς κίονας ὑποβαστάζοντας τὴν στέγην ἐν τῷ σηκῷ, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ κίονες οὗτοι ἦσαν μικρότεροι τῶν ἔξω, ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ κιονοκράνου δὲν ἐτέθη βεβαίως ἵνα διαστείλῃ αὐτὸ πρὸς τὰ κιονόκρανα τοῦ σηκοῦ ἀσύγχυτα ὄντα. Εἶνε πιθανόν ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἐπιζητεῖ νὰ διακρίνῃ τὸ κιονόκρανον τοῦτο καὶ τὰ λοιπὰ τῆς περιστάσεως ἀπὸ τῶν κιονοκράνων τοῦ ὀπισθοδόμου καὶ τοῦ προνάου ἴσως, ἅτινα ἀπετέλουν ἐσωτερικὴν κιονοστοιχίαν ὑποβαστάζουσαν τὴν ὀροφὴν ἐνδοτέρω παρὰ τὰς οτενὰς πλευρὰς τοῦ σηκοῦ.

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἐξακολουθοῦσι.

ΑΜΥΝΤΑΣ

ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΑ ΞΕΝΑ

Ἑπτανήσιος διαπρέψας ἐν Ἰταλίᾳ

ΠΟΛΛΟΙ Ἑπτανήσιοι ἔδρασαν ἐν Ἰταλίᾳ συνδέσαντες τὸ ὄνομά των μὲ τὰ Ἰταλικὰ γράμματα καὶ ἐπιστήμας. Ἄλλοι ἐδίδαξαν εὐδοκίμως εἰς Ἰταλικὰ πανεπιστήμια καὶ ἄλλοι, ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον διαμείναντες ἐν Ἰταλίᾳ, ἀφῆκαν φωτεινὰ ἴχνη τῆς διαμονῆς των διὰ τῶν ἀξιολόγων αὐτῶν συγγραμμάτων καὶ μεταφράσεων.

Μεταξὺ τούτων συγκαταλέγεται καὶ ὁ Διονύσιος Σιγοῦρος, ὅστις ἀπέθανεν ἐν Φλωρεντίᾳ κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ παρελθόντος ἔτους 1909.

Ὁ *Διονύσιος Σιγοῦρος* ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τῇ 24 Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1836 ἐκ πατρὸς Μαρίνου Σιγούρου ἰατροῦ, καὶ μητρὸς Ἑλένης Μακρῆ. Καὶ αἱ δύο οἰκογένειαι αὗται εἶναι ἐκ τῶν εὐγενῶν τῆς Ζακύνθου τῶν ἐγγεγραμμένων ἐπὶ Βενετοκρατίας εἰς τὴν *Χρυσῆν Βίβλον*.

Τὰ πρῶτα ἐγκύκλια μαθήματα ὁ Διονύσιος Σιγοῦρος ἐδιδάχθη ἐν Ζακύνθῳ ὑπὸ τοῦ ἱστοριογράφου Π. Χιώτου διὰ τὴν Ἑλληνικὴν καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ λογίου Ἰγνατίου Μαρτζώκη διὰ τὰς ξένας γλώσσας. Νεώτατος μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐκεῖ ἠκολούθησε μαθήματα ἑλληνικῆς, λατινικῆς καὶ Ἰταλικῆς.

Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Σιένης καὶ τῷ 1859, ἔλαβε τὸ δίπλωμα τοῦ διδάκτορος. Δὲν ἠθέλησεν ὅμως εὐθὺς νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ δικηγορικοῦ ἐπαγγέλματος, ἀλλὰ κατέγεινεν εἰς τὰς προσφιλεῖς αὐτοῦ φιλολογικὰς μελέτας.

Ἐντριβέστατος περὶ τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς, διωρίσθη τὸ 1860, καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας εἰς τὸ λύκειον καὶ γυμνάσιον τῆς Περουγίας, ὅπου παρέδωσε μαθήματα μόνον ἐπὶ ἓν ἔτος, παραιτηθεὶς κατόπιν, ὅπως καταγίνῃ εἰς τὰς νομικάς του μελέτας. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Σιένην ἐδίδαξε Πολιτικὴν οἰκονομίαν εἰς τὸ Collegio Convitto dei Nobili Tolomei.

Τῷ 1866 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ Ἐμπορικοῦ δικαίου εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σιένης, τῷ δὲ 1870 τοῦ Διεθνοῦς δικαίου εἰς τὸ τῆς Πάρμας, καὶ τῷ 1880 εἰς τὸ τῆς Macerata τοῦ Συνταγματικοῦ δικαίου. Μετ' ὀλίγον ὅμως παρητήθη τῆς θέσεώς του ἐκείνης.

Ὑπηρέτησεν ὡς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Λιβόρνῳ καὶ γενικὸς πρόξενος ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ ἔπειτα ἐν Ῥώμῃ, ὅπου ἐγκατεστάθη διαρκῶς ἀπὸ τοῦ 1882.

Ἐν Φλωρεντίᾳ τότε διέμενε καὶ ὁ ποιητὴς Ἰούλιος Τυπάλδος καὶ ἄλλοι διαπρεπεῖς Ἑπτανήσιοι, οἱ ὁποῖοι συνηντῶντο πάντοτε μετὰ τοῦ Σιγούρου, ὅπως ὁμιλήσωσι διὰ τὴν μακρυνὴν αὐτῶν πατρίδα.

Ἡ ζωὴ τοῦ Σιγούρου ὑπῆρξε πλήρης δράσεως καὶ ἐνεργείας. Συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας μετὰ πολλῶν σοφῶν, ἐν οἷς συγκατελέγοντο καὶ ὁ πατὴρ Θωμᾶς Πέντολας, καὶ ὁ Κομπαρέτης, ὁ σοφὸς οὗτος ἰταλὸς τὸν ὁποῖον ἐβοήθησεν εἰς τὰς μελέτας του περὶ τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ ἱστορίας.

Ἐν Σιένῃ διαμένων ὁ Σιγοῦρος, ἵδρυσε μετά τινων διαπρεπῶν Ἰταλῶν τὴν *Ἑταιρείαν τῆς Ἱστορίας τῶν Ἰταλικῶν ἐπαρχιῶν*, ἥτις ἀκολούθως τόσον ἔλαβεν ἐπιτυχῆ διάδοσιν καὶ τόσον ὠφέλησε τὴν ἱστορικὴν ἐπιστήμην διὰ τῆς τακτικῆς δημοσιεύσεως ἐγγράφων πολυτίμων καὶ σοφῶν μελετῶν. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο καὶ παρ' ἡμῖν νὰ ἱδρύετο τοιαύτη ἑταιρεία, ἥτις, τῇ συνδρομῇ τῶν δήμων καὶ τῶν εὐπόρων καὶ τῇ ὑποστηρίξει τῆς Κυβερνήσεως, τακτικὰ νὰ δημοσιεύῃ ὅ,τι δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸν μέλλοντα ἐρευνητὴν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας.

Ὁ Σιγοῦρος ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἱδρυτῶν τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου τῆς Φλωρεντίας. Ἐν Ῥώμῃ ἀπετέλεσε μέλος τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου dei Giardini educativi, ὑπῆρξε πρόεδρος τῆς Società di Pubblica Assistenza καὶ διεκρίθη ὡς νομομαθὴς καὶ δικηγόρος.

Ἐδημοσίευσε δὲ τὰ ἑξῆς βιβλία:

— Prolusione al corso di letteratura fatta a Perugia, 1860.

— Introduzione allo studio di Diritto, ossia enciclopedia giaridica. Siena 1863.

Τὸ κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἐν Ἀθήναις ἐκδιδόμενον περιοδικὸν *Χρυσαλλὶς* ἔγραψε κριτικὴν ἐξ ἧς ἀποσπῶμεν τὰ ἑξῆς: «Ὁ κ. Διονύσιος Σιγοῦρος τὴν διδασκαλίαν τῆς ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ δικαίου προτιθέμενος ἐδημοσίευσε τὰ μαθήματά του ἅτινα, ὡς ὁ ἴδιος ἐν τῇ μετριοφροσύνῃ του ἀναφέρει, εἶναι ὅσα εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς νομικῆς σχολῆς τῆς Σιέννης παρέδωκε. Ἡ σαφήνεια τῆς ἐκφράσεως, ἡ καθαρότης τῶν ἰδεῶν, ἡ ἐντελὴς γνῶσις τῆς ἐπιστήμης, αἱ ἐπὶ τῶν διαφόρων συστημάτων κρίσεις αὐτοῦ, ἡ κανονικὴ τῆς ὕλης διαίρεσις καθιστῶσι τὸ ἔργον τοῦτο παντὸς ἐπαίνου ἀνώτερον» [1].

— Corso di diritto commerciale secondo l'ordine del codice di commercio d'Italia. Siena 1867.

— Del governo in generale, sue varie forme e della monarchia costituzionale in particolare.

Τὸ ἔργον τοῦτο ἐδημοσιεύθη ἐν περιλήψει καὶ ἑλληνιστὶ ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1867, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: Περὶ τοῦ πολιτεύματος ἐν γένει, ἰδίᾳ δὲ περὶ τοῦ κατὰ σύνταγμα μοναρχικοῦ πολιτεύματος.

— Prolusioni e lezioni preliminari al corso di diritto internazionale. Firenze 1870.

Τοιαῦτα εἶναι τὰ ἔργα τοῦ Σιγούρου, τὰ ὁποῖα εἶναι εἰς γνῶσιν ἡμῶν.

Εἰς περιοδικὰ δὲ καὶ ἐφημερίδας τῆς Ἰταλίας ἐδημοσίευσε, κατὰ καιρούς, διαφόρους πραγματείας ἀξίας λόγου.

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΑΚΟΜΗ μία ἐπανάστασις, κοινωνικὴ ὅμως αὐτὴν τὴν φορὰν καὶ κατὰ τῶν γελοίων κοσμικῶν προλήψεων. Ἡ ἐπαναστάτις ἡ Κυρία Ὄλγα Παπαδιαμαντοπούλου, ὡπλισμένη μὲ μίαν σημαίαν νέων ἰδεῶν καὶ μὲ ἕνα ψευδώνυμον «Ρεβέκκα», ἐξεκίνησε ἀπὸ τὸ νοικοκυριό της τῆς ὁδοῦ Γ' Σεπτεμβρίου καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ «Πανελλήνιον». Τὰ παιδιά της παρηκολούθησαν τὴν θαρραλέαν αὐτὴν ἔξοδον καὶ τὴν συνώδευσαν μέχρι τοῦ βωμοῦ. Ὅσοι ἔτυχε νὰ ἰδοῦν αὐτὴν τὴν μεταπήδησιν τῆς οἰκογενείας εἰς τὸ πενιχρὸν καμαρίνι τοῦ θεάτρου, δὲν κατώρθωσαν νὰ πνίξουν μίαν συγκίνησιν, ἡ ὁποία ἦτο μὲν εὔλογος, — διάβολε! Ποία ἐπανάστασις δὲν ἔχει συγκινήσεις! — ἀλλὰ καὶ ἡ ὁποία ἀμέ-

1 Περὶ τοῦ Σιγούρου τούτου ἴδε Gazzetta degli Stati Uniti delle isole jonie, 11 Δεκεμβρίου 1841.

1 «Χρυσαλλίς», ἔτος γ'. 15 Μαρτίου 1865 φυλ. 53, σελ. 149.

σως μετετράπη εἰς θαυμασμὸν ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔκριναν τὸ πρᾶγμα μὲ τὸ μέτρον τῆς Ἰδέας.

Τὸ κοινὸν πολυπληθέστατον, — ἔλειψαν δὰ καὶ μερικοὶ - μερικοὶ ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Τέχνην! — ζωηρότατα ἐνδιαφερόμενον κατείχετο ἀπὸ συγκίνησιν, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τὴν εὐνοϊκωτέραν προδιάθεσιν εἰς τὰς κρισίμους στιγμὰς τὰς πρὸ τῆς ἄρσεως τῆς αὐλαίας. Πραγματικῶς ἤκουε κανεὶς πολλοὺς νὰ ἐκφράζωνται ἐκεῖνο τὸ βράδυ προκαταβολικῶς τόσον εὐμενῶς καὶ μετὰ τόσου θερμοῦ ἐνδιαφέροντος, ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ἀτομικῆς των ὑποθέσεως. Καὶ μέσα εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ περιβάλλον τῶν συμπαθειῶν διεφαίνοντο πέντε - ἓξ σιλουέττται σοβαραί, ἄκαμπτοι, ἀγέλαστοι, αὐστηραί. Ἦσαν οἱ κριτικοί.

Ὑπὸ αὐτὰς τὰς συνθήκας ἤρχισε ἡ παράστασις μὲ τὴν μελῳδικὴν «Καβαλερία Ρουστικάνα» τοῦ Μασκάνη. Ὁ ρόλος τῆς Σαντούτσας εἶναι ἀπὸ τοὺς δραματικωτέρους. Ἡ ἐγκαταλειφθεῖσα κόρη ἀγαπᾷ ἀκόμη τὸν ἐραστήν της, τὸν θέλει, τὸν προσκαλεῖ, τοῦ γλυκομιλεῖ, κλαίει. Ὅλα αὐτὰ θέλουν ἠθοποιίαν μεγάλην. Προσθέσατε τώρα καὶ τὴν μουσικὴν φράσιν. Προσθέσατε καὶ τὴν μπαγκέτταν ἡ ὁποία ῥυθμίζει βήματα καὶ χειρονομίας, ἡ ὁποία ἐργάζεται σὰν ὡρολόγι, τό ὁποῖον δὲν εἰμπορεῖ νὰ σταματήσῃ οὔτε ἐπὶ ἕνα δευτερόλεπτον, διότι τότε θεωρεῖται χαλασμένον.

Πόσα καὶ πόσα εἶχε ἡ πρωτόβγαλτη καλλιτέχνις νὰ ὑπερπηδήσῃ. Ἀλλὰ ἡ ἰδιοφυΐα δὲν λογαριάζει δυσχερείας. Καὶ ἡ Ρεβέκκα εὐθὺς μὲ τὴν ἔξοδόν της εἰς τὴν σκηνὴν μᾶς ἔδωκε δείγματα τῆς τέχνης της, καὶ τῆς ἠθοποιίας καὶ τοῦ �following. Ἀπὸ τὰ πρῶτα ρετσιτατίβα μετέδωσε τὸν ἐσωτερικὸν σπαραγμὸν τῆς ἀπέλπιδος κόρης. Καὶ εἶχε πολλὴν τρυφερότητα ἡ συνομιλία της μὲ τὴν μαμὰ Λουτσία, πολὺν λυρισμὸν ἡ φράσις «Mamma Lucia . . . vi supplico piangento . . .» (δὲν ἐνθυμοῦμαι καλὰ τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν) πολὺν τόνον ἡ ἐρώτησις «dore Turiddu, ditemi per pietà», πολὺν σπαραγμὸν ἡ ἀφήγησις εἰς τὸν Ἄλφιον ὅτι ὁ Τουρίντου τῆς ἀφῆρεσε τὴν τιμὴν «mi tolse l'onore», καθὼς καὶ τὸ θαυμάσιον ντουέττο «. . . rimani, rimani ancora . . .» Ἐπίσης εἰς τοὺς «Παλιάτσους» ἡ μεγάλη ἄρια «φωτιὲς εἶχε στὰ μάτια . . .» ἡ ρομάντσα τῶν πουλιῶν, αὐτὸς ὁ λαβύρινθος τῶν τόνων καὶ τοῦ ρυθμοῦ, ἡ γοργότης τοῦ ὁποίου δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἐκτελεστὴν μήτε ἀναπνοὴν νὰ πάρῃ, καθὼς καὶ αἱ σκηναὶ τῆς κωμῳδίας ἐξετελέσθησαν μὲ πολλὴν ἀκρίβειαν καὶ λεπτότητα. Ἡ Ρεβέκκα ἐπαρουσίασε τύπον ἰδικόν της. Ἡ βαθεῖα αἰσθητικὴ μελέτη τῆς τὸ ἐπέβαλλε. Ἀπέφυγε κάθε φωνητικὴν δημοκοπίαν καὶ ἠρκέσθη εἰς ἕνα χρωματισμὸν λεπτότατον, εἰς ἕνα σόττο - βότσε εἰς μερικὰ μέρη νανουριστικόν, πρᾶγμα σπανιώτατον ἀλλὰ καὶ συγχρόνως ἀκατάληπτον ἀπὸ τὸ πολὺ κοινόν. Δὲν λέγω ὅτι ἡ φωνή της εἶναι ἀπό ἐκείνας αἱ ὁποῖαι εἰμποροῦν νὰ καταπλήξουν μὲ μίαν κορῶναν ποὺ νὰ σκεπάσῃ καὶ ὀρχήστραν καὶ ὅλα. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν χρειάζεται πάντοτε. Ὅπως ὑπάρχουν ἔργα διὰ τοὺς φωνασκοὺς καὶ τοὺς κορωνομανεῖς, οὕτω ὑπάρχουν καὶ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦν λεπτότητα καὶ μελιχρότητα. Τώρα, διὰ νὰ εἶμαι εἰλικρινὴς — προκειμένου περὶ ἐπαναστάσεως, βλέπετε, «ἀνάγκη εἰλικρινείας» — πρέπει νὰ εἰπῶ ὅτι παρετηρήθησαν μερικὰ σφάλματα. Δηλαδὴ μερικαὶ ὑπερβασίαι τόνου καὶ ρυθμικὰ τοιαῦτα, καὶ συγκεκριμένως εἰς τὸ ντουέττο Σαντούτσας — Ἄλφιου τῆς «Καβαλερίας» καὶ περὶ τὸ τέλος τῶν «Παλιάτσων» «. . . ὄχι δὲν θὰ τὸ πῶ, προδότης δὲν θὰ γίνω». Ἐν πρώτοις τὰ λάθη αὐτὰ δὲν τὰ ἔκαμε ἡ Ρεβέκκα. Τὰ ἔκαμε ἐν μέρει ἡ συγκίνησις καὶ τὰ *ὑπεστήριξε* καὶ ὁ κ. Λαυράγκας. Καὶ ἐξηγοῦμαι. Οἱ γνωρίζοντες μερικὰς ἰδιαιτέρας λεπτομερείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ὑποφαινόμενος, βεβαιοῦμεν ὅτι ἡ Ρεβέκκα τοὺς ῥόλους τῆς Σαντούτσας καὶ τῆς Νέδδας τόσον καλὰ τοὺς κατέχει ὥστε εἰμπορεῖ καὶ νὰ τοὺς γράψῃ. Ἀλλὰ ἡ σκηνικὴ ἐκτέλεσις καὶ ἡ καλῶς ἐννοουμένη εὐρυθμία τῆς ὀρχήστρας ἀπαιτεῖ μερικὰς ὑποχρεώσεις. Πῶς λοιπὸν ἠθέλατε νὰ ἦτο ἡ καλλιτέχνις κάτοχος αὐτῶν τῶν ὑποχρεώσεων ἀφοῦ μόνον *μία* πρόβα ἔγινε μὲ τὴν ὀρχήστραν καὶ μόλις κατώρθωσε μὲ τὰ κλάματα νὰ πείσῃ τὸν κ. Λαυράγκαν νὰ κάνῃ καὶ δευτέραν. Ὁ κ. Λαυράγκας ἔπρεπε νὰ μὴ φεισθῇ ὀλίγων χρηματικῶν θυσιῶν, ἀφοῦ ἄλλωστε καὶ ἡ Ρεβέκκα ἐθυσίαζε ἐκεῖνο τὸ βράδυ πολλὰ πράγματα. Ὁ ἀγαπητός μου μαέστρος δὲν κατώρθωσε, χάριν οἰκονομίας καὶ χάρις εἰς τὴν κλασικὴν ἀδιαφορίαν, ἡ ὁποία τὸν διακρίνει, νὰ τῆς ἐμπνεύσῃ τὴν πεποίθησιν ποὺ ἐχρειάζετο, ἀναδειχθεὶς ἀκόμη μίαν φορὰν γίγας τῆς ἀδιαφορίας, πρὸς βλάβην πάντοτε τοῦ Ἑλληνικοῦ Μελοδράματος. Αὐτὰ ὅσον πικρὰ καὶ ἂν τὰ νομίσῃ, εἶνε ὅμως ἐπάναγκες νὰ γραφοῦν διὰ τοὺς μὴ γνωρίζοντας τὰ πράγματα καὶ νομίζοντας ὅτι ἡ Ρεβέκκα ἀνέβη εἰς τὴν σκηνὴν *σκηνικῶς* προετοιμασμένη.

Ἐν τούτοις ἐπειδὴ ὅλοι τὴν ἔκριναν ὑπὲρ τὸ δέον αὐστηρῶς καὶ ἐπειδὴ τὴν παρεξήγησαν εἰς πολλά, νομίζω ὅτι δὲν εἶνε ἄκαιρον νὰ ἐκφράσω καὶ ἐγὼ τὴν ταπεινήν μου ἰδέαν. Ἐὰν διὰ νὰ ἀνθήσῃ ἕνα ἄνθος χρειάζεται περιβάλλον ἀνάλογον, οὕτω καὶ τὸ λεπτὸν αἴσθημα καὶ τὸ χρῶμα τῆς χαριτωμένης πράγματι αὐτῆς φωνῆς θέλει καὶ τὸ περιβάλλον της. Ἐπαναλαμβάνω ὅτι δὲν πρόκειται περὶ καταπληκτικοῦ ὄγκου φωνῆς. Ἀλλὰ οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ. Ἡ χάρις, ὁ λυρισμός, ἡ λεπτότης, τὸ χρῶμα τῆς νὰ θέλουσι εἰς ἕνα περιβάλλον λεπτότερον, εὐγενέστερον. Τὴν θέλω νὰ τὴν ἀκούσω εἰς τὴν Ὀπερά Κομίκ, εἰς μίαν «Λακμέ» εἰς μίαν «Κάρμεν» ἐκεῖ ὅπου κυριαρχεῖ ἡ χάρις ποὺ τὴν διακρίνει, τὰ λεπτὰ αἰσθήματα καὶ ὄχι τὰ σφοδρὰ πάθη τῆς «Τραβιάτας», τῆς «Λουκίας» καὶ τῆς «Νόρμας», ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει τὸ ἁπαλὸν φωνητικὸν μειδίαμα καὶ λείπουν αἱ cadenze καὶ τὰ δημοκοπικὰ κακαρίσματα. Διότι ἐπαναλαμβάνω ἡ φωνὴ τῆς Ρεβέκκας ἔχει χαρακτῆρα δημιουργικόν. Καὶ τὸ στάδιον τῆς ἐνεργείας δὲν θὰ τὸ εὕρῃ εἰς ἔργα παλαιωμένης ἐποχῆς τὰ ὁποῖα ἐπλάσθησαν ἐπάνω εἰς ὡρισμένον καλούπι, ἀλλ' εἰς νὰ νεωτεριστικὰ τοιαῦτα ὅπου κυριαρχεῖ ἡ λογικὴ ψυχολογία καὶ ἡ τελεία διαγραφὴ χαρακτήρων. Αὐτὴ εἶνε ἡ ταπεινή μου ἰδέα. Τώρα πῶς θὰ κατορθωθῇ ἡ σύμπηξις ἑνὸς τοιούτου ἑλληνικοῦ θιάσου, αὐτὸ εἶνε τὸ πρόβλημα. Ἡ ἐπανάστασις τῆς 20ῆς Αὐγούστου εἰς τὸ «Πανελλήνιον» ἐλπίζει ἐπὶ τὸν ἀρχηγόν της. Ἂν αὐτὴ κατήρτιζε ἕνα θίασον . . . . τῆς Ἐπαναστάσεως . . . .

Θ. Ι. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΕΛΙΣ

Αἱ ἐκλογαὶ τῆς 8 Αὐγούστου παρουσίασαν πρᾶγματι μίαν ἔκπληξιν. Εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τοῦ Κράτους ἐξελέγησαν λαϊκοὶ καὶ ἀνεξάρτητοι ὑποψήφιοι. Ὁ τρόπος δὲ μὲ τὸν ὁποῖον ἐξελέγησαν μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ ψῆφος δὲν ἐδόθη εἰς τὰ πρόσωπα ἀλλ' εἰς τὴν Ἰδέαν. Εἰς Ἰδέαν ὄχι θετικὴν καὶ ἀποκρυσταλλωμένην ἀλλ' ἀρνητικήν. Ὁ λαὸς ἐσκέφθη: «Προκοπὴ δὲν εἴδαμε ἀπὸ τὰ κόμματα· πᾶμε στοὺς ἄλλους, τοὺς ἀχρωματίστους ὁποιοιδήποτε καὶ ἂν εἶνε.» Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐνεργείας ἔχει ἕνα καλὸν καὶ ἕνα κακὸν ἀποτέλεσμα. Τὸ καλὸν εἶνε ὅτι ξυπνᾷ τὸ δημόσιον φρόνημα. Ὅτι δίδει τίναγμα, ὅτι προκαλεῖ ζύμωσιν, ὅτι ἀνοίγει τὸ πεδίον τῆς δράσεως εἰς νέα στοιχεῖα καὶ ὑποβοηθεῖ τὴν ἀλλαγὴν εἰς τὴν μέθοδον τῆς πολιτικῆς. Τὸ δυσάρεστον εἶνε ὅτι ἡ ἀντίδρασις δὲν εὑρίσκει εἰς τὸ ἄλλο στρατόπεδον, τὸ ἀντικομματικόν, τίποτε ὠργανωμένον καὶ συστηματικόν. Ἀντιθέτως μάλιστα ἡ ὁμὰς τῶν ἀνεξαρτήτων ἀποτελεῖται ἀπὸ ὀλίγους συνετοὺς οἰκοκυραίους, ἀπὸ ἔτι ὀλιγωτέρους ἄνδρας πολιτικῆς ἱκανότητος καὶ ἀπὸ πολλοὺς θερμοαίμους ριζοσπάστας

ποὺ θὰ ἐμφανισθοῦν κάπως ἐξημμένοι ἀπὸ τὸ λαϊκὸν ψήφισμα ποὺ τοὺς ἀνέσυρε ἀπὸ τὴν ἀφάνειαν. Στοιχεῖα εἰς τὸ σύνολον ἀνόμοια, τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε εὔκολον καθ' ἑαυτὰ νὰ ἀποτελέσουν κοινοβουλευτικὴν ὁμάδα, ἐκτὸς ἐὰν ἐπάνω εἰς αὐτὰ ἐπιβληθῇ τὸ δυνατὸν χέρι ἰσχυροῦ πολιτευτοῦ. Ἐξ ἐμφύτου ἡ Κοινὴ Γνώμη ἀνεζήτησε τὸν ἰσχυρὸν αὐτὸν ἀρχηγὸν καὶ τὸν ἀνεῦρεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ κ. Ἐλ. Βενιζέλου. Ὁ μεσημβρινὸς ἥλιος συνεπλήρωσε τὸ ἔργον καὶ ἐξήγειρε τὴν φαντασίαν πέριξ τῆς μορφῆς τοῦ Κρητὸς πολιτευτοῦ. Οἱ λαοὶ καὶ εὐδαιμονοῦντες προσμένουν πάντοτε ἕνα Μεσίαν. Ἐὰν ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐναποτίθεται ἡ Κιβωτὸς τόσων ἐλπίδων, δὲν βαδίσῃ ἀπ' ἀρχῆς μὲ σταθερὸν βῆμα ὑπερνικῶν κάθε ἐμπόδιον καὶ πρόσκομμα καὶ συγκρατῶν ὑπὲρ αὐτοῦ ἄκμαιον τό δημόσιον φρόνημα, τότε θὰ χάσῃ μὲ μεγαλυτέραν ταχύτητα παρ' ὅσην ἀπέκτησε τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ λαοῦ καὶ θὰ εὑρεθῇ χωρὶς τὸ κεφάλαιον τοῦτο εἰς τὸ μέσον δεινοῦ ἀγῶνος. Εἶνε ἐπικίνδυνον λοιπὸν ἡ ἀποθέωσις ἀτόμου ὅταν τοῦτο δὲν ἔχει ἀνάστημα ἐπιβλητικῶς ὑπερέχον τοῦ κοινοῦ μέτρου. Εἶνε τὸ ἰσχυρὸν τοῦτο πρόσωπον ὁ κ. Ἐλευθ. Βενιζέλος ὅστις μὲ ἀσύντακτον κοινοβουλευτικὴν ὁμάδα, χωρὶς τὴν συνδρομὴν τῶν ἐμπείρων κοινοβουλευτικῶν ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους μὲ ὁρμητικὴν χειρονομίαν παραγκωνίζει ἡ ὁμὰς τῶν λαϊκῶν ἀντιπροσώπων εἰς Κράτος εὑρισκόμενον εἰς δεινὴν κρίσιν, νὰ δυνηθῇ νὰ θέσῃ εἰς ἁρμονίαν τὰς δυνάμεις τοῦ Κράτους καὶ νὰ θεμελιώσῃ τὸ στερεὸν ἑλληνικὸν οἰκοδόμημα; Τὰ πράγματα μόνον ἠμπορεῖ νὰ τὸ δείξουν. Ἡ φορὰ δὲ τῶν πραγμάτων φαίνεται ὁδηγοῦσα τὸν κ. Βενιζέλον εἰς τὴν ἀρχήν. Ὁπωσδήποτε ὅμως καλὸν εἶνε νὰ ἐπικρατήσῃ μετριοπάθεια ἡ ὁποία καὶ αὐτὸν τὸν μέλλοντα κυβερνήτην τῆς χώρας νὰ διευκολύνῃ καὶ νά μὴ σχηματίζωνται ἐλπίδες ἀνώτεραι ἐκείνων τάς ὁποίας τὰ πράγματα εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπαληθεύσουν.

Ἡ χώρα εὑρίσκεται εἰς κρίσιν τῆς ὁποίας δεινοτέραν δὲν ἐγνώρισε ἀφ' ἧς ἐθεμελιώθη τὸ ἐλεύθερον τοῦτο Βασίλειον. Ἀλλ' ὅσον μεγάλη καὶ ἂν εἶνε ἡ κρίσις, καὶ ἀκριβῶς ἐπειδὴ εἶνε μεγάλη, ἐπιβάλλει τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἠθικῶν δυνάμεων τῶν ὑγιῶν στοιχείων τῆς χώρας διὰ τὴν καλήν ἔκβασιν. Ἐὰν τὸ Κράτος παλαίῃ εἰς τόσην ἀμηχανίαν, αἱ δυνάμεις τοῦ ἔθνους εἶνε μεγάλαι καὶ ἡ ἁρμονικὴ ὀργάνωσίς των εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπαναφέρῃ τὰ πράγματα εἰς καλὸν δρόμον. Μεγαλουργίας δὲν πρέπει νὰ περιμένωμεν· ἀλλ' ἠμπορεῖ τὸ Κράτος νὰ περιέλθῃ εἰς ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν ἰσοροπίαν ὥστε νὰ προστατεύῃ ἐπαρκῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν ἐργάτην καὶ εἰς τὴν ξένην τὸν ἄποικον.

ΑΓΡΙΠΠΑΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΕΦΗΜΕΡΙΔΕς

Ἀπὸ τὸν συνεργάτην μας κ. Γρηγόριον Ξενόπουλον ἐλάβαμεν τὸ ἀκόλουθον γράμμα:

Φίλτατε Μιχαηλίδη,

Σοῦ στέλλω, καθὼς εἴπαμεν, νὰ δημοσιεύσῃς εἰς τὰ «Παναθήναια» μίαν σκηνὴν ἀπὸ τὸν «Πειρασμόν». Οἱ ἀναγνῶσται θὰ ἰδοῦν ἀπὸ αὐτὴν ὅτι τὸ ἔργον μου δὲν εἶνε, ὅπως εἶπαν μερικοὶ κριτικοί, *φάρσα* — καὶ μάλιστα χοντροκομμένη! — οὔτε καθαυτὸ *κωμῳδία* ἀλλ' ἀκριβῶς ἐκεῖνο ποὺ λέγουν οἱ Γάλλοι comédie, δηλαδὴ φαιδρὸν κ' ἐλαφρότατον *δραματάκι*, μὲ τοὺς μικρούς του πόνους κρυμμένους βαθειὰ μέσα σὲ γέλια. Ἂν κατὰ τὴν κοινότατη σήμερα καὶ γνωστότατη γαλλικὴ τεχνοτροπία («Ἀριστερὸ Χέρι», «Νύφη μου», «Σύζυγοι τῆς Λεοντίνης» κτλ. κτλ.) ἔχῃ καὶ ὁ «Πειρασμός» μου δυὸ-τρεῖς σκηνὲς ἃς ποῦμε φαρσοειδεῖς ('στὴν προτελευταία πρᾶξι κατὰ τὸν κανόνα), καὶ ἂν 'ς αὐτὲς οἱ ἠθοποιοὶ κάμνουν καὶ δύο-τρία σκέρτσα παραπάνω, ὁ καλὸς κριτικὸς δὲν μπορεῖ νὰ στηριχθῇ 'ς αὐτὰ γιὰ νὰ χαρακτηρίσῃ τὸ ἔργο, γιατί τότε δείχνει πὼς δὲν ξέρει νὰ ξεχωρίζῃ τὰ διάφορα θεατρικὰ εἴδη.

Ὁπωσδήποτε, εἴτε φάρσα, εἴτε τραγῳδία, τὸ γεγονὸς εἶνε ὅτι ὁ «Πειρασμὸς» εἶχε 'στὸ ἀριστοκρατικώτερο θέατρο τῶν Ἀθηνῶν τὴ μεγαλύτερη ἐπιτυχία. Ἐπαίχθη 12 φορὲς ἐντὸς 15 ἡμερῶν, καὶ θὰ παιχθῇ ἀκόμη πολλές. Αὐτὸ θὰ ἦταν ἀδύνατο ἂν εἶχε καμιὰ σχέσι μὲ τὴ «Σύζυγο τοῦ Λουλουδάκη», μὲ τὰς «Νυκτερινὰς Συνεντεύξεις» καὶ μὲ τὰς ταινίας τοῦ Κινηματογράφου. Ἢ καὶ ἂν εἶχε, θὰ 'πῇ πῶς ἔχει καὶ *κάτι ἄλλο* ἀκόμη, ποὺ μερικοὶ κριτικοί του δὲν μπόρεσαν ἢ δὲν ἠθέλησαν νὰ τὸ ἰδοῦν.

Μὲ ἀγάπην

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ ἀγαπητὸς συνεργάτης μας, πειραγμένος ἀπὸ τὴν κριτικὴν τῶν «Παναθηναίων», προσπαθεῖ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ ἰδοῦμε τὸν «Πειρασμὸν» ὅπως τὸν εἶδε ὁ ἴδιος πρὶν τὸν γράψῃ. Δὲν ἠθέλαμεν βέβαια — αὐτὸ τὸ ἐξεύρει — νὰ τὸν κακοκαρδίσωμεν μὲ τὴν αὐστηρὰν κριτικήν. Ἀλλ' ἡ ἐπιείκεια θὰ ἦτο κάτι ἀνάξιον πρὸς συνεργάτην σὰν τὸν κ. Ξενόπουλον. Δὲν ἐξαρτῶμεν τὴν φιλολογικήν του ἀξίαν ἀπὸ μίαν ἀποτυχίαν. Καὶ δημοσιεύομεν εὐχαρίστως τὴν σκηνὴν τῆς τελευταίας πράξεως ποὺ μᾶς δίδει, ἡ ὁποία ἔχει καὶ φυσικότητα καὶ τέχνην.

ΕΤΟΙΜΑΖΕΤΑΙ ὁλοένα ἐν Κρήτῃ νέα ἔκδοσις τοῦ Ἐρωτοκρίτου, ὑπὸ τοῦ συνεργάτου μας κ. Στεφάνου Ξανθουδίδη. Τὸ Κρητικὸν ἔπος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐν Λονδίνῳ μοναδικοῦ χειρογράφου καὶ τῶν δύο πρώτων ἐνετικῶν ἐκδόσεων θὰ ξεκαθαρισθῇ ἀπὸ κάθε ξένον στοιχεῖον. Ἡ γνῶσις τοῦ κρητικοῦ ἰδιώματος, ὑπὸ τοῦ Κρητὸς ἐπιστήμονος, εἶναι τό σπουδαιότερόν κεφάλαιον διὰ τὴν ἐργασίαν αὐτήν. Πλεῖστα χωρία τοῦ κειμένου θ' ἀποκατασταθοῦν εἰς τὸν γνήσιον τύπόν των καὶ πολλὰ θὰ κατανοηθοῦν. Τὴν ἔκδοσιν θὰ συνοδεύσουν εἰσαγωγαὶ σημειώσεις καὶ γλωσσάριον καὶ θ' ἀποτελεσθῇ οὕτω βιβλίον 800 περίπου σελίδων ἐπιστημονικόν. Ἡ μόνη δυσκολία τὴν ὁποίαν εὐχόμεθα νὰ ὑπερπηδήσουν οἱ ἐκδόται, εἶναι ἡ οἰκονομική, ἀφοῦ ἡ ὅλη ἐργασία θ' ἀπαιτήσῃ περίπου 10 χιλιάδας δραχμάς.

Η «Ἐπιθεώρησις» τοῦ Τωρινοῦ Καιροῦ» δημοσιεύει τὰς ἑξῆς πληροφορίας διὰ τὰ πρῶτα παρισινά χρόνια τοῦ Ζὰν Μωρεάς, ὀφειλομένας εἰς τὴν χήραν τοῦ Ροδόλφ Σαλίς.

Ὁ Μωρεὰς εἰσήχθη εἰς τὸ *Σὰ - Νουὰρ* τῆς λεωφόρου Ροσεσουὰρ τὸ 1882. Τὸν ἔφερεν ἐκεῖ ὁ Ἐμὶλ Γκουντώ, συνοδευόμενον ἀπὸ τὸν Σαμαίν, τὸν Ντενίς, τὸν Πελλαδάν, τὸν Ετυμπού καὶ τὸν Χαρωκούρ. Ὁ Γκουντὼ ἦτο τότε ἱδρυτὴς καὶ πρόεδρος τοῦ ὁμίλου τῶν *Ὑδροπαθῶν*. Ὁ Μωρεὰς λοιπὸν ἐπαρουσιάσθη ἀπ' αὐτὸν καὶ ἔγινε δεκτὸς ἀπὸ τὸν Σαλίς, ὑπὸ συνοδείαν κυμβάλων. Συνειργάσθη εἰς τὸ Σὰ - Νουὰρ καὶ ἀπήγγειλλε στίχους. Ἡ μεγαλυτέρα του ἐπιτυχία ἦτο τὸ ποίημα ποὺ ἀρχίζει:

Τὸ σαμοβάρι βράζει στὸ λάκινο τραπέζι,

καὶ τὸ ὁποῖον ἀπήγγελλε θαυμάσια μὲ τὴν ὑπόβραχνην, ξεκομμένην φωνήν του. Μίαν ἡμέραν ἡ κ. Σαλὶς τὸν ἐρώτησεν τί ἔκαμνεν εἰς τὰς Ἀθήνας, πρὶν ἔλθῃ εἰς τὸ Παρίσι. Τῆς ἀπεκρίθη ὑπερήφανα. «Κυρία μου, εἰς τὴν Γαλλίαν εἶμαι ποιητὴς . . . πρὸς χάριν σας, εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅμως ἤμην ἀρχοντόπουλο!» Νέος ὁ Μωρεάς, προσθέτει ἡ κ. Σαλίς, ἦτο πολὺ ἀδύνατος, γενειώδης καὶ μὲ μίαν κατατομὴν ἁρπακτικοῦ πτηνοῦ, ποὺ ἐνέπνευσεν εἰς τὸν ζωγράφον Ἀντώνιον Ντέλα-Γκανταρὰ τὴν γνωστήν, διασκεδαστικὴν γελοιογραφίαν του. Ἡ συνεργα-

σία τοῦ Μωρεὰς εἰς Σὰ-Νουὰρ ἔπαυσε τὸ 1884 καὶ εἰς τὸ νέον Σὰ-Νουὰρ τῆς ὁδοῦ Βικτὸρ-Μαυσὲ ἐσύχναζε σπανίως. Διετήρησεν ὅμως φιλικωτάτας σχέσεις μὲ τὸν Ροδόλφον Σαλίς.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας Ἰούνιον, Ἰούλιον, Αὔγουστον, Σεπτέμβριον τὰ «Παναθήναια» ἐκδίδονται εἰς τὸ τέλος μόνον τοῦ μηνὸς εἰς τεύχη διπλᾶ.

Σημ. Εἰδικαὶ βιβλιοκρισίαι δημοσιεύονται διὰ τὰ βιβλία, τῶν ὁποίων δύο ἀντίτυπα στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα μας. Τῶν ἄλλων ἁπλῶς, ἀγγέλλεται ἡ ἔκδοσις.

Ὁ «Σύλλογος τῶν Ἑλλήνων τεχνιτῶν» Ἀλεξανδρείας προκηρύττει Παναιγύπτιον Ἔκθεσιν βιομηχανίας καὶ χειροτεχνίας διὰ τὴν 14 Νοεμβρίου. Ἡ ἔκθεσις θὰ διαρκέσῃ δύο μῆνας. Θὰ περιλάβῃ ἔργα ἑλληνικῆς πρωτοβουλίας κατασκευασθέντα ἐν Αἰγύπτῳ.

Ὁ Γυμναστικὸς Ὅμιλος Κυδωνιῶν ὁ «Αἰολικὸς» προκηρύττει τοὺς Γ' Αἰολικοὺς Α' Παμμικρασιατικοὺς Ἀγῶνας διὰ τὴν 12, 13, 14 προσεχοῦς Σεπτεμβρίου.

Ἡ βερολίνειος «Wochenschrift für Klassische Philologie» τῆς 15 Αὐγούστου δίδει ἐν μεταφράσει τὴν γνώμην τοῦ κ. Ἀρβανιτοπούλου, περὶ τῆς κόρης τοῦ Ἄντοιο ποὺ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ τεῦχος 218 τῶν «Παναθηναίων». Ἡ μετάφρασις συνοδεύεται ἀπὸ πολὺ τιμητικὰ λόγια διὰ τὸν συνεργάτην μας.

Οἱ Κύπριοι ἑτοιμάζουν νὰ προσφέρουν εἰς τὴν Ἑλλάδα μίαν πυροβολαρχίαν. Ὁ Διδασκαλικὸς Σύλλογος ἔχει εἰσπράξει περὶ τὰς 2000 λίρας καὶ ἐξακολουθεῖ ὁλοένα τὸ πατριωτικώτατον ἔργον.

Ἤρχισε νὰ ἐκδίδεται εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Καραβία ἡ *Ἐφημερίς*. Ὁ κ. Καραβίας ἐπὶ ἔτη εἰργάσθη ὡς ἀρχισυντάκτης τοῦ *Καίρου*. Εἶνε πένα δοκιμασμένη μὲ δύναμιν, μετριοπάθειαν καὶ εὐγένειαν. Προσόντα ποὺ ἀσφαλῶς θὰ τὸν ὁδηγήσουν εἰς τὸν λιμένα τῆς ἐπιτυχίας.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Πρωτομάστορας, τραγῳδία Πέτρου Ψηλορείτη. Ἀθῆναι ἔκδοσις «Παναθηναίων» δρ. 1.

Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὸ Παρίσι, Μαρίνου Σιγούρου. Ἀθῆναι, ἔκδοσις «Παναθηναίων» δρ. 1.

Τὸ Θεμιστόκλειον, Ἰακ. Χ. Δραγάτση. Ἀθῆναι, τυπ. Ραφτάνη-Παπαγεωργίου σελ. 38, δρ. 2.

Ὅταν σπάσῃ τὰ δεσμά του, δρᾶμα Παύλου Νιρβάνα. Ἀλεξάνδρεια, ἔκδοσις «Νέας Ζωῆς» δρ. 1.20

Δειλινά, ποιήματα Ἑλένης Σ. Σβορώνου Σάμος, 1910.

Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι, Οὐίλλιαμ Μίλλερ, μετάφρ. Σπ. Λάμπρου, τεῦχος 11-12 δρ. 1 ἕκαστον. Ἀθῆναι, Ἔκδοτ. Ἑταιρεία 1910.

Οἰδίπους Τύραννος Σοφοκλέους, ἀπόδοσις Στέλιου Σεφεριάδη. Σμύρνη 1910, φρ. 2,50.

Διάλεξις περὶ τοῦ Κρητικοῦ Πολέμου (1645-1669), Γ. Ν. Χατζιδάκι καθηγ. τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀθῆναι 1910, τυπ. Σακελλαρίου, δρ. 1.

Νεοελληνικά Γ. Ν. Χατζιδάκι, ἀνατύπωσις «Ἀθηνᾶς» 1910.

Λόγος ἐπιμνημόσυνος εἰς Κωνσταντῖνον Κόντον Γ. Ν. Χατζιδάκι, ἀνατύπωσις «Ἀθηνᾶς» 1910.

Χρονολογικὴ Ἀκτὶς ἤτοι χρονολογία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὑπὸ Παπαϊωάννου Μακούλη. Λάρναξ, τυπ. «Ἐφημερίδος τοῦ Λαοῦ» 1910, φρ. 5.50.

Ἠλύσια, ποιήματα Τάσου Βιδούρη. Κωνσταντινούπολις 1910, τυπ. «Ἀνατολὴ» φρ. 1.

Καλὸν Φύσις Τέχνη Ν. Κυπαρίσση. Ἀθῆναι, 1910.

Ψυχολογικὰ Παράδοξα Μάξ Νορδάου, μετάφρ. Ν. Κουντουριώτου. Ἀθῆναι, Φιλοσ. καὶ Κοινωνιολ. Βιβλιοθ. Φέξη, δρ. 3.

Μουσική: Τραγούδια γιὰ μιὰ φωνὴ μὲ πιάνο. *Πατινάδα, Ὁ ἥλιος λάμπει πάλι, Οἱ γειτότοι μὴ μᾶς δοῦνε* (γι' ἀφηλὴ φωνή), *Ἡ Μπαγιαντίρα, Ἀγαπιόνταν, Οἱ δυὸ διαλαλητάδες* (γιὰ μεσιακὴ φωνὴ) Μανόλη Καλομοίρη. τυπ. Μπραϊτκόπφ καὶ Χέρτελ Λειψία, φρ. 5.

Κομμάτια πιάνου: *Νυχτιάτικο*, Πατινάδα, Μανόλη Καλομοίρη, τυπ. Μωραϊτκόπφ καὶ Χέρτελ, Λειψία, Φράγ. 4.

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

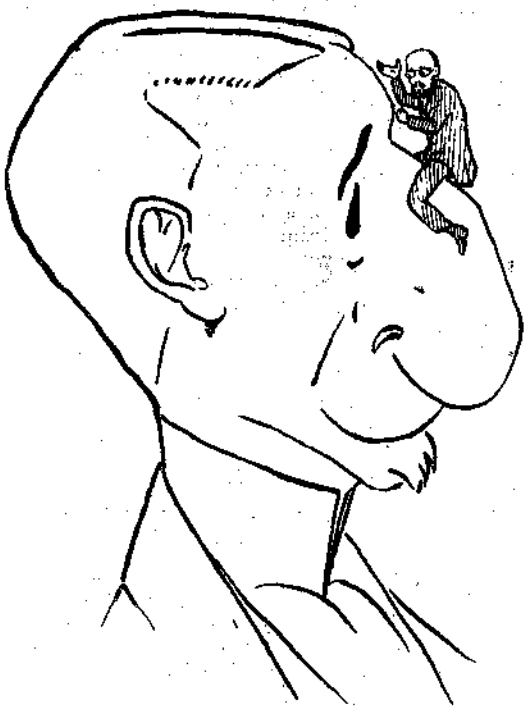

Πῶς τοῦ μπῆκε στὴ μύτη — «Πατρίς».

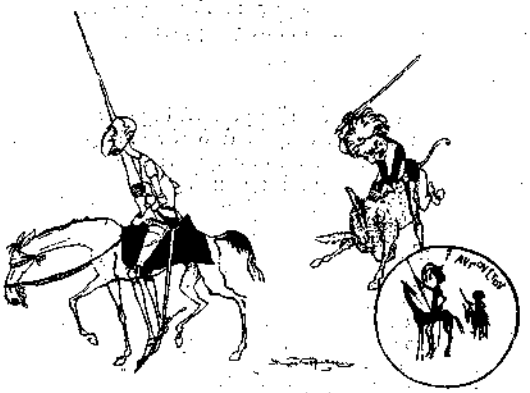

Ἡ θριαμβευτικὴ εἴσοδος ὑπὸ Ἠλία Κουμετάκη — «Ἀθῆναι.»